1538.

Pataky László:

Ő Felsége kivonulása a

Az előtérben

a király. Jobbján Albre

vágtat. Mögöttük Gro

Artur főhadsegéd és b

Tó. Az utánok Követke

ismerhetők fel. Balra

~~[illegible]~~ hárman ~~[illegible]~~

udvözli a királyt; az a

Felségét és kíseretét. A

mu katonaság vég

magasabban ~~[illegible]~~ a jelz

Olajfestés, vászon

Vétetett 1896. ~~[illegible]~~ okto

Ár. 3000 frt.

az elszámolás elfogad

(123/97.).

Az 1899. X. 14-dik

kiállításra engedtetett á

Zsoldos Ferenc vezér-
~~[illegible]~~ őrnagy,

Zsoldos mögött Bodnár és
Matyasovszky szárados; Gro-
mon mögött Tallian és Sive-
tics mögött Müller őrnagy
és b. Vay ~~[illegible]~~ alakja
tűnik szemünkbe.

319/96

Zitta

niemók

l.

Eperjesy 1929

110 l

(579/99)

~~Pesty Frigs II. 199.~~

Zitta

nobán

XX. n

l.

Thirfelsödemanitul

186 l.

mdk.

Citta

féle harcászat: elképzelés megvalosulását látjuk az alaprajz elrendezésében
1, 9. 11 és 12. kép
A kazamaták lőrései egyrészt a budai legyvidék a Duna vonala felé, másrészt befelé az udvarba is nyiltak.. 14 és 15. kép
Radnai Lorant: A Citadella. Bp 1963. 18-19. l

Litta Emánuel mérnökkari
föigazgató
osztrák altábornagy
Lazánk erődláncolatának megtervezé-
sére kapott Haynautól megbízatást.
A nagyszabású tervből csak a Citadella=
olaszul legyi kis város (helyesebben Citta-
della) valosult meg.
Radnai Lorant: A Citadella Bp 1963 15-17 l

mdk.

Zitterbach Mátyás id.

MK

A Kálvin téri ref. templomot Hofrichter terve szerint id. Zitterbach Mátyás kömüvesmester és Feszl József kőfaragó 1816-1830 között épitette.

232.o.

Repr.: 234.o. 241. kép.

Borsos - Sódor - Zádor : Budapest. Bp. 1959.

id.

Zsidebarsh Mátyás II.

l.

Zádor - Rados

131 - 132 l.

Kép 48, 66. 7.

A fenti napra összehívott közgyűlést határozatlanképtelenség esetén

június hó 26-án, délután 6 órakor

a camponai ásatások bemutatásával *Nagytétényben tartjuk meg. Erre külön meghívót nem küldünk.*

Találkozás a Szent Gellért-téri HÉV. állomáson. Indulás pont 5 órakor. A közgyűlés színhelye a nagytétényi állami iskola. Az ásatásokat, részben helyszíni bemutatással ***Paulovics István*** tagtársunk ismerteti.

Az ásatások megtekintése után a nagytétényi halászcsárdában társasvacsora.

Az Elnök

MDK

Zitterbarth, építész

ez a négy név az a régi Pest építőművészetében: Hild, Jung, Pollák és Zitterbarth, mely a XVIII. és XIX.sz. fordulópontján beállott uj művészeti törekvéseket képviseli.

Z. régi pesti építész család sarjai

V: Régi pesti építőművészek.
A Hét. 1911. IV.évf. 263-266.l.

Zitterbach Mátyás id.

1816-18-ban épitette át fogadóvá Ranner Mátyás számára az egykori "Két oroszlány fogadót/ Ráday utca és Kálvin tér sarkán/.

/233.o.

Borsos - Sidor - Zidor : Budapest . Bp. 1936.

Zitterbarth Mátyás, építőmester M.D,K.

neve egyszer sincs megemlítve Hupf József kőfaragómester számadáskönyvében; szerző szerint lehetséges a Hupffal szorosan együttműködő Jungnak szakmai vetélytársa volt.

Müvészettörténeti Értestiő, 1968. XVII.évf. 3-4.sz.
Moess Alfréd: Egy 18.századi pesti kőfaragómester munkássága. Adalékok a 18.századi magyar építészettörténethez.

249. old.

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOKUMENTÁCIÓS
KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

Zitterbarth

A péteri (Pest m.) evang. templomot 1830-ban fenti épitette, klassicista stilben.

Historia. 1929. 4-5. sz. 15. l.

KÖNYV
STÁHLY-UTCA 1.

yula dr.
Muzeum tit-
ak

4. BUDAPEST

Zitterbarth Mátyás id.

1814-15-ben épitette a pesti Dunaparton az egykori Klopfinger -házat. Helyén ma a Magyar Folyam és Tengerhajózási Rt. bérháza áll.

243.o.

Borsos - Sódor - Zádor : Budapest. Bp. 1959.

Zitterbarth Mátyás

MDK

Bp. Hadnagyu. 2. sz. helyén állt ház terve 1814-ből.
113.o.

Repr: Az egykori Kuka-ház terve. 1814.
115.o. 68. kép.

ZÁDOR ANNA: Pollack Mihály. Bp. 1960.

MDK

Zitterbarth
Zitterbarth Mátyás

Kloppinger János háza /Dorottya utca/ 1814.

204-205.o.

Zádor Anna: Pollack Mihály. Bp. 1960.

Zitterbarth Mátyás MDK

1806-ban Hild János a céh elöljárója, Pollack ahelyettese. Hild Halála után 1812 szept. 6-án Pollackot Kasseliket és Zitterbarthot jelölték a főelöljároi tisztre.
Kasseli[illegible] és Zitterbarth 1807-ben, Pollack 1813-ban lesz választott polgár.

138.o. 92. jegyz,

ZADOR ANNA: POLLACK MIHÁLY. Bp. 1960.

M. D. K.

ZITTERBARTH Károly építész

Péteri (Pest m.) Ev. templom, 1822-30

(Rept. 165.)

Magyar építészet. Bp. 1954. 99. l. 249. l.

M. D. K.

ZITTERBARTH Mátyás építész

Bp. V. Akadémia-u 1. Négyemeletes sarokház, 1815. (~~Vét tovább~~

Magyar építészet. Bp. 1954. 92. l.

Zitterbarth Mátyás Id. MDK

a volt Klaus házat / V Ker Bajcsi Zsilinszky u. 1/ tervezte.

93.o.

Borsos - Sódor - Zádor : Budapest. Bp. 1959.

M. D. K

ZITTERBARTH Mályás, id

T. Hadnagy u. 2. helyén M. Kuka

Szilárd egyem. átmenő. hára Tervé

(1814.) Lebontva

Zakariás G. Sándor: Adatok Buda épi-

tészétéhez a XIX. sz. első felében

Tanulmányok Bp. multjából XII.

Bp. 1957. 295. l.

M. D. U

ZITTERBARTH Mátyás, id

Budai szereplése átmeneti

az 1810-i tűzvész utáni nagy

építkezésekben engedélyezték pesti

mesterek munkásságát

(1912-ben el tiltják)

Zakariás G. Sándor. Adatok Buda

építészetéhez a XIX. sz. első felében

Tanulmányok Bp. multjából XII

Bp. 1957. 300., 301. l.

M.D.K.

Zitterbarth Mátyás épitész
a Ferncvárosban a " Stedl" melletti zsilip épitője
Ellenőr: Saxl mérnök és Kundt Ignác kőmüves

Tóth Andrásné Plonyi Nóra: Müszaki munkálatok Pest városában a XVIII. században
Tanulmányok Budapest multjából XIV. Bp. 1961. 260.l.

MDK

Zitterbarth Mátyás id.

Calvin tér 9. Volt ~~Ø/Ø/Ø~~ Két Oroszlán-fogadó.
1775-ben már szerepelt.

1816-18 között id. Zitterbarth Mátyás épitette át Ranner Mátyás számára .

Komárik Dénes állitotta hlyre 1956-ban.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.
170.1.

Zitterbarth Mátyás id. MDK

Feltehetően ő épitette 1786 körül a terézvárosi Valero-gyár épületét.

Szakács Margit: A Valero-gyár. Bp. 1958.

11.1.

ZITTERB ARTH Mátyás épitész M.D.K.

A Valero -gyár eredeti XVIII.sz-i épülete feltehetőleg az ő müve.

Cennerné Wilhelmb Giezlaa:Magyarország történetéenek képeskönyve 896-1849. Bp. 1962. 284.l.

a. D. K.

ZITTERBARTH Mátyás, id.

T. Szebeny Antal tér – Kereszt u. sarok M. Davidovich Péter Zereszedő egyem. sarokháza Tervé (1811.)

Az alaprajzokat Danzó András irta alá

Lebontva

Zakariás G. Sándor: Adatok Buda épitészetéhez a XIX. sz. első felében

Tanulmányok Bh. multjából XII.

Bh. 1957. 296. l.

M. P. K

ZITTERBARTH M. évitén

Péteri (Pest m.) ev. templom

(1822 – 1830)

Gerő László: Építészeti stilusok

Bn. 1957. 108. l

M. D. K

ZITTERBARTH Mátyás, id

T. Szadnagy v. 2. helyén M. Stojanovics János szabó egyem. tisza terve (1811) Sebontva

Zarariás G. Sándor: Adatok Buda építészetéhez a XIX. sz. első felében Tanulmányok Bp. multjából XII.

Bp. 1957. 295. l.

Zitterbarth Mátyás

1804-

cród

Építő Ipar - Építő Művészet. 1929. 123. l. - 124. l.

(P.: A régi Pest építőművészetének úttörői.)

a sírkő tulajdonosának sze
zászlósurának ad engedélyt
nek, így 1427-ben Rozgonyi
Miklóssal, sőt távolabbról St
színű, hogy az ő sírkövének

Zitterbarth Mátyás id

l.

Tanulmányok Bpest I

78 l. 82, 95, l.

Zitterbarth Mátyás

Pesti Kőművesmester fia, a nemesi fel kelés alatt (?) saját költségén teljesített katonai szolgálatot, 1804 ápr. 10-én folyamodott épitőmesteri jogért, mintám tanuló és vándor évét kitöltötte, A mesterjogot még ez évben szerint megszerezme.

(1. szám) 39–

Historia 1928. 40. l

(Az épitőművészet kezdetei Pesten.)

Zitterbarth Mátyás

pesti pallér s későbbi építőmester
tervét, akit úgy a város, mint ma-
gánosok elhalmoztak diszérő ajánlásokkal, vizsgavetette a pesti kő-
műveseéh olyan megjegyzéssel, hogy
tudása korántsem kielégítő-
amit ők illetékesek megállapí-
tani — s különben is mikább
nevezhetők azok kópiáknak,
melyeknél a másolónak nincs
sok mondani valója.

Réh. 9-10. l

Zitterbarth Mátyás

Cásd

A Ház .IV. évf. 6-7 sz
mellék tetely

..... nevü munkás igazolta

a müvezető aláírása.

lélyezem:

k vagy helyettesének
láírása.

— Endrényi Imre, Szeged.

Zitterbarth Mátyás

lásd

A Ház IV. cf. 263. l.

..... nevü munkás igazolta

a müvezető aláírása.

élyezem:

vagy helyettesének
irása.

— Endrényi Imre, Szeged.

Zitterbarth Mätze

laid

Réh 8. l.

Komplex

restaurálás

Zitterbarth Mátyás

épitém 1870.

Lásd

A Ház IV. 3-4 f.

melléklétek -

..... *műhely.*

főnökség!

..... hó____n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... számu .....

n.

vi ..... hó .....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

Zitterbarth Mátyás

1801-ben a pesti városi tanács felhivására tervet adott be a terézvárosi templom előtt felállítandó kőzkúta vonatkozóan. Kasselik Fidél ajánlatát fogadták el.

Irod

Historia. 1929. 6. sz.

192. l. (A terézvárosi kőzkút.)

1468 Olasz

Pillér,
~~[illegible]~~ pár

A
pokon föl
levelek kapé

Mé
Vé
L.

189
lyeztetett el. (

Massa

Altároza
l.f

408.-

Zitterbart Mátyás

építész.

1803. Pest.

Adr. 1803. 169. l.

~~Beszterecebánya. Borbála oltár~~

~~X. 38.~~

Zitterbarth Mátyas

Kőműves

1807 óta tagja a
városi képviselőtestü-
letnek Pesten.

Schmall L., Adalékok
Pp. 1899. 162. l.

I.

Római czüst övveret VI.130.

Zitterbarth Mátyás

idősebb, épitész

XVIII. n.

l.

Tanulmányok Bp.

multjából

IX. 197. l.

199. l.

Zitterbarth Mátyás

Kőnüvesmester

1794

l.

Tanulmányok Bp.

multjából. VII

15. l.

gyógyforrásokhoz és gyógyfürdőkhoz igazán mélto fürdőváros-
területet, a hozzátartozó erdős, parkos sétányokkal, de ezek-
hez mintegy kárpótlásul még nyujtunk a Gellérthegyről egy
oly gyönyörű kilátást, amely talán az egész világon páratlan.

elérhető kiterjedésü parkot és enyhe emelkedésü fásított, sétára alkalmas utcákat nyerjünk. Minthogy azonban a Tabán belsejében, *a Tabánvölgyben sem ma, sem a jövőben nagyobbarányú helyi, belső vagy átmenő forgalmi kérdések szóba sem jöhetnek; a megfelelően beépíthető telektömbök és egy elérhető kiterjedésü park létesítésével a fürdőváros követelményeinek is már annyira eleget tettünk, amennyire a Tabánnál az adott és elég megkötött helyzet mellett az lehetséges.*

Tehát a Tabán helyes és jó szabályozása egyúttal meg fog felelni egy fürdőváros céljainak is, mert ez esetben a Tabán völgyét és alsó hegyoldalát nem magánházakkal, hanem megfelelő belső berendezéssel felszerelt fürdőépületekkel (mint gyógyház, szanatórium, kórház, pensiók stb.) *kell csak beépíteni.* Ez esetben azután meg kell elégedni a Tabán völgyében — fürdőváros építése nélkül is — létesítendő, illetve létesíthető park nagyságával, annál is inkább, mert *még ha az egész tabáni völgyet is parknak képeznénk ki, akkor sem kapnánk egy igazi nagy, világvárosi és a budapesti forrásoknak megfelelő fürdővárost reprezentáló, méltó nagyságú erdős parkot és sétányokat.*

Ellenben a Tabán völgyében, különösen a beépíthető területek értéke miatt, csak *szerény nagyságban létesíthető parkot megnövelhetjük azáltal, hogy ujból szerves összeköttetésbe*

Zitterbarth Mátyás
pesti Könnives 1815
emlitve

—

Farpesti ref 43. l.
99. l.

Schoen Arnold szerint
Balla térve szerint 1802–
1804-ben épitette az
egy emeletes lelkészlak
és iskola épületét a vorlám
Fenyves-arntár helyén

s báró.

afordultan van ábrázolva.
e és bajusza őszbevegyült,
eretvált. Nyakravalója és

cm. — Lelt. sz. 674. — Értéke
ith-féle ereklyemúzeumból. —
atokat l. a 62. lapon az 593
rilis 23-án (107–95). — Átvételi
domásul vette az 1896 április

Zitterbarth Mátyás
könnives

1807 től választó
polgár Pesten

Schmall
I. 162. l.

és dombormüvek után, akár matványból, bronzból, terracottából, fából, akár más anyagból vannak, öntvényeket készíteni. Rendes körülmények között az öntvények az állami

k és bemutatják a felügyelőnek az arra onatkozó terveket.

A minisztérium az engedelmet megtagadatja, ha azt gondolja, hogy maguk a munák károsak az ingatlanra nézve, vagy annak llegét vagy jelentőségét bármily módon sorbítják.

A tanulmányozott terveket visszautasíthatja s a felügyelőséget ujak készítésére utasíthatja.

Hasonló elbánásban részesülnek az ingó dolok restaurálásai és egyszerű elmozdításai is kivételt képeznek ez utóbbiak tekintetében a ürgős esetek).

4. czikkely.

Nagyobb fontosságú esetekben a felügyelő lőterjesztésére, a «műemlékek és a régészeti árgyak fenntartására alakított vidékek szeinti bizottságok»-nak[1] és a «régiségek és zépművészetek felső tanácsá»-nak[2] meghallgatása után a közoktatásügyi minisztérium kielöli azt az állami intézetet, amelynek átadandók z állam tulajdonát képező oly ingók, amelyeet az illető hivatalok nem tudnak vagy nem karnak gondozni.

2. §. *Az állami gyüjteményekről.*

5. czikkely.

Zitterbarth Mátyás

1786-ban a pesti városfalon három új kijárót elkészítésével 353 frtért elvállalta.

Gárdonyi Albert dr.

A pesti városfal.

Historia. 1929. 4-5. sz. 4. l.

Zitterbarth bontotta le 1808-ban az utolsó pesti városkaput, az u. n. Hatvani-kaput.

M. o. 6-7. l.

EGÉSZ ÉVBEN

HASZNÁLATI UTASITÁS.

(1/4 kg. levestészta.)

1. Tegyünk 2 1/2 liter vizbe 2 1/2 deka sót, forraljuk fel.
2. Az erősen forrásban lévő vizbe tegyük be a tésztát, főzzük 5-10 percig, keverjük fel többször.
3. Vegyük el a tűztől, öntsünk hozzá 1 pohár hidegvizet.
4. Szürjük le a tésztát és öblitsük langyos vizzel.
5. Ne szürjük tulságos szárazra, hanem nedvesen tegyük át meleg edénybe.

FRISSEN

ÉLVEZHETI

A Globus tészta vezet!

A GLOBUS TÉSZTÁBAN **DURUM**-BUZA LISZTJE VAN. — MI A **DURUM**-BUZA? AZ A BUZAFAJTA, MELYET A GYÁR KIZÁRÓLAG A GLOBUS TÉSZTA GYÁRTÁSÁHOZ TERMELTET.

A **DURUM**-BUZA KÜLÖNLEGES, NAGY SIKÉRTARTALMU, NAGY VIZFELVEVŐKÉPESSÉGÜ ACÉLOS BUZAFAJTA. — EZÉRT **A GLOBUS-TÉSZTA KIADÓSABB, KÖNYEBBEN EMÉSZTHETŐ, EGÉSZSÉGESEBB!**

GLOBUS

KONZERV

FŐZELÉKEKET!

W.M.

Zitterbarth Mátyás

Könnivern

1791-ben két házteleket vásárolt a Kis Sas utcában.
(Utóbb Sás u.)

Pásztor Mihály

A-szárötven éves Lipótváros.
Bp. 1940. 44. l.

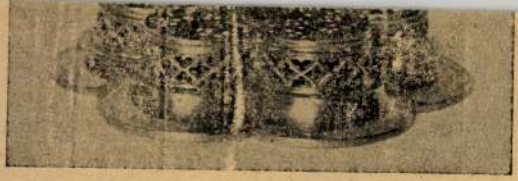

246. kép. *Szakolcai kehely, 1480 körül.*

zsával, a szarv csúcsán tornyocska és újabb keresztvirág. A díszítések öntöttek. Födelén bevésett T betű. Belül: PRISTINAE DECORI ET INTEGRITATI RESTITUIT JOANNES CARD. SIMOR 1880.
Mag. 50 cm.
Magyar munka 1480 körül, 1880-ban megújítva. Corvin János ajándéka a kincstárnak.

Bock 130—131. l. (Képe 130. l.) — Zalka János: Az esztergomi kenet-kürtök. Magyar Sion, I., 1863., 868—877. l. (Képe 868. l. után.) — Blümelhuber Ferenc: A szent olajok edényei és a kehely. Új Magyar Sion, III., 1872., 261—262. l. — Maszlaghy Ferenc: Levelek a bécsi kiállításról. Új Magyar Sion, IV., 1873., 948. l. — Blümelhuber Ferenc: Az egyházi művészet régészeti és gyakorlati kézikönyve. Esztergom, 1873., 262—263. l. — Otte—Czobor: A középkori egyházi művészet kézikönyve. Bp., 1875., 167. l. (Képe 168. l.) — Henszlmann: A bécsi 1873. évi világtárlatnak magyarországi kedvelőinek régészeti osztálya. Bp., 1875—1876., 182—183. l. (Képe 182. l.) — Esztergomi kincsek. Esztergom III., 1876., 20. és 25. szám. —

M. D. K.

ZITTERBARTH Mátyás építész

Apaczai Cseri János u 15. sz. épület =

Wurm-ház 1814. ; 1821 Pollack mihály

átépítése (7. kép)

Horler Miklós - Komarik Dénes: Műemlék-

helyreállítások a városképjavítás szolgála-

tában 196. l.

Műpért. 1953. 1-2. sz.

M.D.K

ZITTA Emánuel

1849-ben Magyarország mérnök-kari főigazgatója

Terv az egész országra kiterjedő erődkálózatra

A terv-ből csak a Citadella tölépítése valósult meg (repr.)

Budapest müemlékei II. bp. 1962. 525.e.

Zitter Sándor
festő

M.D.K.

Ismolájában tanult Alexandru Cincurencu.

t.i.: Alexandru Cincurencu és Paul Erdős kiállítása.

Magyar Nemzet, 1959. apr. 2.

4 l.

Zitter Sándor

Sztrakoniczky Károly: Képzőművészeti Szemle cimmel három kiállitás résztvevőiről ir: A Műcsarnok, Nemzeti Szalon, Művészház egymáshoz való viszonyáról és arról, hogy a három kiállitás három művészgenerációnak felel meg. "A Műcsarnok az öregséget, vagy a konzervativizmust képviseli, a Szalon a férfikor mérsékelt haladását, a Művészház a fiatalság lelkesedő realizmusának tolmácsolója."
Ezek után az egyes kiállitások kerülnek sorra: Először a Műcsarnok hibáiról, állapotáról, majd a Nemzeti Szalonról s végül a Művészházról ill. a kiállitásokról mond véleményt.
A hibák felfedése mellett szól a kiállitások értékéről is, hogy melyik mit tud nyujtani.

ÉLET, Bp. 191o. dec.18.II.évf.49.sz. 760. lap.

jelképezi

Zitter Sándor

Sztrakoniczky Károly: "Képzőművészeti Szemle" c. cikkének folytatása.
A Nemzeti Szalonban mutatták be műveiket: Plány Ervin, Zádor István, Jávor Pál, Raáb Ervin, Bednár János és Hódy Géza. Mindegyikük munkáját külön értékeli a kritika.
Sok érdekességet adnak a kiállitásnak: Joachim Ferenc, Kővary Szilárd, Koszta József és Székely Andor képei.
A Művészház kiállitói: Zichy István gr."Ménes" c. képét hozza a lap. Hermann Lipót, Kövér Gyula, Páldi Zoltán képei nivós eredményeket nyujtanak. Zitter Sándor, Csáktornyai Zoltán, Szigeti Jenő, Ferenczy Valér alkotásaiban nagyon sok szépséget talál a kritika.

ÉLET, Bp. 1910. dec. 18. II. évf. 49. sz. 760,775. lap.

Zitter Sándor

Szigeti Jenő, Kalmár Ágnes, Páldy Zoltán szerepelnek a Müvészházban rendezett tárlaton, melyről Jean Preux: "Zsürimente kiállitás" cimmel számol be.
A müvészeknek csak a nevét sorolja fel azzal a megjegyzéssel, hogy ők azok, akiknek nevét meg kell emliteni és érdemes megjegyezni.

A HÉT, Bp. 1911. szept. 3.
XXII. évf. 36. sz. 583. lap.

Zitterbach János, építész

L. Bolmányi Ferenc

A.n.: Bolmányi Ferenc üvegablakai 319.

Élet és Tudomány, Bp. 1980. máj. 7. XXXV/10

Zitterbarth Ágost

a Köpmukatanács
mérnöke

† 1877.

vod
2

Az épitési par
1877. 1076 h.

Magyar királyi államvasutak.

T. Mühely

Miután keresményemnek 191..... é

tésénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére

nevü munkástársamat szóbelileg megbizt

Kelt ....., 191.....

.....

tanu.

.....

tanu.

Zitterbarth Agost

a Kozmukalanács
megnőke

+ 1877. br.

vod
a

Nemzeti Hirlap

1877. dec. 28.

az egy halottan
köst emb.

Zitterbarth Ágost

a Kőzmukatanács
miernöke, † 1877.
30 évi korában.

Vas. Lép. 1877
13. l.

LYKA KÁROLY MŰVEI

KIS KÖNYV
A MŰVÉSZETRŐL

*

A TÁBLABÍRÓVILÁG
MŰVÉSZETE

*

A KÉPÍRÁS
ÚJABB IRÁNYAI

Zitterbarth András
József
ácsm.
Be 1835—
Szm. Pest
Tp. u.o

Schneider
222. C

latok mennyisége növekszik. Arra a megállapításra jutott továbbá, hogy mind a fenol, mind pedig a krezol esetén a változások egyező irányúak, csak a krezolnál a gázalakú, a fenolnál viszont az alacsonyabb forrpontú folyadékok mennyisége nagyobb.

Kemény János (1904, Mezőhegyes, ág. ev.), okl. gépészmérnök, műegyetemi tanársegéd (prof. Pogány), 400 pengő belföldi ösztöndíjban részesülve, a rádiókészülékek szelektivitásvizsgálatával foglalkozott. A vizsgálatot katódoscillográffal végezte olyan módon, hogy a katódoscillográf egyik lemezpárját a készülék hangszórójának sarkaira kötötte, másik lemezpárját pedig egy elhangolható modulált kísérleti adóállomás elhangolásával automatikusan arányos feszültséggel vezérelte. Így a készülék rezonanciagörbéje közvetlenül megjelenik a katódoscillográf ernyőjén, szemben az eddig szokásos hosszadalmas pontról-pontra való felvétellel. Az eljárás igen egyszerű módot nyujt nemcsak a készülékek kvalitásának üzemközben való megítélésére, hanem arra is, hogy a készülék rezgőköreinek gyártás alatti beállítása egyszerűen eszközölhető lehessen. Ezenkívül folyamatban vannak elektroncsövek és fotocellák zörejeffektusaira vonatkozó vizsgálatai is.

Zitterbarth József Antal

vesti ácsm.

l.

Bevilser

II. 774 l.

Zitterbarth András József

Komárik Dénes

ADALÉKOK FESZL FRIGYES MŰVÉSZKAPCSOLATAIHOZ

Feszl Frigyes művészkapcsolatai közül – értem ezen a festőkkel és szobrászokkal való, a szakmai közeg nyújtotta társasági ismeretségen túlmenő közelebbi, esetleg baráti kapcsolatokat – csupán az idősebb koriakról tudunk valamit Kauser Józsefnek a Vigadó építése utáni időket tárgyaló visszaemlékezése alapján[1]. Ez a festők közül *Than Mórt, Lotz Károlyt, Wagner Sándort*, a szobrászok közül *Donáth Gyulát* említi[2]. Néhány utalás nyomán sejthetjük, hogy esetleg *Orlai Petrics Soma*hoz és *Klimkovics Ferenc*hez is fűzték személyesebb szálak[3]. E művészek körét szeretném bővíteni ezúttal *Sterio Károly, August Pettenkofen* és *Max Felix Paur* személyét illető adalékok közlésével. Ennek megfelelően jelen írásnak nem célja összefüggő és végleges kép rajzolása, sokkal inkább a további kutatás számára adatok hozzáférhetővé tétele és megoldandó problémák felvetése.

Feszl és *Sterio* (1821–1862)[4] valamilyen kapcsolata eddig is sejthető volt. A fiatal építészről a vele egyidős művész egyik legszebb portréját festette 1847-ben[5], 1861-ben pedig az Akadémia palotájának pályatervén az ő ecsetje keltette életre a perspektivikus ábrázolás staffázs alakjait[6]. Ez a terv ugyan nem Feszl, hanem Henszlmann, Gerster és Frey műve volt, de készítői Feszl Frigyes szűkebb köréhez tartoztak. Különösen Gerster Károly, aki kilenc évig (1845–1854) volt a Kauser–Feszl–Gerster társulásban közvetlen munkatársa, és akinek – mint látni fogjuk – még egyéb szerep is jutott a szóban forgó kapcsolat szorosra fűződésében.

A Feszl–Sterio kapcsolatra vonatkozó e meglehetősen szerény és közvetett utalásokat több új adattal egészíthetjük ki, szilárdíthatjuk meg.

Rövid életű első házassága (1853. november 26.–1856. február 24.)[7] után 1857. május 21-én Sterio Károly feleségül vette Zitterbarth András József pesti ácsmester[8] első házasságából származó leányát, Zitterbarth Klárát[9]. A leány anyja korán meghalt, apja 1847-ben újra megnősült[10]. Felesége a bajor születésű, a mannheimi színház vendégjátéka során 1846-ban Pestre kerülő s az 1846/47-es idényre az itteni Német Színházhoz szerződő fiatal színésznő, Quandt Vilma (~1827–1902) lett, ki házasságával búcsút mondott a színpadnak. A feltehetően 1857 második felében elhunyt Zitterbarth József özvegye, Sterio feleségének mostohaanyja, 1858 nyarán – egy évvel mostohalánya házasságkötése után – hozzáment a már hat éve özvegy Feszl Frigyeshez[11]. Ennek a Feszl–Sterio kapcsolat szempontjából önmagában sem érdektelen eseménynek azonban megvoltak a maga előzményei. Nevezetesen az, hogy Zitterbarth József a Kauser–Feszl–Gerster triász szorosabb baráti köréhez tartozott. Együtt csináltak nagyobb üzleti vállalkozást – sörgyár alapítását Kőbányán –, keresztszülője volt, feleségével együtt, Gerster több gyermekének[12].

Mindez azt mutatja, vagy legalábbis sejteti, hogy Sterio Károlyt és Feszl Frigyest társasági ismeretségen túlmenő kapcsolat fűzte össze. Erről tanúskodik az 1935-ös szombathelyi Sterio-kiállítás katalógusának előszavában az a nyilván unokájának közlésére támaszkodó megjegyzés is, hogy Feszl Frigyes a művész meghitt baráti köréhez

tartozott[12/a]. Ezt valószínűsítő mozzanatként kell számon tartanunk továbbá – ha feltételesen is –, annak lehetőségét, hogy tanulmányaik során valamikor egyidejűleg, esetleg együtt voltak Münchenben[13], valamint Feszl Józseffel (1819–1866), Frigyes bátyjával való kapcsolatát részben itt, részben később a vasútépítéssel kapcsolatban[14]. Sterio ugyanis 1848 körül vasúti építési rajzolóként működött Pozsonyban[15] a Marchegg–pozsonyi vonal (megnyitása: 1848. augusztus 20.) munkálatainál, Feszl József pedig 1845–1850 között a Magyar Középponti Vasút alkalmazottja volt, melynek központi irodája Bécsben volt.

A mondottak fényében talán közelebb juthatunk annak a szép, kvalitásos, befejezetlen női portrénak attribuálásához, melyet Feszl Frigyes leszármazottai őriznek, s mely a családi hagyomány szerint Feszl Frigyes feleségét ábrázolja[16]. Mivel a családi emlékezet a nagy építész második házasságáról nem tud semmit, ezt az akvarellt *a* feleség képeként tartja számon. Családi hagyomány tehát nincs segítségünkre abban, hogy megállapítsuk, vajon az első vagy a második feleség képével állunk szemben. Egyik sem kizárt, de jó okkal tételezhetjük fel, hogy az elsőről (Hoffmann Reginárol) van szó, hiszen az utódok részéről anyjuk, nagyanyjuk képének kegyeletes becsben tartása volt indokolt, nem a mostoháé – még ha ez az utóbbi nem is kizárt. Ezen nem változtat, hogy a késői leszármazottak mit sem tudnak, hiszen a tiszteletnek a tájékozott első generációtól kellett származnia.

Talán segít valamit, ha a szép akvarellt és a Feszl Frigyesről fennmaradt, 1860-ban készült egyetlen fotót[17], mely második felesége társaságában mutatja őt, összehasonlítjuk. Ha vannak is egyező vonások (magas, hasonló formájú homlok, kissé erőteljesebb pofacsontok, az áll alatti arcforma), mégis inkább úgy tűnik, nem ugyanazt a személyt ábrázolják. Sterio szerzőségével azonban mindkét esetben számolhatunk. Ha Quandt Vilmát ábrázolja, akkor inkább, hiszen mostohaanyósáról van szó egyben. Ha Hoffmann Reginát, akkor a tartós, az asszony 1851 januárjában bekövetkezett halála után is továbbélő Feszl–Sterio kapcsolat, barátság motiválja szerepét. Annál is inkább, hiszen még közel vagyunk a Feszl portré készítésének 1847-es időpontjához. Ez esetben a befejezetlenséget magyarázhatja a házasság terhességgel, betegséggel szaggatott–kurtított időtartama[18].

Annyi azonban bizonyos – ha esetleg több nem is –, hogy mindazok alapján, amit eddig tudunk, e portrét potenciális Sterio-műként kell számon tartanunk.

* * *

A Feszl–*Pettenkofen* kapcsolat ténye s főleg jellege problematikus. Mivel azonban az irodalomban felmerült és valami igazságmagva valószínűleg van, foglalkoznunk kell vele.

August Pettenkofen (1822–1889) személyét Vámos Ferenc hozta kapcsolatba Feszl Frigyessel, családi hagyományok és a rajzhagyatékban talált lapok alapján. Ma már nem állapítható meg, hogy Vámos pontosan mit hallott a családtól, hogy maga ez a hagyomány mennyire volt hiteles. Ő maga így ír erről: „[Feszl] Frigyes öccsének, Mihálynak családja a 20-as években is Szolnokon élt. Ez a testvér postamester volt itt. Lakásában szállt meg minden szolnoki tartózkodásakor vendégként August Pettenkofen, a nagy osztrák festő"[19]. „Pettenkofenhez ... valószínű baráti szálak fűzték, s ez a kapcsolat hatással lehetett Feszlre is. Pettenkofent az alföldi táj ejtette rabságba. Sokat utazott az Alföldön, Szolnokon, Fegyverneken, Kecskeméten is megfordult

Feszlhez hasonlóan. Kis méretű ceruzarajzain ‚Szolnoki ember', ‚Fegyverneki ember' felírások láthatók [itt nyilván már Feszl rajzairól van szó]. Hagyatékában tucatnyi rajz maradt, amelyeken a dragonyosok öltözetét aprólékos vonásokkal örökíti meg. Ezek Pettenkofen rajzainak bizonyultak, s – unokája jóvoltából – 1960 óta a Szépművészeti Múzeum grafikai osztályát gazdagítják." A jegyzetben megemlíti: „...Feszl hagyatékából a Szépművészeti Múzeumba került Pettenkofen-rajzok Pettenkofen-nek ‚Die österreichische Armee' ciklusához készültek ..."[20]

A mondottakkal kapcsolatos kételyeinket, problémáinkat Weixlgärtner alapvető, rendkívül részletes, Vámos által is használt monográfiája[21] és egyéb, a Feszl-kutatás során előkerült adat alapján vehetjük számba.

Ami a Feszl Mihálynál való megszállást illeti, az aligha igaz. Weixlgärtner ugyanis felsorolja Pettenkofen minden szolnoki lakóhelyét[22], de Feszl Mihály neve nem fordul elő közöttük. Igaz, egyes esetekben csak azt mondja meg, hogy kinek a házában, tehát tulajdonosról beszél, de eléggé egyértelműen abban az értelemben, hogy az volt a szállásadója. Hozzáveendő ehhez, hogy Weixlgärtner felhasználta Pettenkofen minden, általa elérhető irományát, így 12 jegyzetfüzetét is – melyekről feltételezi, hogy részben esetleg (a halála után megsemmisített) naplóinak kivonatát is tartalmazza –, rengeteg, cédulára írt feljegyzését stb., valamint ismerte kb. 150 tételt tartalmazó levelezési címjegyzékét. De mindezek alapján nem említi se Feszl Mihályt, se – ami egyébként fontosabb – Feszl Frigyest rendkívül adatgazdag művében.

Feszl Mihályról (1838– ?) tudjuk, hogy 1857-ben beiratkozott a k.k. Joseph-Politechnikumba[23], s ha feltételezzük, hogy a teljes négy éves kurzust elvégezte, akkor 1861-ig Pesten volt. 1871-ben egy hagyatéki irat tanusága szerint már Szolnokon élt[24], de 1878–1888 között a budapesti címjegyzékekben szerepel, távirdatisztként. Ezután kerülhetett újból Szolnokra, ahol a jelek szerint valóban élete hátralevő részét töltötte, és esetleg valóban volt postamester[25]. – Amint látjuk tehát, a szempontukból számításba jövő időben csak legfeljebb 15 évet töltött Szolnokon, s ha már akkor a posta alkalmazottja volt, kezdő beosztásban lehetett. Ez idő alatt – Weixlgärtner kimutatása szerint – Pettenkofen mindössze ötször fordult meg a Tisza-parti városban. Feszl Mihály személye így elég gyér támpontot kínál a Feszl–Pettenkofen kapcsolat alátámasztására.

Pettenkofen számos szolnoki, kevés ezen kívüli alföldi útja ismert, Fegyvernekről, Kecskemétről monográfusa azonban – tudtommal – nem ír. Feszl rajzhagyatékában „Szolnoki ember", „Fegyverneki ember" feliratú rajzot nem találtam, amivel nem akarom azt mondani, hogy annak idején ilyet Vámos Ferenc nem láthatott. De ez a negatívum s kivált az előbbiek egyelőre nem erősítik meg Vámos állításait[26]. Különösen pedig azt nem, hogy Feszl Frigyest Pettenkofen inspirálta volna a népies tárgy, a népi életkép felé forduló érdeklődésében.

Egy Feszl Frigyessel kapcsolatos – teljesen más természetű – Pettenkofen szereplést azonban meg kell említenünk. Az osztrák festő monográfusa feljegyzi, Feszl pesti Dohány utcai zsinagóga tervének litográfiáján a staffázs alakokat Pettenkofen rajzolta[27]. Ezt annak alapján állítja, hogy a dr. August Heymann gyűjteményben lévő példány hátoldalán ceruzával „Figuren von A. v. Pettenkofen" felírás található, amit ő stíluskritikai megfigyelésekkel is megerősíthetőnek talál. Ennek magyarázatát a szerző – nézetem szerint helyesen – abban látja, hogy Pettenkofen a litografussal, Franz Xaver Sandmannal már korábban, más vállalkozásban is működött együtt.

Mindezt megerősíti, hogy fennmaradt (bár az 1950-es évek óta lappangva) az 1851-ben készült litográfia alapjául szolgáló, azzal hajszál pontosan egyező Feszl-akvarell, melyen valóban nincsenek figurák[28]. Megjegyzendő, hogy Feszlnek az alakrajz nem volt erőssége, s bár az akvarell távlati képein néha látható staffázs alakok nem rosszak, de a zsinagóga-litográfián szereplőktől gyökeresen különböznek. Többek között messze nem olyan részletezettek, inkább nagyvonalúan, lazán, ecsettel jelzettek[29].

* * *

A harmadik említésre méltó művészkapcsolat sem szűkölködik bizonytalanságokban, megoldásra váró rejtélyekben, különlegességekben. Már az a tény is különös, hogy tulajdonképpen építészről van szó, aki azonban grafikusi (népéletképrajzolói) mivoltában vonja magára figyelmünket. Érdekes módon *Max Felix Paur* személyében Feszlhez annyiban hasonló valakiről van szó, hogy építészként nála is a szokásoson túlmenő érdeklődést tapasztalunk a grafika iránt, melynek témaválasztását – Feszlnél fokozottan, nála szinte kizárólagosan – a népi világ felé való fordulás jellemzi. Ez utóbbiról tanúskodik egy 120 darabos, kisméretű pauszokra rajzolt vázlatokat tartalmazó gyűjtemény, mely az 1930-as években került az akkori Fővárosi Könyvtár gyűjteményébe[30]. Ezek túlnyomórészt Pesten készültek és olyan népies alakokat, jeleneteket rögzítenek, melyekhez hasonlókat meglepően nagy számban találunk Feszl Frigyes hagyatékában[31].

A rövid életű Max Felix Paur (1807–1842) Bajorországból érkezett hozzánk, s Pollack Mihálynál való másfél hónapos alkalmaztatás után 1832 nyarától Hild József építési „rajzolója" volt[32], feltehetően 1838 őszéig, amikor iparrajziskoláját megnyitotta. Ennek 1839 őszén második évét is megkezdte, de hogy meddig tudta iskoláját fenntartani, mit csinált 1842 áprilisában bekövetkezett haláláig, egyelőre ismeretlen előttünk. Mivel a hagyatéki iratokban egyszerűen építésznek (Architekt, nem Baumeister!) nevezik, iskolafenntartó vállalkozása feltehetően nem volt hosszú életű, halálakor már nem működött. Valószínűleg visszatért eredeti foglalkozásához, talán újra Hild alkalmazásában[33].

Max Felix Paur neve annak révén merül fel Feszl Frigyessel kapcsolatban, hogy utóbbinak hagyatéka megőrzött egy 98 lapos mappát 327 beragasztott rajzzal, csekély kivétellel pausz papíron[34]. A mappa eredetileg Paur gyűjteménye volt, mintegy 40 szignált, s nem megállapítható mennyiségű szignálatlan pauszával, köztük több nem tanulmányi jellegűvel is. Ezt folytatta a két Feszl testvér, amiről tanúskodik, hogy benne több mint 25 rajz található Feszl Frigyes szignójával, 1839-es dátummal, de rajzmodor stb. alapján bizonyos, hogy ennél több tőle származó rajz van a gyűjteményben; Feszl Józsefre pedig közel 10 darab J.F. monogrammos tanulmányi rajz utal.

Hogy ismerték-e egymást, s ez a mappa hogyan és mikor került Feszl Frigyes birtokába, végül is nem tudjuk. Az előbb említett 120 darabos, technikai vonatkozásban rokon rajzgyűjtemény provenienciájának s az azzal kapcsolatos kérdéseknek tisztázása talán közelebb segít majd valamennyire ennek kiderítéséhez. Addig feltevésekre vagyunk utalva. Elképzelhető, hogy Feszl Paurt rajziskolájában ismerte meg, lehet, hogy Hild révén, akinél – ennyit biztosan tudunk – vándorlása (1839–1844) előtt fél évig legényként dolgozott, de könnyen lehet, hogy inaséveit is nála töltötte.

Mivel a müncheni akadémiát ebben az időben elenyészően kevés magyarországi

építésznövendék látogatta, Feszl ilyen irányú döntésében esetleg számolhatunk a Münchenből érkező, az akadémián hat évet eltöltő, Gärtner támogatását élvező Paur hatásával[35].

E befolyás lehetőségének felmerülése és – noha az ilyen irányú érdeklődés feltámadására késztető hatások a levegőben voltak – Max Felix Paurnak mint a népies témát és érdeklődést esetleg Feszl Frigyeshez közvetítő (egyik) ifjúkori mintaképnek ilyetén szerepe indokolttá teszi, hogy személyét számon tartsuk, s a további kutatások során számoljunk vele.

* * *

Ha befejezésül végignézünk a három művészkapcsolaton – túl azon, hogy számos, Feszl Frigyes és az érintett művészek világát közelebb hozó, azt érintő, részleteit megvilágító összefüggésbe volt alkalmunk betekinteni – mindegyiküknél feltűnik a népi motívumok, a népi alakok és életképek iránti ugyan különböző jellegű és művészi szinten megvalósuló, de markáns érdeklődés. Ha mindez, mint mondottuk, általános és a levegőben lévő volt is, eseteinkben a vonzódásnak mégis nagyobb mértékét látjuk az átlagosnál.

Ha egymáshoz való viszonyukat illetően nem is lehet eddigi ismereteink alapján állítani, hogy az említett művészek egyike vagy másika Feszl valamilyen mértékű példaképe volt, vagy annak hatása alatt állt volna, de az elképzelhető, hogy az általánosan jelen levőnek valami módon mintaképszerűen közvetítői voltak. Bár Feszl csekély grafikai közszereplése következtében – hacsak nem az egyelőre nem megbízhatóan ismert privát szférában – kölcsönhatásokról közte és e művészek közt nem igen beszélhetünk, de számolhatunk az azonos érdeklődés alapján való egymáshoz, illetve egymás művészetéhez való vonzódással. Végül is talán ebben láthatjuk Feszl e művészkapcsolatainak – a véletlen nyújtotta személyes okokon túlmenő – alapjellegét és magyarázatát.

Mint máshol már részletesebben említettem, fennmaradt „alföldi" képei, valamint grafikájának az a része, melyben a népélet, illetve annak számára megmutatkozó része felé fordult, kevés kivétellel Kőbányán és környékén, a rákosi mezőkön és a pesti határban készült[36]. A rajzhagyatékában semmi sem támasztja alá azt a már jelen írásban is érintett és kritizált állítást, hogy ezeket a szolnoki művésztelepen vagy azzal valamilyen kapcsolatban készítette volna, elsősorban Pettenkofen hatását véve számításba. Egyébként – ha Feszl témaválasztásához, irányulásához ilyen hatást egyáltalán szükséges lenne feltételeznünk – erre a szerepre még mindig inkább kínálkozna a vele bizonyíthatóan szorosabb és tartósabb kapcsolatban levő, Szolnokon és az Alföldön megforduló, annak idején elsősorban népéletképfestőként számon tartott Sterio Károly. Láthatjuk tehát, hogy a túlnyomórészt Pest környékén rajzoló–festő Feszl egyfelől az alföldi tájakra utazó, ottani motívumokat megörökítő Pettenkofen és Sterio, másfelől a szinte kizárólag a pesti folklórból merítő Max Felix Paur között helyezkedik el a lényegében azonos népi világ megörökítése iránti törekvésében.

JEGYZETEK

A jegyzetekben használt rövidítések:

FL = Budapest Főváros Levéltára

Katalógus 1984 = Feszl Frigyes, 1821–1884. Kiállítás a Budapesti Történeti Múzeumban 1984. A kiállítás anyagát válogatta és a katalógust írta: Dr. Komárik Dénes. Bp. 1984.

KOMÁRIK 1993 = KOMÁRIK D.: Feszl Frigyes (1821–1884). Bp. 1993.
MNG = Magyar Nemzeti Galéria
OL = Magyar Országos Levéltár

1. KAUSER J.: A magyar építőművészeti stílus eszméje. – Visszaemlékezések Feszl Frigyesre... Pesti Hírlap XXXVII. (1915. március 7.) 66. sz. 34–36.

2. A vonatkozó részt idézi KOMÁRIK 1993. 141. (335. jegyzet)

3. KOMÁRIK D.: Fotódokumentumok Feszl Frigyes és Feszl László hagyatékából. Ars Hungarica XX. (1992) 1. sz. 128–129.

4. Sterio egykorú gyászjelentése, valamint annak a MNG Adattárában őrzött példánya (1375/1920 ltsz.) hátoldalán található feljegyzés alapján születési helyét és idejét, valamint halála napját illetően néhány megjegyzést kell tennünk. E szerint 1862. „évi Juniushó 3-án..., élte negyvenedik évében" halt meg. Nem biztos, hogy ez a fogalmazás szabatos volt, de ha igen, akkor 1821-ben – mint ahogyan számon tartjuk – nem születhetett, hanem az 1822. június és 1823. június közötti évben látta meg a napvilágot. – Június 3-án halt meg és nem 4-én, mint ahogyan azt pontatlanul a Magyar Tudományos Értekező 1862. II. kötet, 1. füzet 73. állítja, és nyomán a későbbi említések. – A gyászjelentés versóján ceruzával a következő megjegyzés található: „Kedves jó emberem volt – Moldaván született saját szava szerint" Nyilván Ujházy Ferenctől (1827–1921) származik, mivel a leltárkönyv 1920. október 18-án kelt bejegyzése szerint a gyászjelentés az ő ajándékaként került a gyűjteménybe. Ez – bár kívánatos ellenőrizni – hihetően igaz, szemben a mindenhol szereplő Szászkabányával, amihez egyébként közel van, annyira, hogy Moldavának (Újmoldavának) utolsó postája az 1850-es években Szászka volt, ahol esetleg csak Sterio keresztelése történt.

5. Kiemelkedő jelentőségét – tudtommal elsőként – Hoffmann Edith így hangsúlyozta: „... szokatlanul széles kezelésével és hatásos színeivel, – piros sapka, vörös szakáll és vöröses barna kabát, – nemcsak hogy Sterio legjobb művei közé tartozik, hanem előkelő helyet foglal el általában is e kor magyar aquarellarcképei között". Dr.HOFFMANN E.: A Szépművészeti Múzeum új szerzeményei. II. Grafika. Magyar Művészet VII. (1931) 7. sz. 395.

6. „A perspectiv kép rajzát Frey és én együtt készítettük, színezése Frey egyedüli műve, alakjait pedig Sterio festette." HENSZLMANN I.: Az Akadémia palotájának eddigi története. Kritikai Lapok I. (1862) 1. sz. 13.

7. MNG Adattára: 18590/1970 ltsz., 3. csomag. Dr. Turchányi Erzsébet hagyatékában az 1930-as évekből származó feljegyzések Sterio Károly vejének, bonyhádi Kliegl Józsefnek közlése alapján. Erre az anyagra Szvoboda D. Gabriella hívta fel a figyelmemet, amiért ezúton is köszönetet mondok.

8. Született 1811. február 7-én Pesten, mester lett 1835-ben, polgárjogot nyert 1841-ben. Idősebb bátyja Zitterbarth Mátyás (1803–1867) építőmester, a pesti Magyar Színház és a Vármegyeháza építője, fiatalabb bátyja, János (1807–1856) kőfaragómester volt. Apja második házasságából származó felnőtt kort megért öccse, Henrik (1822–?) jól képzett építész volt, de céhes mester nem lett. A XIX. századi építész Zitterbarthokra l.: KOMÁRIK D.: Építészképzés és mesterfelvétel a XIX. században. Pesti a mesterek és mesterjelöltek. Építés- Építészettudomány III. (1971) 4. sz. 417–418.

9. Pest-lipótvárosi plébánia, házasultak anyakönyve, 4. kötet, 1853–1859. Tanu volt Podhorszky Lajos (tévesen Lászlónak írva) és Zitterbarth Mátyás. – A házasságkötést hírül adja a Hölgyfutár 8. (1857. május 22.) 116.sz. 526. – A menyasszony – Kliegl József közlése szerint (l.: 7. jegyzet) – 1837. június 7-én született és november 19-én keresztelték. – Talán rá, a huszonöt évesen megözvegyült fiatalasszonyra vonatkozik Eötvös Károly – egyébként nem feltétlenül megbízható – néhány közlése, midőn Zitterbarth Mátyásnak – mint láttuk Sterio felesége nagybátyjának és esküvői tanujának – cseténvi (Veszprém megye) uradalmáról beszél az 1860-as évekből (Tünemények. Bp. 1908., második kiadás): „... volt szép, művelt, fiatal húga, valami közeli rokona, ez vezette a kastély és háztartás gondjait [Cseténven]" (222. old.); „... egy szegény árva unokahúgom van, ő vezeti a cseténvi kastélyt, talán ő lesz az örökösöm" (223. old.). Tönkremenetele után az volt Zitterbarth kérése, hogy unokahúga „hadd maradhasson meg, ha lehet holtáig a cseténvi kastélyban. Ne kelljen azt is elhagynia" (226. old.). Az uradalom később újból gazdát cserélt, de a megváló tulajdonos „gondoskodott Zitterbarth unokahúgáról ott a cseténvi kastélyban".

10. Ezzel kapcsolatban Kliegl közlése alapján Turchányi Erzsébet (l.: 7. jegyzet) a következőket jegyezte fel: „... mivel anyja korán elhalt és Zitterbarth egy német színházi színésznőt vett el, aki nagy házat vitt és vele mostohán bántak, szomorú volt. Egy látogatás alkalmával ismerkedtek meg, és első felesége halála után vette el [Sterio]"

11. KOMÁRIK 1993. 10, 130. (43. jegyzet).

12. KOMÁRIK 1993. 130. (43. jegyzet); KOMÁRIK D.: Izsó Búsuló juhászának felnagyított változatai. In: Horler Miklós hetvenedik születésnapjára. Tanulmányok. Bp. 1993. 440. – Itt említek meg egy esetleges – ha igaznak bizonyul, fontos – Sterio–Feszl kapcsolatközvetítést. Tudjuk, Sterio 1849-ben lefestette gr. Andrássy Manót, majd részt vett albumának illusztrálásában. Azt is tudjuk, hogy Feszlvel a Kálvin téri református templomban lévő Zichy Emmánuelné síremlék készítésekor Andrássy megbízói kapcsolatban állott. Ebben eddig Zsivora György közvetítői szerepét gyanítottam (KOMÁRIK 1993. 37.) – és gyanítom most is –, de az itt megismertek nyomán számolnunk kell a Sterio közvetítette esetleges Andrássy–Feszl kapcsolattal is.

12/a. Sterio Károly magyar akad. festőművész (1820–1862) hátrahagyott műveinek kiállítása Vasvármegye és Szombathely város kultúregyesülete szépművészeti szakosztályának

rendezésében 1935. okt. 30–nov. 7.[Katalógus] Szombathely, (1935). 6.

13. Ezt állítja Szvoboda D. Gabriella. Művészet Magyarországon 1830–1870. Katalógus,Bp. 1981. 427. (Kat. 359. magyarázó szövege). Mivel azonban – az írás jellegének megfelelően – ezt alátámasztó adat nem szerepel, nem tudhatjuk, az állításnak milyen fedezete van, több-e nagyon valószínűnek tekintett feltevésnél.

14. KOMÁRIK 1993. 7.

15. Szvoboda Dománszky Gabriella szíves közlése.

16. Katalógus 1984. 33. Kat. 2. a kép pontos adataival. – Képét először közli, valamennyit elhagyva belőle: VÁMOS F.: Adalékok Feszl Frigyes életéhez és munkásságához. Építés– Építészettudomány XIII. (1981) 1–2. sz. 214., pontatlan képaláírással.

17. A Magyar Nemzeti Múzeum Történet Fényképtára: 31–1934. ltsz. Részletes ismertetését l.: KOMÁRIK D. 12. jegyzetben i. m. (Izsó ...) 442. (9. jegyzet);

18. KOMÁRIK 1993. 10.

19. VÁMOS F. 16. jegyzetben i. m. 213. E közléseket nyilván Sajó Jánosnétól hallotta, kire sokszor hivatkozik. Feszl. ugyancsak Frigyes nevű fia ugyanis 1910-ben meghalt, s kiskorú gyermekeinek – Margitnak (1898–1989) és Györgynek (1899–1978 körül) – Sajó János (1874–1932) kőbányai lakatosmester és felesége lett gyámja. Velük Vámos 1923-ban ismerkedett meg. Vö. VÁMOS i. m. 230.

20. VÁMOS F.: Feszl Frigyes című, 1960 körül lezárt kéziratában. Evvel kapcsolatban l.: KOMÁRIK D. 12. jegyzetben i. m. (Izsó ...) 442. (8. jegyzet). – Az említett, összesen 9 db szignálatlan és datálatlan rajzot a Szépművészeti Múzeum 60.8.-tól 60.16. ltsz.-on őrzi, s a leltárkönyvben Pettenkofen műveiként tartja számon.

21. WEIXLGÄRTNER, A.: August Pettenkofen. Wien, 1916.

22. Uo. 94–95.

23. A kir. József–műegyetem tanárai és hallgatói 1851/2-től 1881/2-ig. Bp. 1883. 30.

24. FL.: IV. 1343.i. Visszaállított Pest városi törvényszék, hagyatéki iratok II.1502/1867. folio 44.

25. Mindez, valamint első szolnoki tartózkodásának pontos időtartama és jellege további kutatással, tiszti címtárak stb. segítségével megállapítható, de célunk szempontjából a már rendelkezésünkre álló adatok is elegendőek. – Szolnokra való törekvésének magyarázata valószínűleg nővérének, Fodor Jánosné szül. Feszl Annának (1817–?) ottani megtelepedésében kereshető, mely 1866-ban már kimutatható, és tudjuk, hogy végleges volt.

26. Ami kettőjük Vámos által felvillantott kapcsolatát illeti, annak hiteles kontrollját Pettenkofen említett jegyzetfüzeteinek stb. e szempontból való átnézése jelenthetné, nem utolsó sorban levelezési címjegyzékének megvizsgálása. Bár Weixlgärtner monográfiájának jellegét ismerve aligha képzelhető el, hogy ha talált volna ezekben valami komolyan Feszl Frigyesre utalót, azt említés nélkül hagyta volna.

27. WEIXLGÄRTNER 21. jegyzetben i. m. 36, 340.

28. Erről részletesen KOMÁRIK D.: A pesti Dohány utcai zsinagóga építése. Művészettörténeti Értesítő XL. (1991) 1–2. sz. 2, 5, 10, (24. és 25. jegyzet). Feszl akvarelljét Vámos közölte először: Magyar Művészet I. (1925) 6. sz. 353. A litográfia adatait (Weixlgärtneren kívül): Katalógus 1984. 58. (kat. 117.).

29. Mindezek alapján legalább a valószínűségét számon kell tartanunk annak, hogy épületrajzainak litográfiáján, acélmetszetén a staffázs alakokat más rajzolta. Így például a kőbánya–ligeti vendéglő 1847-es szép acélmetszetén. KOMÁRIK 1993. 34.

30. JAJCZAY J.: Pesti figurák a múlt század harmincas éveiből. Max Felix Paur rajzai a Fővárosi Könyvtárban. Tanulmányok XVI. Klny. a Fővárosi Könyvtár Évkönyve X. kötetéből. Bp. 1940.; RÁCZNÉ NAGY KATALIN: Pest-budai figurák az 1830-as évekből. Max Paur von Felix [sic!] vázlatgyűjteménye. Bp. 1978. A teljes rajzanyag illusztrált kiadása.

31. Katalógus 1984. 144.; KOMÁRIK 1993. 117.

32. Az építési rajzoló, noha az egykorú szóhasználat is ezzel a kifejezéssel élt, többet jelentett, mint amit ma műszaki rajzolónak nevezünk. Az ilyen „rajzolók" nem egyszer voltak akadémiát – részben vagy teljesen – maguk mögött tudó architektusok, még gyakrabban sok éves gyakorlattal rendelkező építőmester-legények. Munkájuk – amennyire meg tudjuk állapítani – sokkal inkább a mai szerkesztőével, olykor szerényebb feladatokat ellátó másodkezes tervezőével lehetett azonos. Nem beszélve arról, hogy akik a különféle mesterfelvételi iratokban ilyenről beszámolnak, gyakran együtt említik rajzolói tevékenységüket költségvetések, részletrajzok készítésével. Olyan hatalmas munkát végző vállalkozást, mint pl. Hild Józsefé nem is lehet másképpen elképzelni.

33. Max Felix Paur (az irodalomban gyakran Pauer formában is) életének adatai a következő két iratcsomagban találhatók: FL: Pesti tanácsi iratok, intimata a.n. 5910.; missiles a.n. 14997. Az első iratcsomó Paur iparrajziskola-nyitás iránti kérelme során született, melyben sok mindent elmond magáról, képzettségéről, addigi magyarországi működéséről. A második az elhalálozásával kapcsolatos ügyviteli iratokat tartalmazza. Az előbbi adatainak felhasználásával rövid, anonim ismertetés jelent meg: Hild József építőmester műszaki rajzolója. Pest–budai emléklapok I. (1928) 2. sz. 94–96., a Historia I. (1928) 5. sz. melléklete. Az építészettörténetben – saját bevallása szerint – járatlan szerző [Gárdonyi Albert] közel 70 éve közreadott vázlata érthetően több helyen pontatlan, illetve nem helytállóak értelmezései. Gyakorlatilag azonban a mai napig ez, illetve ennek levéltári alapja, a forrása a Paurra vonatkozó közléseknek. Pedig RADOS J.: Hild József, Pest nagy építőjének életműve. Bp. 1958. 269. oldalán – Schoen Arnold kutatása nyomán – közli a másik iratcsomóból a müncheni akadémia 1837. szeptember 21-én kiállított bizonyítványát ottani tanulmányairól, építések vezetésére, építészek képzésére való alkalmasságáról. Érde-

kes, hogy ezt egy kópia alapján teszi, holott az iratok közt megtalálható sz eredeti bizonyítvány is. Ugyanakkor a 44 folionyi iratanyagból semmi egyebet nem hasznosít, pedig megtudhatjuk belőle, hogy Paur 1842 áprilisában halt meg Pesten végrendelet és egyenesági örökösök nélkül, s több további adatot a hagyatékban talált iratok gyűjteményéből.

34. OL: T.11. No.7. – A pauszmásolatokkal teleragasztott mappa ritka és tanulságos emléke az akkori építészeti tanulmányok módszerének. Mintakönyvekből, kiadványokból, rajzokról igyekeztek – még tanulmányi idejük után, később is – minél több anyagot összegyűjteni. A rajzok másolása – miként festőknél gipszek lerajzolása, képek másolása – volt hivatott az építészetbe való elmélyülést, egyben felhasználható minták gyarapodását biztosítani. (E módszerről s annak kritikájáról: SEMPER, G.: Tudomány ipar és művészet ... Bp. 1980. 23.) Tanulságos lenne e gyűjteményt forrásainak felkutatásával feldolgozni. – L. még Katalógus 1984. 35, 37.; KOMÁRIK 1993. 7.

35. A bátyjával együtt érkező Feszl Frigyes az akkor három évtizede fennálló akadémia harmadik pesti építész növendéke volt – de az akkori egész Magyarországot tekintve is csak a hatodik!

36. Katalógus 1984. 141, 144.; KOMÁRIK 1993. 116.

Dénes Komárik: **Beiträge zu Frigyes Feszls Beziehungen zu Künstlern**

Im graphischen Œuvre von *Frigyes Feszl* (1821–1884), des originellsten Schaffenden des ungarischen romantischen Historizismus, erschienen auch die Varianten der volkstümlichen Motive und der Genrebilder. Die starke Präsenz deren ist auch für jene Maler- und Graphiker unter seinen Zeitgenossen bezeichnend, mit denen er in Verbindung stand. In der Abhandlung werden nun neue Beiträge zu seinen Beziehungen mit diesen Künstlern geliefert.

Károly Sterio (1821–1862), der Feszl 1847 porträtierte, war mit dem namhaften Architekten auch verwandtschaftlich verbunden, was bisher nicht bekannt war. Es ist als wahrscheinlich anzunehmen, daß auch das kleine Aquarellporträt Feszls erster Ehefrau, das sich im Besitz der Nachkommen befindet, von Sterio stammt.

In der Fachliteratur wurden Behauptungen über Beziehungen zwischen dem österreichischen Maler *August Pettenkofen* (1822–1889) und Feszl angestellt. In der Studie werden diese Beziehungen als unsicher bzw. bescheiden bezeichnet. Wixlgärtners Monographie (1916) zufolge wurde die Staffage auf der Lithographie des nicht realisierten Bauplanes von Feszl (1851) für die Synagoge in der Dohány-Straße in Pest (Budapest) von Pettenkofen gezeichnet. Die Studie will das mit der Behandlung des Feszl-Aquarells ohne Staffage, das der Lithographie als Vorbild diente, untermauern.

Schließlich werden Angaben veröffentlicht und behandelt, die darauf hideuten, daß der Bayer *Max Felix Paur* – der für seine Genreskizzen bekannt ist, in Wirklichkeit jedoch Architekt (technischer Zeichner von József Hild) war – und Feszl vielleicht Beziehungen zueinander hatten, denn Paurs Sammlung von Entwurfszeichnungen auf Pauspapier, die von Feszl weiter bereichert wurde, blieb in Feszls Nachlaß erhalten.

6. Feszl Frigyes első (?) feleségének portréja (részlet). Sterio Károly (?) akvarellje

7. Feszl Frigyes második feleségével. Fotó, 1860.

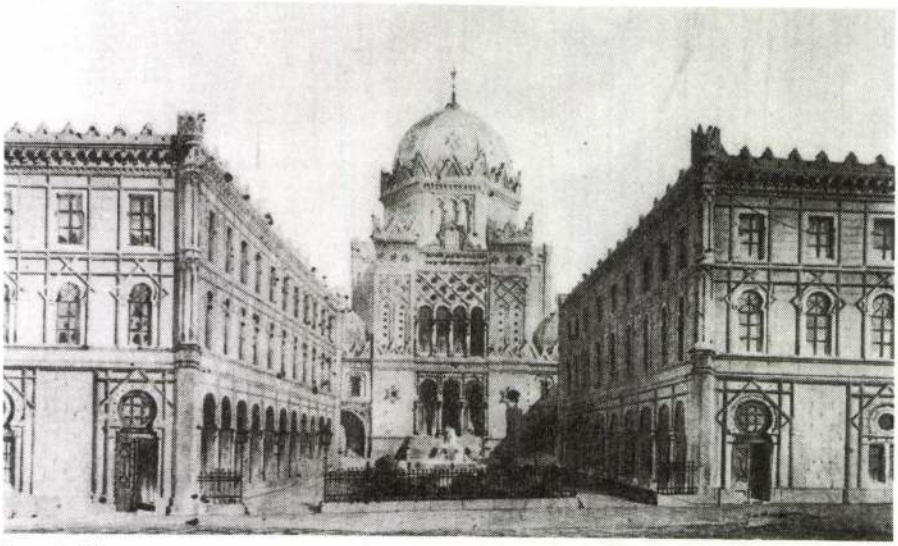

8. A Dohány utcai zsinagóga terve, Feszl Frigyes akvarellje, 1851.

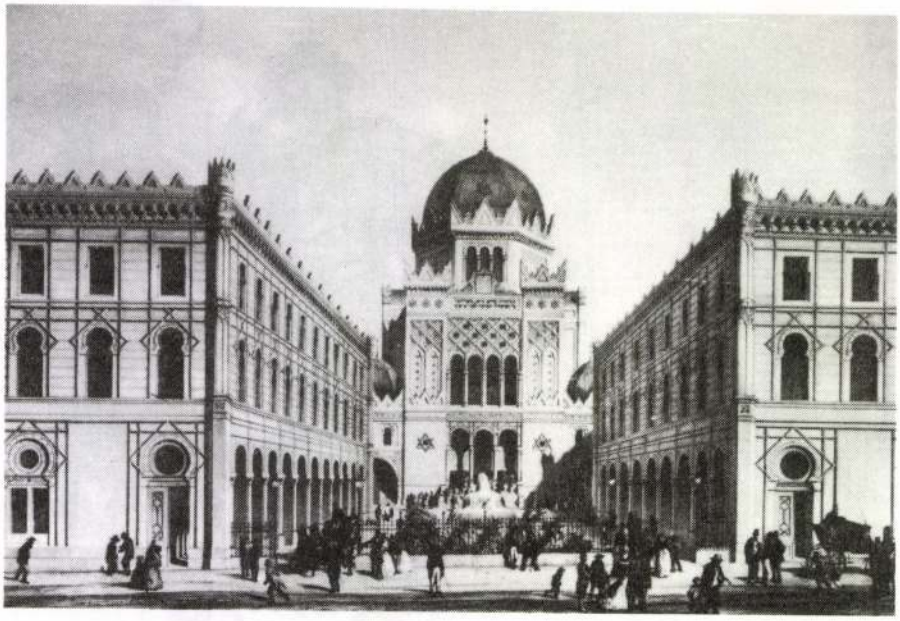

9. A Dohány utcai zsinagóga terve. Franz X. Sandmann litográfiája, 1851.

ZITTERBART József szobrász

Keszthelyi illetőségü mester. 1824 - Vöröstó kőkereszt

Kőkereszt, 1807, Gyenesdiás, Alsódiás, Madách I.u.

KOPPÁNY Tibor: A Balaton környékének műemlékei. Bp. OMvH, 1993 126.

60-61, 126, 163, 169, 186, 163.

189-190

Sümeg, temető, kőkereszt 1819 - 186. p.

Vindornyafok, kőkereszt, 1825 - 189. p.

Vonyarcvashegy, kőkereszt, 1800 - 189. p.

Festetics-présház, oszlopok - 190.

Zalavár, Szt.Flórián és Szt.Vendel szobrok - 193. p.

ZITTERBARTH Mátyás

KOPPÁNY Tibor: A Balaton környékének
műemlékei. Bp. OMvH, 1993 66

ZITTERBARTH $\overset{\bar{E}}{e}$de épitész

BUZA Péter: Herminamező, fejezetek egy városrész történetéből. Bp., 1992
74.p.

Uzsoki u. 33.

Zitterbarth Henrik

Zitterbarth Henrik, építész, szül. 1822-ben Pesten, 1840 nov.-ben az építészeti szakosztályba iratkozott be, melynek 1843 aug.-ig r. hallgatója volt. Mint vendég az 1844—45 tanfolyamon is résztvett. Egyidejüleg a bécsi Polytechnikum növendéke is volt.

Fleischer Ödön
98.1.

Zala folyó TV. 102

Zitterbarth Henrik

életének és munkásságának adattára mesterfelvételi ügyével bezárólag.

Komárik Dénes: Építészképzés és mesterfelvétel a XIX.században. Pesti mesterek és mesterjelöltek. Építés- Építészettudomány. III.köt.4.sz. 379-418.l.

417.l.

Zitterbarth Henrik

l.

Zádor – Rados

263. l.

A fenti napra összehívott közgyűlést határozatlanképtelenség esetén

június hó 26-án, délután 6 órakor

a camponai ásatások bemutatásával *Nagytétényben tartjuk meg. Erre külön meghívót nem küldünk.*

Találkozás a Szent Gellért-téri HÉV. állomáson. Indulás pont 5 órakor. A közgyűlés színhelye a nagytétényi állami iskola. Az ásatásokat, részben helyszíni bemutatással ***Paulovics István*** tagtársunk ismerteti.

Az ásatások megtekintése után a nagytétényi halászcsárdában társasvacsora.

Az Elnök

M. D. K

ZITTERBARTH Évikén

Máltás Hugó vrodáját vezeti

Gerő Szinló-Magyar évitészet a 1/18.
sz. 2. hetiben Bn-1955. 15. l.

MDK

Zitterbarth építész

Bierbauer: A palatinus stilus viszonya az európai klasszicizmushoz. MMÉEKözl havi füz. 1925, ápr.

35 l.

MDK

Zitterbarth építészcsalád

2oo éven át folytat építésztevékenységet

Zádor A: A magyar klasszicizmus építészeinek társadalmi helyzete.Bp.1953 48,

MDK

Zitterbarth

1841-42-ben megépiti a Vakok Intézetét.

Ltáb IV. 69.1.

M. D. K

ZITTERBARTH.

A Baucomissio megérdeli a Magistratust, hogy az épitkezést ő mint pesti mester végezheti-e

az Osztacs-téle T. Dohrentei V 31. sz. házzal kapcsolatban

Zakariás G. Sándor: Adatok Buda épitészetéhez a XIX. sz. első felében Tanulmányok Bp. multjából XII. Bp. 1957. 295. l.

MDK

Zitterbarth, épitész

arányérzéke meglepö. A régi Városház, mielött azt Kasselik 1863-ban egy emelettel megmagasbitotta, arányaiban egészen kiváló lehetett.

Vármegyeházánál két emeleten átmenö loggiát alkalmaz. Régies izü portikus motivummal disziti.

Cikk a magyar épitészet kialakulásáról.
MIKK Közlöny. havi füzetei. 1920. II. évf. 4-6 sz.
37-41. l.

Zitterbarth, épitész MDK

antik oszlopsorokat használt.

Pogány Ö.G.: M.szobrászat a 19.sz. elsö felében.
Bp. 1939. 52.l.

MDK

Zitterbart építész

Bierbauer: A palatinus stilus viszonya az európai klasszicizmushoz. MMEKözl havi füz. 1925, ápr.

39 l.

Zitterbarth

Bierbauer Virgil dr

A palatinus-stílus viszonya az európai klasszicizmushoz.

MMÉE Közlényének Ilavi Füzetei 1925.

K.

4-6.7.

3-a értelmében: „A választás eredményességéhez szükséges, hogy a szavazati joggal bíró tagoknak legalább *egyharmada résztvegyen a szavazásban* és hogy a tisztviselők és választmányi tagok mindegyikére a beadott szavazatoknak legalább egyharmadrésze essék. Azt a választást, amelyiknél e feltételek valamelyike hiányzik, meghiúsultnak kell tekinteni és harminc napon belül új választást kell elrendelni, amelynél a viszonylagos szótöbbség feltétlenül dönt."

A 16. § értelmében: „A közgyűlés határozatképességéhez, választás eseteit kivéve, a Kamara tagjai legalább *egyötödének jelenléte* szükséges. Határozatképtelenség esetén harminc napon belül új közgyűlés tartandó, amely a jelenlevők számára való tekintet nélkül határozhat."

Amennyiben a választás eredménytelensége, avagy — a harmadik napra kitűzött tárgysorozat tekintetében — a közgyűlés határozatképtelensége állapíttatnék meg, ebben az esetben a közgyűlést a Budapesti Közlöny július 1-ei számában való hirdetés útján a szükség szerint július hó 3—5. napjaira a fent megadott kezdetekkel és helyekre fogjuk újból összehívni.

k 1925. évi május hó 29-én tartott (23.) ülésében.

Herrmann Miksa s. k. elnök.

ideiglenes templom elkészülte nem akadályozta, az eszme nem tünt el, „für den Bau einer angemessenen Kirche in der Neuen-Stadt“, az adakozások tovább folytak. Készpénzre, építési anyag szolgáltatására, templomi szerelvényekre történtek jegyzések. 1821-ben nagy mozgalom indult meg az ügy érdekében, a tanács Fellner Benedek pestvárosi polgármester és Steinbach Ferencz városbíró aláírásával bocsátott ki gyűjtőíveket.

Ezen gyűjtőívek, melyek a székesfővárosi levéltárban őríztetnek, a város történetéhez és kulturhistoriai szempontból számtalan érdekes adatot tartalmaznak. Szegények, gazdagok, polgárok, idegenek valláskülönbség nélkül siettek adományaikkal a szent ügy szolgálatába. Harminczöt polgár egyenként 1000 frtot ajánlott fel, a mi azon kor viszonyaihoz arányítva, igen tekintélyes összeg vala. A város összes patriczius családjainak neveivel találkozunk: Rupp, Liedemann, Wlassits, Eggenberger, Tschögl, Hein-

polgárságának, hogy a templom helyéül a volt amphitheatrum terét tartja legalkalmasabbnak (1797-ben még alkalmatlannak nyilvánította) 1809. márczius 18-án az udvari kamara kijelenti, hogy „a kamara pénztárának elégtelensége miatt“ a templom építése elhalasztandó, — a pénz hiánya különben az egész építkezésnek mindig hű kísérő társa volt, — hanem a helyett egy ideiglenes (interimal) templom, megfelelő paplak és iskola létesítéséről kellene gondoskodni. Pestváros tanácsa erre az ideiglenes templom építésére, valamint a fennálló „vadvita“ épületeknek paplak és iskola czéljára leendő átalakítására terveket készíttetett, a melyek 1816. deczember 2-án felsőbb jóváhagyást nyertek és az ideiglenes templom építéséhez 1817. február havában Zitterbarth János építész hozzá is fogott és ugyanezen év június 14-ik napján felszenteltetett. Az első administrator Feichtinger Domokos lett évi 800 frt sallariummal.

Az építendő nagy templomra még 1805-ben megindult pénzgyűjtést ezen

Zitterbarth János

Thold Oszkár könyve: A Budapesti Szent István templom. Budapest. 1905.

4

Zitterbarth

l.

„LykaMagymű1800-50

442, 444, 446,
450-1, 454, 469,
475, l.

Méltóságos

Dr. Petrovics Elek

miniszteri tanácsos úrnak, az Országos Magyar

Szépmüvészeti Muzeum főigazgatója

atalból.

álati ügyben

ómentes.

Budapest.

Aréna ut 41.

Béla. Budapest

Zitterbarth

épitész

3 volt Pesten a XIX

sz. elején.

Pásztor Mihály

A szárötven éves

hipotváros.

Bp. 1940. 117. l.

:eresztényivé teszi. A tágas abla-
. fény, a tárgyakat már nappali vi-
:rébb még éjszakai hangulat borong.
. magasan nyúlik fel Faust kissé e-
: olvassa a titokzatos kéz által
.lágosságából a rejtelmes betüket.
ótere élesen határolódik el a hát-
:tsugárzó fényfolt. A mély térérzet-
.osztásával érezteti a téma metafizi-

:t üt meg az "Irgalmas szamaritánus"
. Egységes alkonyi fény, párásan ösz-
:ak az esteli óra elernyedt hangula-
:n hangsúlyozzák a lázas önkívületben
:ségét, tompult fájdalmát. Utal még a
:e homályba olvadó, város felé ki-

:ájkép "Nagy tájkép a romokkal" /1650/
: halkuló alkonyi fény. A völgyben

Zitterbarth

l.

Lykanomzromantika

82, 124, 129, 228, (

2022. Bruck Lajos:

A küldöncz.

A hegyes vidék sik előt
hol egy jobbra fordult pejlo
zolt huszár ~~xxxxx~~ hallgatja
világositásait, ki jobb kezé
pörge kalapot, tarisznyát meg
közeledik kosárral fejökön é
kér távozik. Jobbra a mezőn
balra buzaföld terül el. Az
Lajos. 65
Vászon, mér. 73 : ~~xx~~ c
Vé~~xx~~tetett az 1901: VI.
Nemzeti Szalonban. Ára 740 K.

Elszámoltatott 1901:

Az 1902: IX. 27-iki 5
a győri képzőművészeti gyüjte

Levéltári Szemle
1981/1.
Gyenge László

ZITTERBARTH család Wien–Pest a 18. sz. végétől.

I. íz:

Zitterbarth I. Mátyás[15] *Bapt.:*
Def.: Pest, 1813. VII. 20.
Miller Magdalena *Cop.:*
1781./82. Városi építőmester[16]
1802./04. Fenyves Áruház területén a Kálvin téri első templomot építi.[17]

Bapt.:	1. Borbála	*Bapt.:*	Pest,	Belváros	1775. II 28.
		Def.:			Kiskorban
	2. *I. János*	*Bapt.:*	Pest,	Belváros	1776. VII. 8.
	3. II Mátyás	*Bapt.:*	Pest,	Belváros	1778. IX. 26.
	Lechner Terézia	*Cop.:*			

1815. Építi Pesten az első 4 emeletes házat Klauss Ferencnek
1816./18. Két Oroszlán Vendégfogadót, Pest, Kálvintér 9. alatt.

4. I. Terézia	*Bapt.:*	Pest,	Belváros	1781. IX. 26.
	Def.:	Pest,	Belváros	1818. IV. 19.
Gabler Ferenc	*Cop.:*			
5. Rosalia	*Bapt.:*	Pest,	Belváros	1794. VIII. 18.
	Def.:			Kiskorban
6. József	*Bapt.:*	Pest,	Belváros	1789. I. 13.
	Def.:			Kiskorban
7. Mária-Erzsébet	*Bapt.:*	Pest,	Belváros	1790. X. 15.[9]
Scharer (Scharr)	*Cop.:*			

II. íz:

Zitterbarth I. János	*Bapt.:*	Pest,	Belváros	1776. VII. 8.
	Def.:	Pest,		1824. X. 26.
Degen Klára	*I. Cop.:*	Pest,	Belváros	1801. IX. 27.
Gabler Terézia	*II. Cop.:*	Pest,	Lipótváros	1817. VII. 6.

Építőmester. Bécsben tanult.[18]
Építi: 1816. után a Kálvin téri ref. templomot[19]
1817-ben a Lipót templomot a mai Bazilika helyén.
A régi Ferencvárosi és régi Józsefvárosi és Belvárosi templom átalakításán dolgozik.

Bapt.:	1. III. Mátyás–András	Pest,	Belváros	1803. VII. 12.
	2. *II. János Nepomuc*	Pest,	Belváros	1807. IV. 20.
	3. András–József	Pest,	Belváros	1811. II. 7.
	4. Michael–Carolus	Pest,	Lipótváros	1818. IX. 25.
	Def.:	Pest,	Lipótváros	1820. IX. 15.
	5. II. Franciska–Magdalena	Pest,	Lipótváros	1820. I. 24.

6. Henricus–Joannes Pest, Lipótváros 1821. X. 6.[20]
7. Joanna II Theresia Pest, Lipótváros 1824. II. 28.
Def.: Pest, Lipótváros 1825. V. 9.

III. íz:

Zitterbarth II. János Nepomuc

Bapt.: Pest, Belváros 1807. IV. 20.
Def.: Pest, Terézváros 1856. XII. 14.

Rigler Borbála *Bapt.:* Buda, Alsóvíziváros 1825. XI. 30.
Cop.: Buda, Alsóvíziváros 1846. XI. 23.

Lapicida Magister. Pest, Terézváros, Kerepesi út 18.

Bapt.: 1. *IV. János* Pest, 1850.

IV. íz:

Zitterbarth IV. János *Bapt.:* Pest, 1850.
Def.: Pest, Alsóvíziváros 1873. VII. 17.[9]

1869./70-ben végezte a II. ker. reáliskolát.
1873-ban, mint honvéd halt meg.

III. ízen belül, fivére:

Zitterbarth III. Mátyás–András

Bapt.: Pest, Belváros 1803. VII. 12.
Def.: Pest, 1867. XI. 14.

Zöhls Josefine *Cop.:*

Építőmester. Bécsben tanult. A család legjelentősebb tagja.[21] Épületei:

1822. Péteri ev. templom
1835. Régi Nemzeti Színház
1838./41. Pm. Megyeháza. Városház u. oldal
1839. Malvieux villa
1841./42. Vakok Intézete (Mai Zeneművészeti Főiskola helyén)
1845. Szegény gyermek kórház
1846. Nyugati pu. első indóháza. A jelenlegi másodikat Eiffel magyarországi képviselője Gyengő László–Victor építette.[22]
Saját ház. Marcibányi téri ház
1847. Királyi palota átalakítása[23]
Veszprémi Zsinagóga
Déli pu. felvételi épület
Pesti Duna rakpart
Citadella (Kasselik Ferenccel együtt)
Lipótmezei Országos Tébolyda
V., Arany János utca 16.
V., Bajcsy-Zsilinszky út 22.
V., Münnich Ferenc u. 20.

Bapt.: 1. *III. János Baptist* Pest, Lipótváros 1826. VI. 17.
2. Barbara–Victoria Pest, Lipótváros 1827. VIII. 28.
3. Stephanus–Josephus Pest, Lipótváros 1839. IV. 6.
Passy Antonia vidua *Cop.:*

IV. íz:

Zitterbarth III. János Baptist

Bapt.: Pest, Lipótváros 1826. VI. 17.[9]
Def.: Budapest 1882. V. 9.

1854. XI. 3. Tanácsi Építőmester. Épületei:
1864–1871. Kecskeméti Zsinagóga
Budapest, Fehérhajó Fogadó [24–29]

Jegyzetek

1 Részlet a „Gyengő és rokon családok" V. Fejezetből
2 Főv. Levéltár: Matricula Civium Budensium Buda polgárai 1686–1848./235. p.
3 Főv. Levéltár: Fond. IV. 1009/c. 35. kötet Lib. 6. No. 203. Fol. 136. Gewöhr
4 Schmall Lajos: Adalékok Bp. történetéhez 1899. (II.) 275. p.
5 Főv. Levéltár: Fond. IV. 1002/y Lajstrom II. b./157. Kihird. 1825. IV. 11.
6 Pester Lloyd Kalender 1686./622. p.
7 Főv. Levéltár: Fond. IV. 1009/c. 38. kötet. Lib. 9. No. 806. Pag. 61.
Gewöhr. Házátírási okirat
8 Főv. Levéltár: Fond. IV. 1002/y Lajstrom III./634. Kihird. 1868. III. 1.
9 Genealogical Society, Salt Lake City 80. North Main Street, UTAH. U.S.A. mikrofilm tekercseiről a Magyar Országos Levéltárban.
10 Tíz db. anyakönyvi kivonat
11 Pester Lloyd Kalender 1859./XXVIII. p.
1860./XXXVIII. p.
1861./CLVII. p.
1862./XVII. p.
12 Pester Lloyd Kalender 1859./II./102. p.
1860./II./ 98. p.
1861./II./100. p.
1862./II./ 95. p.
13 Némethy Lajos: Series Parochiarum et Parochorum 554. p.
Prímási Levéltár 145/1974. XI. 6. Rosdy Pál prímási levéltáros levele a Prímási Levéltár Cat. 13-ban található iratokból.
14 Három db. anyakönyvi kivonat
15 Főv. Levéltár: Fond. IV./1202./cc. Testamenta et inventaria a. n. 2069.
16 Építés-Építészettudomány 1973./IV. kötet 169. p.
17 Dr. Schoen Arnold: A pesti Kálvin téri ref. templom Bp. 1939/7. p.
18 Főv. Levéltár: Fond. IV./1202/g. Pesti tanács iratai Missiles a. n. 2514.
19 Éber László: Művészeti Lexikon 1935./II./628. p.

20 Főv. Levéltá
21 Főv. Levéltá
22 Révész–Var
23 Komárik Dé
24 Révai Nagy
25 Allgemeines
26 Művészeti L
27 Genthon Za
28 Bp. Lexikon
29 Esti Újság 19
Budapest 19

lgárjog rzésének ontja nkt der ung des rechtes	A polgárjog ért fizetett összeg forintban Für das Bürgerrecht entrichtete Geldsumme in Gulden
IX. 5.	12
VI. 22.	12
III. 7.	50
II. 22.	50
4.	50
25.	12
19.	12
X. 14.	50
6.	6
6.	—
28.	8
21.	—
30.	8
8.	—
0.	—
I. 11.	6
10.	12
4.	—
4.	50
15.	—
30.	8
27.	12
3.	12
23.	12
3.	12
22.	50
23.	12
3.	50
	50
21.	12

Név Name	Foglalkozás Beruf	Származási hely Herkunftsort	Hitfelekezet Konfession	Családi állapot Familienstand	A polgárjog megszerzésének időpontja Zeitpunkt der Erwerbung des Bürgerrechtes	A polgárjogért fizetett összeg forintban Für das Bürgerrecht entrichtete Geldsumme in Gulden
Zimmer Carolus	ad domum in Suburbio Theresiano (háztulajdonos)	Hohenfurth in Bohemia	Róm. kat.	Házas	1825. III. 7.	50
Zimmer Florent	szatócs és házbirtokos	Deutschlovtzitz Morvaországban	Róm. kat.	Házas	1844. I. 29.	50
Zimmer Joannes	cothurnarius mag. (csizmadiamester)	Pest	Róm. kat.	Házas	1802. III. 20.	6
Zimmermann Adamus [dom.]	ad domum (háztulajdonos)	Martonvásárhely (Martonvásár? Fejér m.)	Róm. kat.	Házas	1810. VI. 23.	50
Zimmermann Christián	kosártsináló	Hamburg	Ág. ev.	Házas	1837. V. 17.	12
Zimmermann Johann.....	Huthmacher (kalapos)	Elbing in Preissen	Róm. kat.	—	1791. VII. 16.	12
Zimmermann Josephus	pileator magister (kalaposmester)	Pesthinum	Róm. kat.	Házas	1824. V. 5.	6
Zirnich Joannes	Sutor magister (cipészmester)	Aussee in Moravia	Róm. kat.	Házas	1817. VIII. 16.	12
Zisar Michel [ein Croat]	Sablmacher (kardműves)	—	—	—	1689. XI. 5.	—
Zismadi Andras [ein Ungar].	Zismamacher (csizmadia)	—	—	—	1693. XI. 12.	—
Zismadi Michel	—	geb. zu Pesth	—	—	1693. IV. 4.	—
Zitterbart Mátyás.....	kőmivesmester	Pest	Róm. kat.	Házas	1838. VI. 18.	12
Zitterbarth Antal	német vargamester	Pest	Róm. kat.	Házas	1847. X. 18.	6
Zitterbarth Joannes	civis filius (polgár fia)	Pest	Róm. kat.	Házas	1809. I. 16.	6
Zitterbarth Jósef	ácsmester	Pest	Róm. kat.	Házas	1841. III. 8.	6
Zitterbarth Károly	szabómester	Pest	Róm. kat.	Házas	1844. III. 29.	12
Zitterbarth Mathias	civis filius (polgár fia)	Pest	Róm. kat.	Nőtlen	1809. I. 16.	6
Zitterbarth Nepomuk János	kőfaragómester	Pest	Róm. kat.	Nőtlen	1841. III. 8.	6
Zizar Petrus	—	—	—	—	1717. X. 29.	—
Zizelsperger Karoly	paplanosmester	Pest	Róm. kat.	Nőtlen	1842. XII. 27.	12
Zlamal Victorin	asztalosmester	Austerlitz Morvaország	Róm. kat.	Házas	1838. XII. 31.	12
Zlatko Christophorus	ad domum (háztulajdonos)	Naoszta (Niausta) in Macedonia	Gör. kel.	Házas	1808. XII. 17.	50
Zlatko Theolog	Fellhandler (bőrkereskedő)	Nyaustra (Niausta) in Macedonia	Gör. kel.	Házas	1809. I. 25.	50
Zlatkó János	épületi fakereskedő	Pest	Gör. kel.	Házas	1836. V. 11.	6
Ziesak Josephus	Ad domum (háztulajdonos)	Vasad in com. Pest.	Róm. kat.	Házas	1802. XII. 18.	50
Zlinczky Joseph	fori utriusque advocatus (egyházi és világi hatósági ügyvéd)	Irsa Com. Pest.	Róm. kat.	—	1768. III. 23.	—
Zmály Károly	illat-árus	Zirtz Veszprém-vármegyében	Róm. kat.	Házas	1843. XII. 6.	50
Zocher Antonius	typi-fusor (betüöntő)	Albendorf in Borussia	Róm. kat.	Házas	1822. IX. 28.	12
Zofahl Lörintz.....	kömüvesmester	Pest	Róm. kat.	Házas	1840. IX. 4.	6
Zofall György	hegedütsináló mester	Hosterlitz Morvaországban	Róm. kat.	Nőtlen	1836. IV. 15.	12

ZITTERBARTH épitén
család

MIK

Zitterbarth

A Hermina-kápolna köfaragó munkái.

THALY TIBOR: A 200 éves Városliget. Bp. 1958.
66.l.

ZITTERBARTH János épitén

ORBÁN Ferenc: Magyarország zsidó emlékei, nevezetességei. Bp. : Panoráma, 1991 106.

Kecskemét. Nagyszinagóga

Zitterbarth János ifj. MDK

A kecskeméti zsinagóga épitésével először Wechselmann budapesti müépitészt bizták meg. A terveket, melyekkel 1862-ben készült el, nem fogadták el. Zitterbarth János ifj. tervét 1864-jan. 3-én a helytartótanács elfogadta. A kivitelezés munkáit [illegible] Obermayer szolnoki vállakozó n yerte el. Több évi kényszerszünet után Laib mérnök müszaki elbenőrzése mellett fejezte be.

Juhász István: Kecskeméti sétek. A zsidó templom. Petőfi Népe Kecskemét. 1957. febr. 24.

Zitterbarth

Köfarajó Pest

l.

Biró Lajos Pál:

A Nemzeti kinhár

Története 1837–1841

Bp. 1931. 137 l.

zter Ur !

lékek Országos Bizottságának
rezetét az alábbiakban részletez-
steni, azzal, hogy abban nem fog-
rályi palota és kápolna feltárásá-
lélyezett összeg, valamint a nagy-
stani lapidarium épitésének költ-
volt kegyes intézkedni.

feltárásának első részlete 50.000 P.
ott bazilika feltárását a
kezdeni szándékozunk, hogy a
38-ra az esztergomi ásatá-
zük. Szükség lesz a

Zitterbarth János

épitesz

Budapesten. Meghalt 57 éves
Korában 1882 május első felé-
ben.

Halálozások. Vas Nyp 1882. 317 l

1882
57
1825.

ZITTERBARTH János kőfaragó

TÓTH Antal: A Pesti Vármegyeháza. 2.bőv.kiad. bev. Zádor Anna. Bp. : Pest M.Tcs., 1990

43.p.

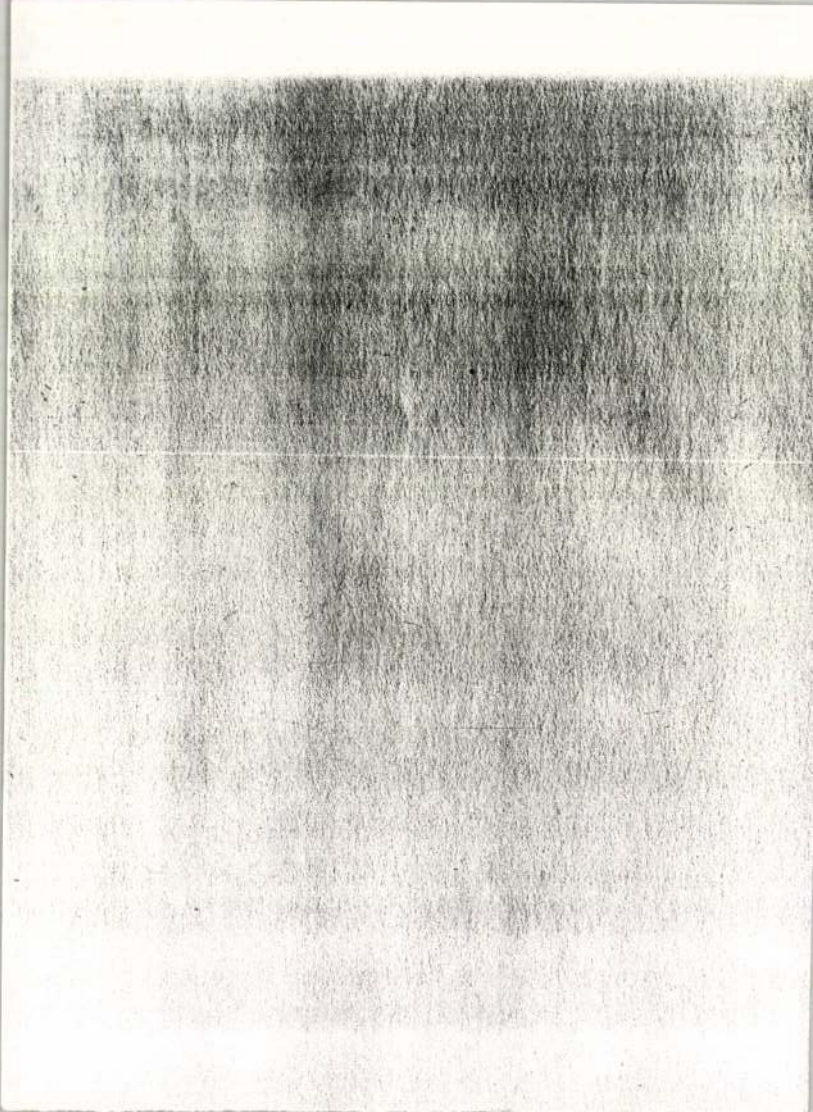

Zitterbarth Nep. János

kőfaragó mester

1838 szept 2. kebelez-
tébe a pesti kő-
műves és kőfaragó
céhbe.

Pkc. 214. l.

Lukács Román kaplán I. 90.

Erkezett 1905 január 7.

30/1905 sz. (Eperjes, 1904 dec. 28. 9589. sz. a.)

Sáros megye alispánja jelenti, hogy a bártfai múzeum nak még sem alapszabályai, sem nyomtatvány minta mi-isenek. (Tudomásul szolgál. 1905. II. 24.)

Zitterbarth Nep.-János

Kőfaragóm.

l.

Schoen Hermina-Zaj.

7. l. – 9. l.

(többnőr), 10. l.

11. l. (többnőr)

12. (többnőr)

elnök pedig egy ezüst talicskába az első kapa földet dobta. Az ünnepélyes tény emlékére márvány oszlopot állitanak az első kapavágás helyén. A királyné egy dinamit aknát gyujtott meg. Az ünnepélyt lakoma fejezte be.

A szerencsétlen éjszaksarki expediczióról, mely a «Jeanette» amerikai gőzössel történt, ujabb hirek érkeztek. Az utasok egy része, tudvalevőleg, nagy sanyaruság után megérkezett Szibéria északi partjaira. A másik rész elveszett, kiket régen kutatnak. Melville mérnöknek márcz. 24-éről kelt tudósitása jelenti, hogy megtalálta Delong hadnagy és társainak holttesteit és most folytatja kutatásait Chipp hadnagy után, ki a másik csolnak parancsnoka volt.

—x— **A pesti hazai első takarékpénztár egyesület,** e derék és kiválóan hazafias magyar pénzintézet üzleti működését ujabban ismét kibővíti és f. május hó 15-től kezdve földbirtokokra és budapesti házakra nyujt jelzálog kölcsönöket 4 és fél százalékos levelekben; törvényhatóságoknak és közhasznu társaságoknak pedig 5 százalékos kamatozó kötvényekben is utalványoz kölcsönöket. Mondanunk sem kell talán, hogy az intézet ez ujabb üzletág felkarolása által főleg a földbirtokos osztálynak tesz nagy szolgálatot és hiszszük is, hogy az ország ez osztálya, mely annyira rá van szorulva az olcsó kölcsönökre, a hazai takarékpénztár ez ujabb intézkedését hasznára fogja forditani.

HALÁLOZÁSOK.

Asbóth Lajos, a szabadságharcz egyik vitéz tábornoka, elhunyt e hó 6-án Budapesten. Nevéhez sok ütközet emléke füződik. Katonai műveket is irt, többi közt két kötetben a szabadságharcz történetét. Ezért választotta meg tagjai közé a magyar tud. akadémia is. A nyilvános élettől már régen visszavonult, s utóbb a társaságokat sem látogathatta, mert az aggkor gyöngeségei szobájában tartották. Az elhunytban, kinek érdemeiről még lesz alkalmunk bővebben is megemlékezni, Asbóth János ismert publicistánk édes atyját gyászolja. Temetése e hó 8-án a régi bajtársak nagy sokaságának részvéte mellett ment végbe. Az egyházi beszédet Győry Vilmos evang. lelkész mondta, a honvéd bajtársak nevében pedig Degré bucsuzott el tőle. A holttestét Lugosra vitték.

Elhunytak a közelebbi napok alatt: Sólyomvári Mandis János, pénzügyi főtanácsos, a vaskoronarend lovagja, 56 éves korában, Budapesten. — Dr. Vaári Szabó János, ismert derék fővárosi orvos, 57 éves korában. — Bocskor Mihály, a csikmegyei ügyvédi kar nesztora, volt megyei tiszti ügyész, Csik-Somlyón. — Mészáros Sándor, kath. lelkész, 58 éves korában, a komárommegyei Naszvadon. — Jezerniczky György, nyugalmazott sótárnok, 71 éves korában, M.-Szigeten. — Zitterbarth János, fővárosi épitész, 57 éves korában. — Láng Lajos, miniszteriumi számtiszt, 48 éves korában, Budapesten. — Szalári István, földbirtokos, a biharmegyei Árkuson. — Komáromy Ignácz, háztulajdonos s fővárosi bizottsági tag, 63 éves korában. — Balogh István, hirlapiró, 37 éves korában, Budapesten. — Mattyasovszky József, nyitrai törvényszéki telekkönyvvezető, 59 éves korában. — Decleva József, nyug. őrnagy és a pécsi egyik veterán egylet elnöke, 56 éves korában. — Szlabur Oszkár, ügyvédjelölt, a társaskörök egyik szivesen fogadott fiatal tagja, Gyulán. — Paulus Ernő, érsekujvári ügyvéd, 31 éves korában, Budapesten. — Fluck Jenő, 54 éves korában, Aradon. — Ádám Zsigmond, 49 éves korában, Maros-Vásárhelyen. — Sebes János, a magyar földhitelintézet fiatal tisztviselője, Tatán. — Domonyik Ádám, polgár, Dunaföldváron. — Idősb Ittebei Kiss Miklós, Kiss Ernő 1848—49-iki honvédtábornok fivére, a magyar főnemesség egyik kiváló alakja, elhunyt e hó 11-én Budapesten. A fővárosi körökben átalánosan ismert öreg urat a nemzeti kaszinóban érte a szélhüdés, s nehány percz alatt meg is halt.

Rücker Terézia, egy szalaggyáros özvegye, tizennégy gyermek anyja, *százhárom* éves korában Pozsonyban, élete utolsó éveit már többnyire ágyban töltvén. — Jekelfalussy Józsefné szül. Szalay Mária, 56 éves korában, Budapesten. — Özv. Bolgár Ferenczné szül. Medveczky Auróra, az irodalmi téren ismeretes Bolgár Emil édes anyja, 60 éves korában, Jákóhalmán. — Kremnitzky Jakabné született Gspan Matild, a verespataki első bányatiszt neje. — Trifunovits Jánosné szül. Kanyó Teréz, görög nemegyesült lelkész neje, Egerben. — Özv. Kéki Istvánné, 77 éves korában, Debreczenben; ugyanott Mözer Károlyné szül. Messerschmiedt Mária, 72 éves korában. — Özv. Linczy Antalné szül. Braun Zsuzsánna, 63 éves korában, M.-Szigeten. — Freudhoffer Józsefné szül. báró Szobek Alojzia, 78 éves korában, Aghcsernyőn. — Özv. Major Vilma asszony Kismartonban. — Sziezer Dánielné szül. Tary Amália, Szabadkán, 30 éves korában. — Priegl Godofrédné szül. Schlögl Emilia, 53 éves korában, Aradon. — Friedl Györgyné szül. Kiszely Mária, kereskedő neje, 20 éves korában, Putnokon. — Kaczehbach Vinczéné szül. Wagner Krisztina, 37 éves korában. Szegzárdon. — Csermendi Lászlóné szül. Szilber Ágnes, 49 éves korában, Szegeden. — Simonyiné szül. Barna Ida, Barna János városgazda leánya, 26 éves korában, Turkevén. — Pajor Czeczilia, Pajor székesfehérvári polgár 17 éves leánya. — Formanek Ida, Formanek Gyula kincstári tiszt leánya, 16 éves korában, Rónaszéken. — Kardos Etelka, 18 éves korában, Ó-Becsén.

SAKKJÁTÉK.

1171-ik számu feladvány. Schett Zsófiától.

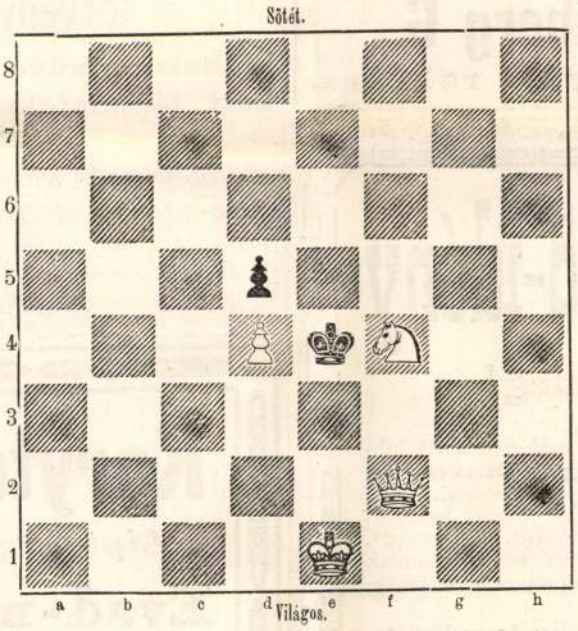

Világos indul s a negyedik lépésre mattot mond.

Az 1166. sz. feladvány megfejtése.

Bayer K.-tól.

Megfejtés.

Világos.	Sötét.
1. Kg3—f3 --- --- ---	b6—c5 : (b)
2. Hb7—a5 --- --- ---	Ke5—d4 (a)
3. Vc6—d6 --- --- ---	Be7—e3 † v. t. sz.
4. f2—e3 : v. Ha5—c6 matt.	
a.	
2. --- --- --- --- ---	Bg7—f7
3. Vc6—d6 † --- ---	t. sz.
4. Ha5—c6—c4 matt.	
b.	
1. --- --- --- --- ---	He8—d6 (c)
2. Fc5—d6 : † stb. ---	
c.	
1. --- --- --- --- ---	Bg7—f7
2. Fe5—d4 † stb.	

Helyesen fejtették meg: *Veszprémben* Fülöp József. *Sárospatakon* Gérecz Károly. *Nagy-Dobronyban* Németh Péter. *Budapesten* K. J. és F. H. *Karczagon* Bányai Lajos. *Vaiszlón* Bartha Rezső. *A pesti sakk-kör.*

SZERKESZTŐI MONDANIVALÓ.

Palkó bátya. Nagyon is kézzelfogható az irányballadaság; a tanuság jó, de költőivé kell tenni; különben száraz erkölcstani intés marad. A többiek közül még e kis dal a legcsinosabb:

Csak egy rövid nyár a lepke Élete,
De én még is megeserélnék Ő vele.
Tavaszszal jő, virágok közt, Világra,
Meghalni is odaszáll a Virágra.

Torontál-Szécsány. A Schulverein elleni hazafias német tüntetéseket érdekkel kisérni, méltányolni s támogatni: csak kötelességünknek tartottuk. A beküldött költemény is igen hazafias és dicséretes szellemről tanuskodik; de magyarra forditását hirtelenében nem eszközölhetjük. Örömmel veszünk azonban tudomást róla.

Molnay. Nincs biz abban; legalább mi nem birtuk felfedezni.

Soros. F. B. Csekélyke, nemcsak terjedelmére, de belsőleg is arra, hogy közölhetnők.

Hazug álom... Van benne egy pár csinosabb strófa; de el van nyujtva és lapos. — Válaszunk oly kor késik; az még nem ok oly türelmetlen kifakadásokra, vagy épen gyanusitásokra, milyeknek ön, habár burkoltan, kifejezést ad. Mi nemk érjük a poéta urakat, hogy zsengéikkel minket tiszteljenek meg.

Abellino. Nem tudjuk a kettő közül melyik a «dal» s melyik a «komolyabb irányu vers» — oly egyforma mindakettő hangban, formában, még alkatra, sőt terjedelemre is. De az nem baj (csak jellemző, mennyi balfogalom van a műfajok körül); mindakettőn látszik a tehetség nyoma; de egyszersmind a kiforratlanság is, mely rendesen a dagályban nyilatkozik. «Tapsoljuk a villámokat» — «A tölgyek kéjjel küzdenek» — s több efféle. Egyszerüségre s igazságra törekedjék, akkor irhat dalt. (Vagy e sorok a «komolyabb irányu»-ból voltak idézve?)

Sz. L. A népballada, mely először Szomor Dani balladája, azután más meg más nevü változatokban lett ismeretes, legszebbjeink egyike. A jelen változat egy pár érdekes eltérést mutat. Fel fogjuk használni.

Ezer esztendő előtted egy nap. Szép; de nem egészen a «V. U.» keretébe illő. A «Képes Néplap»-ban inkább helyén lesz; ott szivesen közöljük.

Sopron. G. I. A szép költeményt lehetetlen volt ebben a számban közlenünk. Alkalomszerüségéből nem sokat, becséből épen semmit sem veszit a jövő számig.

Tartalom.

Szöveg: Tóth Lőrincz. *Szász Károlytól.* — Költővé lett... Szemere Miklós kiadatlan költeményeiből. — A kiket nem lehet megvásárolni. Smiles után *Könyves Tóth Kálmántól.* — Irland fővárosából. *György Aladártól.* — Egy fedél alatt. Angol regény. Irta Payn Jakab. — Egyveleg. — Uti képek Kis-Oroszországból. *Tissot-tól.* III. Mese a telhetetlen papról. — Magyar dalok illusztrálva. — Kivándorlás. *Vajda Jánostól.* — A Petőfi-társaság Debreczenben. — Irodalom és müvészet. — Közintézetek és egyletek. — Mi ujság? — Halálozások. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték. — Heti naptár.

Képek: Tóth Lőrincz. — Dublin, Irland fővárosa: 1. Királyi palota és tornya. — 2. Részlet a Phönix-parkból. 3, Sackville-utcza a Carlisle-hidról nézve. 4. Szobrok és emlékezetes helyek. (13 kép.) — «Gyere haza édes anyám...» Zichy Mihály rajza. — A pópa és Szent-Miklós. A pópa az akasztófa alatt. A beteg leány és orvosai.

HETI NAPTÁR. Máj. hó.

Nap	Katholikus és protestans		Görög-Orosz	Izraelita
14 V	A 5 Rogate	A 5 Rog. Bon.	2 C 5 N. Atanáz	25 Oziás
15 H	Zsóf sz. kereszt	Zsófia	3 Timot és M.	26
16 K	Nep. J. járó	Nep. János	4 Pelágia vt.	27
17 S	Ubald napok	Torpét	5 Ireneus vt.	28 B. S. h.
18 C	Áldozó csüt.	Áldozó csüt.	6 Áld. csüt.	19
19 P	Ivó hitv.	Erős	7 Sz. ker. megt.	1 Siv. h.
20 S	Szineai Bern.	Atan. Vazulka	8 Hitt. János	2 S. 6 p.

Hold változásai. ☽ Első negyed 25-én 1 óra 57 perczk. reggel.

Felelős szerkesztő: **Nagy Miklós.**
(L. Egyetem-tér. 6. sz.)

NYILT TÉR.

Dr. ZÁVORI SÁNDOR
fürdőorvos 576
f. évi május 8-tól kezdve működése terén
GLEICHENBERGBEN található.

Több orvosi szaklap és számos gyakorló orvos megegyező véleménye és itélete szerint a Brandt Richárd által készitett **svájczi labdacsok** az azokkal tett legkiterjedtebb kisérletek folytán egyik legmegbizhatóbb szernek bizonyultak az emésztési zavarokban s azok következményeiként föllépő betegségekben, ugy mint: székrekedés, fölfuvódások, étvágytalanság, fejfájás, vértolulás, szivdobogás, máj- és epe-bajok, aranyér, vérszegénység (sápkór) stb., a legfényesebb sikertől kisérve. Továbbá azon nagy előnynyel is birnak számos hasonló szer fölött, hogy enyhe hatásuak, a beteg szerveket nem teszik pettyhüdtté, hanem azokat erősitik, s határozottan ártalmatlanok. Olcsó áruk lehetővé teszi, hogy a kevésbbé tehetősek is használhassák. A valódi svájczi labdacsok pléh szelenczében vannak 150 labdacscsal, 70 krért; kisebb kisérleti dobozok 50 labdacscsal 25 krért; melyek ragjegyül a Brandt Richard névvonásával ellátott fehér svájczi keresztet vörös mezőn viselik magukon, s a legtöbb gyógyszertárban készletben is vannak, s ugyanott a kimeritő leirás is az orvosi itéletekkel és leirásokkal ingyen kapható.

Budapesten: főletét egész Magyarország számára: Török József gyógyszert., király-utcza 12; Debreczen: dr. Róthschneck gyógyszert.; Gyöngyös: Vozary gyógyszert.; Jászberény: Merkl gyógyszert.; Kaposvár: Babochay gyógyszert.; Kassa: Hegedüs gyógyszert.; Kecskemét: Katona gyógyszert.; Kolozsvár: Wolf gyógyszert.; Komárom: Kirchner gyógyszert.; M.-Vásárhely: Bernady gyógyszert.; Miskolcz: Szabó Gyula gyógyszert.; Nagy-Kanizsa: Belus gyógyszert.; Nagy-Várad: Nyiry G. gyógyszert.; Nyitra: Tambor gyógyszert.; Pozsony: Pisztóry gyógyszert.; Szatmár: minden gyógyszertárban; Szeged: Harcz gyógyszert.; Székesfehérvár: Dieballa gyógyszert.; Ujvidék: Grossinger gyógyszert.; Vácz: Radulesca gyógyszert.; Versecz: Bienerth G. fűszerker.; Zombor: Alexiewicz J. gyógyszert.; Szepes-Szombat: Greb gyógyszert.; és Magyarország minden más jónevű gyógyszertárában.

—x— E lapok mai számának egyik hirdetésében az *Isenthal és Társa hamburgi bankház*, ajánlja a hamburg pénz-lotto sorsjegy.eit Ezen, több mint 100 év óta fönnálló lotteria nálunk eléggé ismeretes. A hamburgi kormány minden nyereménynek pontos kifizetéseért jelenleg az államvagyonnal kezeskedik. Az Isenthal és Társa bankház immár félszázad óta áll fenn, s folytonos szilárdság és pontosság által egy régi szilárd czég hirnevét kibirta magának vivni. E czégnek még egy kiváló berendezés abban áll, hogy a nyert összegek a nyerő lakhelyén is kifizettetnek. A czég e czélból Ausztria-Magyarország minden helyén összeköttetéseket létesitett a legelső bankházakkal.

Selyemkelmék, méterje frt 1.05 o. é.,

(közvetlenül áruküldözők nélkül)

nehezebb minőségüek, mint az előbbiek, általam viteldij- és vámmentesen küldetnek Ausztria-Magyarország területén a házhoz. **Csíkos** és **kockás** alappal birnak, s kiválóan alkalmasak **látogatási, séta-** és **úti ruhákra**. Egyes ruhákra adok, és minták pósta fordultával rendelkezésre állanak. Levéldij a Schweizba: 20 fillér = 10 kr. o. é.

Hibásan irott czímeket és **nem kellően bérmentesített** leveleket tekintet nélkül kell hagynom.

Zürich. 376

Henneberg G.,
selyem-gyári raktára.

A balatonfüredi fürdő-idény

május 21-én nyittatik meg!

Balaton-Füred enyhe és egyenletes légköri viszonyánál és kitünő juhsavó-intézeténél fogva különösen ajánlható: **idült légcsőhurut és tüdőbántalmaknál;** égvényes sós, szénsavas vasas forrásai, hideg és meleg szénsavas fürdői, gőzfürdő s női és fé fi uszodával ellátott balatonfürdői javalvák: gyenge emésztés, idült gyomor- és bélhurut, hasi pozsga, máj- és lép bajok, hólyaghurut és vesebajok, aranyér és női bántalmak ellen; továbbá vérszegénység, sápkórés görvélykórnál, általános gyengeség, gerinczagy és idegbántalmaknál.

Rendszeres szölökura szeptember 1-én kezdödik.

Díszes gyógyterem, elegans éttermek, terasse, kávécsarnok, födött sétány, jó zenekar és szini előadások, bál, tombola, jó restaurátió. — Károli vezetése alatt — szép és kényelmesen butorozott lakások, pósta és távirdai hivatal, jól rendezett gyógyszertár.

A közlekedés vasuton Budapestről — naponta kétszer — Bécs és Kanizsától Siófokig, innen a Balatonon át 3/4 óra alatt a «Kisfaludy» gőzhajóval történik. Vasuti saisonjegyek **33 1/3 % kedvezménynyel**, azonfelül ünnep- és vasárnapokat megelőző napon Budapestről B.-Füredre és vissza 3 napra érvényes jegyek **fél áron** kaphatók.

A fürdőintézet rendelő főorvosa dr. **Huray**; uradalmi orvos: **Gemáhl.** Lakás megrendelések **Ecsy László** igazgatóhoz intézendők B.-Füredre. A b.-füredi ásványviz főraktára: Budapesten **Édeskuty L.** m. kir. udvari ásványviz szállitónál; s kapható még **Radocsay** és **Hubenay** fűszer-kereskedésében. A fürdőintézet rövid ismertetésével ingyen szolgál 539

A fürdőigazgatóság.

A pesti hazai első takarék-pénztár-egyesület

az eddigi kölcsönzési módok fentartása mellett

1882. évi május hó 15-től kezdve

földbirtokokra és budapesti házakra jelzálogkölcsönöket 4½%-os záloglevelekben;

törvényhatóságoknak, községeknek,

közhasznu müvek vagy munkálatok keresztülvitelére alakult társulatoknak pedig kölcsönöket 5 %-os kamatozó kötvényekben is utalványoz.

A kölcsönzés közelebbi feltételei és módozatai iránt értesités az egyesület titkári hivatalában (egyetem-utcza 2. sz.) adatik.

(Utánnyomat nem dijaztatik.) 3910

Az igazgatóság.

Korytnicai gyógyfürdő

Liptómegye, rózsahegyi vasutállomás.

Évad-megnyitás május 15-én.

Ásványviz-gyógymód, fenyő-fürdők, juhsavó, hideg-viz-gyógymód. Elsőrendü gyógyhely gyomor s májbetegségek, aranyeres bántalmak, ziha és tüdőlégdag, sápkór, női betegségek és idegesség ellen. — Gyönyörü fekvésénél fogva kitünő időző hely **üdülő betegek** számára. — Posta- és távirda-állomás.

Az elő- és utó-évadban: május 15-től julius 1-ig, s augusztus 15-től szeptember végéig teljes ellátás lakással együtt naponkinti 2 forintba számittatik.

Menet-térti jegyek 33 1/3 % árleengedéssel minden nevezetesebb vasuti állomásnál válthatók.

Fürdő-orvos: Dr. Ormay József.

Ásványviz-főraktárak: **Édeskuty L. Budapest; Lavotta Besztercze-bánya; Makoviczky Rózsahegy. — Angolhonban: Gussave Illmer London.**

Minden bővebb tudósitással szolgál

a fürdő-igazgatóság.

Nyaralókba, fürdőkbe szükséges!

Fagylalt-készitő gép gyors és könnyű kezelése végett igen kedvelt,

receptekkel 3	6	12 személyre	Kétféle fagylalt készitéséhez 6	12 személyre
frt 7.50	11.50	16.50	frt 15.—	21.—

A kád italok hüsitéséhez és használható. **Raktára D. Fèvre**-féle **párisi tartós SODAVIZ**-készülékeknek, melyekkel — számos családi csetekben az orvosoktól ajánlva — csekély fáradság és költség mellett bárki készit ezen tiszta üveg-gömbökben legegészségesebb frissitő sodavizet.

2 4 6 8 10 buteliás

frt 7.— 10.— 12.— 14.50 17.—; hozzá tiszta borkő és soda 2¼ fontos csomagban 2 frt. **Viz-szürő** az ártalmas viz tisztitásához 2.50, 3.50, 5 frtig. **Vajkészitő** vas hajtókerékkel 4.50, 6.50. **Vaj- és sajt-tányérok** üveg fedővel 1.20, 6 frtig. **Vajhüsitő tányér** csinos nickel viztartóval 5.40. **Sütemény- és kenyér-kosár** fonadékból 50 kr.—1.50. **Sodrony étel-borítók** a legyek ellen 50 kr.—1.80. **Eczet- és olajtartó** 1.80—10 frtig. **Saláta-készlet** puszpángfából, szaruból, 65 kr.—2.40. **Bors-malom,** a bors ereje nem párolog el 1.20—1.50. **Amer. habverő** 50 kr.—1.50. **Comfort szesz-kávéfőző** legjobbnak elismert, 1—10 csészére 5.60—12.80-ig. **Angol asztali kések és villák** 12 pár 5.50—14.—. Amer. palaczk-dugaszoló 1.40. Kitünő **dugasz-huzók,** bármely dugaszt könnyüséggel az üvegből kivenni 80 kr.—2.50. **Tartalék dugaszok** 10, 20, 30, 60 kr. **Kerti szél-gyertyatartó** üveg fedővel 1—3 frtig. Petroleumra 2.70. **Angol családi mérleg,** mutatója a súlyt feltünteti, 10 kiloig 6 frt, 15 kilós 7.40. **Diszes virágasztal** 7—15 frtig. Virág-harmatositó 40 kr. Virág-fecskendező 1 20—2 frtig. **Házi és kerti fecskendő** 14, 17, 21 frtig. Madár-kalitka 3—10 frtig, asztalkával 8—25 frtig. **Angol pénz- és okmány-szekrény** biztos zárral **UJ nickel keretü szolid inga-óra** számlapjának átmérője 11 cmt. 4.50. 5.25—12.80. **Hygro-barometer Aneroid,** a legtökéletesebb időmutató 6.75—13 frtig. **Időjósló** barát 40 kr., nagyobb hévmérővel 1.50, ismert **Zacherl**-féle rovarirtó por 20 kr., ahoz fujtató 40—60 kr. **Légy-irtó tányér** 12 drb 1.20. **Piege perpetuelle egérfogó,** több egér fogható benne, 70 kr.—1.50. **Gummi uszó-öv** egész biztos, 8—10 frtig. Frottirozó keztyü 40 kr. Fürdői hévmérő 50 kr.—2 frtig. Valódi, könnyü török sapka 1.60. **Drót hajkefe** kellemes hatásu és a hajkorpát eltávolitja 1—2.50. **Uj szappanlapok,** 1 könyv 40 lap 20 kr., egy lap egyszeri használathoz. **UJ torpedo** felébreszt és betörő tolvajt elriaszt 7 frt. **Praktikus érez ruhafogas** összerakható, 3, 5, 7 kampós frt 1 50, 2.—, 3.—.

SPORT. **Flobert madár-fegyver** czéllövészet begyakorlásához és társaságokban szórakozásul 7.50, 10, 12, 20 frtig. **Flobert-pisztoly** 6.50, 7, 10—14 frtig. 100 töltény 6 mm. 45 kr. 9 mm 1.50, söréttel 6 mm. 1.20, 9 mm. 2.20. **Vas czéltábla** kiugró bohóczczal 5.50, bohóczczal és mozsárral 8 50. **Belőtt revolver** 25 tölténynyel 5, 6, 7 frt. Kedvelt kis formáju, erős lövésü **British Buldogg**-revolver 10, 11, 12 frt. **Horoghalászat** összes kellékei. Japáni összerakható halászbot 1.40—4 frtig. Kész horgok 10 krtól 1 frtig. **Torna-eszközök** szabadbani gyakorlathoz, mászó-kötél sima 5.80—8.50 frtig. Kötél-hágcsó 8.25. Trapez 6 70. Trapez karikákkal 6.70. Gyermek-hinta 6.75—9 frtig. Schreber-féle teljes tornakészülék ábrákkal, utasitással 15 frt. Ajtó közé alkalmazható szoba-torna 6, 7.60, 9 frtig. **Torna-golyók** kilója 30 kr. **Két vivó-készlet** kardok, keztyük, fejvédők frt 23.50.

Indiai függő hintaágy ugy szabadban fák között, vagy szobában czélszerü

125	150	300 kilóhoz
frt 2.70	4.50	6.50

Kuglizó bábuk erős gyertyánfából frt 2.50. **Lignum sanctum golyók,** nagyság szerint 1.50—3.60-ig. **Angol croquet,** szabadban mulatságos játék, 11—20 frtig. **Lawn Tennis,** igen érdekes angol játék szabadban 29 frt. **Dominó-játék** 1.50—5 frtig **Karikajáték,** 12 karika és 12 vető 2 frt. **Harmonika accordeon tremolo** trombitadiszszel 7 frt. **Szájharmonika** három hangnemben beosztva 2.50. **Harmonium sípláda** kellemes hangú tánez- és egyéb zenedarabokkal, szabadban sok mulatságot szerez, 9—16 frtig. **Uj velocipedló** három kerékkel, nyereggel, csinosan kiállitva 24 frt. **Lepke-háló** 40—70 kr. **Botanizáló szelencze** 50 kr.

Sensatiós **american Warbler** éneklő madár, igen eredeti uj találmány, szép éneklése közben csőrét és farkát mozgatja, pár csepp viz kell bele, 60 kr. Légpiszto'y bolcz és golyóval 7.50. **Szines papir lampionok** nyári ünnepélyek kivilágitásához 20—70 kr. **Nyári mulatságok és ünnepélyekhez petroleum-fáklya** nagy és olcsó világitást ad 1.70. **Papir léghajok** 75 kr.—2 frtig. **Touristáknak** bot gyanánt használható szék 4.50. **Vállra függeszthető táska** fehérneműnek 4.50. **Zseb-ivópohár** 40, 80, 1.20, 2.70. **Tájképnéző touristа szemüvegek** 8-féle színben 1.20. **Messzelátó,** botra alkalmazható 3.—. **Napóra mint óraigazitó, delejtüvel** frt 1.— **Angol disznóbőrnyereg** frt 15—53. **Lovagló-eszközök összes kellékei.** Lovagló-gamaschni 4.50—8 frtig; híres **rinocerosbőrből** vágott lovaglóvessző 60 kr., frt 1.50—3.50.

Utazóknak erős **kézi bőröndök** 3—35 frtig, **táskák** 3—28 frtig, **nagy ládák** 4—35 frtig, **ruhatekeres,** mely a ládát nélkülözhetővé teszi 5.75, 6.75, 11 frtig. **Berendezett táska** utközben szükséges tárgyakkal 18—60 frtig. Legszokásosabb jó minőségü haj-, ruha-, fogkefe, fésü, olló és szappantartóval czélszerüen berendezett **uti tekeres** 6 frt. **Borkulacsok zsebbe és vállra** 1—6 frtig. **Életmentő** a mellényzsebben frt 1. **Szivar-tárak** kantárbőrből 4.50—10 frtig. Ismert kanóczos **gyufatartó** czégemmel 85 kr.—1.15-ig **Angol uti takaró** 12 frt, légpárnával 20 frt. **Universal uti tükör,** forgatható fogantyúja folytán bárhova alkalmazható, 2.50—5 frtig. Jó élü angol **borotva** 2 frt. **Tyukszem-karika** 12 darab 24—60 kr. **Sétabotok.** Nehéz **bikaizom bot** 2—4 frtig. **Athleta vasbot** 2 frt, bőrrel bevonva 5 frt. Regulázott **ébresztő-óra** 5.50—7 frtig, kedvelt **Buldogg zsebkés** 1 frt.

Jó erős, pontosan járó **nickel remontoir zseb-óra,** kulcs nélkül felhuzható, kettős porfedéllel 10 frt. **GUMMI** stb. franczia czikkek személyes oltalomra. **Lég-párna** 5—10.—, ülőpárna 5—10 frtig. Pot de chambre, utra összerakható 1.90. **Vizelő recipiensek** 5—7 frtig, rugany **allövet- és anyaméh-fecskendők** 2—5 frtig. **Clisoir**

bádog szekrényben nyomó-szerkezettel 3.50. **Anyáknak** önműködő, szivás nélküli gyermek-szoptató üveg 1.50. Ágybetétek gyermekek és betegágyasoknak 60 krtól 3 frtig. Erős gyermek-kocsi ernyővel 7.50—18 frtig. **Gyermek-kocsi,** egyszersmind bölcső 15 frt.

Dohányzóknak **vas dohány-vágógép** fogas hajtókerékkel 18 frt. **Automat cigaretta-készitő** és dohánytartó szelencze, a fedél betevésével kész cigarettát nyerünk, 2 frt. **Houblon cigaretta-papir,** szopókával a következő 3 vastagságban: 100-a 35 kr., ahoz tolo 30 kr. Strassburgi szárazan szivó **fa-pipa** frt 1.—, 1.50. Jóformáju finom **tajtpipa** ezüst-kupakkal 8 frt, háromszög **szivarvég-levágó,** nicotin a szivar végében nem képződik 75 kr., 1.50.

Próba-megrendeléshez 721 ábrás árjegyzéket mellékel, meg nem felelő tárgyakat visszavesz

Kertész Tódor **BUDAPEST, Dorottya-utcza 1.**

SCHILLER L.-nél

vászon- és divat-nagykereskedő

Sz.-Fehérvárott, „a szép menyasszonyhoz"

kaphatók a legczélszerübb és legolcsóbb

bérmálási ajándékok!!

Vidéki rendelmények azonnal és legpontosabban teljesittetnek. Csomagolás ingyen történik.

Árjegyzék	ezelőtt	most csak
6 db legfin. lyoni zsebkendő szin. szegl. széllel	—.—	—.42
6 « tiszta feh. franczia battiszt zsebk.	—.—	—.30
6 « legfin. franczia czérna zsebkendő	2.50	—.98
6 « legj. minős. rumb. vászon zsebk.	2.50	1.10
1000 db lyoni szátén salon nyakkendő darabja 5 kr.		
30000 rőf finom franczia mosó csipke 2 rőf csak 3 kr.		
10000 « tavaszi ruhakelme rfe	—.45	—.20
10000 « fin. franczia jaconat, fin. franczia creton rőfe csak	—.—	—.15
3000 db tiszta selyem nyakk. dbja 10, 20. lf. 35 kr.		
6 db szepess. szövött tiszta len törülk.	2.80	1.25
6 « « « szalvéta	2 95	1.40
6 « franczia damaszt «	4.50	1.75
6 « angl. damaszt törülköző	4.60	1.80
6 « kis sávolos szalvéta, összesen csak	—.—	—.58
1 « nagy szin. kerti abrosz dbja «	—.—	—.53
1 « « « t. czérna kávés abrosz	2 55	1.20
1 « legfin. franczia fehér dam. abrosz	2.25	—.95
3000 vég legfin. franczia «Tarlatan» ruhának 1 egész vég csak	—.—	1.10
25000 rőf legfinomabb fehér moll, crepl. clair, rőfe 85 kr. helyett csak 25 és 30 krajczár.		

Rendelmények mielőbb intézendők:

SCHILLER L.-hez

„a szép menyasszonyhoz" SZ.-FEHÉRVÁROTT.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Bp. VIII. Blaha L. t. 3.
Telefon. 132-292.

PETŐFI NÉPE. Kecskemét

1957 FEB 14

KECSKEMÉTI SÉTÁK

A zsidótemplom

Az 1840. XXIX. tc. az ország egész területén, így városunkban is, szabad letelepedést engedélyezett a zsidók számára. Ettől kezdve szabadon tevékenykedhetnek a kereskedelem minden ágában, amely tevékenységük a lakosság szempontjából az ezt megelőző időben is hasznosnak bizonyult. Városunkban először 1746-ban kapott letelepedési engedélyt négy óbudai zsidó, de a kereskedelem, valamint a telekvásárlás területén korlátozva voltak.

A telekvásárlással kapcsolatos megkötöttségek az első templomuk építését akadályok elé állította. A tilalom ellenére vásárolt telket csak hat pontból álló feltétel elfogadása mellett tarthatták meg. Ebben az építők kötelezték magukat, hogy a megszerzett telken kizárólag csak oktatással és istentisztelettel kapcsolatos épületeket emelnek. Ezeknek építették fel 1817-ben a még ma is meglévő, klasszicista stílusú templomukat. (Ez az épület ma a Középmagyarországi Üzemélelmezési V. használatában van és a zsidótemplom udvarán látható.)

Városunk főterén álló díszes zsinagógát Ifj. Zitterbarth János pesti műépítész tervei szerint 1861–1871-ig építették, moreszkromantikus stílusban. Mint hogy ez a stílus nem olyan általános, mint a klasszicista, vagy a barokk, ezért röviden erre is kitérünk.

A romanticizmus — mint tiszavirág életű stílus — a XIX. század második felében jött létre. Ebben a korban a megváltozó termelési rend nyomán kialakuló polgárság kezdi elfelejteni a 48-as szabadságmozgalmak eszméit. „A világos, tiszta és szigorú antik felfogás helyett a középkor misztikus gondolatvilága kezdi vonzani. A középkor utáni vágyódás az irodalomban és a képzőművészetben egyaránt jelentkezik és létrehozza az álmodozó miszticumot kedvelő, középkorért lelkesedő, romantikus irányzatot."

Más nyelven szólva: a romanticizmust a klasszicizmus szigorú kötöttségei alól való felszabadulás és ennek nyomában létrejövő egyéni szabadság érvényesülése eredményezte.

A zsinagóga tervezője is érezte ezt a művészeti szabadságot és munkája közben a középkorba kalandozva, alkotását a mór építészeti stílus formanyelvén szólaltatta meg. Itt még azt kell megjegyeznünk, hogy mór stílusnak az arab építőművészet Szicíliában és Spanyolországban kialakult változatát nevezzük.

Egy hatszáz férfi imaszéket magába foglaló templom építésének gondolata először 1859-ben vetődött fel. A tervezéssel először Wechselmann budapesti műépítészt bízták meg, aki megbízásának 1862-ben tett eleget, de ezt a tervet a templomépítő bizottság nem fogadta el. 1864. január 3-án a Zitterbarth által készített tervet már a helytartótanács is elfogadja, s még ebben az évben — pénzhiánnyal küszködve ugyan, — de megkezdik az építkezést. A kivitelezés munkáit Obermayer szolnoki vállalkozó árverés útján nyerte el és több évi kényszerszünet után, Laib mérnök műszaki ellenőrzése mellett 1871-ben fejezte be.

A templom homlokzata a főbejárattal együtt szimmetrikus, amelyen a nyílások keretezése és a díszítőtagozatok színte valamennyi motívuma körzővel, vonalzóval megszerkeszthető. A főhomlokzat szimmetriatengelyében van elhelyezve az 55 m csúcsmagasságú perzsakupola. Ezen is megtalálható az arab és mór építészet gazdag, geometriai díszítése.

Ez a kupola nem a Zitterbarth-terv alapján épült kupola. 1911. július 8-i földrengés alkalmával az eredeti hagymaalakú kupola félrebillent, majd teljesen lebontották és a ma is látható perzsakupolát építették helyébe. Ugyancsak a földrengés után épült a templom Rákóczi úti oldalán lévő üzletsor is.

Bent a templomtér két oldalán kétemeletes karzatok épültek az egyházközség női tagjai részére, amelyek a főhomlokzat mellékbejáróin át közelíthetők meg. Felső térlehatárolását faszerkezetű sávfödém képezi, amelyet az arab építőművészet utolérhetetlen szépségű arabeszkjeivel díszítettek. (Arabeszken a geometriai, valamint a növényvilágból vett motívumok összefonódásából, vagy a keleti textil- és szőnyegművészet díszeiből kialakított síkdíszítményt kell értenünk. Általában az arabok és mórok alkalmazták nagy előszeretettel építészeti síkok és tagozatok díszítésére. Az arabeszkek hatását fokozza a rendkívül sokféle élénk szín.)

A főbejárattal szemben, a templom keleti oldalán van a szónoki emelvény a frigyszekrénnyel és az orgona-karzattal. Ez volt a templom legdíszesebb része.

Ma szomorú látvány fogadja a belépőt. A második világnháború alatt mind a férfi, mind a karzatokon lévő női imaszékeket felszaggatták és ismeretlen helyre szállították. Különben a gazdátlan épület minden zugában megtalálhatók a pusztulás nyomai. Nemcsak a templom szépsége, de az épület állaga is napról-napra pusztul. S ha a műemléki épületeket őrző illetékes szervek nem érvényesítik idejében a műemlékek védelméről szóló 1949. évi 13. sz. törvényerejű rendeletet, akkor a mulasztás beázás következtében a födém beomlásával is járhat.

Kár ezért az épületért, mint minden más elhanyagolt műemlékért, hiszen építészeti múltunknak ez is pótolhatatlan értéke, s ez az épület is elődeink munkája és verejtéke nyomán épült.

Juhász István, a TIT tagja

A

Aszfaltútépi

(Szeged, Bajza utca 2. — Telefon: 22—67)

elvállal mindennemű út (makadám, aszfalt stb.) és járdaépítési és burkolási, keskeny és széles nyomtávú vasutak, átereszek és vasbetonhidak építését, ezek, valamint az egyéb építkezéssel kapcsolatos csatornázási munkálatok tervezését és kivitelezését. — Ugyancsak elvállal mindennemű javítási és felújítási munkát is. 208

Rostkendertermelők!

A munkás-paraszt kormány a rostkender átvételi árát felemelte. Az új felemelt kenderárak:

	lombmentes rostkenderkóró Ft/q.	lombos Ft/q.
Minőségi	135.—	—.—
I. osztályú	125.—	113.—
II. osztályú	90.—	81.—
III. osztályú	40.—	36.—

Az átadott minden mázsa rostkenderkóró után 25 forint értékű **ingyenes textilvásárlási utalvány jár.**

Gépszántást, műtrágyát, vetőmagot, művelési előleget a termelők kamatmentes hitelben kapnak.

A megállapított új kenderárak mind a termelőszövetkezetekre, mind az egyéni termelőkre érvényesek.

Részletes felvilágosítást adnak és szerződéseket kötnek a Vállalat felügyelői és a helyi termelési felelősök.

Siess szerződést kötni! 216

rekpar, univerzális magánjáró, fűrészgép és egy darab Lampart fürdőkályha. — Kecskemét, II. Kupa u. 3. sz. Szabó Imre. Telefon: 18—46. 3444

TALÁLT kulcscsomó kercsi gazdáját a Petőfi Népe kiadóhivatalában. x

ELADÓ Szarkás 186. szám alatt másfél hold szőlő, jó lakással. — Kecskemét, Bajáki-köz. 229

ELADÓ komplett diófából való hálószoba, jó állapotban, polifurozott asztal, 2 db párnázott székkel és egy ruhásszekrény. Megtekinthető: Kecskemét, Rákóczi út 40—42. — délután 3 órától. 230

VENNÉK 2 holdig gyümölcsös szőlőt, belterületen, beköltözhető lakással. — Címet a Kecskeméti Magyar Hirdetőbe kérek. 201

ÉPÜLETHEZ gerendának való nyárfák és kukoricaszár eladó. — Kecskemét, Kisfái 199. Csongrádi útban, 4 km-nél, Orosz Ferenc. 232

ELADÓ nagy ebédlőkredenc és vitrin. — Értekezés: egész nap, Kecskemét, Arany J. u. 6., fél-em. 3435

PETŐFI NÉPE
A Magyar Szocialista Munkáspárt Bács-Kiskun megyei napilapja
Szerkeszti: a szerkesztő bizottság
Szerkesztőség:
Kecskemét, Szechenyi tér 1. sz.
Telefon: 15—16, 18—19, 11—22
Felelős kiadó: Molnár Frigyes
Kiadóhivatal:
Kecskemét, Szabadság tér 17a.
Telefon: 17—09

Bács-Kiskun megyei Nyomda V.
Kecskemét. — Telefon: 15—29
Felelős vezető: Szűcs Béla igazgató

Zitterbarth építénnalód

Soproni származásúak. Legkiemelkedőbb-
tagja Zitterbarth Mátyás.

A magyarországi műv. tört. I. 340.
Corvina 1970.

Zitterbarth János (1776-1824)

második házasságából származtak Z. Henrik,
az elsőből Z. Mátyás (1803-1867)

Komárik Dénes: Építészképzés és mesterfelvétel a XIX. században. Pesti mesterek és mesterjelöltek. Építud. 1971 /III/, 4.sz. 379-418.l.

417 l.

Zitterbarth épitőmester

A Dunapart kiépitési tervét készitette, melynek kivitelezése nyolcszázezer forintba kerül, -közli a Budapesti hirek c. rovat.

Divatcsarnok, Bp. 1855. aug. 3o.
48. sz. 959. lap.

Zitterbarth János

életének és munkásságának adattára mesterfelvételi ügyével bezárólag.

Komárik Dénes: Építészképzés és mesterfelvétel a XIX.században. Pesti mesterek és mesterjelöltek. Építés- Építészettudomány, III.köt.4.sz. 379-418.l.

417.l.

Zitterbarth János

BORSOS JÓZSEF (1821—1883)

74. Zitterbarth ~~János~~, építész (élt a XIX. sz. első felében) képmása. Jelezve lent jobbra: Borsos József 851.

Mályás, (?)

Magyarországon

lásd

Z. Mályás alatt is!

Artisztikus

KÉPKERETEK

Zitterbarth Jains

A „Fehér hajóhoz" címzett
hajó-utcai vendégfogadó.
terve fentitől 1848-ból.
Fővárosi Levéltár

Kremrégi Bp 35. l.

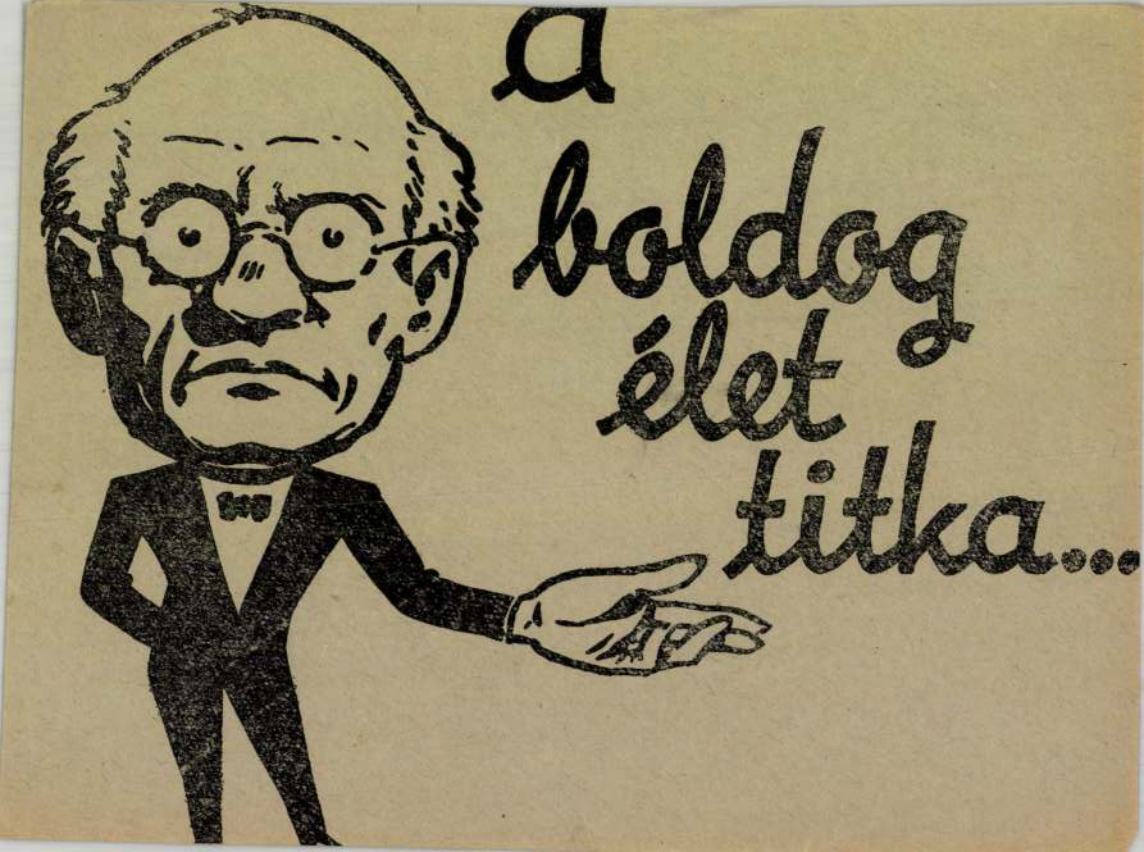
a
boldog
élet
titka...

Zitterbarth N. János

Kolozsvári mester

1838. Pest.

Pkc. 213. l.

Radisics Jenő VI. 71.

Zitterbarth János

épitéz

archépé Borsos Jó-

zseftől

Petr E M magyarnivelő

archépek

4. l. –

12. l. (képpel.)

Zitterbarth János

hozta helyre a Fehér Hajó rendéjlő épületét
1820 körül.

Barkóczi Péter: A Martinelli tér.
Budapest, 1972.lo.sz. 30-34.l.

Zitterbarth János

MDK

1817-ben épitette az ideiglens lipótvárosi kat. templomot. / A mai Bazilika helyén/.

251.o.

Borsos - Sódor - Zádor: Budapest. Bp. 1959.

M.D.K.

Zitterbarth János épitén 19 n.

1822 ből egy romantikus háztervé egy a Ferencvárosban épitendő földszintes házra.

Benedekné Győri Lujza: Az empire épité net Pesten. Bp. é.n. 24.

M.D.K.

Zitterbarth János, építőmester

építette fel 1817-ben a Lipót-városi templomot. Ez a szerény, kis épület - melyet a szerző egy 1837 évből való Vasquez kőmetszetről közöl - 1849-ben Henkri bombáinak esett áldozatul.

Seenger Ervin: A Bazilika kupolájának 1868-i beomlása

BUDAPEST, VI. évf. 1968. 11. sz. 38. old.

Zitterbarth János

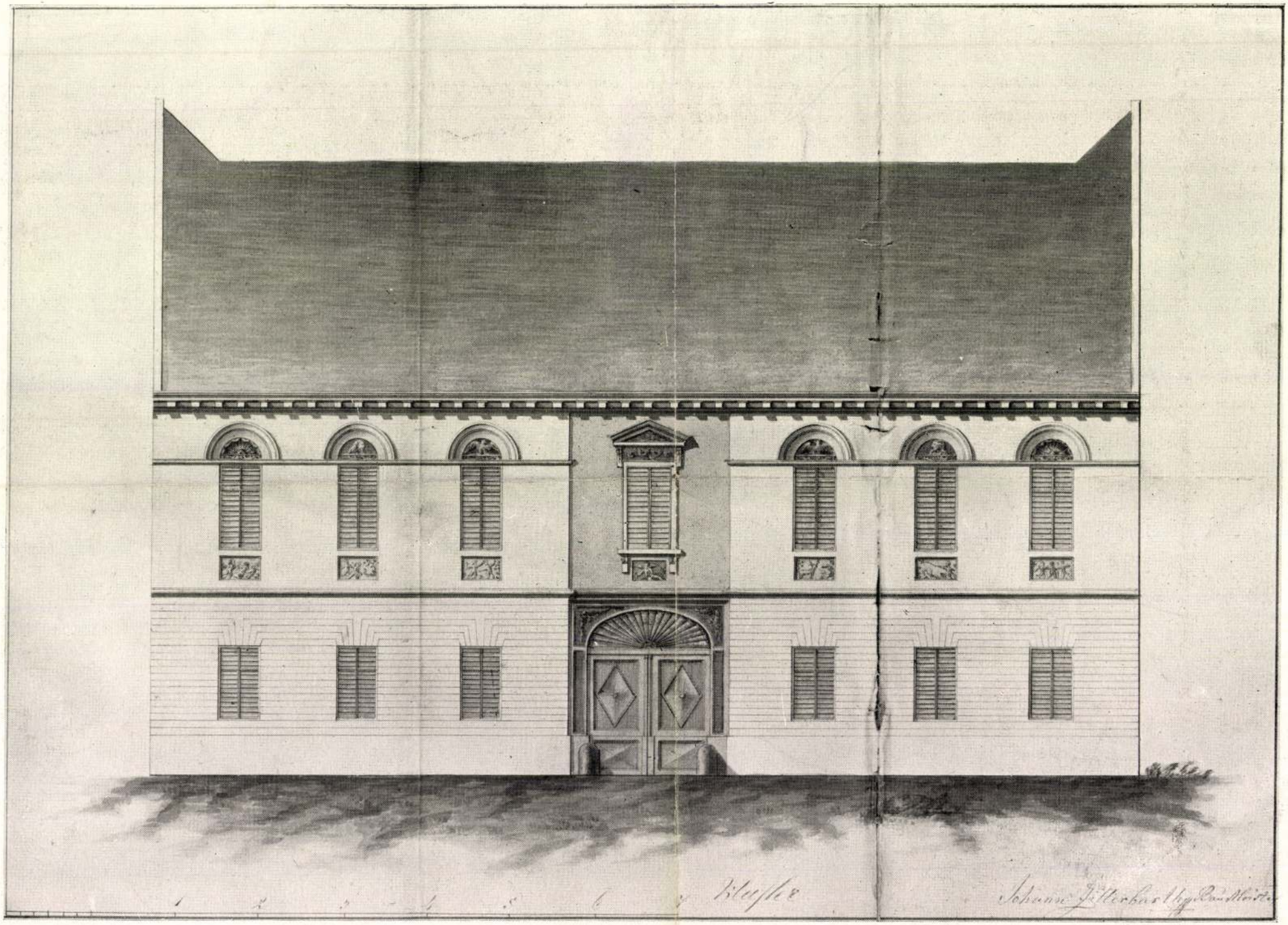

ZITTERBARTH JÁNOS 1817

A Hár 1911. 6-7. 7.
(Régi pesti építőmesterek.)

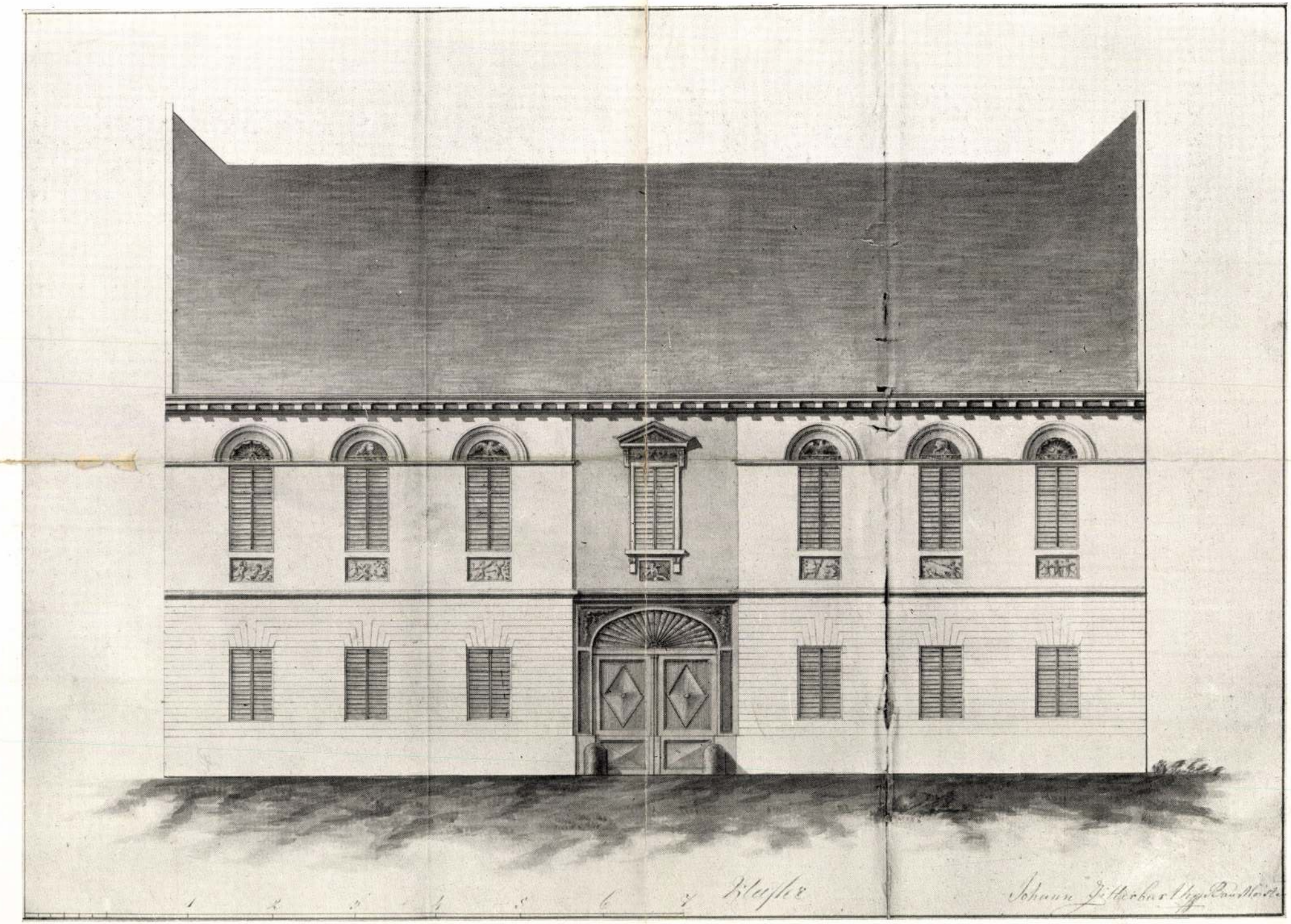

ZITTERBARTH JÁNOS

1817

A Hár 1911. IV. 6-7 ff

Zitterbarth János

Zillerbarth János

ideiglenes lipótvárosi templom terve tőle. 1818.

irod

Radvánszky Jenő dr. A neoklasszicizmus nagy magyar templomai. Budapest, 1937. 38. l.

Zitterbarth János I.

I.

Zádor – Rados

102, 103, 130, 137, 155,
263, 316. l.
Képek 121. 122. sz.

F

A fenti napra összehívott közgyűlést határozatlanképtelenség esetén

június hó 26-án, délután 6 órakor

a camponai ásatások bemutatásával *Nagytétényben tartjuk meg. Erre külön meghívót nem küldünk.*

Találkozás a Szent Gellért-téri HÉV. állomáson. Indulás pont 5 órakor. A közgyűlés színhelye a nagytétényi állami iskola. Az ásatásokat, részben helyszíni bemutatással ***Paulovics István*** tagtársunk ismerteti.

Az ásatások megtekintése után a nagytétényi halászcsárdában társasvacsora.

Az Elnök

Zitterbarth János

l.

Benedekempire

24 l

Zitterbarth János

1817-ben épiti a lipótvárosi plébánia templomot. Pest bombázásakor 1849-ben leégett. 1847 ben már amyira rokkant volt, hogy hatóságilag becsukták. 1851-ben a régi templom helyén épitik a Szent István bazilikát.

Pásztor Mihály

A szárótven éves Lipótváros

Bp. 1940. 125. l.

sára, megrajzolja felesége és önma-
rcának kifejezését érdekessé teszi
gy karimájú kalap.- Tizenhét évvel
sban örökítette meg magát. A fény-
kerül. Arca egész árnyékban van,
lig észrevehető árnyalások adják
őzőn, arcának figyelő komolyságát.
k ecsetével színezett mesterien,
metszetei is éreztetni tudják a szí-
jezi ki pl. egy ismeretlen férfi kép-
kal nemcsak annak beteges fáradtsá-
nek zöldes, sápadtságát is.
ssan mind többet veszít jelentősé-
őkről lassan lekerülnek az álarcok.
it elénk a lelket, s arcképei szín-
sötét háttér, árnyékba vont homlok
ognak elő egy egész életet, jellemet
s fényfolt, a ragyogásoknak, sötét-
A legérthetőbb módon fogja meg az

ZITTERBARTH *János*, építész. 1803 már Pesten működött 1816 után Z. építette a pesti Kálvin-téri ref. templomot. Ugyancsak Z. tervei szerint épült 1817. a Lipót-templom, mely a mostani lipótvárosi Szent István-templom helyén állott, s amely 1849. Pest ostroma alkalmával pusztult el.

Sz. Gy. II. 628 l

B.H.Bibl

Zitterbarth János

ród

Borbklass

8.l

Csak emlitve

Ebergényi

igazgató

Zidterbarth János

l.

Tanulmányok Bpest I.

78. l. 82, 94, 95. l.

Zitterbarth János

épitéz

Gentmüeml

63, 100. l.

540.60 540.60

9.10

1.

müépitész.

540·60
531·50
9·10

3179·49
3170·39
9·10

Zitterpart Johann

Spitzer

Post. 1827

Weg 381 l

Zitterbarth

epitom. 1817

d. Schoen Deärteñ

11. l.

Zitterbarth János

Irod

Rados Jenő dr.:

A neoklasszicizmus nagy magyar templomai. MMÉE Közlönyének Havi Füzetei. 1936. 7-12 sz. 38. l.

Litterbarth János

1817.

láid

=

A Hár IV évf. 6-7 sz

mellékletes.

.....nevü munkás igazolta

a művezető aláírása.

lélyezem:

k vagy helyettesének
láírása.

. — Endrényi Imre, Szeged.

Zitterbart János

Fáy András 1821-ben megbízást adott Zitterbart János építőmesternek a pesti Malom- és Flórián utcában (ma Ferenckömt és Türoltó utca) telkem felépítendő bormérés és lakás tervezésére. Később e tervétől elállott és a Zitterbart által tervezett épület sem készült el.

Romhányi István. Fáy András pesti ingatlanai Historia. 1929. 6. sz. 171. l.

vasár-nap	tejfeles spárga v.rizseshu borjusült piritott burgonya kakaós sütemény
V.28. hétfő	ujburgonya-,v.tarkabableves idei kel főzelék Stefánia sült makarónival stiriai metélt
V.29. kedd	paradicsom-,v.rizsgombócleve zöldborsó főzelék sertés sült salátával Valéria tészta
V.30. szerda	husleves finom metélttel sóska mártás v. saláta főtt v. párolt marhahus tarhonya körettel kálomista metélt v.darakrém
V.31. csütör-tök	ragout leves rizotto zölborsóval sertés karaj idei burgonya cseresznyés pite xx

"B" Bővitett menü "I"-es el
"D" Diétás menő orvosi előí
x/ halrendelésnél adagonkén
xx/ husleves csupán marhahus
xxx/ az ünnepi ebéd rántott c
Az adag lemondást k
Házhozszállitás 10 fillér.-

XI.Horty Miklós ut 90.III.

Zitterbarth János

épület

Lipótvárosi templom
1817.

Irod.

Éber László: A budapesti
szent István templom-
művészet 1906-35. l.

Kulcs bronzból, római TV. 31.

— vasból, római TV. 31.

Zitterbarth János

épitömester

terverte és épitette a

a pesti Mayerffy-féle

serfőzőkazat 1815-ben

A homlokzat képe és

az alapraj

Repr.

Bevilser

II. k. XXVII. tabla

.zonyitvány

)r. Artner Edgár egyetemi magánta-
.925

Zitterbarth János

épitet

† 1882. máj. 9.

57 évi korában.

Eltemettek a vízivárosi temetőben –

Jegyzék a vízivárosi temető fennmaradt javasolt sírjairól és síremlékeiről

Bp. (1931?)

20. l.

~~tett~~, s amelyre most éle
Ez a perc még a mély me
utolsó pillanat. A form
módon - vonalban adja,
szinte stilizáltan feje
borongós félhomálya ad

A világ, az igaz
csak elfordul az egyik
meg nem értésével nyomo
fosztják utolsó kincsei
titokzatos bőségben, müv
öröme telt bennük." 11.
zik. A fény nagy költőj
tos fényeket tömörített
lönleges éteri világot
szépitve, megnemesitve
emberi alakokat- a legr
ságba számüzik. Ő, aki
szeretettel fordult fel

Zitterbarth János

lipotvárosi Lipót
templom
írod 1849 - ben pusz-
tult el -

Jajmegszent
60. l -

keretelésében törtindás hullámos dísz és
virágszálak.
Mérete 190×114 cm.
Kis-Ázsia, XVIII. század.

ANATOL SZŐNYEG

Ötmezős tükrében kék és piros alapon s
nagy, kampós „virágtövek". Narancsszínű k
ben csillagos medaillonok.

Mérete 190×100 cm.

Kis-Ázsia, XVIII. század.

ANATOL IMASZŐNYEG

Piros tükrének közepén kampókkal dí
dülény-médaillon. Körülötte nárciszvirágos
takoszorú. Lépcsős imafülke ívvel. Sárga
mezejében egy-egy virágtő. Keretében
alapon kék, piros és fehér virágtövek sorak

Mérete 145×112 cm.

Kis-Ázsia, XIX. század.

ANATOL SZŐNYEG

Tükre három téglaidomú vörös, kék és
vörös alapú mezőre osztott. Mindegyikébe
két hatszögű nagy medaillonnal. Belsej
stilizált virágos és leveles dísszel. A med
közökben — a hossztengely irányában —
kisebb dülény, nyilas és fogasos dísz
Hármasosztású keretének belső szegélye
soros. Közepén fehér alapon nyolcszögű me
nok sorakoznak; bennük fogasos rozetták.

Zitterbarth János

építőmester

l.

Tanulmányok Bp.
múltjából.
III. 60. l.

Érkezett 1904 június 11.

382/904 (Budapest 1904 június 10)

Horváth Janka okl. tanítónő a könyvtárnoki tanfolyamon való részvételre engedélyt kér (Válasz 386/904 sz.a. 1904 június 13.)

Zi Herbarth

Körmöcs

épitette 1816 után

a kalvinista ref.

templomot

Lbp 187

Edény öskori V. 185.

Zitterbarth Janos

epitom.

1803. Pest:

Adv. 1803. 169 l.

Beszterczebanya ~~VIII. 32 – 41.~~

~~Nabożeństwo III. 222~~

Zitterbarth János

1817 a mai lipótvárosi
sz. István templom helyén
épitette a Lipót-templomot,
mely 1849 májusában földig
leégett Hentzi ágyúinak
tüzében.

Spb. 58. l.

Zitterbarth

Kömüvesm.

1801. Pest.

1

Historia, 1931. IV.

1-2 n. 64. l.

Zitterbarth János

l. Schoen 1948

14. l.

ydult
~~[illegible]~~. Haját füleinél előre ~~[illegible]~~ fésülte,
t álla körüli szakálla rövid. Atillaját végig
ára vetett mentéjének széles gallérja lehajtott.

lak nagysága 12.5 cm.

50. tagja.

107/95 N° 83.

Zitterbart János

Baumeister

1822. Pest

Vojd 155. l.

~~Brera, milanoi, ércmegyüjtemény~~

~~VI. 216.~~

Zitterbarth János

1812. a föelöljárói
állásra jelöltér a pesti
könnüescéhben

Pkc. 212 l.

Raic Endre, plébános VI. 16.

Zitterbarth Laios

---

mod
=
V. A Szent István ba-
zilika alapítása és a
régi Pest templomai.
Vas. Ujs 906. 8ibl.

Zitterbarth János

Ásvei szerint épült 1817-ben az a kis kapolna (Lipót templom) mely a mostani lipótvárosi Szt. István templom helyén állott, s amely az 1849-ik bombázás alkalmával pusztult el.

Lfp 187 l

Edény töredék, római V. 185

Zitterbarth János

épitéz id.

l.

Bierbéptört

220. l.

	Mark	Pf.	Mark	Pf.
Transport Mk.				

36/1905 17-hor.

KARL W.

BUCHHÄNDLER

RECHNUNG für d. Landes-Denkmäle

Fol. 46/428. im Kunsthistor. Mus.

Erfüllungso

Katalog:	No.	Sie empfangen als Kreuzband / Postpaket / Eilgut / Frachtgut in Kiste gez.: Zufolge gütigen Auftrags — auf feste Bestellu
		1 – 7
306.	7693	Mithoff, Kunstdenkm. im Hannov.
"	5814.	Archives de la Comm. Monum. hist. 4 vols. Statt
	5815.	— Publ. par Ba Paris 1899 – 1901.

Zitterbarth Janos

épitész

Szent Lipót-Kapol-

nya Pesten.

wód
2

Bierbauer Virgil:

Az épitészet Magyar

Müvelödéstörténet.

I. k. Bp. c. n. 570 cl.

kepjel

MDK

Zitterbarth János, épitész

a volt amphiteátrum terén egy ideiglenes templom épitéséhez 1817 havában hozzá fogott és azt
február
1817 jun.14.-én fel is szentelték.
Az épitendö nagy templomra még 1805-ben megindult a pénzgyüjtés, az ideiglenes templom ezt nem akadályozta./Szkf.v.levéltár./

Theiß Orbán Imre: A budapesti Szent István templ
Budapest 1905.

M. D. K.

ZITTERBARTH János építész

Templom a basilika helyén 1817

Ybl Ervin: Ybl életkép 94.,

M.D.T.

ZITTERBARTH János építész

~~A~~ Az ausztriából jött építészcsa-
lád egyik tagja

Rados Jenő: Magyar építészettörténet Bp. 1961. 246.

Litterbarth János
építész

M.D.K.

A mai Szent István Bazilika helyén „Leopold templom állott, amint 1817-ben Litterbarth-tervei szerint épült.

Dr. Lechner Jenő: Budapest műemlékei Bp. 1924.
Dr. Lechner Jenő: Budapest műemlékei József nádor korától a Főváros egyesüléséig. 187. l.

Zitterbarth Jans

Neuwerk 1906. 35

– 1908. 338

Zitterbarth

Z. 2. *János*, építész. * Pest 1876. [illegible] u. o. 1882. Szülővárosában és a bécsi Képzőművészeti Akadémián tanult. Z. tervezte és építette egyebekközt a kecskeméti izr. templomot az 1860-as években.

E. G II 628 l

[illegible]

[illegible]

Zikkelearth Zámos II.

1825 – 1882

l.

Zádor – Rados

763. l.

A fenti napra összehívott közgyűlést határozatlanképtelenség esetén

június hó 26-án, délután 6 órakor

a camponai ásatások bemutatásával *Nagytétényben tartjuk meg. Erre külön meghívót nem küldünk.*

Találkozás a Szent Gellért-téri HÉV. állomáson. Indulás pont 5 órakor. A közgyűlés színhelye a nagytétényi állami iskola. Az ásatásokat, részben helyszíni bemutatással ***Paulovics István*** tagtársunk ismerteti.

Az ásatások megtekintése után a nagytétényi halászcsárdában társasvacsora.

Az Elnök

Zitterbarth János

Lásd

Magyarország

74. 7 –

88.589

ZITTERBARTH JÁNOS

1817

A Hár 1911. IV. évf.

Zitterbarth Jens

Mák.

Litterbart József keszthely i kőfaragó

a kismartoni szobrász Gundrich meg-
bizásából figurális műveket farag.
(18. sz vegén)

Magyar Műemlékek: Keszthely 1962, 50 l.

mdk.

Zitterbart köfaragó mester

copf stilü családi sírbolt ja

Temető

Keszthely Műemlékei 1962. 135. l

Zitterbarth József
köfaragó

M.D.K.

A keszthelyi kastély gitkezérénél sok és sokirányi munkát végzett. Gundrich a kismartoni kastély szobrász mestere több figurális szobrot is faragtatott vele.

32 l.

Péczely Piroska: A keszthelyi Festetics kastély és belső berendezés

A.G.M

mdk.

Litterbart József keszthelyi köfaragó

rakta le Festetics György könyvtárának – ma Helikon könyvtár – padozatát a Bécsből hozatott kehlheimi kövel.

Magyar Műemlékek: Keszthely Műemlékei
1962, 100 l.

Zitterbarth Johann

Geb. in Pest, 24 J. alt.

1850-51

Bècsi akadèmia
könyvtàra

1850
24
1826

Kard, La-Tène-Kori II. 204.

Zitterbarth Janos ifj

épitém

l.

Bierbeptört

229. l. 231. l.

Zitterbarth János

Zitterbarth János, építész és építész fia, Pestről, 22 éves korában, 1847 nov.-ben iratkozott be az építészeti szakosztályba, melynek 1848 ápr.-ig, majd 1849 nov.-től 1851 nov.-ig r. hallgatója volt.

1847
22
1825

Fleischer Becs

98.l.

Zenta IV. 102

Zitterbarth János

vöd
2

Bierkass Ho 64. l.

MDK

Zitterbarth János

Pauer Gáspár háza. 1820. /Bp. Képiro u. 9/

Pauer

Ma Diákkollégium.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.

107.1.

MDK

Zitterbarth János

Rados Jenő dr.: A neoklasszicizmus nagy magyar templomai. Bpest 1937. 38.1.

M.D.K.

Zitterbarth János, építész

készítette a lipótvárosi Szt. István templom első terveit, a már 1808-ban kijelölt helyre, mely az anyagi eszközök elégtelensége folytán, mint ideiglenes templom is csak 10 év mulva készült el.

Dr. Rados Jenő: A vevklasszicizmus nagy magyar templomai.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp. 1936. 70. kót. Havi Füzetek, IX. évf. 7-12. sz. 38. old.

MDK.

Zitterharth János „architekt"

Z. Mátyás által hénitett tervet alázirja

Wimmental Achtel T. em. udv. épületérsé

Józsefváros, Bor Sándorg. 18.

1861.

MDK-A-II-1/176.

M. D. K

LITTERBARTH János építész

Nyugati pályaudvar indóház

1814. Egykori Hadnagy-u 2. helyén egykor vilt Kuka Szilárd háza

1810-15 Sághy Ferenc háza (Döbrentei-u 15)

Művért. 1955. 1. sz.

Zádor Anna: A Pollack-kutatás néhány problémája 6., 7. l. 26. l

7
6

~~2 i F.F.~~

Zitterbarth János

1816-ban Mayerffy Károly részére tervezte a Bp. V. Bajcsi Zsilinszky u. 12. sarokházat.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.

95.1.99

MDK

Zitterbarth János építész

Bierbauer cikke. MMÉEKözl 1927, 11-12.sz. 64-7o l.

ZITTERBARTH Janos

Ybl Miklós épitész 1814-1891 : A Hild-Ybl Alapitvány kiállitása a BTM-ben 1991/1992. [katalógus] Bp. : Hild-Ybl Alapitvány, 1991 233

Zitterbarth János

épitész

+ 1882. V. 9.

57 éves

Korábani

Jegyzék a vizivárosi temető fenntartani javasolt sírjairól és síremlékeiről.

[Bp 1931] 20. l.

28

gewirkt, welche die Einwirkungen der Gebietsabtretungen auf die deutsche Wirtschaft festzustellen hatte. Außer dem amtlichen Bericht und einer wissenschaftlichen Abhandlung (Jena 1930) habe ich in zahlreichen Vorträgen und Aufsätzen die Ergebnisse jener Arbeiten auch der breiten Öffentlichkeit zugänglich gemacht. Im Zusammenhang mit diesen Untersuchungen habe ich besondere Aufmerksamkeit den Problemen des polnischen Korridors zugewandt und über dessen Beurteilung in der ausländischen Literatur in den Jahrbüchern für Nationalökonomie und Statistik, 134. Band, berichtet.

Die Arbeiten des Osteuropa-Instituts sind in den Jahren 1921 bis 1930 nicht nur durch die finanzielle Not gehemmt worden, es haben sich auch politische Schwierigkeiten geltend gemacht. Eine Zusammenarbeit mit russischen, polnischen und tschechischen Wissenschaftlern konnte bei deren politischer Einstellung nicht in Betracht gezogen werden. Eine über die Grenzen des Landes hinausreichende Wirtschaftsforschung muß Gelegenheit haben, das Ausland aufzusuchen, um an Ort und Stelle die Verhältnisse zu studieren, sie muß in der Lage sein, nach ihrem Ermessen auch die Literatur zu beschaffen, sie darf sich nicht allein auf amtliche Auslassungen stützen. Alles dies setzt eine Atmosphäre des Vertrauens voraus, die nicht vorhanden war. Noch mehr: es begegnete der deutschen Wissenschaft vor allem in der polnischen und tschechischen Literatur offene Feindseligkeit, die zur Entstellung

Zitterbarth János III.

épitéz Bpest.

1869/70-ben (végezte) az alábbi iskolát

Jánosi II. ker. reálisk.

110. l.

A m. kir. Kereskedelemügyi Miniszter ad II. 90.9
az a küldemény kg-kint 2 filléres frankójegy

A feladó bizományos neve: Kurucz Ana

Lakhelye: Nagyharsány

Tartalma:

194 ..... hóról.

Magyar Nemzet köznapi	
" " vasárnapi	
Film, Szinház, Irodalom	1
Független Magyarország	6
Képes Sport	
Magyar Rejtvény Ujság	

makulatura

T.

film, kör

100 kgr.

..... drb csomag

Zitterbarth János építész

Kecskeméten Zitterbarth tervei szerint 1862-ben épült fel a zsinagóga, — mely ma a Tudomány Háza.

Sümegi György: Bácskisken művészettörténete, 9. rész. A romantika idején: Forrás, 1976. 11. 95. old.

ZITTERBARTH JÁNOS

építette 1862-ben a kecskeméti zsinagógát. Kétemeletes, 1 + 3 + 1 tengelyes. Romantikus, moreszk homlokzattal, nyolcszögü tornyán vörösréz hagymakupolával. Udvarás a régebbi egyszerü zsinagóga 1818-ból. /Szabadság tér//Müemlék./

Entz Géza - Genthon István - Szappanos Jenő: Kecskemét. Bp. 1961. Müszaki könyvkiadó. - 183 l. /Városképek - Müemlékek sorozat./ - 158. l.

Zitterbarth János

Fáy András pesti /ferencvárosi/ földszintes háza számára készitett tervet/1822-ben/

Művészet és felvilágosodás
Akadémia Kiadó 1978.
Komárik: A korai pótlás Magyarországon 248 old.

ZITTERBARTH JÁNOS

A kecskeméti zsinagóga a Szabadság tér felől /fénykép/
A zsinagóga belseje /fénykép/

Entz Géza - Genthon István - Szappanos Jenő:
Kecskemét. Bp. 1961. Müszaki könyvkiadó. - 183 l.
/Városképek - Müemlékek sorozat./ - 158. l., 159. l.

Zitterbarth János építész

1809-1828 között 65 munkája
ismert a Építészeti Bizottmány tervtárában
fennmaradt és ismert adatok vannak

Budapest története III. Akadémiai Kiadó Bp. 1975 518. old.

Zitterbarth János

Neve szerepel az 1797-ben
Pesten tevékenykedő 10 építőmester
felsorolásában

Budapest története III. Akadémiai Kiadó Bp. 1975 517. old

ifj. ZITTERBARTH János

- 1864-71 - zsinagóga

Juhász Kiván: Keszlemét város építőt.
Kmét, 1998 197.

)83-ban Írországban a World Craft Council
néti NKS ösztöndíjasa volt.
1974-85) tagja.

stésű mettlachi burkolat, 80x980 cm

Zitterbart József, kőfaragó

A XIX. sz. első évtizedében Keszthelyen dolgozott. Klasszicista siremlékeket és figuralis művet a kismartoni kastély számára az ottani szobrasz, Gundrich megbizásából. 345. old

Péczely Piroska: Egy szentmargitai kőfaragó család Keszthelyen 345. old

Soproni Szemle. Helytört. Folyóirat. XV. 1961. Sopron

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

Zitterbart József, kőfaragó

Keszthelyen dokgozott. 1804-ben meghalt. Kedvelt mester volt. A következő években sok artisztikus emlékkő épült, de ezek még nem lehettek Kugler Mihály munkái. 346. old

Pécsely Piroska: Egy szentmargitai kőfaragó család Keszthelyen 345. old

Soproni Szemle, Helytört. Folyóirat. XV. 1961. Sopron

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

M.D.U.

ZITTERBARTH János építész

1818. Kecskemét, Zsinagóga

A 60-as évek végén átépíti Zitterbarth hányás egyik fia

Grünevald Fülöp-Naményi Ernő:
Budapesti Zsinagógók. Bp. 1949. 28.l.

ZITTERBARTH JÁNOS

1862-ben épitette a kecskeméti Szabadság téren álló romantikus, nagyméretü zsinagógát.
A kecskeméti romantikus épületek közül a legigényesebb, közvetlen előde a pesti, Dohány utcai templomnak, mely néhány évvel utána épült. A zsinagóga Zitterbarth Jánosnak, a pesti épitőfamilia tagjának főmüve.

Entz Géza - Genthon István - Szappanos Jenő: Kecskemét. Bp. 1961. Müszaki könyvkiadó. - 183 l. /Városképek - Müemlékek sorozat./ - 130. l.

Zitterbarth János

Fáy András pesti házának terve

Művészet és felvilágosodás
Akadémia Kiadó 1978.
Kontrikó: A korai gótizálás Magyarországon 247 old.

Zitterbarth János

Diescher János kétévi vándorlás után 18o7-ben Pestre jött, s itt Pollacknál kőműves legényként, majd Hofrichternél, Dütrichnél és Landherr Andrásnál pallérként dolgozott, utóbbinál 182o-31 között; ezután Zitterbarth János özvegyének művezetője volt.

Komárik Dénes: Építészképzés és mesterfelvétel a XIX. században. Pesti mesterek és mesterjelöltek.
Építud, 1971 /III/, 4. sz. 395.l.

ZITTERBARTH ~~Hektor~~ János

Kecskemét, zsinagóga, 1863 Nyílik 1864-71

Komáriné 1984 156.

Zitterbarth János
építés

~ Ausztriából tekpedett át.

Rados: Magyar építészettört. 257.
Műszaki Kiadó 1971.

Zitterbart János

építőmester

~ hídja a Rákos patakon.

Gáll: Régi magyar hidak 242.

& Műszaki K. 197.

Zitterbarth J. pesti épitéz

terveszte a Kecskeméti ujr templomat.

Képe közölve.

Az „Otszaj Tükre" 1863. 198. 199. l.

Zitterbarth János

l.

Tanácsi 16. l.

Doszkár János és Ferenc

Háztatarozási, építési és átalakitási
vállalata

Budapest.

Iroda:
IV. Veres Pálné-u. 40.
Telefon 117-04

Telep:
IX. Márton-u. 3/B.
Telefon József 8-53.

Zitterbarth építőmester

A pestvárosi tanács 1835 október 16-án maga elé idézte, és utasította, hogy 14 napon belül mutassa be a (Kerepesi úti színházra vonatkozó) terveket a Szépítési Bizottságnak.

dr. Gárdonyi Albert: Pest városa és a Nemzeti Színház.

Városi Szemle [redacted] Budapest 1929. 53. l.

M. D. U

ZITTERBARTH évitér

Nemzeti Szinház (1837)

átépítette Skalnicky és Koch

(1875–1876)

(egyik oszlopfőjét felújítottár

P.B:

A museum körút és Rákóczi tér

sarkán levő parkban

Műemlékvédelem 1961. 1. sz. 62. l.

ZITTERBARTH építész család

Gyergyó László

Levéltári Szemle 1981/1.
161-169.

a család genealógiája

MDK

Zitterbarth

épitette a ~~régi~~ Nemzeti Szinház régi épületét, melyet 1876-ban Skalniczky Antal átépitett

A régi Nemzeti Szinház.

Uj Idők 1913. I. 16-18.l.

Zitterbarth pestiepilén

archépe Borsos Józseftől
az Ernst Múzeumban

Ernst Múzeum XLII. kiáll.
kat. 6. l.

Viminacium h. n. VIII. 207

MDK

Zitterbarth - Bierbauer Virgil dr.
ép.-k.

A palatinus stilus viszonya az európai klasszicizmushoz.

MMÉE Közlönyének Havi Füzetei. 1925. 4-6.sz.

MDK

Zitterbarth

1870-ben átalakitották és megnagyobbitották
a Zitterbarth-féle Pesti Nemzeti Szinházat
/Szkalnitzky és Kocs/

Bpmüsz 164 l.

Zitterbarth

pesti építész

arcképe az Ernst

Museumban

Borsostól.

Madonna.

482. Olasz festő a XVII sz.-ból

Zitterbarth

épitész.

A Borsodi ház got bizanc
stylben-tőle való.

Hetiszemle. Honderü. 1846.
II. 194. l.

Fritz Oszkár

építész

MDK

[Zitterbarth ?]

A Nemzeti Színház 1859-ben. (Alaprajz.) — Repr.

dr. Gárdonyi Albert: Pest városa és a Nemzeti Színház.

Városi Irodalmi, Budapest 1929. tábla az 56. és 57. lap közé illesztve.

Zitterbarth M.D. .

A régi Nemzeti Színház épülete 1837. épitett

Skalnicky és Koch , 1875-76

P.B. Tájékoztató

Müemlékvédelem 1961. / V./ 1. sz. 62.1.

NYOMTATVÁNY.

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

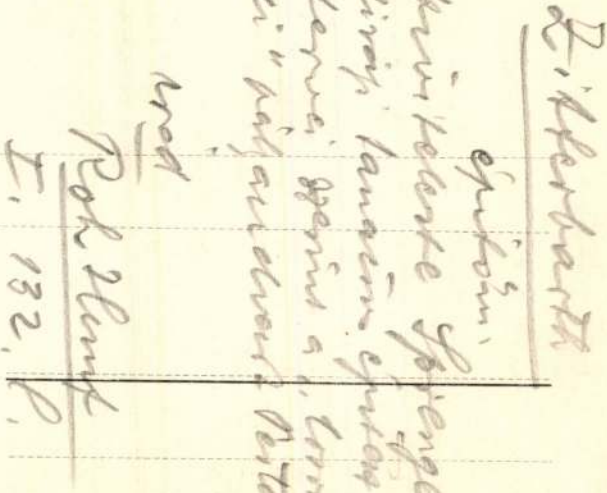

MEGHÍVÓ

A

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGÁNAK

19 ..... évi ..... hó ..... n ..... napján

.....

délelőtt / délután ..... órakor megtartandó végrehajtó-bizottsági / rendes / albizottsági ülésére.

Tárgy: .....

Elnök megbízásából:

.....

Hornyánszky V. R.-T. Budapest.

Zsigerbarth

építész

1850-ben ajánlatot tett az alábbi vár építésére, melyet mint legolcsóbbat a budai Landes-Militär Commando elfogadásra ajánlott a bécsi hadmérnöki főigazgatóságnál

Szász Ágost: Adatok a vent-gellérthegyi fellegvár történetéhez. Hadtört. Közl. 1928. 457. l.

~~Vermerö VII. 251.~~

1938 január 9.

Vasárnapi Ujság

AZ UJ MAGYARSÁG VASÁRNAPI MELLÉKLETE

KÖLCSEY-EMLÉKÉV

Irta: KINCS ELEK

AZ 1938-AS ESZTENDŐ nemcsak Szent István ünneplésére és az eucharisztikus világgyűlés rendezésére szólítja sorba a magyarságot, de kötelező módon írja elénk, hogy a Himnusz költőjéről, a legönzetlenebb politikusról, a legegyetemesebb magyarról, *Kölcsey* Ferencről is méltóképpen emlékezzünk meg. Az irodalomnak, a szini kritikának, az Akadémiának, az országgyűlésnek és a társadalmi egyesületeknek egyaránt meg kell mozdulniok, mert ezek terén örökké maradandót alkotott Kölcsey. És a megmozdulásban nemcsak emlékezésnek kell lennie, de legyen benne a közélet olyan fokú megtisztításának és áldozatkészségének ereje, ahogy Kölcseytől tanult tisztánlátást, felkészültséget, a nemzeti felemelkedés önzetlen, elszánt, elvhű szolgálatát a reformnemzedék ifjúsága, köztük Szemere Bertalan, Kossuth és az egész negyvennyolcas nagy nemzedék.

Kölcsey a polihisztorok és lényeglátók közül való. A magyar ember általában ezermester s a mi viszonyaink nem kedveznek a tehetségek egyirányú kifejlődésének. Nekünk még a költőink is olyan sokoldalúak, hogy egyszerre írják a legfenségesebb isteni fohászokat és mezőgazdasági értekezéseket, mint Berzsenyi. A mi Csokonainkból telik arra is, hogy pap, költő, tudós és földönfutó legyen. Kölcsey azonban túltesz mindenkin ebben, mert nyelvész *(Mondolatra irt felelet)*, nevelő *(Parainézis)*, irodalomtörténész és esztetikus *(Nemzeti hagyományok)*, kritikus *(Csokonai, Berzsenyi, Körner Zrinyije)*, nemzetgazdász (beszédei és a magyaróvári gazdasági akadémiáról irt tanulmánya), az első magyar balladák és népi dalkísérletek írója, a Himnusz költője, Szatmármegye jegyzője és az 1832—36-os országgyűlésen nevezetes követe, vezére s a nemzeti felemelkedés kérdéseinek, történeti, bölcseleti, jogi és gyakorlati értékének, a reformkor nemzeti eszményeinek legmélyebb megfogalmazója.

De igazat kell adnunk Pap Endrének és Kossuthnak abban is, hogy a legnagyobb parlamenti szónoka korának, akinek horihorgas alakja, tar feje, színtelen hangja és csak fél szeme van, mégis magával ragad mindenkit, mert lélekből fakadnak a szavai. A többszáz főnyi jurátus ifjúság türelmetlenül zúg és zajong a karzaton minden beszéd alatt, vagy ellenzi, vagy nagyobb haladást kíván a követtől. Kölcsey szavát azonban egy zümmögés sem zavarja meg, s még ellenfelei is a legnagyobb odaadással hallgatják, szinte lesik a szavát. Tőle tanulnak Deák és Kossuth is. Mikor pedig elbúcsúzik az országgyűléstől, beszédét felcsukló sírás szakítja meg s a követek felugrálnak helyeikről, könnyes szemmel vetnek véget a tanácskozásnak... Este Beöthynél búcsúztatják banketten s ott mindenki jelen volt, aki ezen az országgyűlésen valakinek számított.

Széchenyi ezzel fejezte be a búcsúszózatot:

— Legyen meg Istennek, ami Istené, fejedelemnek, ami fejedelemé. De legyen meg a nemzetnek is, ami a nemzeté! Adja Isten, mihamarabb alkothassuk magyar nyelven törvényeinket s magyar nyelven szólíthassuk fejedelmünket!

Szirmay pedig azt fűzte hozzá:

— Ő pedig értsen bennünket!

Másnap az ifjúság búcsúzott tőle. Elkísérték Köpcsényig és megigérték, hogy nem nyugosznak, míg győzelemre nem viszik Kölcsey eszméit, a nemzeti felemelkedéshez szükséges reformokat. Kölcseynek éppen ez a tudat jelentett legtöbbet: ifjú szivekben él és meggyökereztek eszméi. Arra buzdította az ifjúságot, hogy széledjenek el az egész országban és tanulmányozzák a vidékek szerint mutatkozó bajokat, a nép kívánságait s így keressenek orvosságot, mert csak a dolgok kellő ismeretében lehet érdemeset alkotni. Szemere Bertalant és tehetősebb társait pedig ösztökélte, hogy menjenek külföldre, lássanak, tapasztaljanak, tanuljanak, hozzanak példákat...

És ennek a messze tekintő, lényeglátó polihisztornak semmiben sem kedvezett az élet. Szüleit korán elveszítette. Fél szemére megvakult. A szerelemben nem volt szerencsés. Családot nem alapított. A szűkös körülmények legnagyobb szándékai megvalósításában gátolták meg. Családjával pereskednie kellett. Önzetlenségét nem bírták megérteni. Lényeglátó világához nem birtak felérni sokan. Azok is ellene fordultak, akikért olyan elszántan küzdött. A betegség pedig orvul támadta meg. S még az egész ország hatása alatt állott akadémiai beszédének, Wesselényi és Kossuth védelmében folyó buzgalmának, mikor éppen közszolgálat teljesítése közben meghült és 48 éves korában, félbemaradt munkáiból elszakította a halál 1838 augusztus 24-én, reggel 10 órakor.

Sem kora nem tudta eléggé értékelni, sem a liberális profitvilág nem méltányolta eléggé ezt az önzetlen szolgálatot. A mi nemzeti, közösségi, megújuló korunknak kell lerónia háláját a Himnusz írójának, a nagy nemzetnevelőnek, a legönzetlenebb politikusnak, a leghűbb és egyszerre legegyetemesebb magyarnak!

Állítsunk szobrot Kölcseynek Pesten és szatmárcsekei sírján is!

az Uj Magyarság Egyesnek

1938. januar 9.

Rédey Tivadar: A NEMZETI SZINHÁZ TÖRTÉNETE

Toncz Tibor cimrajzával

A NEMZETI SZINHÁZ évszázados története — nemzetünk évszázados történelme is. És ennek az évszázadnak megnyilvánulását, felemelkedését és süllyedését, merészségét és tapogatózását írja meg Rédey Tivadar egy pompás kiállítású könyvben, a tudós alaposságával és az írói fantázia készségeivel. Alapos és átfogó képet adni a Nemzeti Színház (akkor még Pesti Magyar Színház) létesítéséről, az előzményekről, a hősi korról, a küzdelmekről, a fejlődésről és a diadalmas továbbjutásról, nem könnyű feladat, de még nehezebb úgy megírni színházunk történetét, hogy abban benne legyen a kor, (nemcsak hangulatban és színben, hanem történelmi alapossággal és a múltba vetített valóság képével), már határozottan nagy felkészültséget kíván. Rédey Tivadar mindezt remekül oldotta meg és hatalmas könyvét olvasgatva: pompás képet kapunk az elmult időkről, egy nagyon tág látókörű és széles ismeretű író szemszögén keresztül.

Rédey Tivadar, ahogy ezt könyvéből látjuk, valóban mindenre kiterjedő figyelemmel állította össze a „Nemzeti Színház története" című könyvét, ügyesen használta ki a forrásmunkák adatait és még ügyesebben csoportosítja azokat, hogy végleges és teljes képet kapjunk. A kezdet legkezdetén indul el, amikor még csak néhány lelkes ember szívében élt az a tudat, az a hit, hogy a magyar nemzetnek magyar színházra van szüksége, hiszen ez az épület fellegvára lenne a magyar nyelvnek, kultúrának, mint ahogyan azok voltak már a nagyobb színházak idegen országokban, az illető nemzet nyelvének és kultúrájának. De így volt ez Pest-Budán is, ahol német színház már régen működött és nagy akadályokat gördített nemzeti nyelvünk, nemzeti irodalmunk fejlődése elé! Vidéken akkor már három színház is volt, ahol magyar színészek szerepeltek, az egyik Kolozsvárott, a második Miskolcon, harmadik Balatonfüreden. de Kelemen Lászlónak, a nagyon lelkes és a veszedelmeket felismerő uradalmi ügyésznek kellett jönnie, hogy több nemes ifjuval együtt megalakítsa a magyar színjátszó társulatot, — ha nem is Pesten, de Budán — a karmelita templomból átalakított budai Várszínházban. Mint Rédey Tivadar mondja: a magyar színművészet templomát még nem sikerült megépíteniök, de igenis, templomi szolgálatot végeztek a magyar nyelv oltárán. Az izzólelkű direktor, aki társaival együtt a magyar ige hirdetője lett, talán nem is sejtette vállalkozásának első idejében, hogy hatévi vergődés után búcsút mondhat a szép álomnak. Amikor a vármegye pártfogását kérte, folyamodványában milyen meghatóan tárta föl a magyarság drámáját. Azt írta: „Már annyira ment a dolog, hogy a magyar az ő anyanyelvével egyedül nem boldogulhat hazájában. Képtelen dolog, hogy a magyar az ő saját hazájában, tulajdon pénzével nem vehet részt az efféle gyönyörködésben, hacsak németül nem tud." Voltak már tehát diletáns színészek, de hol voltak a színdarabok?! Magyar szóra fogták a német színházi műsort, fordítottak és átgyurtak, természetesen hiányos ismeretekkel és „álarcos" színműveket adtak. A legelső magyarnyelvű budai előadás Simai Krisiof: „Igazházi, egy kegyes jó atya" című mulatságos játéka volt, amely mögött Brühl Frigyes Alajos gróf „Der Bürgermeister" című darabja húzódik meg.

*

Tulajdonképpen a kolozsvári színészet megszervezése volt az igazi első lépés. Innen indultak el az első jelesek, itt alakult ki a magyar színjátszó stílus és mikor végre fedél alá került (a mindenkitől ismert körülmények között) a Pesti Magyar Színház, a tagok nagy része a kolozsvári színház tagjaiból került ki. Rédey Tivadar is fölveti a kérdést: vajjon mi lett volna, ha nem egy olyan férfi áll az ügy élére, mint Földváry Gábor, a keményöklű alispán?! Agitált az ügy mellett, elindította a társadalmi akciót, valóságos küzdelmet folytatott a közömbös nagyurakkal, a maga tárcáját is kinyitotta a vármegyéjével együtt, hogy felépüljön a színház, küzdött a kicsinyeskedőkkel és hitet öntött a bizakodók szívébe és még Széchenyivel is szembeállt, aki nem akarta a „város végén", a Grassalkovich-féle telken felépíttetni a színházat, hanem a Duna partján. Földváry Gábor valóságos hadvezéri módszerekkel dolgozott: azt mondta akkor, hogy jól van, szerezzék meg a telket, de ha hat hét alatt nem sikerül, akkor tovább folytatják az építkezést. És tovább folytatták, eredetileg negyvenezer forintra volt tervezve a költségvetés, de lett abból bizony százegyvenezer forint is! Azt is tudjuk, hogy Földváry segítségére inkább az egyszerűbb emberek jöttek és a mágnások teljesen visszavonultak a valóban önzetlen munka elől. Akadt szabómester, aki felajánlotta a ruhatár berendezését, akadtak ácsok, asztalosok, kárpitosok és kőművesek, akik ugyancsak önzetlenül (aranytáblán kellene megörökíteni a nevüket!) odaadták erejüket, munkájukat, hogy segítsék a főváros első magyar színházának világrajöttét. Akkor már az óra valóban a huszonnegyedik volt: a színtársulat szanaszét vetődött a vidéken és csak az tartotta bennük a hitet, hogy épül a színház és mégis elkövetkezik a megnyitás nagy napja. „Akkor nyílt meg a színház, amikor a hazai érdekekért állani sorompóba nagy kockázattal járt, — írja Rédey Tivadar, — mert Bécs keze hamar lecsapott." Kossuth Lajost csak három hónapja hurcolták el a budai vár kazamatáiba és ott sínylődött egész időn át, ameddig az új színház megyei kezelésben állt. A megnyitásra az egész környék lobogódíszbe öltözött és a megnyitás napjára nemcsak a világítás nem készült el, hanem kívül-belül készületlen volt az egész épület. Már júniusban majd perre került a sor a vállalkozókkal, de a végső határnapból nem engedett többé Földváry. Déryné naplója mulatságosan számol be a nagy zürzavarról. Az udvar törmelékein át alig lehetett az öltözőkhöz jutni. Az öltözők falai festetlenek, bútorzat semmi és ládákból rögtönöztek asztalokat. A fogasokat falbavert szegek pótolták: Déryné atlaszruhája csepegőssé nyirkosodott a vakolatfalon.

*

Igy indult el a színház, amely néhány évvel később a Nemzeti Színház lett. Rédey Tivadar végigvezet bennünket a különböző állomásokon. Nagyszerűen írja le Bajza József első igazgatását, az első nagy ujdonságsikert: „A peleskei nótárius"-t, Szigligeti és a többi hazai szerzők munkásságát, a Nemzeti Színház életét a kiegyezés előtti és utáni időkben, majd a végleges kialakulás korát, amikor különvált az opera és megkezdődött Paulay Ede valóban korszakalkotó munkássága. De mindezek között ott vannak azután az igazi hősök: a színészek. Rédey Tivadar megkapóan érzékelteti, mennyi dráma játszódott le a kulisszák mögött is. Kántorné, az első nagy drámai színésznő sohasem lett a Nemzeti Színház tagja és Déryné is elhagyatva, talán megtagadva, nehéz sorban halt meg... Örülünk, hogy olyan értékes munkával gazdagodott irodalmunk, mint Rédey Tivadar műve a Nemzeti Színház történetéről.

(Rédey Tivadar: „A Nemzeti Színház története" című könyve kapható az Uj Magyarság könyvosztályán.)

*** Von Ludwigsburg, in Schwaben, ist kürzeine bedeutende Masse 1846er Wein nach Philadelphia abgeschikt worden. Wie werden die Schwaben der neuen Welt jubeln!

*** Aus Sachsenhausen, im württembergischen Oberamte Heidenheim, wird dem Stuttg. Beobachter unterm 26. Juni folgende Mittheilung über eine eigenthümliche Geistererscheinung gemacht: „Einige Wochen herein bemerkte man um ein hiesiges Haus nächtlicher Weise eine ungewöhnliche Erscheinung, so daß bei den Hausbewohnern verschiedene Ansichten kund wurden. Dem unerschrokenen Eigenthümer des Hauses kam am lezten Sonntag Nacht nach 9 Uhr dieselbe Erscheinung wieder ins Auge, er ging sachte nach, wurde einen Mann, mit schwarzer Zipfelkappe, kurzen Hosen und Stiefeln bekleidet, gewahr, welcher seine Flucht alsbald in den ganz nahe u. dicht bestokten Roggenaker nahm. „Halt! wer da?“ rief der Nachforschende, ohne eine Antwort zu erhalten. „Halt! wer da?“ war der zweite Ruf, und als auch auf diesen der Flüchtling kein Kennzeichen von sich gab, folgte von Rechtswegen eine Drohung. — Ich fühle es, du bist, geneigter Leser, auf das Resultat der Sache begierig; vermuthe aber keine Geistererscheinung, sonst bin ich dir gram, sondern glaube mir fest: jenes flüchtige und Roggen verderbende Individuum war niemand anders, als der — Schultheiß von Sachsenhausen.“

Lokal-Zeitung.

Theater.

Deutsches Theater. (Eröffnung des Interimstheaters am 10. d. M.) Der Brand des deutschen Theaters hat wieder ein süßes Gewohnheits-Band gelöset u. manche angenehme Erinnerung unter den Schutt begraben. Wie viele haben gleich uns in jenem Musentempel zum ersten Mal — wenn man so sagen kann — das Licht der Kunstwelt erblikt, wie Viele haben dort die weltbedeutenden Bretter kennen gelernt und in den schönen Tagen der Kindheit, wo das Herz noch so empfänglich ist, geweint oder gelacht, — wie viele Kunsthersen sind uns auf jenen Brettern entgegengetreten, wie viele Celebritäten, deren Haupt jezt der Lorbeer schmükt, haben dort ihre Laufbahn begonnen.... Man hat uns Zeit gegeben zum Entwöhnen, — Pesth hat sechs Monate lang kein deutsches Theater gehabt, und hätte vielleicht auch jezt noch keines, wenn nicht, eben als jener Unfall eintrat, zufällig ein Mann wie Hr. v. Forst an der Spize des Institutes gestanden wäre. Es ist nicht meine Absicht, Hrn. v. Forst ein Kompliment zu machen, aber es handelt sich hier um Recht u. Billigkeit, es handelt sich um Thatsachen, welche selbst seine Feinde nicht wegläugnen können u. wen die deutsche Thalia hier eine Zukunft hat, wenn d Nüzlichkeit und Nothwendigkeit eines deutsche Theaters anerkannt wird — dann werde Hrn v. Forst's Verdienste gewürdigt werden, obwol ihn auch schon jezt der stürmische Hervorruf, der sich im Laufe des Abends etwa zwölf Mal wiederholte, wenigstens theilweise für seine Energie und Ausdauer im Kampfe gegen unzählige Hindernisse lohnte. Man wird hier wieder von „Freunden“ faseln, — um so schmeichelhafter für Hrn. Forst, wenn er ein großes Publikum, wie jenes, von welchem dieser Applaus ausging, zu Freunden hat. — Der Eindruk, den das neue Theater-Gebäude auf die Besucher machte, war ein recht freundlicher; wir sehen auch hier mit ganz nüchternen Augen und wollen zugeben, daß z. B. das Berliner Opernhaus schöner ist, aber eben so wahr bleibt es, daß für die kurze Zeit, welche der Bau kostete, Erstaunliches geleistet wurde u. das Gebäude jedenfalls eleganter u. zwekmäßiger, als das frühere ist. Der Dank dafür gebührt am Meisten den Architekten Hrn. Zitterbarth, dann unseren industriellen HH. Mollie, Coffin sen., Krause, Kortsak ꝛc. deren Jeder zur Eleganz des Hauses das Seinige beitrug. Eine hübsche Neuerung sind die vergitterten Prosceniums-Logen. Die Malerei des Schauplazes ist sehr hübsch, noch mehr sind es die Dekorationen, die nicht ganz gelungene Vordergardine ausgenommen und die meisten derselben kann man mit Recht pompös nennen. Vor allen aber machte dieses Mal das elegante Zimmer im ersten Akt von dem trefflichen Martinelli den besten Effekt. Wir haben noch selten etwas Geschmakvolleres in dieser Art gesehen. — Was das neue zur Eröffnung gegebene Drama: „Eine Familie,“ von Mad. Birch-Pfeiffer betrifft, so hat es viel von sich reden gemacht und wir pflichten gerne der Meinung bei, daß es eines der besten Stüke — der Mad. Birch-Pfeiffer sei. Die Sphäre, in welcher sich die Handlung bewegt, ist das häusliche Leben und da fühlt sich denn die Frau Birch heimischer als in den Ritterburgen und unter den Gaugrafen. Mit der Charakterzeichnung ist's freilich wieder nicht weit her, selbst die alte Braumeisterin nicht ausgenommen, denn mit einigen Tiraden, die obendrein längst dagewesene Ansichten aussprechen, wie die Reden der Alten im 2. Akte, ist noch kein Charakter gezeichnet. Wir wollen hier als natürliche Folge die Bemerkung einschalten, daß sich beinahe alle Rollen dieses Stükes leicht spielen lassen, weil sie keine tiefere Auffassung, keine dieser analoge Veranschaulichung eines Charakters, sondern nur etwas deklamatorisches Talent erfordern. Gelungener und mit vieler Wahrheit schildert die Verfasserin die Empfindungen u. auf diese Wahrheit basirt sich der Effekt, der dem Drama bei keinem Publikum entgehen wird, — die Kritik können diese, wenn auch glänzenden, Gefühlsblüten für den krüppelhaften Stamm — den Charakter — nicht entschädigen. Stellenweise scheint es, als hätte die Verfasserin ein Tendenzstük liefern wollen, wir konnten über die leitende Idee nicht ins Klare kommen und wollen das Stük ganz einfach für ein effektvolles bürgerliches Schauspiel halten. — In Wahrheit wäre es erwünschter gewesen, wenn der neue Kunsttempel mit etwas Gediegenerem und — hätte es durchaus eine Novität sein sollen — etwa mit Laube's „Karlschüler“ oder Gutzkow's „Uriel Akosta“ eröffnet worden wäre; doch mögen der Aufführung genannter Stüke noch manche Hindernisse im Wege stehen und vielleicht, daß wir später damit erfreut werden. — Ueber die Darstellung [illegible] kurz fassen. da wir das Spiel der

Geschmak und Geruch auch fast den Kartoffeln ganz gleich, die Größe kleiner Graupen bis größerer Erbsen, aber verschiedenerlei Gestalt haben. Einige davon trugen in zusammenhangenden Träubchen von 4—8 Stüken ein längeres Kraut. Bekanntlich sagt schon Wildenow von dieser, auch Scharbocks-Kraut genannten Ranunkelart (Ficaria ranunculoides): diese Pflanze vegetirt nur im ersten Frühling; sobald der Same ausgebildet, welches mit dem Ende des Mai geschieht, vertroknet sie gänzlich, so daß keine Spur davon übrig bleibt. Die kleinen körnerförmigen, in Büscheln stehenden Wurzeln bleiben unter der Oberfläche der Erde bis zum kommenden Frühling liegen. Zuweilen, wenn nach dem Abtroknen der Pflanze starke Plazregen einfallen, wird die wenige über den Wurzeln liegende Erde weggespült und sie liegen wie Getreidekörner da. Unerfahrene Landleute haben diese Wurzeln öfters für Getreide, das vom Himmel gefallen, angesehen.

Etwas von Allem. (Steam-tucker.) Laut der Köln. Ztg. leistet ein in England neu erfundenes Fahrzeug zum Bugsiren, welches man „Steam-tucker" nennt, bereits auf der Elbe die besten Dienste und ist besonders deshalb zu empfehlen, weil es die Kosten um die Hälfte verringert. Diese „Steam-tucker" ist nichts weniger

*** Königin Viktoria hat dem Pater Theobald Mathew für seine vielen Opfer und Mühen für die Hebung der unteren Volksklassen eine Pension von 300 Pfd. Sterling ertheilt.

*** Wie die Zeitschrift „Ost und West" meldet, befindet sich der berühmte irländische Mäßigkeitsapostel Pater Mathew seit einigen Tagen in Prag.

*** (Kuriosum.) Dieser Tage hat Jemand ein Haus in der Judenstadt in Prag gekauft, das ratione publici verkauft wurde. Das Haus kostete 7000 fl. C.M. und hatte 22, sage zweiundzwanzig Eigenthümer und 102, sage hundertzwei Gläubiger. Zu der Verständigung der Einantwortung ꝛc. brauchte der Käufer 24 Buch Stempelpapier. (Boh.)

*** Nordseefischer haben einen großen todten Wallfisch, der ein Schiffstau um den Schwanz hatte, nach Blankenberg gebracht.

*** Die „Augsb. Allg. Ztg." erzählt, als vor fünfzig Jahren dieses Blatt gegründet wurde, habe Schiller, der das Kind ins Leben führen half, die einzige Besorgniß geäußert: täglich den Stoff für einen halben Bogen zusammenzubringen, werde unmöglich sein!

*** In Brüssel hat man bei dem Aufwühlen des zur Errichtung des Madelaine-Markts bestimmten Bodens ein Fäßchen mit 50,000 Frcs

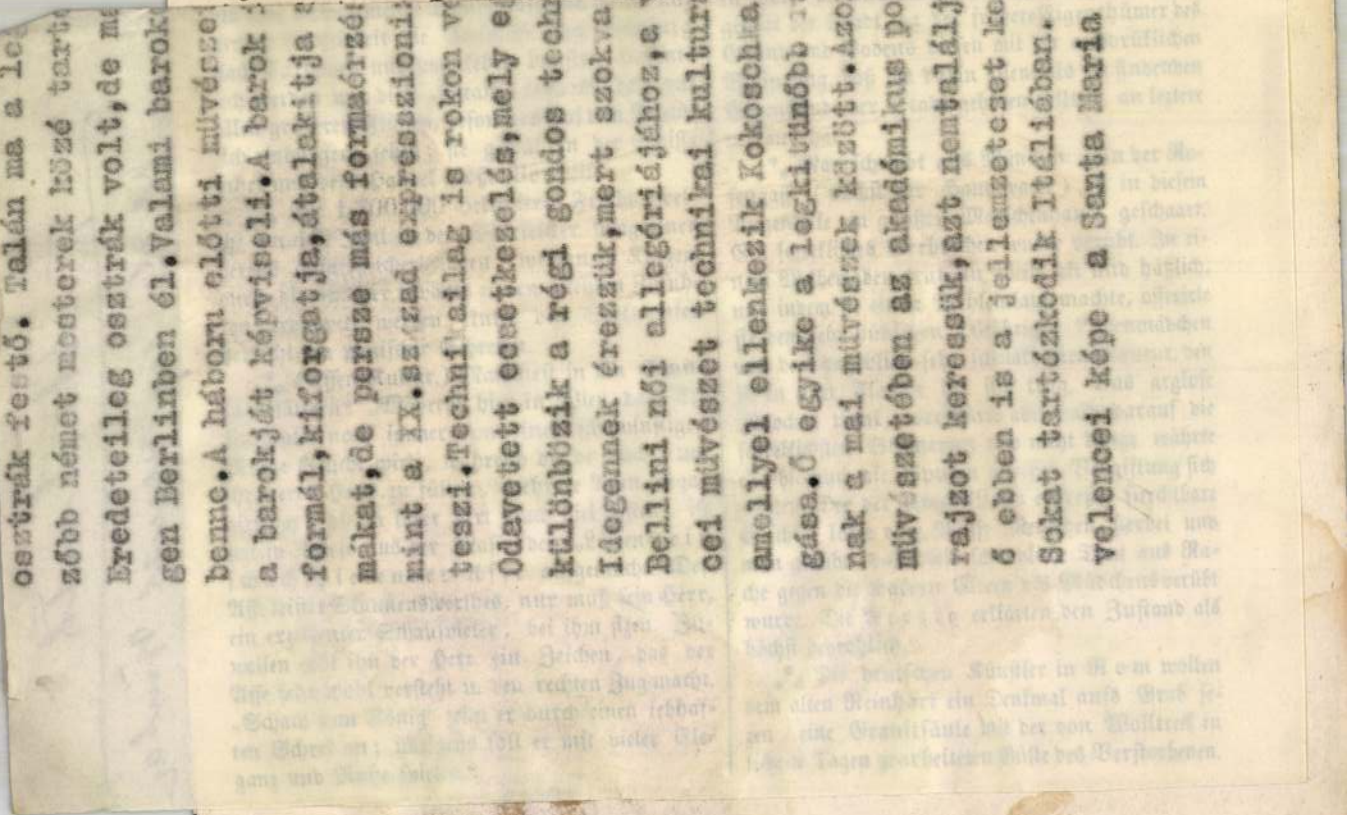

TAHIN GYULA felvételei

X Budapest 1976 január 1

Dr. Zábrák Gyula

A Pesti Vármegyeháza

Zitterbarth Mátyás

A Pest Megyei Tanács székháza, régi nevén Pesti Vármegyeháza a magyar klasszicista építészet legszebb műemlékeinek egyike. Építészeti és történelmi értékei ellenére, a nagyközönség közelebbről, részletesebben alig ismeri, pedig megérdemli a közfigyelmet.

Ha a Pesti Vármegyeházáról hallunk, általában egyetlen épületre gondolunk — a Városház utcában —, holott ez nem egy épület, hanem négy utca által közrefogott három épület együttese. Noha a három épület különböző időben és különböző funkciók ellátására készült, mégis harmonikus egységet alkot.

Leghamarább az utcáról nem látható középső rész épült fel Hild János tervei szerint 1804—1811 között; közgyűlési termek, börtöncellák és börtönkápolna céljaira. Ezután az úgynevezett lakószárny készült el Hofrichter József tervei szerint a mai Semmelweis utcában 1829—32 között. Miután az 1838. évi nagy árvíz következtében a régi vármegyeháza annyira megrongálódott, hogy le kellett bontani, legutóbb 1838—41 között került sor ifj. Zitterbarth Mátyás tervei szerint a ma is látható Városház utcai palota megépítésére.

Tóth Antal „A Pesti Vármegyeháza" című monográfiája — amely írást jelen cikkemben magam is felhasználtam — részletesen tájékoztat mind a három épület keletkezésének előzményeiről, építésének történetéről, jelentőségéről. Az építkezések feszült politikai viszonyok között történtek. A bécsi elnyomó politika elleni küzdelemben a megyéknek rendkívül fontos szerep jutott. Középület építése bizonyos mértékig politikai demonstráció is volt, ezért a Helytartó Tanács igyekezett — a Pesti Vármegyeháza esetében is — az építkezéseket lassítani, azok szépségét minél több kifogással csökkenteni. A Hild János féle épület terveit például a vármegye 1804-ben küldte fel a Helytartó Tanácshoz jóváhagyásra. A válasz azonban csak többszöri sürgetés után 1808-ban érkezett meg. Ebben „a vármegye elgondolásának és a terveknek felülvizsgálását s több általuk feleslegesnek ítélt épületrésznek az elhagyását kívánták. Így elsősorban csökkenteni óhajtották a tisztviselők lakásainak és szállásainak számát, kifogásolták a nagyobb és kisebb Gyűlési Palotát". A Helytartó Tanács akadékoskodásai ellenére az épületegyüttes 1841-ben a főépület elkészültével befejezést nyert.

Az I-es udvar

Ha a Pilvax közből kilépünk a Városház utcára, elébünk tárul az ifj. Zitterbarth Mátyás tervei szerint épített gyönyörű palota, a Pesti Vármegyeháza. A kétemeletes, három részre tagolt, pompás épület előugró homlokzatrészét korinthoszi oszlopok és sarokpillérek ékesítik. Felette konzolos párkány húzódik, s rajta erőteljesen kiugró timpanon. A homlokzat földszintjét félköríves záródású vakárkádok sora díszíti. Ezek fölött övpárkány húzódik, még a rizaliton át is. Az emeleti ablakok felett már nincsenek vakárkádok, az egyenes záródású ablakok konzolos párkányokban végződnek. A második emeleti ablakokat konzol nélküli párkányok zárják le, s ezek fölött húzódik a konzolos rozettás főpárkány.

A homlokzat ékessége a különleges megoldású nyílt oszlopcsarnok. Tudvalevő, hogy a Szépítő Bizottság szélesíteni akarta az úttestet, s ezért ellenezte az eredeti terv szerinti portikuszt, amely körülbelül három és fél méter szélességben az amúgyis keskeny úttestre épült volna. Sőt, a Szépítő Bizottság kérte a vármegyét, hogy az épületet hátrább emeljék. A vita eredményeként az épületet valamivel beljebb vitték és az építész

Naplóba, az Adyt juttatja eszünkbe. A Petőfi nem alkuszik kemény mondatait.

„Petőfinek a sorsa legszomorúbb . . ., mert lélekben ő volt az új Magyarország harcba induló táborának legkiválóbbja. És hatvan év óta folytonosan fizetjük őt szobrokkal, díszművekkel, házakkal és egyletekkel, mikor ő versben és prózában rég kinyilatkoztatta, hogy nincs más érték és cél az emberek számára, mint a közös jólét ideáljának szolgálata. Petőfi neve és jelszavai ma cégérek a hatalmon levők kezében mindennek az igazolására, ami ellenkezésben van a haladással. A jézusi tanokból is így alkották meg a rabszolgaság leghatalmasabb vallási intézményét, Petőfi eszméiből is így hamisították meg a hazafias kötelességek gyönyörű erkölcstanát. Akinek az volt legvégső vágya, hogy tomboló paripák patái alatt vértanúhalált szenvedjen a »szent világszabadság«-ért, mágnásasszonyok avatják »hazafias« költővé és százféle reakciósságban leledző egyesületek rendeznek számára riadásos tüntetéseket. Szobra elé odaáll mindenki és szaval olyan dolgokról, melyek nincsenek: sajtószabadság, közös teherviselés, szabad alkotmányról s mind őt idézik tanúul a nemlétező dolgok igazolására."

Kormánypárt és ellenzék, Tisza István és Kossuth Ferenc egymással versenyezve árusították ki Petőfi emlékét. A mágnás honleányok is mindkét oldalon ott díszelegtek.

Haragját azok az akciók keltették föl leginkább, amelyek olcsó gyógyszereket kínáltak a társadalom súlyos betegségére. Csalhatatlanul kimutatta, mi a demagógia, a csalás a hivatalos tervekben. Műveltséget akarnak adni a munkásoknak? Íme: „Vagy százhúszezer inas, vagy húszezer segéd s százezernyi, az iparosságon kívül élő munkás számára gimnáziumokat akarna a kormány állíttatni. Nem igazi, hanem csak olyan álgimnáziumokat, melyek pár heti időtartamra szólanának (például télen) s társadalmi úton, hivatalos jelleg nélkül gyakorolnák hivatásukat."

Ezek a tervezett „álgimnáziumok" azonban már a kezdet kezdetén megbuktak, mert nem akadt tanulójuk. S a program kieszelői moshatták kezüket: jóakaratukat megbuktatja a kiművelendők közömbössége.

Zuboly számára természetesen más a tanulság: „Egy későbbi kor kultúrhistorikusának első pillanatra érthetetlen lesz a munkásság tanulási iszonya, de az okok nyomozása közben lassanként rá fog jönni arra is, hogy ennek az ellenszegülésnek olyan mélyreható bizalmatlanság az alapja, amelyről ez a társadalmi csoport tehet a legkevésbé, mely ezer és száz keserű csalódás után belátta végre, hogy még az ezüstpapírba göngyölt pástétomszeletekben is olyan maszlagot kínálnak számára, mellyel egyenesen megszédíteni akarják."

S világosan kimondja, hogy ez az idegenkedés a munkásgimnáziumoktól nem a szellemi elmaradottság jele, hanem a szervezett munkásság öntudatának bizonyítéka.

Ezek a bátor cikkek értetik meg, miért maradt meg egyéb írói nevek után a *Zuboly*-nál. Mert a *Szentivánéji álom* iparoslegényét követve ő is azt mondta: „Adjátok nekem az oroszlánt is." Az egyszerű publicista szerepében mindent el akart ő játszani: a néptribunt, a kultúrpolitikust, a forradalmárt.

Budapesti fényképek

Mint újonnan jött pesti lakos, néhány évig a Széchényi Könyvtárban (akkori nevén a Magyar Nemzeti Múzeum Könyvtárában) dolgozott. Itt szerezte meg az alapos szakértelmet Budapest történelméről, épületeiről írt későbbi cikkeihez. Ezekhez a kegyeletes és kegyeletlen cikkekhez, amelyek legtöbbször áldást mondtak a bontó csákányokra és a lebontott ódon házak helyére tervezett csodapalotákra. De ugyanakkor megismertették az olvasót az eltűnt ház valódi történetével. Így akarta ő átköltöztetni a hagyományt a kövekből a köztudatba.

Mikor a Ferenc József tér (Roosevelt tér) 3. számú házat, az egykori Diána fürdőt lebontották, ő nem ejtett könnyeket. Illúziótlan tárgyilagossággal és csípős gúnnyal fejtette ki, mennyi hamis legenda tapadt hozzá évtizedek során ehhez a fürdőhöz, amelyet egykor Pest csillagának tiszteltek.

„A funerátorok már elsiratták, hájjal-vajjal búcsú-írral megkenegették ezt a régi házat, amely a Ferenc József tér 3. szám alatt állott és most van lebontás alatt. Ha mind igaz volna a sok szívet facsaró, tanulságokban gyönyörködtető történet, amiket — róla írván — roppant belbátorsággal, minden lelkifurdalás nélkül koholtak, külön sirató bizottságokat kellene kiküldenie az Akadémiának, hogy sírják vissza még egyszer a régi jó időt . . .

Vagyis: amaz érzelgős történetekből, amiket a Diana lebontása alkalmából a hírlapokban bő lére eresztve írtak, nem igaz egy szó sem. Nem volt ott sohasem „Kemnitzer-ház", nem volt kávéház, avagy vendéglő, nem volt kaszinó sem, írók, fejedelmek, grófok, reformátorok tájékára sem jártak . . ."

S miután helyére rak minden intézményt, amellyel a Diána fürdőt összetévesztették ügyetlen helytörténészek, ilyen leírását adja a fürdőnek, egy régi „Wegweiser" könyv alapján: „. . . udvara tulajdonképpen nem is közönséges házudvar, hanem oszlopcsarnokkal körülövezett tér, ritka díszes virágokkal és a közepén egy kis medencével, amelyben aranyhalacskák úszkálnak. A csarnokhoz tizenhét, négyszögben fekvő elegáns berendezésű fürdőszoba van építve, a fürdővizet pedig egy föld alatti cső révén szivattyúzzák a Dunából, amelyet aztán az épületben melegítenek fel. Egyesek óhajára melegített vizet és kádakat lakásokba is szállítanak."

Az elöregedett fürdő helyére büszke bankot építettek, bőséges márványborítással. (Most az Országos Rendőrfőkapitányság épülete.) Zuboly jóslata, hogy a Diána fürdő utóda, ez a „szebb és ragyogóbb csillag" is ki fog menni a divatból, jócskán betelt már a fantáziátlan, eklektikus épületen.

Zuboly budapesti tárcái szakszerűségük mellett is könnyedek, virgoncak. Gúnyolják az újdonságukban is avitt divatokat. Egyik pompás megfigyelése, amelyet a század elejéről ránk maradt családi fényképalbumok is hitelesítenek, hogy Pest tetszelgő polgárai a fotográfus lencséje előtt Napoleon, Oscar Wilde, Gorkij, Oscar Strauss vagy Anatole France pózába vágják magukat.

Egy Váci utcai kirakatban így fényképezett le egy fényképfigurát: „Nézem őt hosszasan és elmerengve. Nem is tudom, hogy fejezzem ki elég szépen magamat. Lába előregörbül (vagy talán dördül?), amint kilép saját mivoltának keretéből, aztán fejét megszegi, nyakát kiduzzasztja s két kezével görcsösen (vagy talán pöckösen?) megmarkolja középen azt a husángot, amelynek ottléte feljogosítja őt egy végtelenül ideális, szívdöglesztően méla tekintetre, melytől kültelki honleányzók szívében egyszerre eláll a vér. Ez ő! A szép. Óh! miért nincs a közelben egy gramofon, duda vagy klarinét, hogy a kép mögé tehessem, arra a helyre, hol a »szép« ajkai honolnak, hogy bűváradatú hangok tremolával vegyített kíséretében és csattogányi bájjal ömledeztesse eme szívigéket: szerrretlek szerrrelmes szerelmem, szívem egész hevével! Nem tehetek róla, én tartanám a gramofont, fújtatnám a dudát és srófolnám a gépezetet ítéletnapig, csak jöjjenek a reszkető hangok a gyönyörű eperajkakról . . ."

Ezt a villódzóan modern gúnyolódást pontos társadalomképpel koronázza be az utánzókról és az ő utánzóikról: „Ezek az ízléstelenségek nem állnak meg a strébereknél, hanem gurulnak tovább az amerikai és villamos fotografusok kirakatáig. Az otthonában levő strázsamester, a bismarcki eréllyel pöffeszkedő szövetkezeti nyúzó, a híresség álorcáiban és pózaiban jelentkező kis burzsoák lejáratják és sárba fullasztják véglegesen ezt az ízléstelenséget."

Elfelejtett halhatatlan

Az egykori gyászünnep emlékét elkoptatta a hatvan év. *Zuboly könyvének* példányai megritkultak. Ady verseinek, cikkeinek olvasója eltűnődik: ki is lehetett ez a furcsa álnevű nagy ember. Mert hogy nagy ember volt, azért Ady sorai állnak jót:

„Nekem ma Zuboly kiszáradt szemekkel
is jobban hiányzó, nem, jaj, nem látható,
nélkülözhetetlenebb, mint bárkinek. Életem kicsi eredménye a legjobbak, legfinomabbak, legigazabbak szerelme s ezt úgy megcsorbította ez a rossz Zuboly. Néha egy évig minden napon kellett látnunk egymást, *kellett*, s azután — hogy is mondta ő egyszer egy szanatóriumban, sőt egyszer egy kórházban is? —:

— Uram, én mindig hallok rólad, s ha jó dolgod van, ha fickándozol, a hatodik határban járok, messze tőled. De csak az orrod vére induljon meg, azt is tudom, és akkor elmegyek, még verekedni is érted, akárhová.

Valóban, az én jóságos verekedő embereim közül való volt, ki nagy-nagy válságaim idején egy-egy kötet versemmel hadonászott utcákon és kávéházakban. Boldog vagyok, hogy magyarságunk új és a legrégibb volt, egyforma; a »Négy-öt magyar összehajol« versemet neki írtam . . .

Sose maradt ki, ha nomád életem bármerre sodort is, szívemből és emlékezésemből."

is átdolgozta eredeti homlokzattervét. „Mivel az építész nem valósította meg eredeti elgondolását, a levegős és erősen plasztikus hatású, kiugró építményt, a hat rovátkolt testű, korinthoszi oszlop mögött valósággal kivájta a falat, azaz a timpanon mögötti homlokzati falsíkot mélyebbre süllyesztette, mint az oldalszárnyak falait — írja Tóth Antal idézett művében. — A homlokzat újszerűsége éppen ebben rejlik. A portikusznak ez a megoldása, amely valóságos tömbök kialakítása helyett az épület méreteit, plaszticitását, monumentalitását illúziókeltő eszközökkel igyekszik fokozni, a klasszicizmus lehetőségeinek határát súrolja . . . Ez az újszerűségében meghökkentő és napjainkban is elismerést kiváltó épülethomlokzat Zitterbarth legjobb építészeti kvalitásaira vall. Épülete bizonyíték arra, hogy korának kiváló művésze volt, aki a felgyorsult politikai-társadalmi fejlődéssel járó érzelmi változásokra és ízlésbeli követelményekre még a vezető építészeket is megelőző szenzibilitással reagált."

Lépjünk be a palotába az oszlopos, háromhajós kocsibejárón át; ez őrizte meg leghívebben eredeti formáját. Ebből nyílik a ionoszlopos lépcsőház és ez vezet be a varázslatosan szép I-es udvarba. Az udvart három oldalról háromszintű árkádsor övezi, míg a negyedik oldalon — a kapubejáróval szemközt — a Gyűlési Palota udvari homlokzata látható. A földszinti árkádsor boltíves, az emeletiek oszloposak. Az udvar díszei a falikutak, az emléktáblák, a rácsok és egy hatalmas fa. Ennek az udvarnak a látványáért egymagában érdemes a megyeházát megtekinteni. Mint az előbbiekből kitűnik, a főépületben nem voltak gyűlésre alkalmas termek. Ebben az épületrészben különféle hivatalok és hivatalnoki (alispáni, főszolgabírói, főügyészi stb.) szállások voltak elhelyezve. Az 1920-as években megkezdődött a lakások felszámolása, helyüket irodák foglalták el. Az épület 1950 óta a Pest Megyei Tanács székháza.

Boltíves kocsibejárón keresztül jutunk a II-es udvarba. Ebből az átjáróból nyílik a lépcsőház, amely a Hild János terve szerint épített Gyűlési Palotába vezet. E terem szépsége lenyűgözi a szemlélődőt. „Impozáns mérete, világosan áttekinthető csarnokszerű tere, visszafogott díszítése, tiszta építészeti megfogalmazása elragadtatásra késztet.

A Gyűlési Palota (épületbelső)

Lépcsőház-részlet

Hébé kútszobor

Rab Ráby emléktáblával megjelölt börtöne

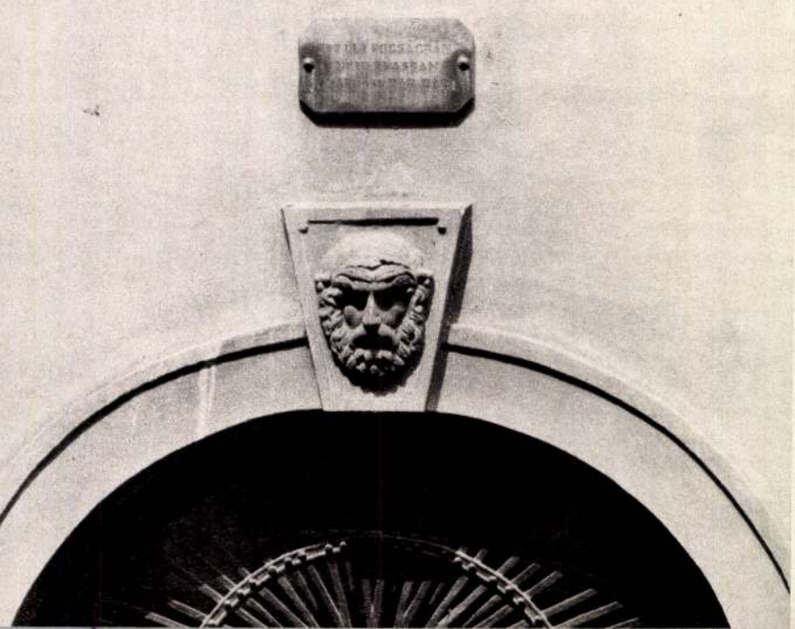

Ez az egyetlen Hild alkotta enteriőr, amely a legkevésbé változott meg felépítése óta, jóllehet az új, beépített berendezés zavaróan hat benne" — írja Tóth Antal. A bejárattal szemben van a díszemelvény, körül galéria. A terem ablakai az I-es és II-es udvarra nyílnak, mégpedig nem egy síkban, mert a középső, nagyobb ablak erősen kiugrik. Így alakult ki a nyolcszögletes alaprajzú terem és ezért olyan különlegesen jó a világítása. Ebben a teremben sok izzó hangulatú közgyűlés zajlott le; az egész nemzet figyelte Széchenyinek, Kossuthnak, Jókainak és másoknak itt elhangzó felszólalásait.

A Gyűlési Palotából lehetett átjutni a ma már nem felismerhető kisebb Gyűlési Palotába. Itt voltak a levéltári szobák, a börtöncellák és itt volt a rabkápolna is. A Közgyűlési termekhez csatlakozó börtönszárnynak érdekessége a nyolcszögletes rabkápolna. Ennek a belső oldalán is erős ráccsal védett ablakok voltak, hogy a rabok a börtönfolyosó elhagyása nélkül is részt vehessenek az istentiszteleten. A Pestkörnyéki Törvényszék épületének elkészültéig, 1921-ig használták a börtönöket. Azóta ezek is hivatali helyiségek, kivéve a kápolnát, amely jelenleg könyvtár. Az ún. kápolnaszárny épülete választja el a II-es udvart a III-astól. A második udvart is több szobor, relief díszíti, és több emléktábla látható. Ezt az udvart hívták akasztó udvarnak. Ráday Gedeon kormánybiztos itt akasztatta fel az elfogott betyárokat, szegénylegényeket. Erre utal egy oszloptörzs és váza, fölötte emléktáblával:

Ez volt
a vármegyei sedria
(Törvényszék)
akasztó udvara

A börtönnel kapcsolatos egy másik emléktábla is, mely szerint:

„Itt ült fogságban nehéz vasban
Jókai hőse: Rab Ráby"

Ismét boltíves kapun jutunk át a III-as, a legnagyobb udvarba. Nyugati oldalát a már említett kápolnaszárny, illetve a kápolna alkotja. Ezt a két udvart elválasztó részt a második világháború után újjáépítették, ezért a II-es és III-as udvar mai képe nem azonos a háború előttivel. Az újjáépítést Imrényi Imre építész végezte. Az ún. centrális rabkápolnában ma levéltár van, ennek a belső berendezését is Imrényi Szabó tervezte. Az udvar keleti oldala már a Hofrichter József által épített megyeházi lakóépület belső frontja. Az első emeleten függőfolyosó fut végig, a falakon napórát, reliefeket, falikutakat láthatunk, de nem hiányzanak a szobrok és az emléktábla sem. Az épület udvari frontja egyszerű, dísztelen.

Hogy a megyeházához mennyi történelmi emlék fűződik, s hogy az épületegyüttes egyes falmaradványai hány évszázadosak, erre az emléktáblák sokasága emlékeztet bennünket. Itt a III-as udvarban a török időkre utal egy falitábla:

A Vármegyeházának
ez ódon falai
nyögték
A nagy szultánok
Világverő hadait,
de látták
Buda és Pest felszabadítását is
az idegen járom alól
1686-ban

Emléktáblát találunk még a II-es udvarban is a már említetteken kívül, a következő szöveggel:

E falak alapzatai
Látták a Czeglédre vonuló
Dózsa Györgyöt
és kereszteseit
majd Rákóczi Ferenc
kuruc hadait

Az I-es udvarban találjuk a centenáriumi emléktáblát és az 1956-os ellenforradalom mártírjainak emléktábláját. A főépületben a Kölcsey- és a Tanácsköztársasági emléktáblát, majd az utcai fronton a Fáy András emléktáblát.

Amikor néhány esztendeje ezeket az udvarokat végigjártam és megcsodáltam, még nem tudtam, hogy az udvarokban látható szobrok, díszkutak, reliefek mit ábrázolnak. Éppen ezért nagyon megörültem, mikor rábukkantam Tóth Antal többször idézett könyvére. Ebből nemcsak azt tudtam meg, hogy az épületegyüttes mely részei eredetiek és melyeket építettek át vagy újjá, főként a második világháború után, hanem azt is, hogy az udvarokban, kapukban, falakon látható díszítmények eredetileg nem itt állottak. A háború után az újjáépítést végző Imrényi Szabó Imre lebombázott épületekből, udvarokból gyűjtötte össze e műtárgyakat, ő helyezte el ezeket. Az érdekesebb díszítmények a következők:

Az I-es udvarból:

Öntöttvas neogótikus kút a Dorottya u. 12. sz. házból.

Erkélyrács a közgyűlési terem ablaka előtt a Váci u. 16. sz. házból.

3

Fáklyát tartó női alak az egykori Európa-szállóból (Kapitányság).

Károlyi István, 1848-ban volt főispán, első feleségének síremléke — Ferenczy István szobrászművész alkotása — a Fóti kastélyból.

A II-es udvarból:

Mosolygó férfifejet ábrázoló zárókő az átjáró boltívén, lipótvárosi feltöltési anyagból, állítólag a Neugebäude épületéből.

Erkély tartóoszlopai a Bazilika épületéből, rács a Váci u. 16. sz. házból, a rácsbetétek régi bútorveretek után készült kiegészítések. A rácsot tartó törpepillérek a Sándor-palota pilléreinek másolatai.

Hébé kútszobor a Lloyd-palota udvarából.

Ónból készült oroszlánszobor a Teleki-házról (Szervita tér 4.).

Koszorús oszloptörzs a Vízivárosi temetőből.

Ión pillérfejezetek a homlokzaton, erkélyrács az első emeleten, férfifejet ábrázoló tondók — a „Két törökhöz" címzett Kemnitzer-ház homlokzatáról (Deák Ferenc tér).

Uránia kútszobor — ugyanonnan.

III-as udvarból:

Falikút Medúzafejjel. A Medúzafej a Bástyasétány déli végéből került elő, a vízmedence a Kemnitzer-ház udvarából.

Méneket zabolázó csikós domborműve, Izsó Miklós szobrászművész fiatalkori alkotásának másolata.

Nyári Pál emlékét hirdető csonka oszlop a víziárosi temetőből.

Géniusz szobor Madarász Viktor festőművész síremlékéről a Kerepesi temetőből.

Hermes szobor a „Két törökhöz" címzett Kemnitzer-házból.

A napóra — újabb keletű.

Ezek a díszek és műtárgyak hozzátartoznak az épület atmoszférájához. S ez akkor is megmarad bennünk, amikor Pest egyik „leghangulatosabb klaszszicista kapualján" keresztül kilépünk a Semmelweis utcára, hogy kívülről is megszemléljük Hofrichter legjobb alkotását. „Megőrzi a középület palota jellegét és mégis annyira letompított és tartózkodó, hogy a később felépített díszes főépülettel szemben eleve háttérbe helyezkedik." Az épületet a falsíkból alig kiugró középrizalit díszíti, timpanonnal. A megyeházán kívül még jó néhány figyelemre érdemes, a múlt század első évtizedeiből származó épület áll a Semmelweis utcában.

Falikút Medúzafejjel

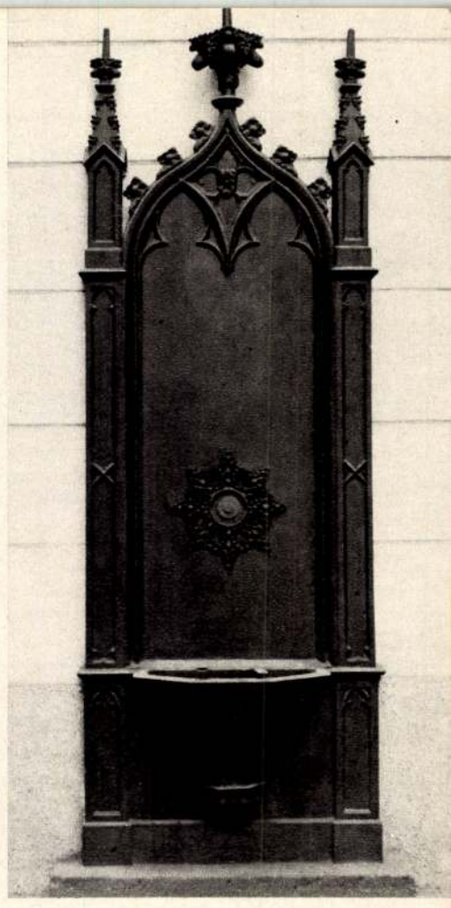

Öntöttvas neogótikus kút

Folyosó-részlet

FÓRUM

Dr. Tatai Zoltán

A főváros és környéke iparának

Az elmúlt három évtizedben területi politikánk egyik központi feladata a budapesti ipar megfelelő irányú és arányú fejlesztésének biztosítása volt. Ez szükségszerűen következett abból, hogy Budapest az ország legnagyobb népességtömörülése, az ország gazdasági, tudományos, társadalmi életének központja. A főváros életét, fejlődését azonban sohasem helyes önmagában vizsgálni, hanem csakis az ország egészének részeként. A fejlesztési célokat mindig az országos célkitűzésekkel kell összhangban kijelölni, a megvalósításhoz szükséges eszközöket az országos lehetőségek és igények alapján lehet meghatározni.

A fejlesztés főbb elvei

A Minisztertanács széles körű vizsgálat és elemzés alapján 1971-ben határozatot hozott a területfejlesztésről. Ebben egyebek mellett körvonalazta a főváros gazdaságpolitikai helyzetét és megszabta a fejlesztés fő irányait is: „*Budapest és környéke, az ország legnagyobb települési koncentrációja, viszonylagosan túlfejlődött. Megfelelő gazdaságpolitikával kell biztosítani a főváros és környéke, valamint az ország más térségeinek arányos fejlődését.*"

E határozat alapján a fővárosi ipar fejlesztésének főbb elvei:

— a fővárosban az ipari termelés fejlesztését csökkenő munkaerőbázison, az alacsony hatékonyságú iparágakból való átcsoportosítás és a termelékenység átlagosnál gyorsabb növelése útján lehet végrehajtani;

— az *intenzív* jellegű iparfejlesztés feltételeit fokozottan és az átlagosnál gyorsabban indokolt biztosítani, különös tekintettel az anyagmozgatás gépesítésére;

— az ipar *szelektív* fejlesztési feltételeinek meghatározásánál azoknak az iparágaknak a fejlesztését indokolt elősegíteni, amelyek kötöttségük miatt e térségben fejleszthetők a legkönnyebben;

— a főváros adottságait alacsony hatékonysággal felhasználó iparágak és üzemek fejlesztésének korlátozása mellett folytatni kell a korszerűtlen, vagy a lakosság életkörülményeit károsan befolyásoló üzemek vidékre telepítését.

A fenti elvekkel összhangban került kidolgozásra a IV. ötéves népgazdasági terv területi fejezete. A IV. ötéves népgazdasági tervről szóló törvény megszabta az 1971—75. években a Budapesten folytatandó iparfejlesztési politikát is.

A magyar népgazdaság negyedik ötéves tervéről szóló törvény 39. §. (1) pontja szerint: „Budapesten az ipari termelés növekedését korszerű műszaki és technikai fejlesztéssel úgy kell elérni, hogy az iparban foglalkoztatott létszám Budapesten és környékén lényegében ne emelkedjen. Munka- és területigényes ipari üzemek kitelepítése és fővárosi vállalatok vidéki üzemtelepítései járuljanak hozzá Budapesten az ipar korszerű szerkezetének és a termelés hatékonyságának javításához."

Az elmúlt években a főváros ipari fejlesztése — megítélésem szerint — *alapjában* a kormány területfejlesztési elveinek megfelelően folyt. A kormány a célkitűzések realizálásához az eszközöket is biztosította; pl. a kiemelt fejlesztési feladatok megvalósítását költségvetési juttatás és preferált hitel, az üzemek kitelepítését a központi területfejlesztési alapból történő támogatás segítette.

Az elmúlt tervidőszak eredményei

A IV. ötéves tervidőszakban Budapesten a termelés növekedése csökkenő létszámmal történt. Az elmúlt négy évben évenként átlagosan 3,2%-kal nőtt az ipari termelés, miközben összesen 75 000 fővel csökkent a létszám. A legnagyobb mértékű csökkenés a tanácsi és szövetkezeti iparban, továbbá a minisztériumi könnyűiparban következett be. A foglalkoztatottak számának visszaesése döntően a munkáslétszám fogyásából adódott. A munka termelékenységének növekedési üteme a budapesti iparban az elmúlt négy évben a foglalkoztatott létszám alapján átlagosan 6,5%, az egy teljesített munkaórára vetítve 7,5% volt. Az élőmunka termelékenységének növekedési üteme meghaladta az előző tervidőszakban elért, valamint a IV. ötéves tervben országosan előirányzott ütemet.

Az ipari beruházások fővárosi részaránya — az ötéves tervszámításoknak megfelelően mérséklődött, mégis, a Budapesten települt szocialista ipar állóeszköz-állománya az elmúlt négy évben — évi átlagban — 4%-kal emelkedett. A létszám illetve a munkahelyek számának csökkenését figyelembe véve, a munka technikai felszereltségi színvonala jelentősen javult, az egy munkásra jutó állóeszközérték évi átlagban 8%-kal nőtt.

A központi fejlesztési programok a főváros azon ágazatainak (közúti járműgyártás, számítástechnika) fejlesztését szolgálják, amelyek a főváros adottságait jól hasznosítják. A könnyűipari rekonstrukció a fővárosmunkaerőadottságait jelentős mértékben figyelembe veszi.

A budapesti ipar ágazati szerkezete általában az országoshoz hasonló irányban változott, ahhoz kismértékben közeledett. Lényeges pl., hogy 1970—74 között a könnyűipar aránya 32%-ról 30%-ra csökkent. Az ipar szelektív fejlesztésére utal, hogy a fővárosi ipar országon belüli aránya a gépiparban, a könnyűiparban és a vegyiparban csökkent az átlagosnál nagyobb mértékben.

A fővárosi ipar szelektív fejlesztését az ágazati struktúra változása csak részben tükrözi. A gyártmányösszetétel korszerűsítése terén előrelépés látszik. Nőtt azoknak a termékeknek az aránya, amelyekből a gyártás dinamikus fokozását a terv előírta; számottevően emelkedett az új termékek aránya — különösen a közlekedési eszközöket gyártó iparban, a fa- és textiliparban; a vásárolt licencek és a KGST-országok közötti szakosítási és nemzetközi kooperációs szerződések alapján gyártott termékek aránya növekedett.

A kormány 1971—1975 között 700 millió Ft-ot bocsátott a Fővárosi Tanács rendelkezésére, a városfejlesztés útjában levő, korszerűtlen, kitelepítésre kötelezett üzemek felszámolására és vidékre telepítésére. A fővárosi ipar szelektív fejlesztését segítette az is, hogy a megyei tanácsok a fővárosi vállalatok számára vidéki fejlesztéseikhez támogatást nyújtottak. A fővárosi üzemek kitelepítése, illetve a fővárosi vállalatoknak a megyei tanácsok által támogatott fejlesztése révén vidéken 1970—1975 között mintegy 20—30 ezer munkahely jött létre.

A fővárosi székhelyű vállalatok és szövetkezetek termelése az utóbbi években — a budapestinél dinamikusabban fejlődő vidéki telepeik révén — közel olyan mértékben emelkedett, mint az országos szocialista iparé. Az iparvállalatok fokozódó mértékben alapítottak vidéki telephelyeket, vagy fejlesztették a már meglevőket, kihasználva a vidéken rendelkezésre álló területeket, a helyenként még mutatkozó szabad munkaerőforrást és támaszkodva a vidéki tanácsok anyagi-szervezési stb. segítségére. (Elősegítette e folyamatot az 1960-as évek elején kialakított nagyvállalati rendszer is, melynek során a korábban csak fővárosi telephellyel rendelkező vállalatok vidéki gyáregységekhez jutottak.) A fővárosi központú nagyvállalatok dolgozóinak több mint 30%-a ma már vidéki telephelyeken, gyáregységekben végzi munkáját.

A fővárosi székhelyű nagyvállalatok budapesti és vidéki telephelyei között sajátos munkamegosztási formák alakultak ki. A budapesti telephelyeken gyakran leszűkült a termelési folyamat „középső" szakasza, a termelés e fázisának egy része a vidéki telephelyekre tevődik át; ugyanakkor a fővárosi egységekben nőtt a termelés előkészítő és befejező szakaszának súlya, különösen a gép-

budapest

A FŐVÁROS FOLYÓIRATA
XIV. ÉVFOLYAM • 1. SZÁM
1976 JANUÁR • ÁRA 10 FT

A Pesti Vármegyeháza udvarának árkádsora (Tahin Gyula felvétele)

Zitterbart Mátyás

tervezte az egykori Pest állomás fogadó csarnokát.

Müemlékvédelem 1976/1/27

Császár László: A Bpi Nyugati pályaudvar

ZITTERBARTH Mátyás épitész

"1849. Februarius 7. c) Beszélik, hogy ma éjjel fogatott be Zitterbarth pesti ácsmester, kinél sok fegyver volt elrejtev."

ld. MÁTRAY Gábor: Töredék jegyzemények Magyarország történetéből 1848/49-ben.Bp.,1989 89.p.

M.D.K.

Litterbarth Mátyás
építész

Méltatás.

Dr. Lechner Jenő: Budapest Műemlékei, Bp. 1924.
Dr. Lechner Jenő: Budapest műemlékei József nádor korától a Fővárosegyesítésig 83 l.

ZITTERBARTH Mátyás, ifj. építész

TÓTH Antal: A Pesti Vármegyeháza. 2.bőv.kiad. bev. Zádor Anna. Bp. : Pest M.Tcs., 1990

39-49.p. és ill.

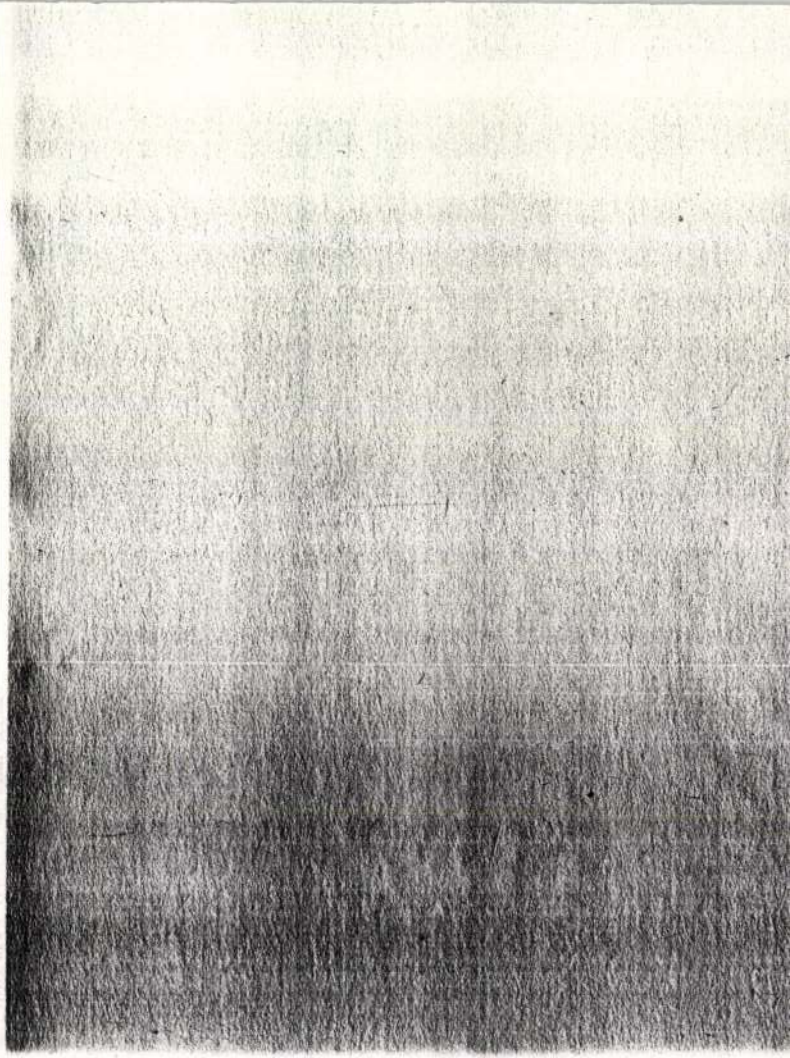

ifj.Zitterbarth Mátyás,épitész

Az angol gotika stilusában a megemelt ablak fölött egyenes szemöldök klasszicizáló motivum átment a romantikába.Pán Józsefnél,Ybl Miklósnál és Zitterbarthnál is gyakori. 243.old.

TÖRÖK LÁSZLÓ: A szegedi eklektika 227.old

A MÓRA FERENC MUZEUM ÉVKÖNYVE, 1964-65, 1. Szeged, 1966

Zitterbarth Mátyás

A Bp.V.Bajcsy Zsilinszky út 22. sz. ház 1856/57-ben épült Máltás Hugó tervei szerint Zitterbarth Mátyás számára. Az udvari részt Heinrich Károly terve szerint építették ki 1869-ben . Negyedik emeletét Komor Marcell és Jakab Dezső terve szerint építették rá

Komárik Dénes: Rövid hírek budapesti műemlék-házakról. Műemlékvédelem. 1970.4.sz. 251-252. l.

Zitterbarth Mátyás

irodájában kezdett dolgozni 1848-ban Máltás Hugó; 1851-ig dolgozott itt. Később Zitterbart számára terverte (1854-1857) a mai is álló V. Bajcsy Zsilinsky út 22. s. házat.

Komárik Dénes: Máltás Hugó. - Műemlékvédelem, 1972. 4.sz. 221-226. l.

221. l. 223. l.

ifj. Zitterbarth Mátyás (1803-1867)

a régi Nemzeti Színház, és a pesti Városmegyeháza egyházi építője, a Bp. V. Münnich F. u. 20 sz. épület egyházi tulajdonosa és Városi építőmestere 1850-52-ben

Régi házak Pest-Budán. Főszerkesztő: Percházy Károly
Műszaki Kiadó Bp. 1976.

69. old

Zitterbarth Mátyás építőmester

az 1954-ben alapított Petőfi Irodalmi Múzeum épülete 1769.-ben, került a Károlyi-család birtokában és volt 160 éven át tulajdonuk. Több átépítés után 1831-ben alakított rajta, Zitterbarth Mátyás.
(említve)

Tomczki Béla: A Petőfi Irodalmi Múzeum épülete
Magyar Nemzet, 1974. szept. 18.

Zitterbarth Mátyás (időrendben a Rézpső)

volt a IX. Calvin tér 9. sz. egyemeletes

Klasicista ház építőmestere.

Tervének fotója a 78. old. on.

Régi házak Pest-Budán. Főszerkesztő: Pereházy Károly
Műszaki Kiadó Bp. 1975.

77. old.

ifj Zitterborth Mátyás

Dervei szerint épült V. Münnich Ferenc u.

20. sz. sorokház.–

Berza László, Bernát György, Erdei Ferenc szk.: Budapest Lexikon, Budapest

1973. 13350

8100

ifj Zitterborth Mátyás

egy második emeletét épített az V. Münnich
u. 3. sz. a. épületre. /1843/.

Berza László, Bernát György, Erdei Fe-
renc stb.: Budapest Lexikon, Budapest
1973. 1335/

808/

ifj. Zitterbarth Mátyás

tervei szerint kezdtek építeni 1835-ben a Nemzeti Színház épületét.

Benzo Lóránt, Bernát György, Ekkei Ferenc stb.: Budapest lexikon, Budapest 1973. 1335 l

835 l

ifj Zitterbarth Mátyás

tervei szerint 1838-41 között épült az V. Városház u. 7. sz. a. Vármegyeháza.

Berza László, Bernát György, Eroki Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973. 1335 l

950 l

Zitterbarth Mátyás

tervezte azt a Zitemeletes épületet, amely a Rogiposta utcában állott, ~~azon a~~ helyére Kozma Lajos épített beszházat. Az „Alte Post Gasse" 13. y. alatti házánál bontásánál az alapfalba annal idején befalazott üvegből napvilágra Zenilt eredeti okmány szerint Zitterbarth ezt a házat 1827-ben épitette.

Kvás Judith: Kozma Lajos munkássága 1975 Akadémia Kiadó
214. old.

ifj. ZITTERBARTH MÁTYÁS

Az 1838-ban kiírt tervpályá-
zatot megnyerte

Borsos László: Adalékok a Pest megyei tanács
székházának építéstörténetéhez
Müemlékvédelem, 1975. 3. sz. 153-156. l.

ZITTERBART MÁTYÁS

PEST ÁLLOMÁS 1846-ban
TERVEZETT VONATFOGADÓ-
CSARNOKÁT EMLÍTIK.

Császár László: A budapesti Nyugati pályaudvar épitését ábrázoló régi fényképoek
Müemlékvédelem, 1976. 1. sz. 27-30. l.

Zitterbarth Mátyás, emlék

L.: Ybl Miklós

Hofer Miklós: Dionüszosz műhelyéből .... 396-398.

Élet és Tudomány, Bp. 1980. márc. 28. XXXV/13.

Zitterbarth Mátyás

épi tette a mai Nyugati p.u. elődjét 1846-ban.

Zolnay László: Köslekedés az újkorban.

39-41.1.

1) ifj. Zitterbart Mátyás
építén

A végi Nemzeti Színház alaprajza Repr.
Bp. — " — " — " — . 1835-37: Repr.

1803-67. Munkássága 1828 - indul.
Főként polgári lakóház - építészettel
Radó: Magyar építészettört. 273.
Műszaki kiadó 1971.

ifj. Zitterbarth Mátyás, építész

Z.: Ybl Miklós

— : Régi házak ....

6.

ESTI HIRLAP, Bp. 1976 ápr. 12

Zitterbarth Mátyás

Neve szerepel az 1797-ben
Pesten tevékenykedő 10 építőmester
felsorolásában

Budapest története III.,Akadémiai Kiadó Bp.1975
517.old

Zitterbarth Mátyás építész

1809-1828 között 67 munkája
ismert a Építészi Bizottmány tervtárában
fennmaradt és ismert adatok szerint.

Budapest története III. Akadémiai Kiadó Bp. 1975
518. old.

ifj. Zitterbarth Mátyás építész

1809-1828 között 1-, 1830-37 között 54-, 1838-47 között 146 munkája ismert a Építési Bizottmány levéltárában fennmaradt és ismert adatok szerint.

Budapest története III. Akadémiai Kiadó Bp. 1975
518. old.

Zitterbarth Mátyás

archépmíniatúrje az OMF

Építészeti Múzeumban

Magyar Építőművészet 1975/5

61. old.

ifj. Zitterbarth Mátyás, építész

L.: Hild János

Sz. J.: A megye palotája 3.

ESTI HIRLAP, Bp. 1976. jul. 29.

Zitterbarth Mátyás ifj.

tervei alapján épült fel 1838-41 között a budapesti városmegyeháza épülete.

Mezényi F. L'ultimo quatro di Secolo della Tutela dei Monumenti in Ungheria. Acta Historiae Artium, Budapest, 1972 1-2 k.

361

2) ifj. Zitterbarth Mátyás
építén

foglalkozik.

Jelentősebb középületei: pesti Nemzeti Színház /1835-37/; pesti megyeház /1838-41/. Repr.

Rados: Magyar építészettőst. 273.
Műszaki Kiadó 1971. 275.

Zitterbarth Mátyás
építén

~ tervezte a kecskeméti és veszprémi
zsinagógákat.

Rados: Magyar építészettört. 280.
Műszaki Kiadó 1971.

ifj. Zitterbarth Mátyás
építén

v műve a pesti megyeháza.

Rados: Magyar építészettörténet 252.
Műszaki kiadó. 1971.

Zitterbarth Krátyás

építész

Ausztriából telepedett ide.

Rados: Magyar építészettört. 257.

Műszaki Kiadó 1971.

ifj. Zitterbarth Mátyás
építén

~ műve: pesti Nemzeti Színház.

Rados: Magyar építésettört. 252.
Műszaki Kiadó 1971.

ifj. Zitterbarth Mátyás építén

Az 1862-ben épült veszprémi zsinagógájának az 1950-es években a Szentrost irodájává történt „átépítésének" története

Prakfalvi Endre: Két egykor volt zsinagógáról: Vaipalota, Veszprém. = MuSz, 1997/1-2. 144. skk. + ill

galmazhatjuk meg, hogy a
mantikai térben szereplő e
kitott lexikonja" [27.] /Ki

SZABVÁNYOSITÁS ÉS MEREVSÉ

A terminológiai s
azzal, hogy merev, lezárt
amelyek dinamikus fejlesz
szükséges feltételek? Ezt
nak is feltették, aki a k
kor szabványositott termi
úgy kell érteni, hogy a t
dik. A tudomány fejlődése

† ZITTERBARTH Matias.

M. Tudi lexikon A-tol 2-ig.
Bp. 1997. 894.

ZITTERBARTH Mátyás

talán ő a tervezője a veszprémi
zsinagógának, 1862-65

Komárik 1984 157.
173.

ZITTERBARTH Mátyás

botanikus

Komáromi 1982 297, 299.

ZITTERBARTH Mátyás

„Beszélik, hogy ma, éjjel fogatott be Zitterbarth pesti ácsmester, kinél sok fegyver volt elrejtve."
1849. febr. 7.

Mátray Gábor: Töredék jegyzemények Magyarország történetéből 1848/49-ben.
Bp. 1989. 89.

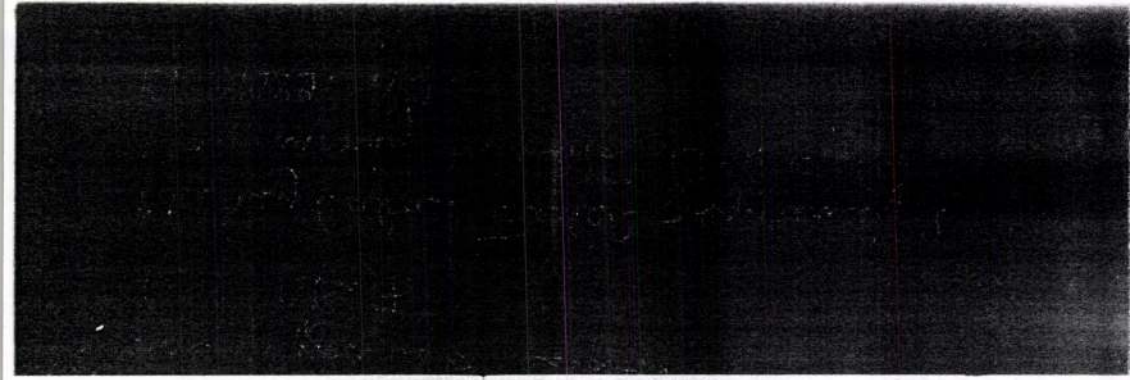

19. Schulek Jenyes, biz. építész beadj
a budavári főtemplomban ~~történ~~
zatiójában ez idén történtekről szó
téjét (87. sz.)

20. Ugyan is Schulek Jenyes beadja
idén a visegrádi várban és donjon
tént restaurationalis munkáról

MEGHÍVÓ

A MAGYAR ÉPÍTŐMŰVÉSZEK SZÖVETSÉGE

1953 NOVEMBER 13-ÁN DÉLUTÁN 6 ÓRAI KEZDETTEL

A PESTMEGYEI TANÁCS HÁZÁNAK (VÁROSHÁZ-U.) KULTÚRTERMÉBEN

ZITTERBARTH MÁTYÁS

SZÜLETÉSÉNEK 150 ÉVES ÉVFORDULÓJA

ALKALMÁBÓL VETÍTETTKÉPEKKEL KÍSÉRT

EMLÉKÜNNEPÉLYT TART

EMLÉKBESZÉDET MOND:

DR. RADOS JENŐ

ÉPÍTŐMŰVÉSZ, EGYETEMI TANÁR

MAGYAR ÉPÍTŐMŰVÉSZEK SZÖVETSÉGE

Fk. Csángó András 6514 Minőségi-nyomda. Fv. Draschitz R.

MAGYAR ÉPÍTŐMŰVÉSZEK SZÖVETSÉGE
BUDAPEST, VII, RUMBACH S.-U. 15

ZITTERBACH MÁTYÁS (41)

A Vármegyeháza századai

Zitterbach Mátyást bízták meg a kiemelten fontos épület tervezésével

Talán nincs is a fővárosban még egy épület, amelyhez eredeti gazdája ennyire ragaszkodott volna. Mert ugyan megszűnt a vármegyerendszer, de a helyébe lépő megyei közigazgatásnak is ez az épület adott, ad otthont. A XIX. század vármegyeházai nem egyszerű közintézmények. A magyar nemesi autonómia, a Habsburgoktól való viszonylagos függetlenség szimbólumaiként épültek, nemegyszer közadakozásból.

TAMÁSKA MÁTÉ

Nem csoda hát, hogy ősapáinkat felháborította a Helytartótanács döntése, miszerint a pesti Vármegyeházát Budára helyezték. Sűrűn teleírt kérvényeikben sorra panaszolták a helyzet tarthatatlanságát. Télen egyszerű dolguk volt. A befagyott Dunán veszélyes lett volna átkelni, nem beszélve a hideg szélről, melytől megfáznak tagjaik. Tüsszögve pedig nem lehet törvényeket hozni. Ám a győri ütközet után mintha tovább csökkent volna az úri népek bátorsága. Immáron az addig megfelelően biztonságosnak ítélt dunai hajóhidat is veszélyesnek találták, így a tavaszi és őszi gyűléseket is Pestre helyezték. Végül győzött a kuruc kitartás és 1809-ben elkészült a pesti Vármegyeháza. A Lipótváros megtervezője, a nagy tiszteletnek örvendő *Hild József* mindenről gondoskodott, amire csak egy vármegyei kormányzatnak szüksége lehet. A pompás díszteremben Magyarország nádorainak életnagyságú festményei követeltek kellő tiszteletet a belépőtől, akire pazar fény hullott a díszes csillárokról. Ha pedig a király harcra szólította volna a rendeket, akkor sem kellett volna messze menni a fényes kardokért. A fegyverteremben hordták össze a megye legszebb puskáit, pisztolyait, huszárkardjait. Az országot az ellenségtől, a vármegyét a rablóktól kellett megvédeni. Hild mester ezért valódi börtöncellákat is épített. A rabok aztán elvégeztek mindenféle munkát. Nemcsak a Vármegyeházát, de a környező utcákat is ők takarították. Ilyenkor aztán rendre alamizsnáért könyörögtek az arra járóktól. A pandúrok pedig nem szóltak érte. Hogyisne, okosabbak voltak ők annál! Este szépen beszedték a részüket a könyörületes adományokból. Mindebből nem is lett volna baj, talán nem is tudnánk már róla, ha néhány hírlapíró nem csapott volna botrányt az ügy körül. Mindez azonban nem rengette meg a vármegye szilárd alapjait. Nem úgy az 1838-as árvíz. A mai épület három egymásba nyíló udvarból áll. A középső épült fel elsőként, azt követte a Semmelweis utcai rész a tizenkilencedik század húszas éveiben. Itt kaptak szállást a hivatali dolgozók családtagjaikkal. A mai homlokzat, amely a Városház utcára néz, épült fel legutoljára. Ehhez kellett az a bizonyos nagy árvíz, amely az itt álló épületet elsodorta, így szabad lett a hely az építkezésre. Még abban az évben megtörtént az alapkőletétel, melyen a nádor személyesen „kezdte meg" a nagy munkát. Az egykori Nemzeti Színház tervezőjét, *Zitterbach Mátyást* bízták meg a kiemelten fontos feladattal. A timpanonos homlokzat előtt a Városház utca egy kanyart tesz, így viszonylag jó rálátás nyílik a minden tekintetben egységes, hatalmat sugárzó épülettömbre. A zárt falsíkba süllyesztett korinthoszi portikusz máig álló szimbóluma a latinos műveltségű magyar nemességnek.

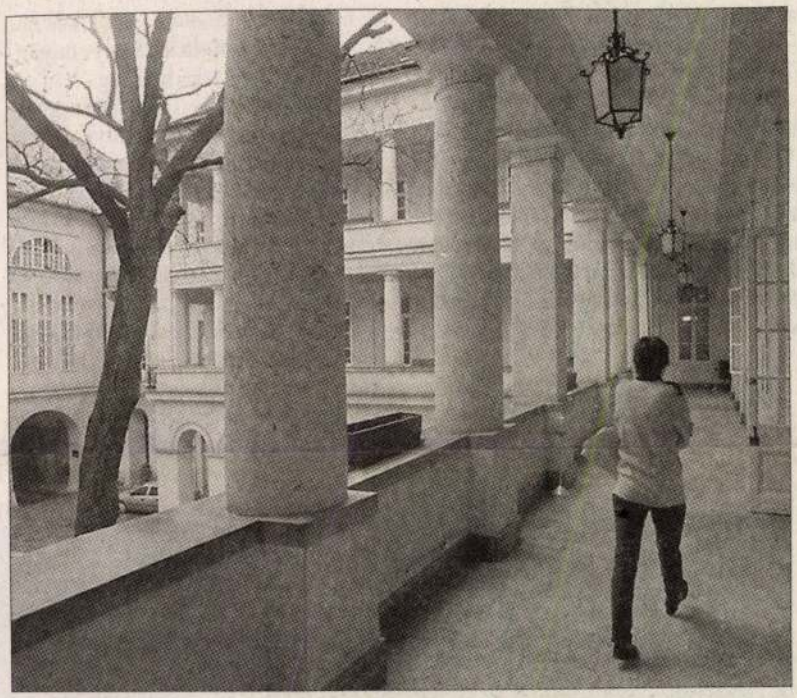

A Városház utcára néző homlokzat épült fel legutoljára FOTÓ: VÁNYI ÁKOS

s a szent ékesszólás harmata

t mellé szolgákat, és a szent életű szerzetes a marosi egyházmegye püspöke lett

írásban fönnmaradt magyar irodalom o – áll, melyet a sír fölött mondott el az é. Tudjuk azt is, hogy a régebbi magyar a szentbeszéd műfaja. Az istentisztele-glalás utáni legkorábbi időtől kezdve s nélkül kísérik végig a magyarság éle-rodalmilag értékes és hatásos beszédet, egy szentbeszéd vizsgálatánál nem fe-hatás a színházi előadáshoz hasonlóan elhető; a beszédhez tartozik a taglejtés, aktus, és számtalan olyan apró dolog, l ki.

nivalója van, de annyit azért elárul Gellért földi életéről, hogy a nálunk ragadt szerzetes alighanem megszerette ezt az országot és népét.

de maguk is prédikáltak. „Nekik köszönhető, hogy egész Csanád megyét megöntözte a szent ékesszólás harmata."

Gellért azonban így is nagy hatást gyakorolt hallgatóságára. Budán vélhetőleg többször is megfordult, bár biztos adat erre vonatkozóan nincsen. Legendája szerint gyakran kellett a királyhoz utaznia, ilyenkor igen valószínű, hogy misézett és tanított is a királyi városban. Szent István alatt már több templom is állt itt. Igaz, az itáliai városokhoz, kivált Velencéhez nem volt mérhető az ezredforduló környéki Buda; *III. Konrád*, amikor mintegy száz évvel később, 1147-ben végigvonul Magyarországon, lejegyezte, hogy nálunk nincsenek városok, csak kis települések, ahol az épületek igen hittelt egyház. Hamvait a pesti oldalon álló Nagyboldogasszony-templomban temették el, de 1053-ban holttestét Marosvárra, püspöki székhelyére vitték. 1083-ban *László* király kérésére a pápa hivatalosan is szentté avatta. Földi maradványai ma igen sokfelé találhatók, nagyobbik részüket 1514-ben, a Dózsa-féle parasztlázadáskor szórták szét. Szerencsére *Nagy Lajos* király 1384-ben több csontot adományozott a Murano szigetén álló templomnak. Innen került vissza először egyik combcsontja az esztergomi bazilika kincstárába *Scitovszky János* hercegprímás jóvoltából. 1992-ben egy lábszárcsontját kapta meg a szeged–csanádi püspökség, s ezt a mai székhelyen, a szegedi fogadalmi templomban őrzik.

ZITTERBARTH Mátyás

– Dorottyan 1814-ben épitett bár

Vörös Károly: Hétköznapok a polgári
Magyarországon. Bp. 1997 77.

1021

1976.V.6. 20,05 N. Tv.2.müsor

Unokáink is látni fogják

- ...éppen ezért épitészettörténetileg különösen érdekes, hogy nemcsak szerkezetekre hatott a vasut a nagy csarnokigénnyel, hanem éppen a tipus épületek kialakitásában minden más megbizónál jelentősebb szerepe volt. Ezek a tipus épületek a kis falusi akkoriban ugy hivták indoháztól kezdve egészen a városi pályaudvarig egy egész skálát képeztek. A pályaudvar merőben uj épitészeti feladatnak minősült ezekben az években és sok épitész nem is tudta minek a mintájára alakitsa ki az alaprajzot. Már 1840 körülj kialakultak az első használható megoldások. Itt, ezen a helyen a mai Nyugati-pályaudvarnak az őse 1846-ban épült Zitterbart pesti épitőmesternek a kezenyomán, amelynél egy nagy csarnokba öt vágány futott be. A pályaudvar egyébként néhány év mulva már a megnövekedett forgalom miatt bővitésre szorult m/ Nagykörut épitése idején 1874-től 1877-ig az Államvasut Társaság megépitette az Eifel iroda tervei alapján a most is álló Budapest Nyugati pályaudvart. A legrégibb pályaudvar épületek mindig a városnak a szélén épültek, néha olyan távolságban, hogy az utasokat külön lovaskocsival vitték ki a vonathoz, a városban gyüjtötték őket össze, ezért is volt a pályaudvarokon gyakran torony, amelyben harangoztak félórával vonatindulás előtt. Maga a pályaudvar alapterületben is terebélyesebb lett, mindig több helyet foglalt el, beékelődött a város tstébe. A legelső pályaudvar épületeknél fa csarnokok csatlakoztak az utas forgalmi épületekhez. Különösen érdekes, amely 1940-ig még Nagykanizsán állt, ezen kivül egy egészen más tipusu a tiszavidéki vasutnak a nagyobb pályaudvarain Szolnokon, azután Debrecenben, Nyiregyházán, Miskolcon, ez is elég sokáig megmaradt. Ellenben a külföldi technikai fejlődés éppen a vasutak telepitésével, épitésétésével együttjáró nagy iparosodása a vasszerkezeteknek hallatlan fellendülését eredményezte és ezért a vasuti pályaudvaroknál a csarnokokat egyhamar a nagyobb fesztávolságot vélt, jobb tüzállóságot biztositó vasszerkezetekkel cserélték fel. Nem hiszem, hogy lett volna még egy olyan épitési feladat a XIX. században, amely a nagy vasszerkezetü csarnokoknak a fellendülését ily mértékig elősegitette volna, mint a vasuti pályaudvarok.

Zitterbart pesti épitőmester

ZITTERBARTH MÁTYÁS

Viktor Sándor: Elegáns palota a Belvárosban

Népszabadság 2001 III. 3

legű propagandája Itáliában igen káros
ezt, mert tudomásom szerint egyesek
agából Fiuméből Romába igyekeznek.
l, van-e a magyar kormánynak tudomása
hogy a kormány meghatalmazottjaként
megfelelőnek nem tartok.
yeznem, hogy az olasz főparancsnokon
bi entente-hatalom itteni katonai
ikaival már megtörtént s a többivel is
éllal, hogy őket a magyarországi
oztassam, sőt a holnapi nap folyamán
tokban, találkozni fogok a volt fiumei
s, szem előtt tartva azt, hogy mekünk
közeledést. Ez a beszélgetés egészen

Zitterbarth Mátyás, építész

Megemlítve.

Szücs Gábor: Van Pesten egy híres tér 7

Esti Hirlap, Bp. 1970. nov. 6.

Ötv. Zitterbarth Terez épitész

1830-37 között 11-, 1838-47 között 65
munkája ismert a Építészi Bizottmány tevékenysége során fennmaradt és ismert adatok szerint.

Budapest története III. Akadémiai Kiadó Bp. 1975 518. old.

Zitterbach Mátyás MDK

1803- 1867.

A volt pesti megyeháza . 1838-41

A már lebontott Nemzeti Szinház.

Péteri Templom /1822-30/

Zádor Anna: A magyar reformkor müvészete.
Bp. 1961.

21.1.

Zitterbach, [építész]

MDK

A Bazilika Pincéjében őrzik az Állami Levéltár legféltettebb irataitt. A "pesti szépitő bizottmány" iratai között vannak

Pollack Mihály, Hild József, Zitterbach

eredeti tervei.

Pakots György: Történelem lefo rasztott üvegcsőben. Felfedező expedición Budapest kincses~~tárában.~~ kamrájában.

Esti Hirlap, II.évf. 157.sz. 1957.jul.7.vs.
4.oldal

ifj. Zitterbarth Mátyás MDK

Arany J.u.16. Borsody András kapitány egykori háza.

Gen Zak Bpest 46 l.

Zitterbarth Mátyás ifj. MDK

Borsody András kapitány háza /Arany János u. 16/

1845-46- ban épitette ifj. Zitterbarth Mátyás Gerster Károly közremüködésével, aki a diszitőelemeket tervezte.

Repr. 183. kép.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961. 94.l.

M. D. K.

ZITTERBARTH Mályás építész

Váci utcai vasuti indóház 1845.

Preisich Gábor: Bp. városépítésének

története ... Bp. 1960. 70. l.

Zitterbarth József, építész M.D.K.

Pest vasutállomását építette – lebontották.

Kubinszky Mihály: Romantikus magyar vasuti épületek.

Műemlékvédelem, 1959. III. évf. 3. sz.
150. l.

MDK

ifj Zitterbarth Mátyás építőmester

Dreher sörgyár, fut és I. em. gyár és lakhár, istálló

Kőbánya, 250.

1863. I. Istálló hombokrat és fut. alapr.
II. Lakóhár, pince, fut. I. em. alapr.
III. Hombokrat, métnet
IV. Lakhár, hombokrat, alapr., métnet

MDK-A-II-1/1109.

WDK

MDK

ifj Zittenbarth Mátyás építőmester

Liheny Mátyás, fszt. átal.
Lipóto. Erzsébet tér 1.
1863. I. pince alapr.
II. fszt alapr

MDK-A-II-1/1098.

WDK

MDK

ifj Zittenbarth Mátyás építőmester

Kralovanszky István, fabódé

Kültelek, Istvánmező és Crömöri u. sarok, 1681.

1863.- Homlokzat, fest alapr, metnit

MDK-A-II-1/1047.

WDK

MDK

Zitterbarth Mátyás építőmester

Nieto Béla, fut told.

Terév, 2 hiv. n. 16/793.

1867. ——

MDK-A-II-1/2921.

[illegible]

MDK

Zitterbarth Mátyás épitőmester

Mellinger Lyrát, fest told.

Terézv, Meghomabbitott Dohány-u. 1688.

1867. —

MDK-A-II-1/2941.

MDK.

Zitterharth Mátyás építőmester

Wimmental Antal T. em. udv. épület

Józsefváros Br Sándorg. 18.

1861. – Pince, fnt, I. em. alapr. metszet, helyszínrajz

Zitterhartz János architekt is aláírta

MDK-A-II-1/176.

Zitterbarth Mátyás építőmester

Gőzmalom társaság, 3 em. gőzmalom

Etrevill. O. Donauzeile 1/418.

1862. - Homlokrat és metszet

MDK-A-II-1/655.

Zitterbarth Mátyás építőmester

Gőzmalomtársaság Gőzmalma

Lipótv. Feldmarsor 68/41811.

1862. 2 helyszínrajz, alapr.

MDK-A-II-1/681.

Zitterbarth Mátyás építőmester

Bründ János fut udv. told.

Pesérv, Kereperesstr 16/21.

1862.- Fst, pince alapr., metszet.

MDK. A-II-1/455.

MDK

ifj Zitterbarth Mátyás építőmester

Herz János, pincze műhellyé átalakítás
Lipóto, Nádor. u. 6.
1863. —

MDK-A-11-1/1199.

ZITTERBARTH Mátyás

Tímár Á.: Novák Dániel művészeti írásai.

Művtört.Ért. 1989 1-4 39.

iversitätsbibliothek Basel

heorie und Praxis der unkonvetionellen

wort von Feldmarschall Sir C. Auchinleck

Zitterbarth Mátyás

vad

Schmall

II. 120 l.

OTTHON
IRÓK ÉS HIRLAPIRÓK KÖRE
BUDAPEST,
VIII., ESTERHÁZY-UTCA 4. SZÁM.

TELEFONSZÁMOK : JÓZSEF 354-52
JÓZSEF 365-24

Igen tisztelt Tagt

Sajnálattal

keresésünk válaszolatlan

dott 72 - pengőt kitev

ről. A Kör érdeke azt köv

minden rendelkezésre álló

zük.

ZITTERBARTH Mátyás

Tivrtekerője a Szolnoki vasutállomásnak

Szikszai Mihály: Harán legrégibb vasúti állomásépülete Szolnokon. – Honismeret, 1995/2. 57.

lett. /Róluk éppen a közelmu
közlő szervekben, újságokban
latban. Azt a telket ugyanis
Színházat építették, majd e
kovich herceg adta a főváros
a nemzet színházát felépíter
dásra a főváros eladta a tel
nemzetközi irodaház áll a he
akarata szerint csak Nemzeti

A dinasztia-alapító Bla
iránt érdeklődött és abban
királytól 1712-ben nemesség
Nógrád és Hont megyékben. B
családi kapcsolattá alakult
nevü fiuk a gazdaságtudomány

Ifj. Zitterbarth Mátyás

Tervei alapján épült fel 1835 körül a Nemzeti Színház épülete.

Tóth Endréné: Budapest Enciklopédia, Budapest, 1970.

2041

Zitterbarth Mátyás ifj.

A Borsody ház építéséről Gerster és Frey segítőtársa.

Gerő László: Pest-Buda építészete az egyenlőtlen 135p.

Zitterbarth Mátyás ifj.

A későbbi szabadság tér házainak egy részét ő tervezi.

Gerő László: Pest-Buda építészete az egyesítéskor 109 p.

ZITTERBARTH MÁTYÁS, építész

A váci Therezianum 1839-évi átalakitási terveinél Jó zsef nádor Kasselik Ferenccel szemben Zitterbach terveit pártolta. Az Építési ~~Főigazgatóság~~ Főigazgatóság is főleg azért, mert Kasselik terve 151.383 forint 22 kra krajcár volt, Zitterbarthé pedig csak 148.682 forint 21 krajcár. 124.old.

C. ELISCHER BRIGITTA: Adatok egy váci épitkezés történetéhez 117.old

Studia Comitatensia, I. Tanulmányok Pest Megye Muzeumaiból, Szentendre, 1972

ZITTERBARTH MÁTYÁS, építész

A XIX. század első felében Vácott országos tébolydát akartak épiteni. Az épitkezés félbemaradt, A pályázatra oly kiváló klasszicista építészünk is beküldte terveit mint Zitterbarth. Tervei lappanganak 117. old.

C. ELISCHER BRIGITTA: Adatok egy vácai épitkezés történetéhez 117. old.

Studia Comitatensia, I. Tanulmányok Pest Megye Muzeumaiból, Szentendre, 1972

ZITTERBARTH MÁTYÁS, építész

A Váci Therezianum átalakitására az Építészeti Főigazgatósághoz 1839 nov.és dec.-ben négy építész küldte be terveit, költségvetését. Josephus Wagner, Bécsből, Johanes Schmausz Apatinból, Zitterbarth és Kasselik Ferenc Pestről. 119.old. 12.jegyz

C. ELISCHER BRIGITTA: Adatok egy váci épitkezés történetéhez, 117.old.

Studia Comitatensia, I. Tanulmányok a Pest Megye Muzeumaiból. Szentendre, 1972

ZITTERBARTH MÁTYÁS, épitész

A váci Therezianum átépitésére be dott tervét nem találták kifogástalannak. Hiányolták a melléklépcsőket, szi szük az egyik lakás és eltért a Programmtól. annak 30. po pontjától. 124.old

G. ELISCHER BRIGITTA: Adatok egy váci épitkezés történetéhez 117.old

Studia Comitatensia, 1. Tanulmányok Pest Megye Muzeumaiból, Szentendre, 1972

ZITTERBARTH MÁTYÁS, építész

A váci Therezianum átépitésére beadott tervét a kivánalmaknak megfelelően átdolgozta és, 1840 szeptemberében mutatta be uj ra. Megállapitották, hogy 42.075 forintot tud biztositékot nyujtani és 14000 forint előleget kap az épitési anyagok beszerzésére. 124.old.

C. ELISCHER BRIGITTA: Adatok egy váci épitkezés történetéhez 117.old

Studia Comitatensia, I. Tanulmányok Pest Megye Muzeumaiból, Szentendre, 1972

Zitterbarth Mátyás

klasszicista épületeket tervezett az V. kerületben.

Vezér László, Vermes György, Erdei Ferenc lb. : Budapest Lexikon, Budapest 1973. 1335 l

650

Zitterbarth Mátyás

1831-ben végzett javításokat az V. Károlyi Mihály u. 16. sz. a. épületen.

Berza László, Bernát György, Erdei Ferenc

stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973.

13351

524 f

id. Zitterbarth Mátyás

1816-18 között épitette át a IX. Kálvin tér 9. sz. a. házat.

Berza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973. 13351

5161

Zitterbarth Mátyás

a Lipótváros nagy építőmestere.

Tóth Endréné: Budapest Enciklopédia, Budapest, 1970.

1561

Zitterbarth Mátyás

irányítása mellett épült fel 1840-ben a mai Sövölde téri céllövölde.

Tóth Endréné: Budapest Enciklopédia, Budapest, 1970.

1611

Zitterbarth Mátyás

végzett javításokat 1831-ben az V. Károlyi Mihály u. 16. sz. a. palotán.

Tóth Endréné; Budapest Enciklopédia, Budapest, 1970.

1271

ilj Zitterbarth Mátyás

tervei szerint épült 1838-ki között a Vármegyeház Városház utcai szárnya és udvara.

Tóth Endréné: Budapest Enciklopédia, Budapest, 1970.

3681

2: Harbach Mátyás

mellett dolgozott Frey Lajos

Komárik Dénes: építészképzés és mesterfelvétel a XIX.században.Pesti mesterek és mesterjelöltek. Eptud, 1971 /III/, 4.sz. 379-418.l.

Zi Herbarth Mátyás

(1803 - 1867)

főműve: Vármegyeháza, Nemzeti Szín-
ház.

Tóth Endréné: Budapest Enciklopédia,
Budapest, 1970.

1321.

M. D. U.

ZITTERBARTH Mátyás építész

Pesti építész. csolia tagja

Magyar építésret. Bp. 1954. 26. l.

MDK

Id. Zitterbarth Mátyás

A pesti épitészet terén Pollackon kivül Brein Fülöp /kb 170 pesti müve/ és id. Zitterbarth Mátyás /kb 65 pesti müve/ fejt ki jelentősebb tevékenységet, de müvészi jelentőségben nem vetekednek Pollackkal.

248.o.

Zádor Anna: Pollack Mihály. Bp.1960.

Zitterbarth Mátyás

MDK

Pollack Mihályjelentése szerint

Hild József 1817 óta, Zofahl Lőrinc 1819 óta,

Kasselik Ferenc 1820 óta és Zitterbarth Mátyás

1825 óta késik mestermunkája elkészitésével.

331.o. 147. jegyzet.

ZÁDOR ANNA: Pollack Mihály. Bp. 1960.

Zitterbarth Mátyás ifj.

A Vármegyeháza /Városház u. 7/ közgyülési termét börtönöket és rabkápolnát Hild János épitette régi falak felhasználásával /1811-re készült el/ a Semmelweis utcai oldalát HofrichterJózsef tervezte 1829-32. között. A Városház utcai tractus ifj. Zitterbarth Mátyás müve 1838-41 között.

234.o.

Repr. a Vrámegyeház homlokzata. 235.o. 242. kép.
á Vármegyház belső udvara. u.o. 243. kép.

Borsos - Sódor - Zádor : Budapest. Bp. 1959.

Zitterbarth Mátyás ifj.

MLK

A Tőnzer-palota és az egykori Rendőrfőkapitányság épülete épülete közt fekszika Roosvelt tér egyetlen épülete mely nem Hild József alkotása.

1835-ben Ifj. Zitterbarth Mátyás épitette. 1846-ban Emmerling Károly Kasselik Ferenccel szállódává alakitotta át /István főherceg szállé/ 1848-ban több miniszterium rendezkedett itt be . Itt lakott Bem apó...

1927-28-banHikisch Rezső épitette át.

241.o.

Borsos - Sádor - Zádor: Budapest. Bp. 1960.

Zitterbarth Mátyás épitén M.D.K.

1803 - 1867

Pesti Megyeháza (régi 467)

Régi Nemzeti Szinház

Kampis, hagy. mind. Bp. 1960 466

Zitterbarth Mátyás

volt a kivitelező mester en 1846-1849 közötti építkezéseknél a budai palotában (tervező: Ladislaus Rupp)

Czagány István: A budavári palota és a Szent György téri épületek. Bp. 1966. Müszaki k., 194 l., 214 kép.

37.l.

ifj. Ziterbarth Mátyás /1803-1867/

épitette az első magyar Nemzeti Szinház épületét /1835-1837/.
1874-ben lebontották
Fő műve a pesti Vármegyeháza főépülete /1838-1841/. Utcai homlokzata: 2 emeletet ömlefogó korintkuszi oszlaprend, melyet a vimangratott középrész elé állított.

Major Máté: Épitészettörténet. Zőkés és szocializmust épitő társadalmak épitészete. Bp. 1960. Müszaki k., 589 l., 388 kép.

120-121. l.

ifj. Zitterbarth Mátyás M.D.K.

épitén

Pesti vármegyeháza

Nemzeti Szinház 1835-37.

Pestmegyei Péteri község cv. tyloma.

Kampis, hagy. mův. Bp. 1960 469

Fülöpházi Mátyás
építész

M.D.K.

A kecskeméti zsinagóga tervei
szerint készült.

Kovács Ursza: A kecskeméti Aranyhomok Szálló
Művészet, 1963. december - 17 l.

M.D.K.

ifj. Zitterbarth Mélyás, építőmester

nevét a XIX. sz. első felében szélesköri munkásságot kifejtő mesterei között említi a szerző

Major Máté: A pesti Dunapart szivének városképi problémái
"BUDAPEST", Bp.1966. IV.évf. máj.sz. 17-23.old.

M.D.K.

id. Zitterbarth Mályás, építőmester

építette klasszicista Klopfinger ház helyére [a Dorottya u. és Apácai Csere János u. sarkán] a szecesiós Magyar Folyam- és Tengerhajózási Rt. épülete herül

Major Máté: A pesti Dunapart szivének városképi problémái

"BUDAPEST", Bp. 1966.IV.évf. máj.sz. 20. old.

id. Zitterbarth Mátyás, építész

„[Körben (– a 19. század eleje) – idősebb Zitterbarth Mátyás tornyot épít a református templomra, ..."

Pesold Ferenc: Rákospalota

4.

ESTI HIRLAP, Bp. 1971. nov. 15.

Zitterbarth Mátyás

és Máltás Hugó kapcsolatát, s a Zitterbarth-ház (Bajcsy Zsilinszky út 22) Máltás-szerzőségét tárgyalja részletesen.

Kemárik Dénes: Máltás Hugó. - Építés- Építészettudomány, 1970. /2.kötet/, 111~~-123~~-171.l.

141 - 147. l.

Zitterbarth Mátyás

Feszl Frigyes 1854.XII.12-én jelent csődöt, Brein Ferenc és felesége ellen 1855 XII.17-én nyitják meg a csődeljárást, s ez időben megy csődbe a Kauser-Gerster társulás is. Zitterbarth Mátyás ellen 1865 ~~yyy~~ III.24-én nyitják meg a csődöt.

Komárik Dénes: Miltás Hugó- Építés- Építészettudomány. 1970. /2.köt./ 111-171.l.

122.1.

Zitterbarth Mátyás /1803-1867/

irodájában kezdte pályáját Máltás Hugó 1848-ban.

Komárik Dénes: Máltás Hugó.
Építés- Építészettudomány,
1970. /2.köt./ 112-171.l.

118.l.

Zitterbarth Mátyás

terveste a régi Nemzeti Színházat,

amelynek alapkövét 1835-ten helyezték el.

Vértesy Miklós: A Múzeum körút

Budapest 1978/9

34.o.

Zitterbarth Mátyás
(III., legifj. 1803-1867)

életének és munkásságának adattára mesterfelvételi ügyével bezárólag.

Komárik Dénes: Építésképzés és mesterfelvétel a XIX.században. Pesti mesterek és mesterjelöltek. Építés- Építészettudomány, III.köt.4.sz. 379-418.l.

417-418.l.

Zitterkorth Mátyás

lakóháza volt az V.-VI. Bajcsy Zsilinszky u.

22. sz. épület.

Berza László, Bernát György, Erdei Ferenc

stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973

13351

821

ifj Zitterbarth Mátyás

és Gerster Károly tervei alapján épült az V. Arany János u. 16. sz. a. lakóépület.

Bevza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973 13351

621

Zitterbarth Mátyás
építén

1803-1867. Műve: pesti megyeháza-
-ma megyei tanácsház /1838/
A egykori Nemzeti Színház (épületének) terve /1833-
-1835/

A magyarországi műv. tört. I. 340.
Corvina 1970.

Zitterbarth Mátyás
építész

Tervezte az első Nemzeti Múzeumot

/1803-1867/

Magyar művészet 6. 11.
MRT-Művelt 1971

ifi Zitterbarth Mátyás.
építész

Ne egyházi pesti megyeháza. 1838-1841.
Budapest V. Városház utca 7.
Repr.

Ek magyarországi mev. tört. II. Kép sz. 508
Corvina 1970

Zilherbarth Mátyás

Borsos Miklós portrét készített róla.

László M.: A magyar portréművészet történetéből; Műgyűjtő, 1970. 4. sz., 41. l.

Zitterborth Mátyás

és Kasselik Ferenc építették a Gellért

hegyi Citadellát.

Berza László, Bernát György, Erdei

Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Buda-

pest 1973. 1335 l

2101

ifj. Zitterbach Mátyás

épitete 1835-ben az V. Akadémia u-i „Varga Sándor" Sándor kapitány házát. Utóbb Kasselik Ferenc átalakitotta.

Berza László, Bernát György, Erdei Ferenc

stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973

1335 l

Ketterbarth Mátyás
építész

A Belvárosban, a Váci utcában
áll hétemeletesen Ketterbarth Mátyás
építette hán.

Thurzó Gábor: Belvárosi és vidéke.
Tükör, 1975. aug. 19 - 9 oldal.

ifj. Zitterbart Mátyás, építész

A pesti megyeházát tervezte és
épületté 1838 és 1841 között.

Vámbéri Gusztáv: A vármegye háza
1923-1928.

Élet és Tudomány, Bp. 1973. okt. 12.

XXVIII
481.

Zi Herbarth Mátyás

1835-ben épitette az V. Akadémia u. 3. sz. alatti 2 emeletes épületet.

Tóth Endréné: Budapest Enciklopédia, Budapest, 1970.

3271

Zitterbarth Mátyás

épitette 1846-ban a Nyugoti pályaudvar helyén álló „Indóház"-at.

Tóth Endréné: Budapest Enciklopédia, Budapest, 1970.

242.1

M.D.K.

Litterbarth Mátyás
kőműves

A Kálvin téri templom építéseinél alkalmazottakból megemlítve.

Dr. Lechner Jenő: Budapest műemlékei. Bp. 1924.
Dr. Lechner Jenő: Budapest műemlékei József nádor korától a Főváros egyesítéséig. 187 p.

ZITTERBARTH Matthias kőfaragó (Pest) XIX. sd közepe. MDK.
építőmester

Ybl Ervin: A budai várpalota helyreállítása a XIX. sd. derekán.
Tanulmányok Bp. múltjából. 1956. XI. köt.) 329. l. 15. jegyzet.
(307, 308, 311, 318, 320,

MDK

Zitterbarth Mátyás építén

Pesti megyeháza
Vémreti kinhár 1837
Vasuti indóhár

Rados J.: A magyar klasszicista építé
net emlékei. Bp. 1952 7, 9, 13

MDK

Zitterbarth Mátyás építém

A József nádor noborbizottság válant
mányának tagja. (1847)

József nádor noborának leírása és tört.
kerk: Buday József. Bp. 1895. 5.

M. D. K.

Zitterbarth Mátyás építén 19 n.

A Vármegyeház építője – 1838–41 ig. (repr)

1816 a lipótvárosi ideiglenes kis templom.

1835 ben pályázik a magyar ninhár építésére.

Benedekné Győri Lujza: Az empire építénet

Pesten. Bp. é.n. 25, 36

MDK

ifj.Zitterbarth Mátyás, épitész

a Nádor-u. 30.sz. házat épitette 1831-ben. A ház klasszicizáló. Két emeletes összefogó félpillérek a középrizalitoh. Félpilléres -keresztboltozatos kapualj, klasszicizáló folysórácsok. Az udvaron vörösmárvány fülkealaku kut.

Gen.Lak.Bpest

barth

Zitterbarth Mátyás ifj.

/ 1803-1867/

MDE

A pesti megyeháza /Repr. 77.242. 243. kép/
a régi Nemzeti Játékszin. 1837.
A Marczibányi ház /Nádor utca/
A saját háza /Nádor utca 30/

93.o.

Borsos - Sódor - Zádor : Budapest. Bp. 1959.

93.o.

ifj. Zitterbarth Mátyás

építész

Akadémia u. 1. sz- épület.

65.o.

Székely László /szerk/: Budapesti zsebkalauz.
Bp. 1960.

R. D. K.

ifj ZITTERBARTH Mátyás építész

Bp. V., Városház-u 7. Régi vármegye-
ház, 1838-41. (Repr. 151.)

Hátsó homlokzata (Semmelweis-u. 6.)
Hofrichter József 1822.

Magyar építészet. Bp. 1954. 92. l. 239. e

MDK

építész

Zitterbarth Mátyás

Palóczi E: Egy kétemeletes ház történetéből. /a bp-i áru és értéktőzsde félszázados jub. alk./ Pesti Hirlap 1914, jan. 25. 66. l.

Zitterbarth Mátyás

MDK

Egyetem u.6. egykori Károlyi palota. 1831.ben
javitásokat végez rajta

GenZakBpest. Kézirat. 36. l.

M.D.K.

Zitterbarth Mátyás, építész

meglepően birtos arányérzéhét hangsulyozza a szerző, mely különösen a régi Városháza épületén volt érezhető, mielőtt 1863-ban Kasselik+) azt egy emelettel megfoldotta.

Dr. Bierbauer Virgil: A palatinus-stilus viszonya az európai klasszicizmushoz.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp.

Havi Füzetek, 1925. II. évf. 4-6. sz. 39. old.

x) Vámos szerint az 1863-as ráépítés Hild József műve

M. D. K

ZITTERBARTH Mátyás építész
(1803 - 1867)

A. Z. család legjelentékenyebb tagja
Pesti volt megyeháza. (1838) refr.
egykori Nemzeti Kiszház (1833-1835)

Genthon-Németh Végvári-Záder: Magyar müvészet 1800-194
Bp. 1962. 38, 50-51,

Zitterbarth Mátyás épitész M.D.K.

Pest , megyeháza,

Zádor Mihály: Kaposvár, 1964. 119.l.

MDK

Zitterbarth Mátyás építőmester

Cikk: A biedermeier Buda és Pest.

Magyarság, 1923.dec.16. 14.lap

mdk

Litterbartl Mátyás epitész

terve a Marcibanyi palota epitéselez (Nádor n 10)
1832 ben nyujtotta be a Szépitő Bizottmány-
hoz 1838-41 ben épitette a Vármegyeházát.

Bertalan Vilmos. A Kiscelli Muzeum.
Bp. 1962.

29. l

ifj. Zitterbarth Mátyás

épített 1850-ben saját részére a Bp. V. Münnich Ferenc u. 20. sz. házat

Pereházy Károly: Müemlék lakóépületek restaurálása a pesti Belváros rekonstrukciójában. - Müvtört.Ért. 1969.4.sz. 29o. l.

MDK

Zitterbarth Mátyás épitész

Budapest, megyeháza 1838/ repr. lo l./
Nemzeti Szinház 1837 / repr. 15 l./ 1912-ben lebontották.
vasuti indóház a mai Nyugati helyén

Rados J:A magyar klasszicista épitészet hagyományai.Bp.1953 9, 12, 13, 22.

MDK.

Titterbarth Mátyás építész

Szekszár, Városháza megyeháza

MDK

Zitterbarth Máytás épitész

Pesti megyeháza
Pesti magyar szinház 1837

Kardos Gy:Magyar klasszicista épitészet társadalmi
gazdasági, politikai alapjai.Bp.1952 15. 22, 23

MDK

Zitterbarth Mátyás épitész

épitkezéseinek ellátására Rákosmezőn állit fel téglaégetőt

1829-1847 között mintegy 2oo épitési engedélyt kér

1813-ban a régi Sas utcában épit házat magának

1843 u.itt 3 emeletes házat épit magának

Zádor A:A magyar klasszicizmus épitészeinek társadalmi helyzete.Bp.1953 61, 64, 66, 67, 68,

Zitterbarth Mátyás

MDK

Egyetem utca 16. /Patasiché, Barkóczyó, majd Károlyiópalota/.

1696-ban Kalcher Márton épitette.
1759-68-ban Mayerhoffer András és fia átalakitotta.
1799-ben Jung János bővitette.
1831-ben Zitterbarth Mátyás végzett rajta javitásokat.

Repr. 181. kép.
Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.
100.l.

Zitterbarth Mátyás

Zitterbarth Mátyás háza/Bp./V.Bajcsy Zsilinszky u. 22./ Ő tervezte háromemeletesre. Itt is halt meg 1867-ben.

A negyedik emeletet Komor Marcel és Jakab Dezső tervezte.1923.

Zakariás G. Sándor:Budapest. Bp. 1961. 95.1.

M.U.K.

ZITTERBARTH Mátyás épitész

Az Ausztriából jött épitész-
család tagja

Rados Jenő: Magyar épitészettörténet Bp. 1961. 246.

Zitterbarth Mátyás MDK

építész

Budapest gyógyuló sebei.
Haladás 1949. máj. 19.

ZITTERBARTH épületei

Tervrajzai a Budapesti Történeti Muzeumban

Budapest műemlékei II. k. 1962. 395.l.

. . . . . .

Budapest müemlékei II. Kp. 1962.

M.D.K

ZITTERBARTH bányás építész

az Orsz. Ideg-és Elmegyógyintézet

(vöröskadsereg út 1 = 116.) építésének

vezetője Mayer József szerződésének

felbontása után (1860.) 1863-~~1866~~ 1867 ig.

Tervező: Zeith Lajos bécsi építész

feltehető hogy Zitterbarth helyenként

az épület formaadásában is nevelet

játszott

Budapest müemlékei Ii. Bp. 1962. 270. l.

M. D. U.

ZITTERBARTH Mókyás építőmester

A Császár-fürdő újjaépítésének kivitelezője (1841 —

Tervező: Hild József

Budapest müemlékei II. p. 1962. 211. l.

Zitterbach [Mátyás ?], építész
[Zitterbarth]

A Tőrárosi Levéltár bírtokában megvannak Zitterbach [:] eredeti tervei.

(-ts): Költözik a levéltár. 3.

ESTI HIRLAP, Bp. 1963. jan. 28.

Zitterbatth Mátyás épitész M.D.K.

1803-1867

E néven aharmadik épitész a családaban.

Pesti vármegyeháza. repr.

Nemzeti Szinház / 1835-37/

Péteri , evangelikus templom.

kampis Antal:A képzőművészetek története 679-680.l.

A Kultura Világa Bp. 1963.

Zitterbarth Mátyás épitész M.D.K.

Mütermében dolgozott mint rajzoló Eckh János

Kampis Antal: A képzőművészetek története 678.1
A Kultura Világa Bp. 1963.

Zitterbarth Mátyás, építőmester M.D.K.

vezetésével épitettér fel 1840-ben, a mai Gorkij fasorban, az új cellövöldét, mely nagyjából igazodott az 1838-as pesti árvíz idején elpusztult lövöldéner Zambelli-féle terveihez.

Cifra Péterné: A pesti polgári cellövöldék.

BUDAPEST, 1967. Bp. V. évf. 12. sz. 42. old.

MDK

Zitterbarth Mátyás épitész

Bp. épitési történetének fejlődése.

xcxcxcxcxcxcxcx 30éves jubileum. Magyarság, ~~1xx~~ 1925. jan.2o. 8.l.

MDK

id.Zitterbarth Mátyás építész

Bierbauer cikke. MMÉEKözl 1927, 11-12.sz. 64-7o l.

Zitterbarth Mátyás
/id. ?/

Bp.V. Nádor utca 26.

Zitterbarth Mátyás épitette magának
egyemeletesre. 1831.
Hild József magasitotta kétemeletesre
Pflanzert Józsefnek. 1836.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.
117.l.

Zitterbarth Mátyás

Tervei alapján épültek fel Pest város klasszicista házai.

Perényi Imre: A város központja, tervezés, rekonstrukció. Budapest, 1970.

1957.

Zilahy Lajos

„István Főherceg" c.

fogadója - emlékre.

Magyar ~~Hírlap~~ Nemzet

1969 jan. 9.

ifj. Litterbarth Mátyás, építész M.D.K.

az építőmester családja harmadik tagja főleg a pesti Városháza épületével és az 1835-1837 között épült (és 1909-ben lebontott) pesti Nemzeti Színházzal örökítette meg nevét.

Antal Kampis: Kunst in Ungarn,
Bp. 1966. Corvina

214 old.

M.D.K.

Zitterbarth Mátyás, ifj. építész

A romantikus építészet / 1845-től/ egyik jelentős alakja

Perchász Károly: Romantikus épületek restaurálása a pesti Belvárosban

Műemlékvédlem., 1964. xx. 2. sz. 92. l.

MDK

Zitterbarth Mátyás építész

villát tervez a városligeti fasorban.

Turányi Kornél: A Fasori diszkertek.
Budapest Régiségei, 1950. 583 l.

Zitterbarth Mátyás és Kasselik Ferenc

a gellérthegyi erőd, a Citadella építésével

bízták meg őket. I. Ferenc József 1850-ben 200000

ft. költséget engedélyezett és elrendelte az építkezés

azonnali megkezdését.

T. Papp Melinda: Citadella

Vendéglátó régi házak, Műszaki Könyvkiadó Bp. 1979. 47.o.

Zitterbarth Mátyás, építész

(széky) Teraszos teret terveztek

Esti Hirlap, Bp. 1978

Innen, ezzel kezdődik a tér története. Zitterbarth Mátyás — a pesti megyeháza, a mai Pest megyei Tanács építője — építette indóházát. Járt erre omnibusz, lóvasút, itt volt az első pesti villamos egyik

5

végállomása. A Nyugatinál — ahonnan többségükben kelet felé indulnak a vonatok. A Nyugatinál, amelyik nincs, nem is volt a téren, oldalában legfeljebb. A Nyugatinál, amelyik középpontja és meghatározója lesz az új Marx térnek

— *És most?*

— Már minden rendben van. Megnősültem ismét. Dunaharasztiban, egy nagy ház melletti kis házban — az udvarban — lakunk: szoba, konyha, kamra van. Megvagyunk. Most kapok először teljes fizetést a Volántól. Jó a pénz, lehet keresni. S a volt taxis brigádtársaim is küldenek havonta ezer forintot. Nem panaszkodhatom én itt sem-

Zitterbarth

Mátyás

Minvezeti lex. 839 l.
Revai lex. 19. 687. l.

építész, szut 1803, megh. 1867.
Egyike a kiválóbb veoklasszi-
cista magyar mesterekynek. Fő-
müve: Pest vármegye (szék) házának
városházutcai rizje. Z. épitette
~~a kt. hipot. kápolnát~~ (az első Nem-
zeti szinházat is, melyet 1874.
átepitettek, s utóbb lebontottak.

(1835.

Zitterbarth Mátyás

Wien

Kapu 13. l.

Zitterbarth épitész

lárd

Lay Bpest iparmúokiáll

59.1.

SZÉF

EI

HEV

Zitterbarth Mátyás

l.

Benedek empire

25. l

38, 39. l

40. l

MDK

Zitterbarth Mátyás ifj.

Nádor u. 3. Sarokház.

1820-ban épitette Brein Ignác Sellner Ferenc lakatos számára.
1843-ban ifj. Zitterbarth Mátyás második emeletet huzott rá.
1861 és 1870-ben Pan József Deutsch Ignác és fia részére a házat és homlokzatát átalakitotta.

Ideiglenesen helyreállitva.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961. 115.l.

M.D.K.

Zitterbarth Mátyás,ifj.épitész

A családban a harmadik épitész.Az ő alkotása a pest-megyei Péteri község evangélikus temploma .Finom arányú,mértékkel tagolt,egységes belsőterü alkotás.
469.o.

Kampis Antal: A képzőművészetek

A Kultúra Világa.III.köt.A képzőművészetek,a zene, a szinház és a film.Minerva.Bpest.1960

M.D.K.

Zitterbarth Mátyás, id. épitész, 1803-1867

A Pesti megyeházának Városház utcai oszlopos, loggiás homlokzata és árkádos udvara, valamint a lebontott régi Nemzeti Szinház, stb. az ő müvei. 466.o.

Kámpis Antal: A képzőművészetek

a Kultúra Világa. III. köt. A képzőművészetek, a zene, a szinház és a film. Minerva. Bpest. 1960

M.D.V.

ZITTERBARTH Mátyás, ifi építész

Az Ausztriából jött.
A Zitterbarth építész csalá-
tagja

Radon Jenő: Magyar építészettörténet Bp. 1961. 246. l

M. D. K

ZITTERBARTH Mátyás, ifj. építész

(1803-67.)

A régi Nemzeti Szinház (1837)

1838-41 bármegyeháza

ivészettörténeti A B c Bp. 1961. 393, 515, 566. e.

LETTER RATE

Zitterbarth Mátyás ifj MDK

Alpári Gyula u. 21. sz. házat 1847-ben
épitette Simonyi Agost számára.

ZAKARIÁS G; Sándor: Budapest. Bp. 1961.
93.1.

Zitterbarth Mátyás ifj.

MDK

Varga Sándor kapitány háza. Akadémia u. 1.

Épitette ifj. Zitterbarth Mátyás. 1835.
1846-ban Emmerling Károly Kasselik Ferenccel István főherceg szállóvá alakitatta át.
1849-ben Hentzi ágyui megrongálták, helyreállitotta Kasselik F.
1927-28-ban Hikisch Rezső ujabb két emeletet épitett rá.
Nagy Elemér 1958-ban teljesen helyreállitotta.
Repr. 166. kép.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961. 91.l.

Zitterbarth Mátyás ifj.

Bp. V. Nádor u. 20.

Tervezte magának. 1850.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.
116.1.

Zitterbarth Mátyás ifj.

1857-ben Heben Ferenc rézére épitette a Ferenczy István u. 18. sz. házat.

ZAKARIÁS G. SÁNDOR: Budapest. Gy. 1961. 104.l.

MDK

Zitterbarth Mátyás ifj.

Bp. V. Váfmegye u. 3.

1834-ben ifj Zitterbarth Mátyás épitette egyemeb tesre Guggenberger Lipót számára.

1872-ben Knabe Ignác épitette rá a második emeb te tet. Justh József részére.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.
131.1.

MDK

ifj.Zitterbarth Mátyás ép.

Gyulai Pál u. 11. ház. 1 emeletes

GenZakBpest. Bp. müeml.jell.épületei.jegyz.1949.
66. l.

Z i t t e r b a r t h Mátyás
építész

Lechner Jenő dr.: Amig Pest-Budából Budapest lett. Az Ujság.1925. febr.15.

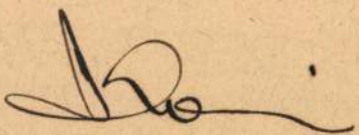

Zitterbarth Matyás

vród

Nádasdi Heinez Katalin

Alt Rudolf pesti lát-
képei Budapest 1946.

II. erf. 4. 4

T.

42 I. -7.11

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Rothermere-utca 12. III. 2.

Vásárlási tudnivalók.

A katalógusban megadott eladási árak **ezer koronákban értendők.**

A műtárgyak eladását kizárólag **Kató Kálmán** műtáros eszközli.

A vételár 50%-a a vásárláskor, a többi 50% pedig 8 napon belül, legkésőbb azonban a kiállitás bezárásakor fizetendő.

A Nemzeti Szalon

Előkészületben:

Lengyel művészek representativ grafikai kiállitása.

A Cennini Társaság III-ik kiállitása.

A «Céhbeliek« VI-ik kiállitása.

A magyar rézkarcoló művészek és grafikusok egyesületének kiállitása.

A Spirituális művészek II. kiállitása.

Zitterbarth Mátyás

l.

Schoenkörpvarosh

135. l.

Zitterbarth Matyas

irod

Hekler Budapest

83, 89. l.

Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye Régészeti
és Néprajzi Bizottságának támogatása

VII. 287.

Z i t t e r b a r t h
építész

Független Budapest. 1920.okt.22.
(A régi Budapest építészete.)

Zitterbarth Mátyás

l.
Siklóssy F K T tört.

210. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Zitterbarth Mätzger

épitett

wod
2

Genthclass

5 l -

A tekintetes budapesti IV. ker. kir. Járásbirósághoz.

Sommás keresete

RÉVAI TESTVÉREK IRODALMI INTÉZET RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

budapesti bej. czégnek (VIII., Üllői-út 18. sz.)
képv. **Dr. ARDÓ ALFRÉD** *ügyvéd,*
lak. Budapesten, V., Sas-utcza 3. sz. a.

Zitterbarth Mátyás

Épitom.

l

Schoen Rökus-kaja

7. l -

Római Köemlékek a Mosonmegyei

Múzeumban VI. 166.

Zitterbarth Mátyás

építőmester

l.

Schoen Kálmán-tér

7.-l.

Veres Pálné VI. 76.

Zitterbarth Mátyás

épitett

l

Schoenjózsefvarosi

6. l

Fejérvármegye VII. 161

Zitterbarth Mátyás

Pest vármegyeháza
1838 – 1841 –

vód
Bierbauer Virgil –
Az épitészet. Magyar
Művelődéstörténet.
T. K. Bp. é. n. 576 l.
Képpel

HELYSÉG

Debrecen

VÁRMEGYE

Hajdu

ŐRZÉSI HELYISÉG

TULAJDONOS

Ref. egyház

SZAKCSOPORT

Ötvösség

KOR

1719

MÉRET

ALCSOPORT

SZÁRMAZÁSI HELY

M.o.

MESTER

SZEMÉLYI VONATKO

Bethlen Ka

EGYÉB ADAT

Bethlen és

TÁRGY

Kenyérosztó tányér

LEÍRÁS (ANYAG, ALAK, MEGMUNKÁLÁS, DÍSZÍTÉS, FELIRAT, JELZÉS):

Zitterbarth Matyás

vrád

Csemegi József =

A pesti Szent Rókus-
kápolna. Irta: Dr Schoen
Arnold. Bp. 1938.
Könyvism.

MMÉEKözl

1939, 211. l.

miniatür, nő térképe. Osztrák, 1800 k.

ehér zománc, arany csillagos disszel. Német, XVIII. sz. mf.

dele ezüst. Középső része elefántcsont. Két keskeny oldalán, kány. Fedelén sárkányt elővarázsló büvész ülő alakja. Az efántcsontot virágzó fát, virágokat, darvat és repülő sast all, fa és festett elefántcsont berakás boritja. Japán, 19. sz.

Denke. M. a. n. O. T." felirással. Német, XVIII. sz. v.

öngy, szárán szines beágyazott zománcdisz. Magyar, XVII—

FÉMTÁRGYAK.

961—1033.

ak, márványos szinezéssel, Rappaport modorában. Modern.

rajta Madonna gyermekkel. Német, XIX. sz. e. f.

ZTOLYTOK, a hajlott pisztolyagy drótberakásu, a bőrtok

Zitterbarth Mátyás

v. ö.

Lesbos

94. l. 121. l.

126, 160. l.

ALCSOPORT

SZÁRMAZÁSI HELY

MESTER

SZEMÉLYI VONATKOZÁS

EGYÉB ADAT

Zitterbarth Mátyás

épitéz

l

Gent Bpest mův

62,64 l -

Papneveldei Uradalmak Mérnöki
Hivatala Pécs, Szepessy-utca 10. sz.
Telefon: 24-41.

A Műemlékek Országos Bizottsága
megbízásából

Budapest

Zitterbarth Matyas

l

Péter II

80. l

81. l. Keppel

...mai forgatnatja, de viszont a legmüveltebbek
...sító és sugalló erővel. A gyülekezeti mun-
...ámadott mai magyar református egyházunk

...ecen sz. kir. város és a Tiszántúli református
Debrecen, Böszörményi-út 6. szám alatt.
...) drb rendelésnél 25%-ot, 200 drb rendelés-

Teljes tisztelettel:

DEBRECEN SZ. KIR. VÁROS ÉS A
TISZÁNTÚLI REFORMÁTUS EGYHÁZKERÜLET
KÖNYVNYOMDA-VÁLLALATA.
BÖSZÖRMÉNYI-ÚT 6. SZÁM.

...ebrecen. 1937—2020

Zitterbarth Mátyás

Kőmíves mester

írod

~~[illegible]~~

Mikes Lajós: Zuboly könyve. Bányai Elemér válogatott munkái, Budapest, 1916. 212. l. (A „Fruit" sirkő a Városligetben, képpel.)

Zitterbarth

Z. 3. *Mátyás*, építész (1803—1867), a régi Budapest építészettörténetének egyik kiváló alakja, a neoklasszicizmus jeles mestere. Főbb művei: az 1847-ben lebontott régi Nemzeti Színház (1835), amely finom porticusával s üveges verandájával a régi Pest egyik legkedvesebb és legkarakterisztikusabb épülete volt és a megyeháza

1392

városház-utcai része (1838—41), amely monumentális oszlopsorával és szép udvari loggiáival tűnik ki.

E-g II. 6281

Zitterbarth Mátyás

ined

Bier Kass Flo 64. l.

Zitterbarth Mátyás

Erod

Benedek, Frau Dr.

Marzell:

Die Pester Baukunst der Empirezeit.

A Müggyűjtő. 1930.

8-q. n. 236. l.

KE. — Kitüntető elismerés.
SB. — Sommsich Béla gróf díja.
KT. BK. — Képzőművészeti Társulat Barta Károly ifjúsági díja.
BKTN. — Barta Károly táj és népéleti díj.
JJ. — Jendrássik Jenő-díj.
DK. — Demokrata Kör díja.
BM. — Bruck Miksa-díj.
HN. — Horváth Nándor balatoni díj.
HK. — Horváth Károly-díj.
SZM. — Szinyei Merse-díj.
KT. — Károlyi Tibor-díj.
KM. — Képzőművészek és Műbarátok díja.
A. — Akvarel-díj.
MM. — Munkácsy Mihály-díj.
BD. — Bardócz Dezső-díj.
BKA. — Barta Károly akt-díj.
IG. — Jellinek Gida-díj.
TTV. — Testnevelési Tanács Vándordíj.

Zitterbarth Mátyás

1.

Liber Byest nobrai

48. l.

ÉV
UMORA

GYAR KÖNYV

I KIADÁS

Zitterbarth Mátyás

idősebb

l.

Bierbejtört

220. l.

230. l.

232. l. többször

X/23 июля 1914

Zitterbarth Mátyás

Sprenger Pál Ede tervei szerint épitette a ~~[illegible]~~ pesti vasuti ~~[illegible]~~ indoházat, fűtő- és őrházakat 1845–1846-ban. Az indoház 1874-ig volt használatban.* Z. 1803-ban Pesten szül. és 1867 nov. 14-én u. o. halt meg. 1829-tól működött Pesten. 1837-ben épitette a Nemzeti Kinházat, 1838–41-ben Pest vármegye székházát. Számos magán épitkezést is végzett, fotog a nagy árvíz utáni időkben s 1845-ig 190 egyemeletésnél magasabb épületet emelt Pesten.

Der Spiegel. 1846 márc. 18.

Király Kálmán. A nézéves magyar vasut. Budapest 1946. 250. l.

* 1874–77-ben épült a jelenlegi nyugati pályaudvar.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

III. 2.

Budapest, V.,

Rothermere-utca 12. III. 2.

mdk.

ifj. Litterbarth Mátyás

terve: a pesti Indóház 1845.

kép

Bertalan V. A kiscelli Muzeum Bp 1962

36. l.

Ulf. Kirkebrevets Protokol

Aarene: 1 pakke Aarebøker 1845.

Esp

Hjemlaan 17. 2 Kirkelig Pinnemerker Esp 1902

30 L.

Zitterbarth Mátyás

épitesz

irod

Haeufler 1854

I. 154. l.

SZŐTTES,
három darab, népies.
Magyar, XIX. század.
Az Ipolyi-gyüjteményből.

KELETÁZSI

JAPÁN LEGYEZŐ,
selyem, festett, 31 cm.

TÁNYÉR,
japán, zománcos jelenettel.
Átm. 16·5 cm.
XIX. század.

SZARVAS,
bronz, mag. 18 cm.
Kelet-Ázsia.

ISTEN
legyezővel.
Bronz, 9 cm.
Kínai.

EVŐESZKÖZ,
ezüst kanál és két pálca hímzett tokban.
Kanál 22 cm.
Koreai munka, XIX. század.

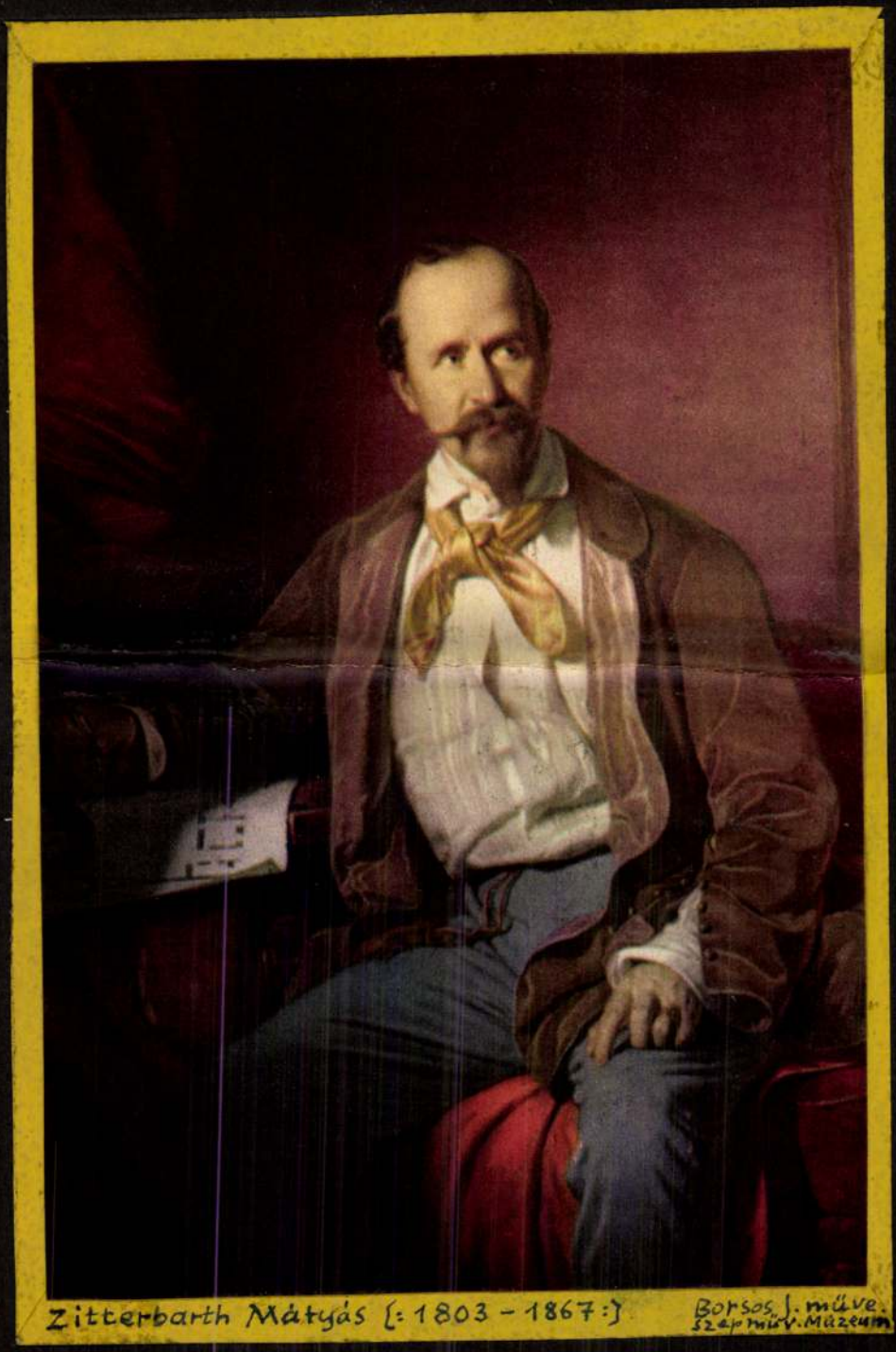

Zitterbarth Mátyás [: 1803 – 1867 :]

Borsos J. műve.
Szépműv. Múzeum

Fennmaradt műve:

MEGYEHÁZA [városház u. homlokzat]

Lipót kápolnát [a Bazilika helyén]
1849-ben bomba érte.
A Régi Nemzeti Színházat 1874-ben
lebontották.

BORSOS JÓZSEF festő 1821–1883.
Később fényképész, majd a „Szép
Juhászné" vendéglő tulajdonosa-
ként halt meg.
A Zitterbarth-arckép a
Szépműv. Múzeumban van.

K.

Zitterbarth Mátyás

Arcképe ismeretlen miniatűr festőtől

Repr.

Horváth Henrik: A régi Buda és Pest a művészet tükrében. (A Székesfővárosi Történeti Múzeum újabb szerzeményeiből.) Magyar Művészet 1937. 8. l. 10. l.

Zitterbarth Mátyás

épitén

archépe Borsos Jó-
zseftől (kejm. Mer.)

repr.

Domanovszky Sándor

Magyar művelődéstört.

V. k. Bp. é. n 17 3. l.

Zitterbarth Mátyás

épitész

archéje Borsos

Józseftől repr.

LykaMagymű1300-50

558. l.

BUDAPEST,
VIII. CSEPREGHY-UTCA 4.

A

Müemlékek Orsz. Bizottsága

tekintetes igazgatóságának

BUDAPEST

IX. Rákos utca 10.

Zitterbarth Mátyás ifj.

archépe repr.

Zádor – Rados

1 tábla

Egy allitolag

Z. Jan

archépe

MEGHIVÓ

a MAGYAR-OLASZ TÁRSASÁG

f. évi április 27-én,
szombaton délután 6 órakor
az Iparművészeti Múzeum (IX., Üllői-út 33—37.) dísztermében

és

f. évi április 29-én,
hétfőn délután 6 órakor
a TESz (V., Falk Miksa-utca 1.) dísztermében tartandó

NYILVÁNOS ÜLÉSEIRE,

amelyeken

P. FACCHINETTI VITTORINO
a milánói Szent Szív egyetem tanára

tart előadást

szombaton:

„DUE FULGIDE GLORIE DELLA SANTITÀ ITALIANA"
címmel (vetített képekkel),

hétfőn: **„LA RADIO IN VOLO"** címmel.

AZ ELNÖKSÉG

Vendégeket a Társaság szívesen lát.

Zitterbarth Mátyás

archepe

l.

Perálltörtképes

148,502. l

Zitterbach Mátyás MDK

építész

A/"hatásos kompozicióban pompásan jellemzett
p o r t r é j á t 2 megfestette Borsos József.

Zádor Anna: A magyar reformkor művészete.
Bp. 1961.

46.

Z. Herbarth Mátyás

Horváth Henrik.

A régi Pest

MAGYAR MŰVÉSZET

1929. 601. l.

ZITTERBARTH Mátyás pesti építőmester

Z., Baumeister in Pest, építi a pesti vakok intézetét. Alapkőletétel 1842 október 3. (1842, 509 l)

—

Z., Baumeister in Pest, Váci-utcai (úti?) nyári lakását Prónay báró 13,000 forintért megvette és két-oldalt vzárnyakat építtet hozzá. (1849, 1210 l)

—

Z. jelen volt a pesti lövölde alapkőletételénél 1840 julius 9.-én, mint annak építésze. (1840, 245 l)

Preszburger Zeitung

(Genthon)

Zitterbarth Mátyás épitész

1867 Nov hó 13 án hunyt el több épitési
közül kiemelhetjük a Nemzeti szinházat
Vakok intézetét a Duna felső köpart-
-ját, s a Gellérthegyi erődöt! 1.)

1.) Hazánk s a Külföld 1867 év. 47 szám Boriték
lapján

Z i t t e r b a r t h M á t y á s
építész

Fővárosi Lapok.1867.nov.16. /Fővárosi hirek./

Zitterbarth

l.

U. 1853.

Kelet-Ázsia II. 147.

Zitterbarth Mátyás

u. 1853

Vas. Lajs.

1913. 768 l.

vegyes

J. 26
1 köt. 8°

Kulinyi
Zsigmond

Szeged uj kora

Egy kötet
[illegible] története (1879–1899) és

Zitterbarth M.

U. 1775

41.

W Ho

Zitterbarth Mátyás

U. 1704

1704

1704

Zitterbarth Mätzen

1803–1867

Ltab II 3

IV. 62, 63, 65,

69, 71, 72

82, 87, 153

Buják h. n. II. 194.

Zitterbarth

epilep

ind

Kart. Ung. 116. l.

Réznietszetek IV. 23-26.

Zitterbarth Mátyás (III)
1803 - 1867

wód

Gerőpesti
263. l.

Törv. védve.

HUNGÁRIA-GYÓGYFORRÁS-
VIZZEL KÉSZÜLT KÉTSZERSÜLT

Budapest, 193 2 X. 10-16.

Szállító-jegy

T. Dr. Szentiváry úr

		Ár	Pengő	fillér
	drb. sütemény reggel			
	„ „ délután			
	„ jour kenyér			
	„ „ sütemény			
	kg. fehér kenyér			
13	„ félbarna kenyér		5	72
	„ rozskenyér			
	„ Graham kenyér			

30-X. — Merkur, IV., Prohászka-u. 6.

TELEFON:
Aut. 69-3-33.

GROSS MIHÁLY
finom fehér sütődéje
I., HORTHY MIKLÓS-ÚT 43.

Zitterbarth Mátyás

l.

Bp Epitőm VI

73 l.

28 PENGŐ

BOLTI ÁR HELYETT

16 PENGŐÉRT

kaphatja meg a kiállitáson dr. Kogutowicz Károly egyetemi tanár DUNÁNTUL ÉS KISALFÖLD IRÁSBAN ÉS KÉPBEN cimü pompás müvét.

A felnőtt ebből ismerheti meg a Dunántul gyönyörü tájait, a serdült ifjuságnak hasznos hazafias olvasmány. A fenti kedvezményt megkapja akkor is, ha a könyvet közvetlenül a Földrajzi Intézettől (Szeged) rendeli meg. A rendeléssel jogot szerez arra is, hogy a közeljövőben megjelenő II. kötetet is hasonló áron kaphassa meg.

Kérjen részletfizetési kedvezményt.

Egyetemi Földrajzi Intézet
Szeged, Zerge ucca 19. sz.

ABLAKA GYÖRGY, SZEGED. KÁLVÁRIA-U.

Zitterbarth Mátyás

épített

l.

Lechner 1940

189. l.

Zitterbarth Mátyás

cvód

2

Magyar Bp.

101. l.

Zitterbarth Mátyás

építőmester

1864. Pest.

V Bp 42. l.

Beszterczebánya Városi Múzeum

X. 197.

Zitterbarth Matyás

l.

Gerő Művészetről

393. l.

Zitterbarth.

cp.

wod

z

V. S. co 06. 297 l.

..... *műhely.*

/főnökség!

v ..... hó ..... n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... szamu .....

am.

évi ..... hó .....

.....

sajátkezű aláírás és munkásszám.

Zitterbarth

cp. Pest

irod

—

Országh. 205 l

_____ *műhely.*

/főnökség!

v _____ hó ____ n történő kifize-

_____ indokából személyesen meg nem

_____ számu _____

:am.

évi _____ hó _____

_____

sajátkezű aláírás és munkásszám.

Zitterbarth Maltz

Lasd
2
Bruk 86.

.....nevü munkás igazolta

.....

a müvezető aláírása.

élyezem:

.....

vagy helyettesének
áírása.

— Endrényi Imre, Szeged.

Zitterbarth Matyas

irod

Om III. 108. l.

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása

Engedél

.....

a műhelyfőnök va
aláír

8. sorsz. Műhelyi minta. —

Zitterbarth Mátyás

1803 – 1867

Spb. 34 l.

Főkönik II. 71.

Érkezett 1904 április 7.

244/904 (Budapest 1904 április 5 — 128 tz. a.)

Országos Tanács véleményt kér Dessewffy Aisztid és Fáy Gyulának egy nemzeti történelmi museum létesítése iránt beterjesztett emlékirata tárgyában. (Átirat a tanács elnökségéhez 1904 szeptember 9.)

Zitterbarth

---

epitaxy

ivod

Seir ~~[illegible]~~ 158.1

Zitterbarth M.

Epitett

laid.

Szabad Müvészet

1948, 3 n. 70 l.

XI. kerületének elöljárója

BUDAPEST
1941 AUG 25 10
112 H

Szentiványi Gyula
úrnak

H.

XI. Lágymányosi u
1/2

. ut. 6. sz. borítékmintája 1941 — 5370

M.D.K.

Zitterbarth . . . . . ácsmester

22

1850-től kezdve tíz éven át vállalta a Duna lipót városi egyik szakaszám, "árvíz veszély idején a veszélyes helyen álló közlekedési eszközök és a feltőkerezetgát felügyeletét"

Török Pál: Pest-Buda 1850-ben. Városi Szemle, 1943. 29.lvf. 21-22.old.

Zitterbart Mátyás
építőmester

Írad

Tér és Forma
1938. 14. l. (Arckeppel)

tozva. 2 drb. . . . . 60.—

448. HEVERŐ. Halványkék és aranymintás brokáttal kárpitozva . . . . . 60.—

449. FALITÜKÖR. Diófa keretben. Barokk stílus . 20.—

450. SZOBORÁLLVÁNY. Tölgyfa . . . . . 5.—

451. KAROSSZÉK. Faragott és aranyozott fa, gobelin kárpitozással. Louis, XVI. stílus . . . . 30.—

452. KAROSSZÉK. Faragott és aranyozott fa, halványzöld bársonybrokáttal kárpitozva. Külön ülőpárnával. Barokk stílus . . . . . 90.—

453. NAGY KAROSSZÉK ÉS HÁROM KISEBB KAROSSZÉK. Selyemdamaszttal kárpitozva. (Kissé hibás.) . . . . . 120.—

454. KAROSSZÉK. Diófa, faragott és részben aranyozott díszítéssel, zöld selyemdamaszttal kárpitozva. Barokk stílus . . . . . 70.—

455. ÜLŐBUTORKÉSZLET. Diófa, faragott díszítéssel, zöld selyemdamaszttal kárpitozva. Barokk stílus. (Pamlag és 4 karosszék.) . . . . . 350.—

456. KAROSSZÉK. Tölgyfa, faragott díszítéssel, rózsaszínű csíkos damaszttal kárpitozva. Barokk stílus. 2 darab . . . . . 40.—

457. FALITÜKÖR. Fekete fakeretben, gazdagon faragott és aranyozott díszítéssel. Magyar, XVIII. század . . . . . 80.—

Zitterbarth Mátyás

MAGYAR MŰVÉSZET

1925. 343, 346, 350, 356.
1928. 329
1930. 343
1929. 600–1, 605

cserkészünk sem szabad, hogy kimaradj

A mai nyomorúságos időkben

Ezért azzal a kéréssel fordulunk Nagyméltóság- Méltóságod- Nagyságod-

tasson közelebb célunkhoz. Kérjük, ne

lapot, hanem azt az összeget, amelyet s

támogatására, méltóztassék a mellékelt c

Szíves áldozatkészségét sok so

Budapest, 1933, junius 15-én.

Zitterbarth Máté

Magyar Művészet
1925. 343, 346, 350, 356
1928. 329

Árszabás, abanyvármegyei 1626-iki VI. 207; 1653-iki VI. 207; 1696-iki VI. 207;

1701-iki VI. 207;

1721-iki VI. 208;

1744-iki VI. 208. —

Zsiderbarth Mátyás

l.

Tanulmányok Bp.
múltjából

X 191. l.
192. l.
193. l.

Zitterbarth Mátyás

1831

l.

Tanulmányok Brest II.

96. l.

Zitterbarth Mátyás ifj

l.

Tanulmányok Bpest I.

78. l 79. l 82, 95, 96. l.

Z i t t e r b a r t h Mátyás
építész

Épitő Ipar-Épitő Müvészet. 1929. aug.15. (P.: A régi Pest épitőművészetének uttörői.)

MÉK

Zitterbarth építőművész

A fővárosban pártlanul szép és előkelő művéket létesített a már városi értelemben szabályozott utcákban.

Jakab Dezső: Láng Adolf élete és művei.

Építő Ipar - Építő Művészet,1917.máj.20.
123.lap

Zitterbarth

epiter

Urod

M. Tiarmonnet

1908. 071.

.....-i m. kir. posta- és távirda-pénztár.

Nyugta

.....azaz: ..... Korona .....

mely összeget, mint évi ..... K lakpénzemből az 190..... évi .....

lakbérnegyedre eső részletet, a .....-i m. kir. posta-

..... pénztárból minden hiány nélkül felvettem.

Kelt .....-n, 190..... évi .....

Zitterbarth (Matyas?) IV.

építész (?)

Ney Ferenc Az első magyar festészeti akadémiát gyarapító tanulók évkönyve I. f. 1846-1857. Pest. 1852.

28 l

M.D.K.

Zitterbarth [Ferenc ?] építész

nevét „mint az ötvenes évek egyik legfelkészültebb építő-mesterét" említik:

A M.M.É.E. építészettörténeti kiállítása

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesitője, Bp. 1898. XVIII. évf. 86. és 113. old.

Zitterbarth MDK

az 5o-es évek egyik legjelentősebb építőmestere

A mérnök-egylet kiállitása.

Képzőm.társ.kiáll.Tárgym.1899.terv.nemzetk.kiáll.

M.D.K.

Zitterbarth Mátyás, építő-mester

nevét emliti a szerző, mint ari tagja volt a Nemzeti Kaszinónak.

Lengyel Géza: A szép mesterségek kezdete.
Ferenczy István sorsa.

Bp. 1964. 191 l. 14 t. 134. old.

MDK

Zitterbarth Mátyás épitőmester

Lestyán Sándor: Pesti Casino 1837. Ujság 1938. I. 16. 8. l.

Zitterbarth Mátyás

irod

Borbklasz

8.l - 27.l (Terverte a soroksár-péteri ev. templomot, épült 1822-33. Keppel) és a pesti vármegyeházát 1840-ben.
A terv rep. 107.l.
Az épület homlok-zata 33.l. Ha Hild János nüvének mondja, (ki még 1811-ben meghalt) és azt írja, hogy 1838-ban épült, tehát 2 évvel a tervezése előtt.

3 noba 1 kovyha, – al
1. kovyha és 1 előnoba
Ezen nobák festé
annál inkább, mert
azt vegezteti.
Tintelettel kérem a
annak keresztül viteléne
dijat kiutalvázostat
Zobp

1 db
eredeti melléklet.

Zitterbarth Mályás

itj

épitesz

Gen Zak Bpest

45. I.

VERGRÖSSERUNGEN,
Negrotypien ect.
Manchettenknöpfe,
Kravattennadeln,
BROCHEN, JOUJOU,
BECHER.
TASSEN. TELLER
mit eingebrannter Photographie

Ezennel,
nyugtát me
Alázat
tam a Fekü
Bizottságán

Zitterbarth Mátyás ifj
építész

Gentmüeml

44, 45 (többsz), 47,
48, 57, 64 (többsz),
65, 67, 75, 81, 350,
503. l

esegyház helyreállitásának

avi pénztári naplója.

	Melléklet	Bevétel	Kiadás
ár			
		5.60	
I/4.	1.	✓	21.-
.	2.		21.-
3.	3.		21.-
5.	4.		17.50
tő			
	5.		420.-
rítás	6.		10.-
IV/1.	7.		21.-
ottsá-			
ve		535.-	
		✓	// 9.10

Zitterbarth Mátyás ifj

l. Schoen 1948

15. l. 18. l.
20. l. 22. l. 23. l.
24, 25 (Tobbvör), 27. l.

é jobbra ~~nézve~~ fordult. Leeresztett jobb kezében keztyü
ra ~~tesz~~ tette. Rövid hajat, bajuszt és pofasza-
ra valója felett szalagon rendjelt visel. Kettős
s, derekát szolgálati jelvény övezi, ~~H~~ oldalán
kép alatt két sorban:

ENANT VON GRABBE
Majestät des Kaisers von Russland"
RAUH"
nach der Natur lith.
Eduard Kaiser 1849."
EN, bei L. T. Neumann"
um des Verlegers mit Vorbehalt gegen Nachdruck"

az alak nagysága 35 cm.

a 8721. (köz. nyom.).

107/95 N° 116.

Zitterbarth Matyás

tervei szerint épült 1835-
ben a Nemzeti játéz-
szín épülete ~~to~~ a Kerepesi
utcza.

Lbp. 188 l

Leboulottak az 1870-es
években

Ertl, nagyváradi főerdőmester

V. 190

Zitterbart Mátyás

építész

Épített a pesti magyar színházat 1837-ben. Magyar ember.

Magyar játékszín. Honművész 1837. 551. l.

Zitterbart Mátyás

épitémester

épitette a 30 as években a nemzeti szinházat Pesten

V. A magyar opera multjából. Vas. Ujs 1884. 414. l.

— Férjhez kérnek, lányom? Odaadjalak-e, lányom?

És mindannyiszor ekkép adta ki az új kérők útját:

— Nem lehet, barátom. Nem akar férjhez menni a vaslány.

Így suhant el kilencz esztendő, a fukar oláhra nézvést az aranyak csengésének vad gyönyörűsége között, a lányok szempontjából pedig egyre szomorúbb magányosságban.

Ime, már Anicza, a legifjabb leány is elérte a huszadik évét és a vasláda miatt eddig senki még csak meg sem merte kérni szegénykét.

Ámde csupán eddig. Mert ekkor történt, hogy egy fiatal örmény kereskedő telepedett meg a városban és épen Argyelánék átellenében bérelt lakást. Az örmény szép szál legény volt, Anicza gyönyörű, viruló hajadon, az ablakok pediglen épen hogy farkasszemet néztek egymással, hát igen természetes dolog, hogy a két fiatal lélek között hamarosan létrejött az a titokzatos kapcsolat, a melynek szerelem a neve.

Hajágó — így hivták az örményt, — idejekorán kipuhatolt mindent, a mi csak Argyelán házatájékára tartozott. Tudta, hogy ha feleségül kéri a leányt, a vén bolond oláhja nem Aniczát fogja megkérdezni, hanem a «vaslány»-t, hogy férjhez adja-e? A vaslány pedig, bizonyos volt benne, senkihez nem megy férjhez. Igaz, hogy Anicza olyan szép volt, hogy még megszöktetni is érdemes lett volna, de mit ér a gazdag ember lánya, — okoskodott az örményben a kereskedő szellem, — ha kitagadja az apja? A vaslány nélkül — gondolta — nem sokat lendít az ő dolgán ez a szép, eleven leány. Ha tehát igazán boldogulni akar, a vaslánynyal együtt kell Aniczát megkaparintani.

Hajágó uram nem azért volt örmény, hogy ki ne tudta volna eszelni a módját, mint lehessen elérni a nehéz czélt. Összebeszélt Aniczával, és azután egy borongó nap délelőttjén ő is bekopogtatott Argyelánhoz.

— Mi jót hoztál, öcsém? — kérdezte már eleve csufondáros hangon a vén fukar, megszimatolván, hogy mi járatban jöhet hozzá a fiatal örmény.

— Vinni szeretnék, — felelte gyanus szerénységgel Hajágó — Aniczát szeretném feleségül vinni.

Az öreg — óh a gonosz, vén csontja! — mosolygott.

— Aniczát kéred feleségül, öcsém? Aniczát? No hát akkorj ülj le és várd meg, a míg megkérdezem a lányomat a dolog felől!

Ezzel széket tolt elejbe, ő maga pedig kifordult az ebédlőből és ment egyenesen a fegyveres szobába a vasládához.

Odalépett a sarokba, s leguggolván a ládika mellé, begörbítette az ujját és előrehajolt. Aztán a bütykös mutatóujjával megkopogtatta a ládát:

— Kipi-kop . . . Lányom, férjhez kérnek!

Elégülten mosolygott:

— Hm, nem hagy el engem az én vaslányom.

Ebben a pillanatban a láda fojtott, nyomott, kisérteties hangon megszólalt:

— Argyelán, Argyelán Tógyer, férjhez akarok menni.

A vén zsugori a térdére esett. Kezével rémülten fogódzott a ládába.

— Mi . . . mi ez?!

— Argyelán, — hallatszott újra, mintha a láda fenekéről jönne, tompán a szózat, — Argyelán Tógyer, férjhez akarok menni. Adj férj . . .

— Úristen! — hördült fel a vén oláh és a milyen hatalmas szál ember volt, akkora erővel kapta fel a földről a nehéz vasládát.

— Adj férjhez a becsületes örményhez, — hangzott tovább, mintha mi sem történt volna, a kisérteti szózat.

Argyelán, fölkapván a ládát, izmos karjával magasra emelte a feje fölé.

— Nem . . . nem . . . nem adlak oda senkinek!

Aztán, mialatt a titokzatos hang épen ezt ismételte, hogy: «Adj férjhez», egyszerre csak ládástól végigzuhant a padlón.

A zuhanásra a rozoga ruhásszekrénynek, a melyik ott állt a cserépkályha mellett, a vasláda tőszomszédságában, lassan kinyilott az ajtaja s a felaggatott régi ruhák mögül ijedt ábrázattal kilépett belőle Anicza. Kezében fonográf volt.

Argyelán, a ki eszméletlenül terült el a földön, erről már nem tudott semmit. Sok dörzsölésbe, még patikaszerbe is került, a míg végre nagynehezen magához tudták téríteni. De most már nem a régi vas-Argyelán volt többé. Hanem megtört és roskatag. Mintha csak a sírjából lépett volna vissza a földre. És első kivánsága, a mint szóhoz tudott jutni, az volt, hogy a vasládát, az ő — mint reszkető hangon mondott, — hűtelen vaslányát, tüstént vigyék ki a szobájából. Ne csak a szobájából, az egész házából! Ő ugyan nem marad egy födél alatt azzal az ördöngössel.

— Vigye, — rebegte fogvaczogva, — vigye magával Anicza az . . . az ura házához . . .

. . . A furfangos Anicza tehát férjhez ment a ravasz örményhez.

És mivel a cselről azután sem szólottak a vén oláhnak, nem lévén többé útban a háznál a szivtelen vasláda, Aniczának két idősebb nővére is, megkésve bár, de mégis eléggé hamarosan főkötő alá került.

S mikor már mind a hárman férjnél voltak és az asszonyok maguk között kipattantották a csodatevő fonográf titkát, hálából, szentkép helyett, életük fogytáig ott állt mindegyiküknek a szobájában, az imádságos könyvük mellett egy-egy fonográf. Ne mondhassa senki, hogy hálátlanok voltak az Argyelán-lányok.

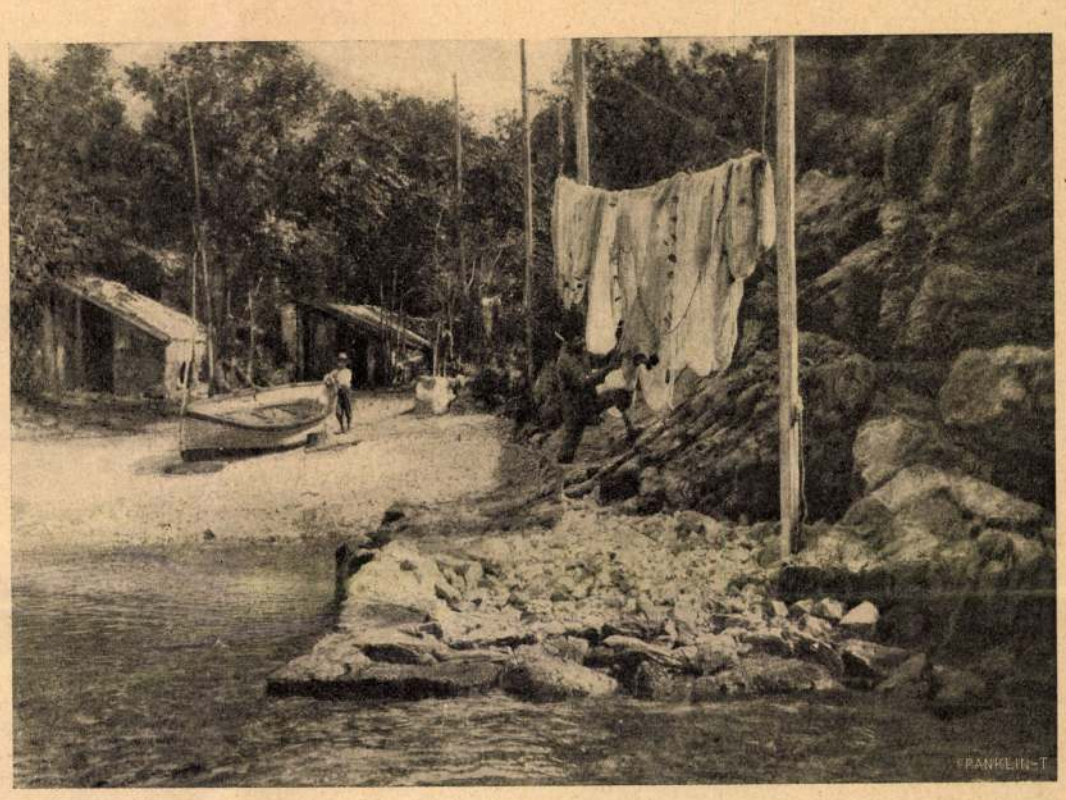

HÁLÓSZÁRÍTÁS EGY HALÁSZTANYÁN

TUDOMÁNYOS HALÁSZAT A QUARNERÓN.

Ha lemegyünk a tengerpartra és nézzük a véghetetlen nagy vizet, önkénytelenül azt kérdezzük, ugyan milyen a világ, milyen az élet oda lenn a vizek mélyében? Mert a mit az iskolákban a könyvekből és egy-egy preparatum szemlélgetéséből tanulunk, az nagyon is halvány fogalmat nyujt a tenger csodás világáról. Látni kell azt ott a helyszinén, kimenni a tengerre és végignézni azokat az érdekes műveleteket, melyeket *Garády* Viktor tanár, a fiumei tengeri biológiai állomás megteremtője és vezetője végez a tengerészeti hatóság kis «Klotild» gőzösén egy-egy tudományos halászat alkalmával.

Úgy tűnik föl ilyenkor a kis gőzös, mintha valami világkörüli útra készült volna. A födélzet tele van mindenféle hálóval, a tengerkutatás számtalan eszközével: mélységmérőkkel, termométerekkel, sürűségmérővel, vízmerítőkkel, üvegedényekkel, konzerváló folyadékokkal s még egy csomó egyéb furcsa szerszámmal. Ha aztán az *elvetett hálót*, mely végig suhant a tengerfenéken, magával ragadva mindazokat az élőlényeket, a melyek vontatás közben útjába vetődtek — *felhúzzák* az emberek, és kiürítik tartalmát a fedélzetre, az szinte hemzseg a sok élő teremtménytől. — Ott nyüzsög a sok hal, rák, csiga, polip, szépia, aktinia, csillag és különféle tüskebőrü tarka összevisszaságban. De csakhamar előkerülnek az üvegedények és hozzálátnak a gyűjtéshez. Vannak olyanok, a melyeket élve kell berakni a tengervízzel telt nagy üvegtartókba, az állatok javarészét azonban mindjárt a hajó fedélzetén konzerválják, különféle konzerváló folyadékkal telt üvegvázákba rakosgatják, hogy aztán a biológiai állomás aquariumába és a múzeumokba kerüljenek.

Ezt a biológiai állomást néhány évvel ezelőtt létesitette kereskedelmi kormányunk, hogy tengerünk állatvilágát alaposan megismerjük, a mi tengeri halászatunkra is üdvös és hasznos. Sőt a jelenlegi kormány — felismervén a tengeri biológiának a halászat szolgálatában való fontosságát, — azzal az eszmével foglalkozik, hogy az intézetet, mely most a tengerészeti hatóság épületében van, legközelebb kibővíti és megfelelő új épületbe helyezi át.

HOGYAN ÉPÜLT A NEMZETI SZINHÁZ.

Most, mikor a Nemzeti Szinház régi épületének napjai meg vannak számlálva, nem lesz érdektelen, ha egyet-mást elmondunk — egykorú hiteles adatok alapján — arról, hogy hetven évvel ezelőtt hogyan épitettek Pesten szinházat s nevezetesen: hogyan épitették a Nemzeti Szinházat.

Az épitő technika fejletlensége s főképen az anyagi eszközök elégtelensége tömérdek akadályt gördített a Nemzeti Szinház épitése elé is. És valóban csüggedést nem ismerő kitartásra, soha meg nem csökkenő energiára volt szükségük ama lelkes férfiaknak, a kik a nemzet e fontos kulturális ügyét végre mégis diadalra segítették.

Az épités megkezdését hátráltató nehézségekről eleven képet fest *Földváry* Gábor, Pest vármegye alispánja, a ki később az egész épitkezést vezette, abban a jelentésében, melyet 1839 augusztus 30-án a tekintetes Karok és Rendek elé. «Félszázados forró óhajtása volt a nemzetnek, — irja Földváry — hogy Pesten, mint az ország közepettén, egy nemzeti szinház létre hozattassék, melyet a nyelv előmenetelesítésében a nemzetiségnek mintegy kiegészitő részét, mindig sokkal nagyobb, sokkal mélyebb jelentőségű ügynek tartott, mint az más nemzeteknél, hol a szinház talán inkább csak, és néhol egyedül mulatságnak helye, mert tudta azt, hogy nemzeti öltözet, szokások és nyelv közt ez utolsónak

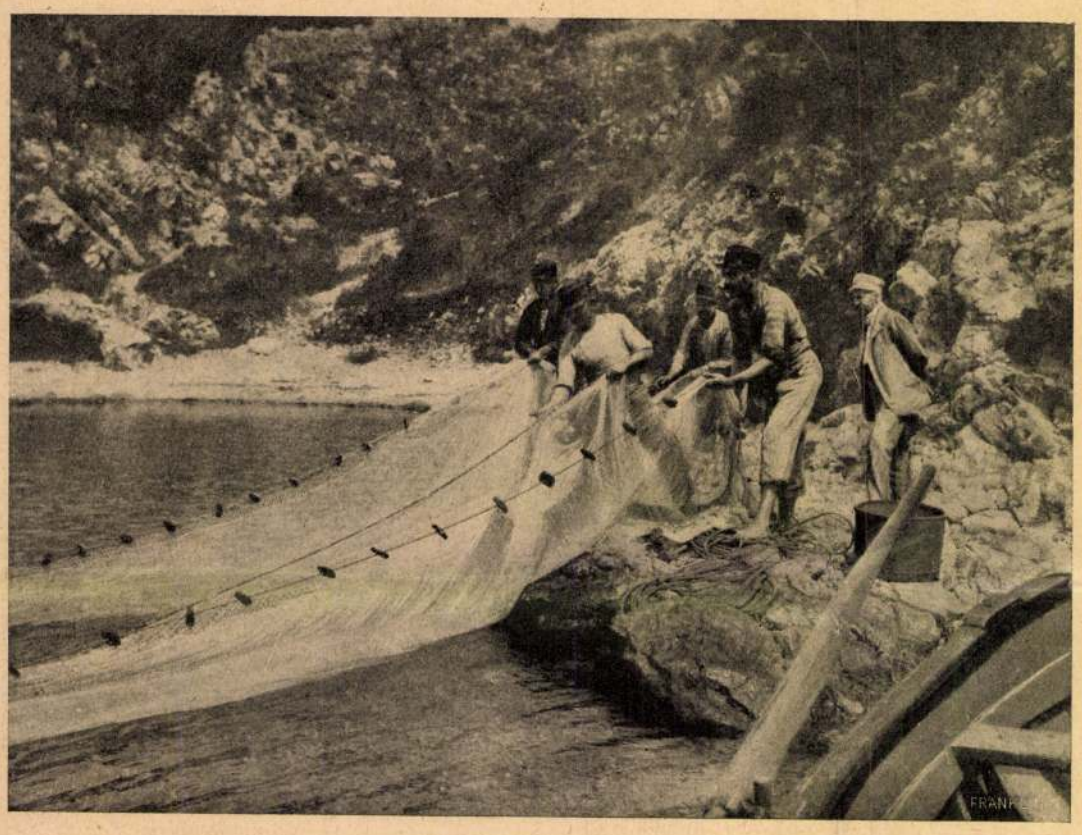

A HÁLÓ KIHUZÁSA.

enyésztével megszünik a nemzet is nemzet lenni. — Tudván pedig azt, hogy czélt az ahhoz vezető módok s eszközök nélkül nem lehet elérni, voltak vármegyék, voltak egyesek, kik e végre kisebb-nagyobb, de mégsem elégséges sommákat ajánlottak, sőt küldöttek által a tekintetes Karok és Rendek kezébe, melyeket a tekintetes Rendek adakozása még nagyobbra emelt. Mindent elkövettek a tek. Karok és Rendek, hogy a többi tek. vármegyék maguk kivánságaival is összeolvadt óhajtásának eleget tegyenek, vettek e végre a hatvani utczában egy szép telket. Azonban mivel annak árát a szini pénztár csak részenként fizethette, és a hátralévő árnak kamatjait Jüttner és Derónak, kiktől a telek vétetett, később pedig ezeknek tartozásaikat a ns. vármegye általvállalván az ország cassájának; valamint a a telektől járó adót sz. kir. Pest városának fizetni kelletett, tanácsosabbnak tartatott az igen keveset, vagy éppen semmit nem jövedelmező telket, nehogy az maga-magát megemészsze, eladni; mert kivévén, hogy Unger Antal azon teleknek egy esztendei használásáért 200 fl., nemkülönben valamely Comes nevű franczia *ezen magasabb czélra szánt telken felütött deszka bódéjában komédiázhatásért* 80 frt. fizetett, majd semmit sem hozott be.»

A pesti magyar nemzeti szinház *első telkén* így hát csak bizonyos monsieur Comes komédiázhatott deszkabódéjában évi 80 pengő forintokért! A telek eladásával kátyuba jutott egy időre a szinház-épités ügye. Az adakozók elkedvetlenedve visszakövetelték pénzüket, hogy az országban létező más szinházak és játszó társaságok felsegítésére fordítsák. A tekintetes Karok és Rendek azonban, bízva az eljövendő szebb időkben, nem tettek eleget a vármegyék követeléseinek, hanem az összegyült pénzeket a «szini pénztár»-ban gyümölcsöztették.

A remélt szebb idő csakugyan el is következett az 1832—36-ik esztendei országgyülés folyamán, mikor Gyaraki Grassalkovits Antal herczeg a régi török temető helyén, a Hatvani kapun kívül volt üres telkét a szinház — épités czéljaira bocsátotta. Noha még ekkor is emelkedtek ellenkező hangok, mert némelyek s köztük gróf Széchenyi István is, a helyet alkalmatlannak tartván, mindenáron a Dunaparton szerették volna felépíteni a szinházat. A tekintetes Karok és Rendek azonban «azon aggodalomban, nehogy a kinálkozó alkalmat, valaha magukat vádolhatván, elereszszék; nehogy a nemzetiség kiegészítő részét tevő intézet felállításában, mi eránt maguk ellen már előbb nem érdemelt vádakat is hallottak, legkevésbbé is késsenek, — annak épitését elhatározták.» Az első döntő lépést tehát megtették. Mindemellett is — panaszkodik Földváry — nem épen sebesen ment az épités. Motsy László «a nemes vármegye rendszerinti földmérője» fölmérte a telek kiterjedését s a tervrajzot átadták egy «arra alkalmasnak vélt» épitő mesternek (a nevét nem mondja meg Földváry), hogy a szinházépület plánumait elkészítse. A jeles férfiú azonban egy álló esztendeig hiába törte fejét az elkészítendő terveken, végre is «tisztán kellett tőle visszahozni a telek kiterjedéséről átadott rajzot.» Ekkor *Czitterbart* Mátyás épitőmestert bízták

A FENÉKJÁRÓ HÁLÓ ELVETÉSE.

TUDOMÁNYOS HALÁSZAT A QUARNERÓN. — Jelfy Gyula fölvételei.

meg a tervek elkészítésével, a kivel 1835 szeptember 26-án meg is kötötték a szerződést és Földváry Gábor felügyelete alatt hozzáfogtak az építkezéshez, mely többszöri megszakítással 1837-ig tartott.

Nagyon érdekes és jellemző az akkori építési viszonyokra, a mit erre vonatkozólag ír Földváry. Ezer és ezer akadályok között épült a szinház «mesteremberekbeli vesződségek közt, melyeket itt mind előszámlálni alig lehetne, mert még most is alig tudok velük tisztába jönni, annyira: hogy a ki szinházat nem épített, tanácsolni lehetne, hogy ne is építsen, a ki épített, ha alkalma lenne is, többé úgy sem építene... Azt gondolná valaki, hogy felépíttetvén a falak, tető alá jövén az épület; ács, asztalos, üveges, lakatos a páholyokat, székeket, karzatokat, ajtókat elkészítvén, készen áll a szinház; mikor még a diszítmények, ruhatár, gépelyek, butorozások s egyéb mindenfélék a legnagyobbtól a legkisebbig, melyekről, a ki azt nem látja, képzelete sincs, de a melyek közül számtalan dolgok még a néző szeme előtt is rejtve vagynak, még egyszer annyiba, vagy talán még többe is kerülnek, mint maga az épület.»

Érdekesnek tartjuk itt bemutatni ama jelentékenyebb kézműveseket, a kik a szinházépítés munkájában részt vettek s a kikkel a lelkes Földvárynak annyi vesződsége volt, feltüntetve egyszersmind azt az összeget is, a melyet végzett munkájokért kaptak.

Az építőmester *Czitterbart* Mátyás szerződése 50,000 forintról szólt s az alkún felül teljesített munkálataival együtt kapott összesen 66,885 forint 57 krajczárt. Az ácsmunkákat *Kasselik* ácsmester végezte 32,966 forint 45 krajczárért. *Zoffcsák* asztalosmester számlája 32,557 forintra rúgott, *Schutz* Ferdinánd «gépely készítője» 3500 forint, *Nefe* Hermán decoratió-festő kapott 12,800 forintot, *Nipmauer* András festő 3636 forintot, *Szegner* György kárpitos 2833 forintot, *Kostyál* Ádám magyar szabó «az általa készített csinos ruhatárért» 3034 forintot, *Renner* Károly lakatos 12,384 forintot, *Umbach* Keresztély cserepező 2911 forint 45 krajczárt, *Ditman* képfaragó 1910 forintot (az udvari páholy felett levő országczímerért 20 forintot), *Flegel* János aranyozó 1649 forintot, *Magyar* Mihály ajtó- és ablakfestő (s az egyetlen *magyar nevű* mesterember) 2133 forint 7½ krajczárt.

Érdekes, hogy «mivel a szinháznál okvetetlen szükségesek voltak a vizi puskák» — a takarékos Földváry Gábor az épen akkor Pest vármegye által kiselejtezett két darab «vizi puskát» vette át a szinház számára 230 forint «betsü árban». Egy dob 30 forintba s egy «mennydörgő masina» 136 forintba került. Nem érdektelen a kisebb kiadások között a következő tétel: «*Hennének*, ki Bécsből hivattatott a légszeszvilágitás felállítására, *de nem értett hozzá*, uti költség 250 forint» (A tudatlan német tehát jó borsosan utazott a szinház költségén.) Az utczai vasrostélyzathoz kivántató öntött vasakat gróf Andrássy György ajándékozta.

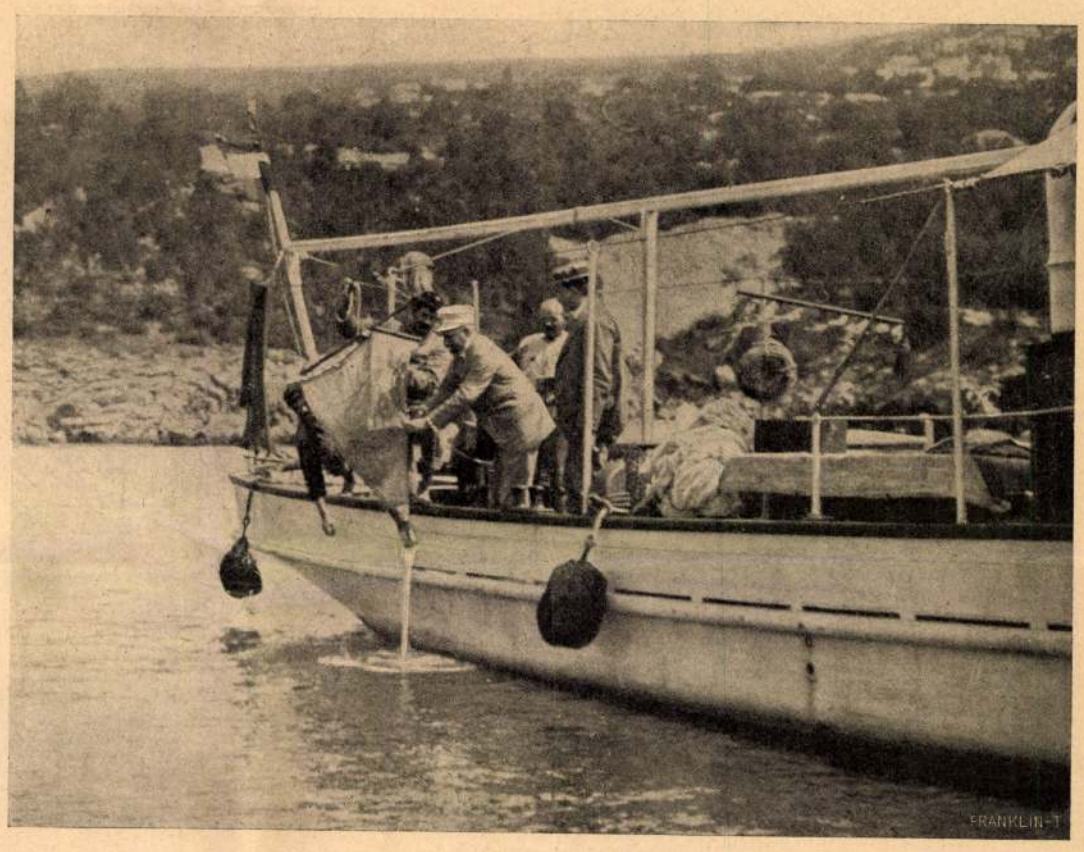

A PLANKTON-HÁLÓ KIHUZÁSA.

HALÁSZTANYA EGY KIS TENGERPARTI ÖBÖLBEN.

TUDOMÁNYOS HALÁSZAT A QUARNERÓN. — Jelfy Gyula fölvételei.

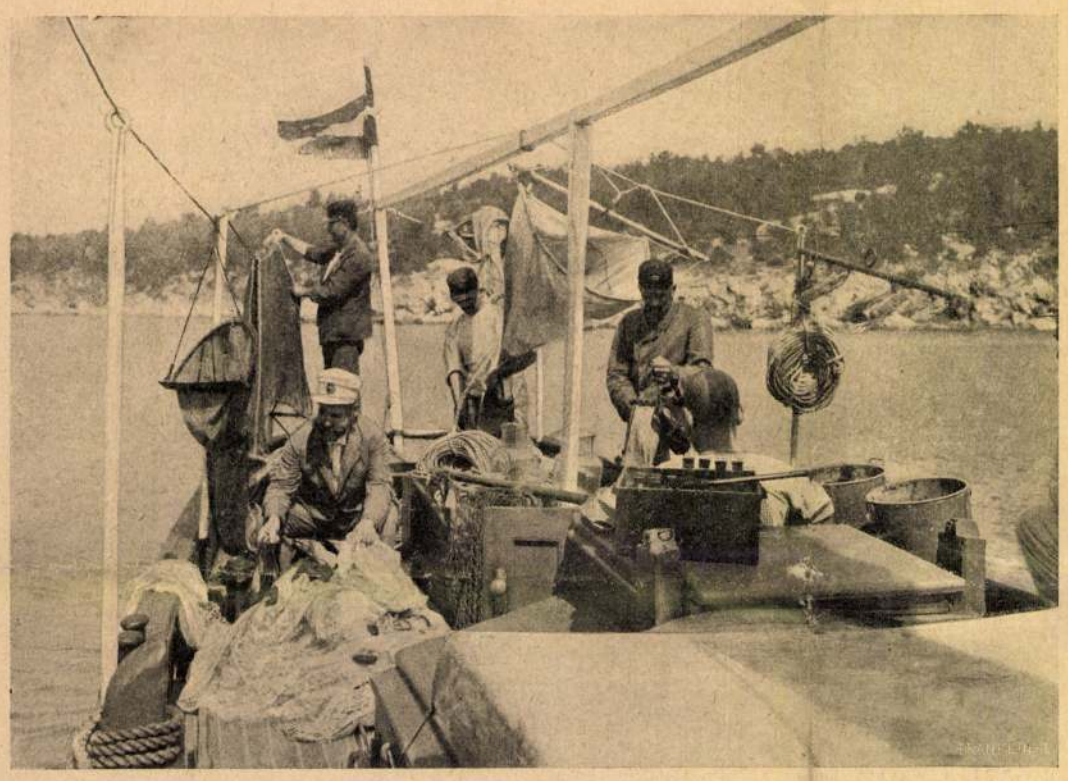

A KIHALÁSZOTT ANYAG MEGVIZSGÁLÁSA.

TUDOMÁNYOS HALÁSZAT A QUARNERÓN.

1837 augusztus 22-ikén, tehát épen hetvenegy évvel ezelőtt végre megnyithatták a szinházat, melynek akkor kitárult kapui most végleg bezárultak. *L. G.*

KONSTANTINÁPOLYI ÉLET A KÖZELMULTBAN.

Egy uri hölgytől, a ki hosszabb időig lakott Konstantinápolyban, kapjuk a következő szives sorokat.

Most, hogy Törökországban átalakulóban van minden, s véget ér a folytonos kémkedés, mely rá nehezedett az egész társadalomra: alkalmasint Konstantinápoly élete is gyökeresen meg fog változni. Ezért nem lesz talán érdektelen, ha elmondok egyetmást ottani időzésemről, különösen pedig a török nőkről.

Felelevenitem a figyelmes olvasó előtt mindenek előtt Nigár Hanum alakját, a török költőnőét, kiről egyizben már megemlékezett a Vasárnapi Ujság. Egyike ő a legbájosabb és legmüveltebb nőknek a konstantinápolyi társadalomban. Édes atyja Farkas honvédszázados volt 48-ban, a kit a sors Törökországba vitt s ott Ozmán pasa lett belőle. Neje szép mohamedán leány volt s e házasságból született egy leány, kinek rendkívüli szépsége már 11 éves korában, mikor még fátyolozatlan járnak, feltünt a gazdag és előkelő állásu Nigor Beynek, aki rögtön feleségül is kérte. Házas életük boldogtalan volt, az asszony elvált férjétől, megtartva három fiú gyermekét. — Egy előkelő török pasa házánál találkoztam vele először s mindjárt kölcsönös sympáthiára találtunk s meghivott vendégszerető házába. Igazi kiváncsiság és érdekkel engedtem e meghivásnak és pár nap mulva perai lakásomból kocsin hajtattam Nisántázs városrészbe. Mig Perában jár az ember, fel sem tünik, eltekintve a sok kutyát, hogy nem Európa nyugati városaiban van, de már Taximon keresztül látjuk a keletet, fallal bekerített házak, rácsos ablakok, titokzatos csend, egy-egy jól beburkolt nő, ki ha Perába ér, főleg ha fiatal és szép, a fátyolát igyekszik valami ürügy alatt fellebbenteni. Itt és Nisántázsban laknak az előkelő törökök családjai. A kapun levő kalapácsütésre nyilik meg az örökösen csukott kapu s rendesen két egész külön feljárata van az igazi török úri háznak a férfiak meg nők részére elkülönözve. Megérkezem Nigár Hanum szép háromemeletes háza elé, a kalapácsütésre felvezetnek európai stylusu szalonjába s teljes nagyvilági routinnal fogad a háziasszony. Kitünően beszél francziául, bevezet dolgozószobájába, a hol európai lapokat találok, melyek elismeréssel irnak róla, ugyszintén egy amerikai lap is. Több kötetnyi költeménye van, melyek elsőrangú török költőnővé teszik, s a szultántól érdemrendet is kapott. E látogatásom ép egy áprilisi péntekre esett, igy felhasználjuk e jó napot és kikocsikázunk az Európai édes vizekhez, hol egész korzó kocsisort találunk. Ez épen csak április négy péntekjén élvezhető Konstantinápolyban. Ilyen szép képet azonban nem nyujt sem a pesti Stefánia-út, sem a bécsi Práter kocsizás. Szebbnél szebb fogatok jönnek egymásután, megjelennek az előkelő török hölgyek, hogy lássanak és meg is mutassák magokat. Megvan ugyan a fátyol, de az csak tisztán komédia, annyira átlátszó a fehér crêpe. Igen kaczér kis selyemsapka ül a fejük tetején ép oly szinből, mint a selyemblouze, rendesen világos szinek. Megvan a tradiczionális kabátféle is, de csak a vállukra dobva. Megjelent a szultánnak két szép barna leánya is természetesen női kisérettel, mig férjeik külön kucsiroztak; megjelennek a szultán fiai is gyönyörű fogatokban, ezek szép aranyhaju fiatal emberek. Természetesen a sok köszöngetés elmarad, ha a koketirozás megtörténik is; mert úgy mondta nekem egy fiatal török bey, hogy az udvariasságot épen ellenkezőleg kell nyilvánitani az európai meg török nővel szemben, amannak köszönök szépen, ha közelébe jövök, mig emennél sarkon perdülök és elfordulok, ha szembe jő vélem, akkor tisztelem őt igazán.

Megkérdeztem a társnőmet, hogy nem mehetnék-e el egyszer látogatást tenni az Yldiz kiosk fenséges asszonyaihoz a szultán háremébe? «Nem bizony», felelt, szivesen fogadnának ugyan, de hát furcsa ott a szokás. A mint beérünk, elviszik felöltőinket és kalapjainkat és a mig ők reánk nem unnak, addig nem hozzák azokat nekünk vissza, kérni pedig nem szabad. Hát ha nagyon is jól mulatnának velünk, hétszámra is ott tarthatnának bennünket, ez pedig nem lenne kedélyes dolog. Midőn elbucsuztam tőle, megigérte, hogy egy zeneestélyre is meg fog hivni legközelebb és én megkértem, hogy egy idegen énekest is hozhassak magammal, mert ő annyira emanczipált hölgy, hogy még férfivendéget is elfogad, de csakis a művészi világ s az idegenek köréből. Ez persze azután oly kitüntetés, mit az illetőnek nagy köszönettel kell fogadnia. Az én énekesem nagy türelmetlenül várta az igért estélyt, hogy lásson ő is közelről egy török úri nőt. Hogy ő mit várt látni, nem tudom, de meglepetése nagy volt. Már vagy félóráig voltunk a szalonban, hol szükebb körű úri társaság volt jelen. Látom, hogy az énekes élénken beszélget vagy egy negyed órát a háziasszonynyal, ki szép estélyi toilettjében valami kis diplomatánénak nézett ki. Aztán jön felém az emberem és kérdi: «hát Nigár Hanum mikor fog megjelenni?» «Hiszen most kelt fel mellőle!» «Hihetetlen!» Ő azt várta bizonnyal, hogy majd valami lefátyolozott hölgyet fog egy sarokban találni!

Más ízben egy pasáné elvitt magával bemutatni a volt török nagyvezér özvegyéhez. Gyönyörű palotában lakik, óriási termeken át vezetnek a szalonba. Ez teljesen török stylü, nagy karosszékek, alacsony pamlagok és párnák a finom szőnyegeken. Ott ült a fenséges asszony — mert ez a czime — egy baldachinos pamlagon, két oldalára helyezett el bennünket, örömének adott kifejezést látogatásunk fölött — persze csak a török nyelvet birja és tolmácsolták beszélgetésünket. Egyszerre háromszor tapsol, egy csomó asszonyi szolga jelenik meg az ajtó mellett, azt várom, hogy talán valami török balletet fognak tánczolni. Nem úgy van, az egyik a fenséges asszonyhoz közeledik, letérdel előtte, felemeli a szoknyáját és jól megfrottirozza kinyujtott lábát. Azt mondják, rheumás! Na, ez aztán már külenleges formája a vendéglátásnak!

Aztán jártam Stambulban egy hires török varázsorvos házánál is, csak úgy csődül a sok beteg ember hozzá, kikről ő csak úgy leimádkozza a betegséget s erősen állitják, hogy a legtöbb sikert ő éri el. Meg is hivott egy intim vacsorára, a tálat az asztal közepére tették, tányérjaink is voltak, de csak a két ujjunkkal s legfelebb egy fapálczikával kellett az ételhez nyulni. Az étel szaga meg az égő mécseséhez hasonlitott s nem mondhatom, hogy izlett, de volt kutya a szobában, a melynek odaadtam a fölös falatokat. Mindmegannyi házban a Szultánról mit sem hallottam beszélni s ha én egy-egy kérdést tettem, kiváló tisztelettel és áhitattal szóltak róla. De a mikor bucsuzni mentem tőlük, legtöbbnyire elérzékenyültek és sajnálattal jelentették ki, hogy mily szivesen kisérnének ki a a hajóhoz, de hát nekik ez az élvezet is meg van tiltva. Az európaival való érintkezést nem jó szivvel nézik, az utazás külföldre meg már épen csak ritkán s kiváló esetekben engedtetik meg, sokaknak sohasem. Képzelem, az alkotmány és szabadság elérése mily örömmel teliti meg sziveiket. *B. A.*

A BŰVÖS ERSZÉNY.

REGÉNY. (Folytatás.)

Irta KRÚDY GYULA.

A mig ezt a történetet előadta Viczkyné, az arczán csodálatos változás történt. A szeme szinte megvilágosodott, a mint a távolbalátók megmerevedett tekintetével, átszelleműlt arczczal állott a szoba közepén. Különös lelki tulajdonságokat lehetett sejteni ebben az asszonyban, a ki most tragikus mozdulattal esett vissza székére.

— Ezt az egy hibát követtem el hosszú életemben... És ezért az egy hibáért vagyunk mi szerencsétlenek. Ezt nem lehet kipótolni többé. A szegény Soltész Sándor azóta odakünn fekszik a temetőben.

Viczky nagy figyelemmel hallgatta az asszony előadását. Valami különös kép formálódott ki lelki szemei előtt. A mikor a Fátyolkisasszonyokkal esténkint a régi német képesujságokat nézegette, látott egy szimbólikus képet a franczia forradalom előtti korról. Vad kankánt lejtenek őrjöngő párok, míg a pinczében petárdákat raknak le sötét alakok. A puskaporos hordókat most egyszerre e vidám ház alatt vélte látni és im itt járja víg tánczát az aranyszőke asszony barna leányával...

— Hol van az a leány? — kiáltott fel hirtelen Viczkyné és nyugtalankodva állott fel. — Azt hiszem, a kertben lesz. Jerünk, Viczky, keressük meg. És ne csinálj olyan szomorú arczot. Nem muszáj ám azt az eljegyzést komolyan venni.

Vidám kaczagással kapaszkodott a Gábor karjába és fürge mazurka-lépésekben vitte a szobákon keresztül.

Zitterbart Mátyás

építész

Vas. Ujs. 1884. 414. l

(A magyar opera multjából.)

IRLAP R.T.

R-UT 78. (TELEFON: 112—295.)

Budapest, 1940 március

énk szives megtekintésre meg-

VASÁRNAP

, hogy ez a teljesen ujszerü,
iszitett és a legkiválóbb irók
ni fog Önnek és reméljük, hogy

Zitterbart Mátyás

építőmester

terverte és építette a pesti Nemzeti Kiná-zat a párisi Odeon kinhar mintájára. 1835-ben kezdődött az építkezés ? Részletes leírás, kepekkel.

Báth Nemz kinhar

404, 405 l.
406. l. 407 l.
408. l.

? mely 1836-ban tejeződött be.

Zitterbarth Mátyás

épitész

vrod

Bíró Lajos Pál:

A Nemzeti Hunhár

története 1837–1841.

Bp. 1931. 18. l.

19. l.

zter Ur !

lékek Országos Bizottságának
vezetét az alábbiakban részletez-
zteni, azzal, hogy abban nem fog-
rályi palota és kápolna feltárásá-
lélyezett összeg, valamint a nagy-
ztani lapidarium épitésének költ-
a volt kegyes intézkedni.

feltárásának első részlete 50.000 P.
ott bazilika feltárását a
kezdeni szándékozunk, hogy a
938-ra az esztergomi ásatá-
zük. Szükség lesz a

Zitterbarth Mátyás

wod

z

Rexa Nemx Sznik

11. 9 –

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Rothermere-utca 12. III. 2.

Zitterbarth Mátyás

épitéz

Erdő

Épitő Ipar

1887. 40 sz. (A Nemzeti Könyvtár ismerje)

magyar királyi államvasutak.

T. Műhely

Miután keresményemnek 191..... é

tésénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére ..

nevü munkástársamat szóbelileg megbizt

Kelt ....., 191.....

.....

tanu.

.....

tanu.

Zitterbarth

vrád

Zuboly. Bonsják a Nemzeti Színházat. Vas. Ujs. 1913. 768, 769. l.

kipekkel.

4

Pesti sreob tpl

124

Zitterbarth

Karátsony tulajdonát képező, a Ferencier tereré tevezett ház homlokzata Zitterbarth terve, 1844-ból. Fővárosi Levéttár

irod

Kremrégi Bp 35. l.

25.

NEMZETKÖZI VÁSÁR
MESSE-FOIRE
BUDAPEST
1934. MÁJ. 4-14.

APR-2 17

724

NEMZETKÖZI VÁSÁR
MESSE-FOIRE
BUDAPEST
1934. MÁJ. 4-14.

Gs.

Dr. Szentiványi Gyula
ur

Budapest

I. Horthy M. út 704.

Zitterbarth Mátyás

lásd okv

Báthory István

A Nemzeti Bánhár
építésének és lebon-
tásának tortenete.

Bp 1914

10 – 11. l. 13./14. l.

Képekkel

Nyomdakő

Óraüveg

Palatábla

Palavessző

Planiméter

Platina cikkek /laborator

Pólyméter

Röntgen készülékek orvosi

Szijgyártótü

Szivacs

Sztaniolpapiros

Üveggyöngy

Üvegtoll

Varrótü

Varrógéptü

Zitterbarth Kályás

Lárd

Gárdonyi Albert =

Pest városa és a

Nemzeti Kunház

Városi Szemle

1929 évf

6-án 409 és junius hó 17-én 463 sz.
ó hivatkozással van szerncsém
i utiszámláját 45 K. 32 f.-re, Her-
iai utiszámláját pedig 223 K. 60 f.-
visszaküldeni.
julius hó 8-án,

számv. igazgató.

Zitterbarth Mátyás

A pesti magyar színház homlokzatának eredeti rajza (1836)

A pesti magyar Színház főhomlokzata

Repr.

Építő Ipar

1913. 95. l. 98, 99. l.

Magyar Iparművészet:

A pesti magyar színház

Zitterbarth Mátyás MDK

T. Horváth Jakab prokátor sirboltja.

Thaly Tibor: A 200 éves városliget. Bp. 1958.
43.-44.l.

Zitterbarth Mátyás MDK

Repr:

FUIT

/T.Horváth Jakab sirboltja/.

THALY TIBOR: A 200 éves Városliget. Bp. 1958.

nevű katonatiszt írta. A hadsereg egyik tagja buzdít benne a magyar színház megalapítására. Az 1790-es pozsonyi dieta alkalmával a papság is szót emel mellette egy lelkes iratában. Ennek a gondolatnak leglelkesebb apostola Báróczy Sándor és Kazinczy Ferenc. A sajtó részéről Ráth Mátyás „Magyar Hírmondó" című lapja és Péczely József „Mindenes Gyűjtemény" című folyóirata állanak az eszme szolgálatába és buzdítanak a „nemzeti theatrom" felállítása érdekében.[16]

Ezek a sajtóban megnyilvánuló lelkes megmozdulások egyelőre nem értek el pozitiv eredményt. De nagy szolgálatot tettek, mert a nemzet lelkében felébresztették és ébren tartották a gondolatot s alkalmat adtak arra, hogy egy állandó színház lehetőségéről minél szélesebb körben beszélhessenek.

Negyven év telt el Frentzel, illetve a pozsonyi papság első megmozdulása óta, amikor 1830 őszén a Pozsonyba összehívott országgyűlés VIII. törvénycikkében megszavazta a nemzeti nyelv hathatósabb védelmét. Ezzel megindult Pest megmagyarosítása. A megyék is melléje álltak a magyar játékszin megteremtésének. A rendek egy olyan pontot iktattak a Magyar Tudományos Társaság (Akadémia) rendszabályai közé, — amelyeket szintén ez az országgyűlés tárgyalt le, — mely szerint ennek a tudományos intézménynek kötelessége a magyar játékszinről gondoskodnia és azt jó szindarabokkal ellátnia.

Pest vármegye állott a leglelkesebben az ügypártolók közé. 1831-ben megalakítja a „honi nyelv terjesztésére ügyelő küldöttség"-et, amelynek leglelkesebb tagja Földváry Gábor alispán, aki az elnöki tisztséget is vállalta. Ennek a bizottságnak tagjává választották gróf Széchenyi Istvánt is, aki a legnagyobb ügyszeretettel szegődött az eszme harcos hivei közé. 1832-ben kiadja a „Magyar Játékszinrül" című röpiratát, mely a nagy lelkesedés mellett egyben józan és reális fővel tárgyalja és fontolgatja a lehetőségeket. Részvénytársaságot javasol s négyszáz darab, egyenként ötszáz forintos részvény kibocsátásával akar hétszázezer forint összeget összehozni, melynek azonban csak a fele használható fel, a másik fele alaptőke maradna, amelynek a felhasználása tilos és kamataival együtt növelné a biztosítékot. Magával a színház épülettel is foglalkozik s óva int a fényűzéstől, inkább szerényigényű

épület mellett foglal állást. Ideiglenes megoldásokat, sietséget kárhoztat röpiratában.

A mozgalom lelke Földváry Gábor alispán, aki fáradhatatlanul agitált, rábeszélt, pénzt gyüjtött s tele bizakodással vitte az ügyeket. 1833 július 14-én a vármegyei közgyülésen beszámolt s tájékoztatta a megjelenteket a dolgok állása felől. Fontos bejelentést tett, mely szerint herceg Grassalkovich Antal a hatvani kapun kivül lévő majorjának azt a részét, mely akkor faraktárként szerepelt s kb. 900 négyszögölnyi volt, azzal a feltétellel ajándékozta a magyar játékszin céljaira, hogy azt eladni, vagy másra felhasználni nem lehet. Ezen a közgyülésen megtörtént a magyar színészetnek az ország fővárosába való betelepítése. Földváry lankadatlan hévvel folytatta a munkát és gyüjtötte az épitkezés költségeit, mignem odáig érlelődött a dolog, hogy a közben megalakult épitőbizottság kitűzte a tervpályázatot s hosszas gondolkodás és lelkiismeretes vizsgálódás után Zitterbarth Mátyás pesti épitőmester tervének elfogadása mellett döntött. Maga Földváry alispán tette meg az első kapavágást 1835. szeptember 28-án, s alig egy hónap multán kezdtek a szinház falai kiemelkedni a földből. 1836 augusztus 5-én elkészültek a kőmüves-munkálatok. 1837 április 15-én Pest vármegye gyülésén a karok és rendek úgy döntöttek, hogy még azon év augusztusában meg kell nyitni a szinházat. Ugyanazon év augusztusában Rothkrepf Gábort, a „Regélő" kiadóját megbizzák, hogy a magyar játékszini előadásokban előforduló énekekre ügyeljen fel s adjon tervezetet a játékszini választmánynak, mi volna az elgondolása egy jó magyar opera létrehozására vonatkozólag.[17]

Végre elérkezett a régóta várt nap, amely teljes sikerrel koronázta a törhetetlen erélyü és terveinek megvalósitása érdekében mindenkivel kiméletlenül szembehelyezkedő Földváry Gábor alispán munkáját: 1837 augusztus 22-én megnyilt a Pesti Magyar Szinház, amely a „Nemzeti" címet csak három év múlva kapta meg, de munkásságában, célkitűzésében és szellemében nemzeti volt a szó teljes értelmében első perctől fogva.

Az épület homlokzata egyszerű, nemes neo-klasszikus stílusú volt s klasszikus fejezetű pillérek tagozták. Épitési terve a párisi Odeon-szinházzal tartott rokonságot. A nézőtér 20 m széles, 22 és fél m. hosszú és 14 m. magas volt. Szinpadának szélessége

Lauvisin

Zitterbarth Mátyás

l.

Réday Tivadar:
A Nemzeti Bánhár
története. Bp. 1937.
73, 84, 109, 112, 337. l.

Zitterbarth Mátyás

cód
2

Gárdonyi Albert:
A Nemzeti Kaszinó és
a székesfőváros.
A százé. N. h.

61. l. képpel.

XIX.

57. **Zitterbarth Mátyás** (1803—1867) a Nemzeti Színház építőjének egy számlája. 1837. április 28-ról.

Dr. Bedő Rudolf.

r und Architektenvereines.

fner Burg über die Geistigkeit, die alten Gebäuden eigen ist.
he der Burg von Ofen bekannt. Gy. Lehoczky erörtert die
lten in der Burg befindlichen Bauten und veröffentlicht
vierungspläne. Gy. Rácz führt uns die Bauten eines neuen
hrt worden sind. K. G. Tóth beschäftigt sich mit den einge-
die Neuordnung der Nikolaus Horthy Bastei-Promenade
t dem zweiten Teil einer Abhandlung aus der Feder Dr. V.
hen Städtebaues erteilt behandelt, sowie mit einem Essay
hält. Das Baujournal endlich, gedenkt anlässlich der hun-

gegneri ed Architetti ungheresi. Anno 1941 Fascicolo IV.
da tratta dello spirito degli edifizi antichi. *Dott. G. Lux:*
y. Lehoczky: Rende conto dei lavori di restauro in corso
estauro. *Gy. Rácz:* Descrive gli edifizi in istile ungherese
te). *K. G. Tóth:* Presenta i piani giunti al concorso bandito
dintorni. Il fascicolo si chiude con la seconda parte dello
urbana ungherese e con l'articolo di *E. Heim* sui metodi
morazione di Federico Schulek in occasione del centesimo

des Architectes et Ingénieurs. No. 4. 1941.
iques de la Forteresse de Buda, joint à leur description.
Buda. Gy. Lehoczky. Rapport sur la restauration des
rs des maisons à cette occasion. Gy. Rácz. Présente les
nilitaire des „Vitéz". K. G. Tóth. Présente les plans qui
klós et leurs environs dans la Forteresse. Dr. V. Bierbauer.
ction de villes en Hongrie. E. Heim, termine le fascicule
e Journal de Construction rappelle la mémoire de Frigyes

ian Architects and Ingeneers. No. 4. 1941.
Fortress of Buda in connection with their description. Dr. G.
y. About the restoration of old buildings in the Fortress
rs. Gy. Rácz. Shows the buildings in Hungarian style of
h. The prize-winning plans on the Horthy Miklós Bastion
r. V. Bierbauer. 2-nd part of his essay on the results of
y on the modes of framed structure. The Diary of Buil-
his birthday.

Zitterbarth Mátyás, ifj. (Pest, 1803. ?? -- Pest, 1867. nov. 14.): épitész. Az Ausztriából Pestre települt § épitészcsalád legjelentősebb tagja. Lakóházak tervezésén kivül nevéhez füződik a pesti régi Nemzeti Szinház épitése (1835--37), amely kulturtörténeti jelentőségén kivül épitészetileg is figyelemre méltó, valamint a pesti Vármegyeháza nyugati tömbje (1838--41), amelynek homlokzati és árkádos udvari kialakitása egyaránt egyéni elképzeléseiről tanuskodik, 1841--42-ben a Vakok Intézetét, 1845-ben az egykori pesti szegénygyermek-kórházat épitette. A pesti klasszicista épitészetnek Pollack Mihály és Hild József utáni legjelentősebb mestere volt.

Zitterbarth Mátyás, ifj. épitész

Magyar Életrajzi Lexikon

MK

Zitterbarth Mátyás ifj.

Bp. VIII. Szentkirályi utca 4.

Épitette 1844-45-ben.
Helyreállitva 1960-ban.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.

167.1.

ZITTERBARTH Mátyás, ifj. építész
(1803-67)

Pesti Nemzeti Színház (1835-37) rekk.

Pesti Magyar Színház (1838-41.) rekk.

Kecskemét } Színházai
Veszprém }

Rados Jenő: Magyar építészettörténet Bp. 1961.
241, 246, 261, 263, 270, 271, 272.

M.D.K.

ifj. Zitterbarth Mátyás MDK

építész

Genthon-Zakariás: Budapest 46.o.

~~Gerster Kárely~~

Zitterbarth Mátyás ifj

Arrább

Gen Zak Bpest

46. l.

K

Nagytekint

Tisztelettel van ne
ásatásokra és vele ka
kálatokra a nagymél
oktatásügyi Minister
rendeletével kintalt
rendeletével kintalt
námolásnal mutatkon
földeladásból befolyt
[illegible]

ifj. Litterbarth Mátyás

Építész a XIX sz.-ban

Perchány Károly: Romantikus épületek restaurálása a pesti belvárosban

Műemlékvédelem 1964. 2 sz. 92.l

dőiv

ok művészetéről:

Milyen pályázatokon vett részt: . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Milyen megbizásai voltak (vannak): . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Jelentősebb müvei:. . . . . .

. . . . . .

M. P. M.

ZITTERBARTH M. építész

Bp. Akadémia u. 1. (1835)

Gerő László: Építészeti stíluskor

Bp. 1957. 104. l.

Zitterbarth Matzen

epitez

ired

Bp mise 96 l

Zitterbarth Mátyás

irod

Genth. Budapest. 154. l.

Zitterbarth Mátyás

[illegible]

Petrik 1909. 68. l

régi nemzeti [illegible]
Pesti megyeház

..... nevü munkás igazolta

a müvezető aláírása.

yezem:

gy helyettesének
isa.

Endrényi Imre, Szeged.

Zitterbarth Mátyás

1 pesti vármegyeház tervezője
Alapkőletétel 1838 aug. 6.

Petrik 1911. III 13. l.

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása.

Engedél

.....

a műhelyfőnök va
aláír

8. sorsz. Műhelyi minta. —

M. D. K.

ZITTERBARTH Mátyás építész

Bp. V. Akadémia u. 1. Nagyemeletes

zarokkár ~~[illegible]~~ (1835) 2 emelet

XX. sz.-i ráépítés

Gerő László: Magyar építészet kolaló

hagyományai Bp. 1951. 52. l.

M. D. K

ZITTERBARTH Mátyás, ifj. építész

Bp. Városház u. 7. Megyei Tanácsháza (1838 - 1841.)

Gerő László: Építészeti stilusok

Bp. 1957. 106. l.

Zitterbarth Mátyás

épitesz

1840-ben épitette a Fasorban Sebastiani Frigyesnek és Károlynak házait.

Turányi Kornél:

A Fasori diszkertek.
Budapest Régiségei.

1950. 583. l.

Mü...
92
S.k.: 1925 ár

~~G:W.E:~~

elmemnek helyt adni és a sopronbánfal-
kolostor határozatához szükséges to-
bi 3 1/2 millió koronát a megkeresé-
ben felhozott indokok figyelembevéte-
el kieszközölni sziveskedjék.

ron, 1925.évi március hó 27.-én.

alispán.

W.E:

Zitterbarth Mátyás

1839-ben 12,000 drb
téglát ajandékozott
a Jóssef-fiárvahár
épitéséhez -

Schmallfiárvahár

242. l.

István templommal, nagy különbséget
i a kőfaragó jelleget illeti, igen
ı kőfaragó jelleget találunk. A bárt-
náz azért érdekel most a témák szem-
ert a fülkében elhelyezett szobrok
nnak a szobrászati alkotásai, s még
ükön vannak. Valami jó felvételt nem
la, de azért utbaigazitanak Kassai
ászatára vonatkozólag, amiről eddig
em volt. Ezekről a szobrokról leol-
ssai István stilusát. Három szentet
obb méretü alakok. Az egész szentségház
sok szobrászi vonás van. A függőle-
zintesek egyensulyozásában, s az egész
ának plasztikai ereje van, aminthogy a

Zitterbarth Mátyás (I.)

l.

Zádor – Rados

130, 262. l.

A fenti napra összehívott közgyűlést határozatlanképtelenség esetén

június hó 26-án, délután 6 órakor

a camponai ásatások bemutatásával *Nagytétényben tartjuk meg. Erre külön meghívót nem küldünk.*

Találkozás a Szent Gellért-téri HÉV. állomáson. Indulás pont 5 órakor. A közgyűlés színhelye a nagytétényi állami iskola. Az ásatásokat, részben helyszíni bemutatással ***Paulovics István*** tagtársunk ismerteti.

Az ásatások megtekintése után a nagytétényi halászcsárdában társasvacsora.

Az Elnök

Zikkerbarth - család

l.

Zádor - Rados

31, 130-131 l. l.

MEGHIVÓ

a MAGYAR-OLASZ TÁRSASÁG

f. évi április 27-én,
szombaton délután 6 órakor
az Iparművészeti Múzeum (IX., Üllői-út
33—37.) dísztermében
és
f. évi április 29-én,
hétfőn délután 6 órakor
a TESz (V., Falk Miksa-utca 1.) disz-
termében tartandó

NYILVÁNOS ÜLÉSEIRE,

amelyeken

P. FACCHINETTI VITTORINO
a milánói Szent Szív egyetem tanára

tart előadást

szombaton:

„DUE FULGIDE GLORIE DELLA SANTITÀ ITALIANA"

címmel (vetített képekkel),

hétfőn: **„LA RADIO IN VOLO"**
címmel.

AZ ELNÖKSÉG

Vendégeket a Társaság szívesen lát.

Zitterbarth - család

l.

Zádor - Rados

262.1

A fenti napra összehívott közgyűlést határozatlanképtelenség esetén

június hó 26-án, délután 6 órakor

a camponai ásatások bemutatásával *Nagytétényben tartjuk meg. Erre külön meghívót nem küldünk.*

Találkozás a Szent Gellért-téri HÉV. állomáson. Indulás pont 5 órakor. A közgyűlés színhelye a nagytétényi állami iskola. Az ásatásokat, részben helyszíni bemutatással ***Paulovics István*** tagtársunk ismerteti.

Az ásatások megtekintése után a nagytétényi halászcsárdában társasvacsora.

Az Elnök

Zitterbarth Mátyás [I.]

l.

Zádor – Rados
262. l.

A fenti napra összehívott közgyűlést határozatlanképtelenség esetén

június hó 26-án, délután 6 órakor

a camponai ásatások bemutatásával *Nagytétényben tartjuk meg. Erre külön meghívót nem küldünk.*

Találkozás a Szent Gellért-téri HÉV. állomáson. Indulás pont 5 órakor. A közgyűlés színhelye a nagytétényi állami iskola. Az ásatásokat, részben helyszíni bemutatással ***Paulovics István*** tagtársunk ismerteti.

Az ásatások megtekintése után a nagytétényi halászcsárdában társasvacsora.

Az Elnök

Zitterbarth Mátyás ép.

László

A Pesti városházán

1937. 8. sz. 11, 12. l.

Zitterbarth Mátyás

l. Flor Bp

55, 57, 91, 94,
97. l.
128, 139, 140,
157. t.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Zilkerbarth Mátyás

építom –

l.

Historia 1931. IV.

3–4. sz. 154. l.

ezredes.

jobbrafordult és szembe néz.
dalt elválasztott haja és ba-
retvált. Öltözete: körülcsa-
kézelővel és egyelejű kabát
a mellette lévő czédulán:
rk May 29. 855«.

etben és préselt bőrtokban, mé-
284. — Vétetett az 1910 július
h Bélától 300 K-án (1132–910).
-én. — A vételt jóváhagyta az
n. határozat (1302–910). — El-
-én (1299–910). — Az elszámo-
us 11-iki 26414–910 szvsz. hatá-

Lo.

Zitterbarth Mátyás

épitőmester

1832. jul. l'óla behebelerne a pesti könnies és kőfaragó létben

Pke ZB.l

Lugos h. n. I. 111.

1904. Т. 20.

1013

Надзвычайна (60/1904.)

[illegible]

Fitzenbarth Mátyás

ejtőmester

1832. Pest.

Pkc. 213 l.

Rosenberg: Der Goldschmiede Merk-
zeichen VI. 31.

Zitterbarth Mátyás ifj III.

l.

Zádor - Rados

33, 36, 43, 132–137,
168, 218, 221, 330,
345, 356, 365, 393. l.

A fenti napra összehívott közgyűlést határozatlanképtelenség esetén

június hó 26-án, délután 6 órakor

a camponai ásatások bemutatásával *Nagytétényben tartjuk meg. Erre külön meghívót nem küldünk.*

Találkozás a Szent Gellért-téri HÉV. állomáson. Indulás pont 5 órakor. A közgyűlés színhelye a nagytétényi állami iskola. Az ásatásokat, részben helyszíni bemutatással ***Paulovics István*** tagtársunk ismerteti.

Az ásatások megtekintése után a nagytétényi halászcsárdában társasvacsora.

Az Elnök

Zitterbarth Mátyás

építész

l. Medvey

40. l.

129379. Zitterbarth Ede,

tervei az I.Fehérvári ut 1365o hrsz. a. toldalék megépitésére engedélyt kapott.

Magánépitészi engedélyek Budapesten.
Vállalkozók Közlönye. 19o7.jun.12. 5.1.

Zitterbarth, Ede.

építőmester

† 1911. apr. 8-a

Bpesti építőmesterek

stb. ugartestülete VIII.

Erk. Bp. 1912. 264 l.

~~Arad Közművelődési intézete~~

~~X. 164.~~

MDK

Zitterbarth Gyula

Alpár Ignác mesteriskolája. Épitő Ipar-Épitő Művészet. 1924. márc. 1.

Zitterbarth János

Spitzer

l.

A 90
28. l.

dul közvetlenül a Magyar
kel, ily esetekben igénylé
a m. kir. pénzügyminiszter
Budapest, 1935. é

A MÜEMLÉKEK ORSZ. BIZOT

Zitterbarth Károly

aranyműves

Vas. Lap. 1884. 145. l.

Az ötvösművek kiállítása alkalmából Trefort közoktatásügyi miniszter levelet intézett a budapesti aranyműves ipartársulat elnökéhez, Zitterbarth Károlyhoz, s fölkérte, hasson oda, hogy a testület tagjai közül a kiállítást minél többen látogassák és tanulmányozzák. Kivánatos azonban, hogy ne csak a budapesti, hanem a vidéki arany- és ezüstmivesek is feljőjjenek a fővárosba, e kiállítást megnézni és azon tanulni. — A l.:...

Zitterbarth Károly

epitem

Münzarnok

1899. Tav. Eiáll. Eat. 50. l.

Kagylóhéj VI. 174.

Zitterbarth Károly

ékszerész Bpest.

Simor primás pásztor-
botja fentitől az eszter-
gomi főszékesegyház
kincstárában

Rauscher Lajos terve
után készítette fenti.

l. Magytopograf

(3123-tól 3404-ig.)

Zitterbarth Károly

vármegyeháza

írod

Magyverecke

III. 191. l.

Zitterbarth Károly

otvoj

l.

Közlezkiall

198. l.

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni,
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Pátria" r.-t. Budapest — 435418

Zitterbarth Károly

Ötvös

Simor János hgprimás pásztorbotja.

1886-

Rónay Mária:

Az esztergomi kinestár ötvösművei -

A nemesfémipar

cikönyve. 1931. Bp.

1930. 26. l.

Kiszettem a 15.786-938. sz. rendelettel kiutalt javadalomból.

Bp. 939. jan. 25.

L. [illegible]

1940. K. 3.

Zitterbarth Károly ékszerész, Budapest

21o. Simor János pásztorbotja Budapest városától
1886

Esztergomi Főszékesegyházi Kincstár Katalogusa
Budapest, 1942.
65-66 lap

MDK

Zitterbarth Károly

Magyar Iparmüvészet, 1901. 291. l.

MDK

Zitterbarth

A magyar iparmüvészet uttörői. Magyar Iparmüvészet. 19o8.évf. 271.l.

Zichy-Esterházy Károly

Ötvös

1886

I.

Magyarorsz. művészeti topogr.

265. l.

ÜNNEPÉLYES

MEGELŐZŐLEG AZ EGYETEMI TE
ÜNNEPÉLYE

TÁRGYS

1. Magyar Hiszekegy. Éneklik az Egyetemi É
2. Dr. Aistleitner József hittudománykari Dé
3. Dr. Domanovszky Sándor Prorector kiosz
4. Hymnus. Éneklik az Egyetemi Énekkarok.

Budapest, 1941. évi május hó.

37.024. —

Zitterbarth Károly

Öpestidvös

l.

Gerevich Primás

194. l.

4217. G. Porta

Sz. állitólag Bolognában 154

A szent család.

Tagjai közül Mária, balrafordultan ülve van á gyermek Jézust tartja, ki a és fel akar állni, mig Józse mindkét kezével botjára tá nézi gyermekét. Mindannyi hogy Jézusében fénysugará szőke haját is védő fátyol mely térdeit is takarja és ruhát, a kopaszodó szent

barna köténytt visel. Jézus alatt kendő van. A söté peria lóg.

Fa, méretei 98·2 : 79 c 4000 K. — Néhai gróf Pálffy ber 14-én (1429–908). — Az gyására vonatkozó adatokat Bejelentetett 1913 márczius

Kifüggesztésére vonatko ban. 1913 : 102. *Giuseppe S*

Jegyzet. Az e festményr

a) a törzsleltárban (19 *viati:* Madonna mit dem K vater. Ölgemälde, im vergolde Aufsatz. Das Bild in der Mitt

b) a leltári kivonatb *Salviati:* Maria mit dem J Rahmen. 96 hoch, 78 breit

c) a hagyományi jegy *Porta Salviati* (állítólag): szent Józseffel;

d) az átvételi okmány *Porta Salviati (?):* Madonna fel. Fa, 98·5 : 78·3 cm.

Hagy. 1912.
Pálffy

Zitterbarth Karoly

az aranyszüves ipar-
testüler elnöke -

Közlezrkiáll

1181. l

a XVI. corp (arany,
ezüst diszmüarok)
furyjének elnöke és
megválasztott tagja -

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni.
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Pátria" r.-t. Budapest — 485418

Zitterbarth Károly

aranyminves

l

Közlezrkiáll

625. l.

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magádnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni,
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Pátria" r.-t. Budapest — 485418

Buda-Pest.

A lánczhid.

A Duna két partj
körlekednek s alatta gö
a várat s a Vizi várost
~~több~~ dereglye kötött ki,
hevernek. Ez utóbbiak ~~s a~~ egyilének
rosok alkudoznak, mig (a
~~ik~~ két kerekü kocsival s
ban férfiak s hölgyek besé
halad négyes fogattal, ~~m~~
nak. A téren egy-két lo
nyok s gyermekek ~~kotik~~ le

Feliratai a kép
Ketten
s alól középütt: „

Acélmetszet, méretei a

Zitterbarth Károly

budapesti ötvös

Készítette Szinor János pásztorbotját, melyet Budapest katolikus hívói 1886-ban, ötven éves áldozárságanak jubileumára ajándékozták a jubiláns elberosnak. Csernoch János primás ezt a pásztorbotot használta IV Károly király koronázásakor.

Gerevich Tibor

A koronázási kincsek

Vas. Lip. 1917. 30. l.

Zitterbarth Karol

Laid

Aray is construves
par. 1901. 4 z

Skr. fch.

KOMÓCSY JÓZSEFNEK IRÓI JUBILEUMA ALKALMÁBÓL FELAJÁNLOTT TINTATARTÓ.

Ezüstből öntött, részben trébelt és vésett munka.

Tervezte ifj. Bobula János, mintázta Loránfy Antal, készítette Zitterbarth Károly ötvös.

Zitterbarth Károly

Otvös

1886

186

Simor János pásztorbotja, aranyozott ezüst, rodonfzománccal és drágakövekkel. Kampója állatfejei, benne Sz. Mária és Szent István. Budapest címerével. Szárán felirat: SIMOR JÁNOS BÍBORNOK ÉRSEKNEK MAGYARORSZÁG HERCEG-PRIMÁSÁNAK 50. ÉVES ÁLDOZÁRSÁGA ÜNNEPÉRE BUDAPEST FŐVÁROS RÓM. KATH. POLGÁRAI 1886 OKTÓBER 28. Vétel: Zitterbarth Károly ékszerész. Budapest. Mag. 189 cm. ~~Budapesti~~ (Budapesti) munka, Rauscher Lajos terve után készítette Zitterbarth Károly ötvös, 1886.

A budapesti bíbor ajándéka Simor János hercegprímásnak, 1886.

~~28~~ Gerevich PA, 194 l.

~~27~~ Radisics, Jenő: (A koronaras egyházi műtárgyai. MIP, XX–1917, 23–24 l. (repr. 33 l.)

24 Zepold–Homor 711.

~~86~~ Repr: Vasárnapi Ujság, 1886, 709 l.

~~86~~ Simor János... Egyházművészeti lap, VII–1886, 96 l.

~~87~~ Radisics: A Simor-Múzeum művészeti ipar II – 1887, 230 – 236 l (repr. 233 l)

Zitterbarth Károly

ötvös.

Esztergomi főrsekes-
egyházi kincstár

Zitterbarth Leander

mézeskalács faforma faragó mester a XIX század elején Kezthelyt működött; mesterjegye: „Z. L."

Weiner Piroska: Geschnitzte Lebkuchenformen in Ungarn, Budapest, 1964

34 f

Zitterbarth Leonder

müve az első balatoni gőzhajó
ábrázolása mézeskalácsból

Weiner Piroska: Geschnitzte Lebkuchen-
formen in Ungarn. Budapest, 1964.

39P

M.D.K.

ZITTERBARTH Slander bábsütőforma. forrajó

(szül. 1815)

Keszthely

Az Iparművészeti Múz. Évkv. I. 1954.

Weiner Mihályné: Beliczay Imre bábsütőforma. forragó mester 81. l.

ZITTERBACH Leander / mül. 1815

Kenthelyi mézeskalácsforma - faragó mester

Faragott mézeskalácsformák. Kiállitás. Veszprémi Bakonyi Muzeum

Budapest 1957.

9. old

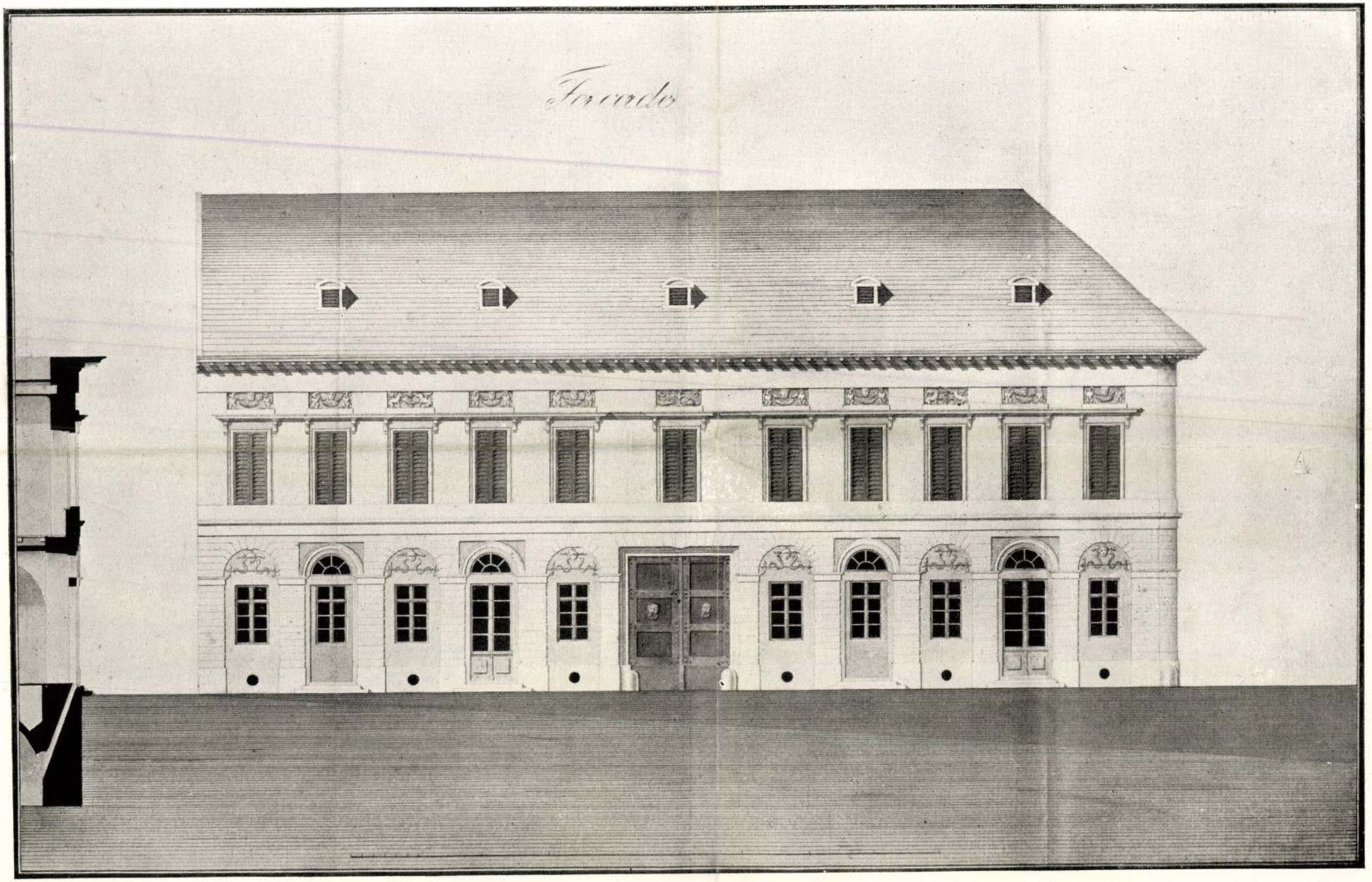

MATHIAS ZITTERBARTH

1814.

A Kár - 1911. 6-7. sz.
(Régi pesti épületemlékek.)

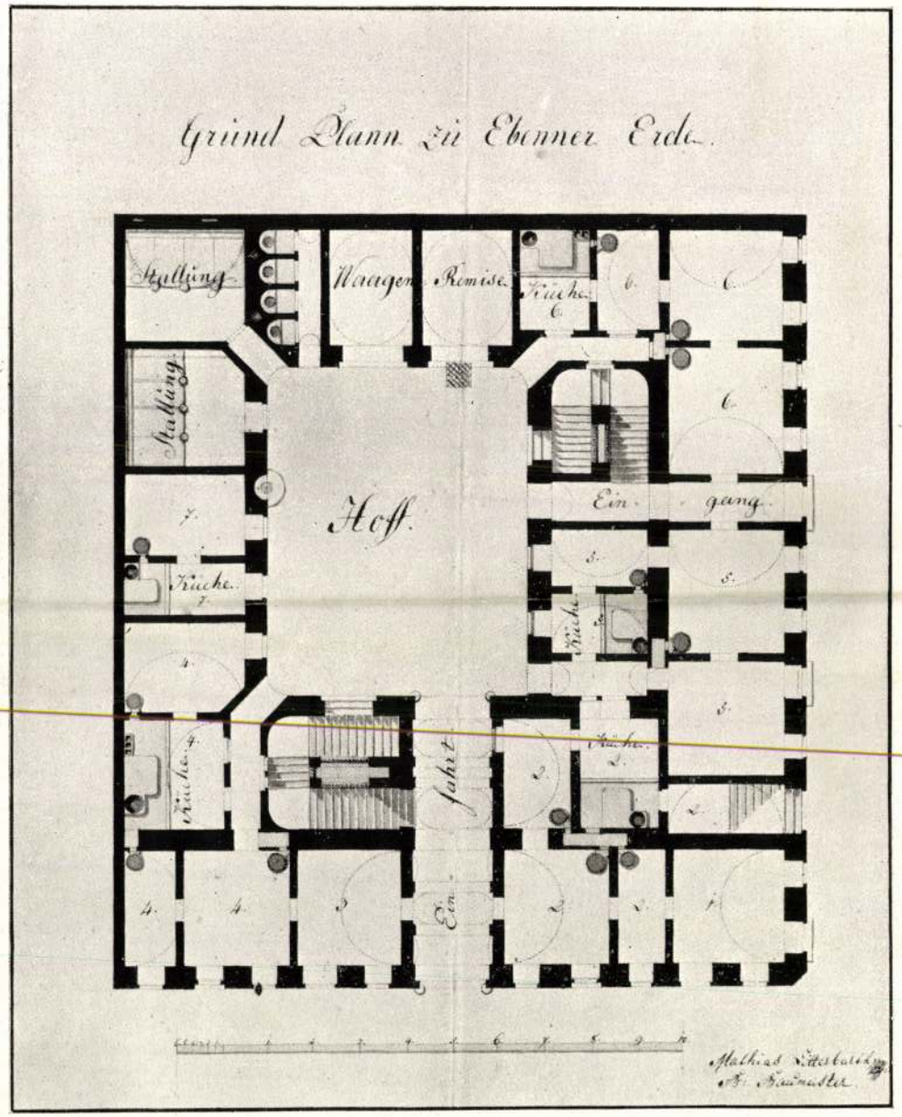

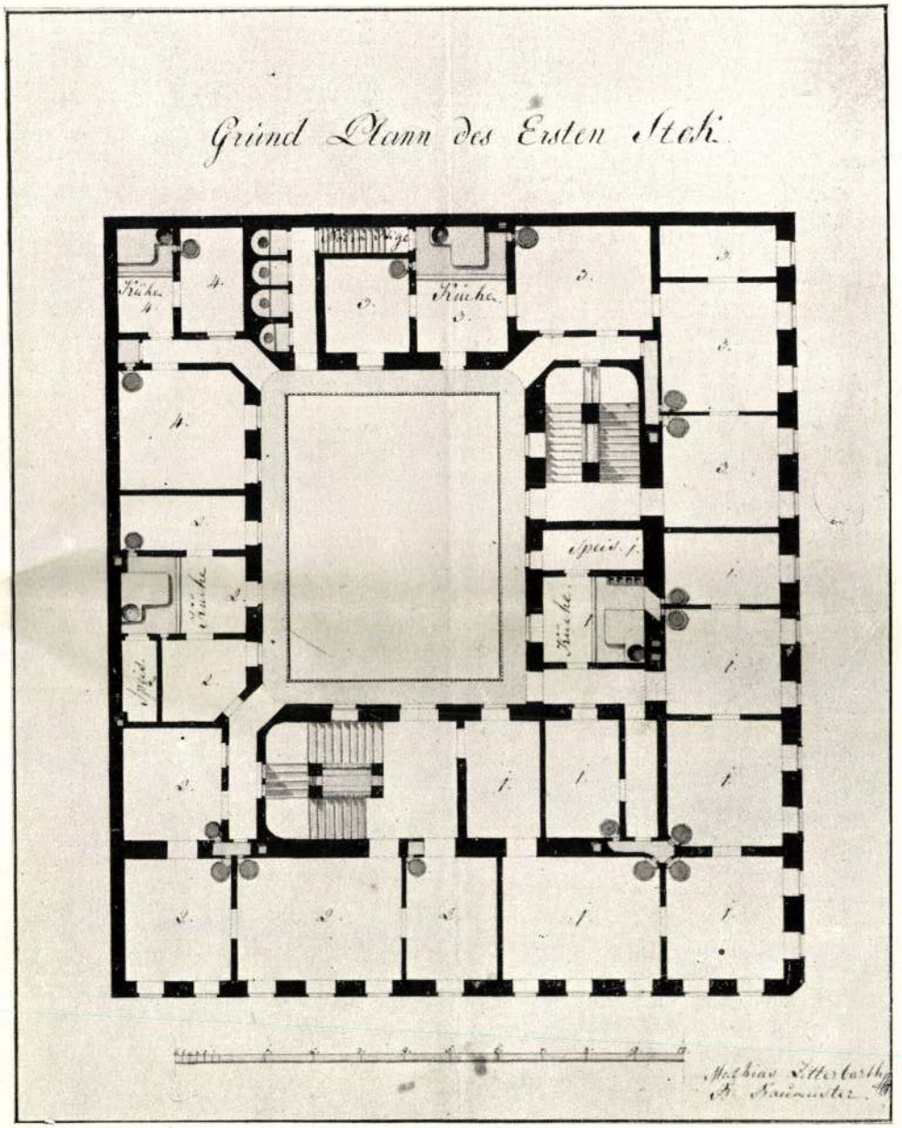

MATHIAS ZITTERBARTH

1814.

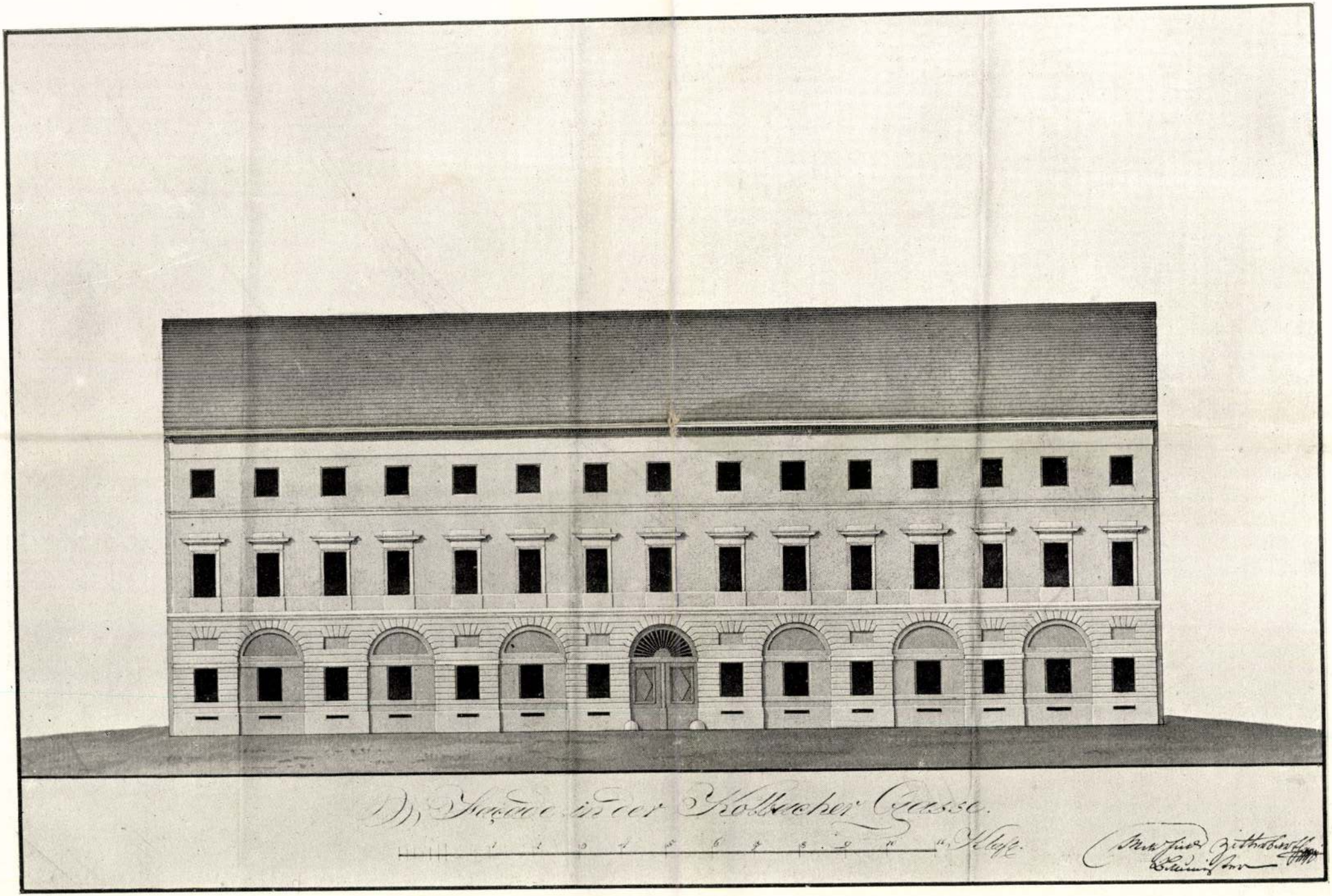

MATHIAS ZITTERBARTH

1817.

Zitterbarth Matyás

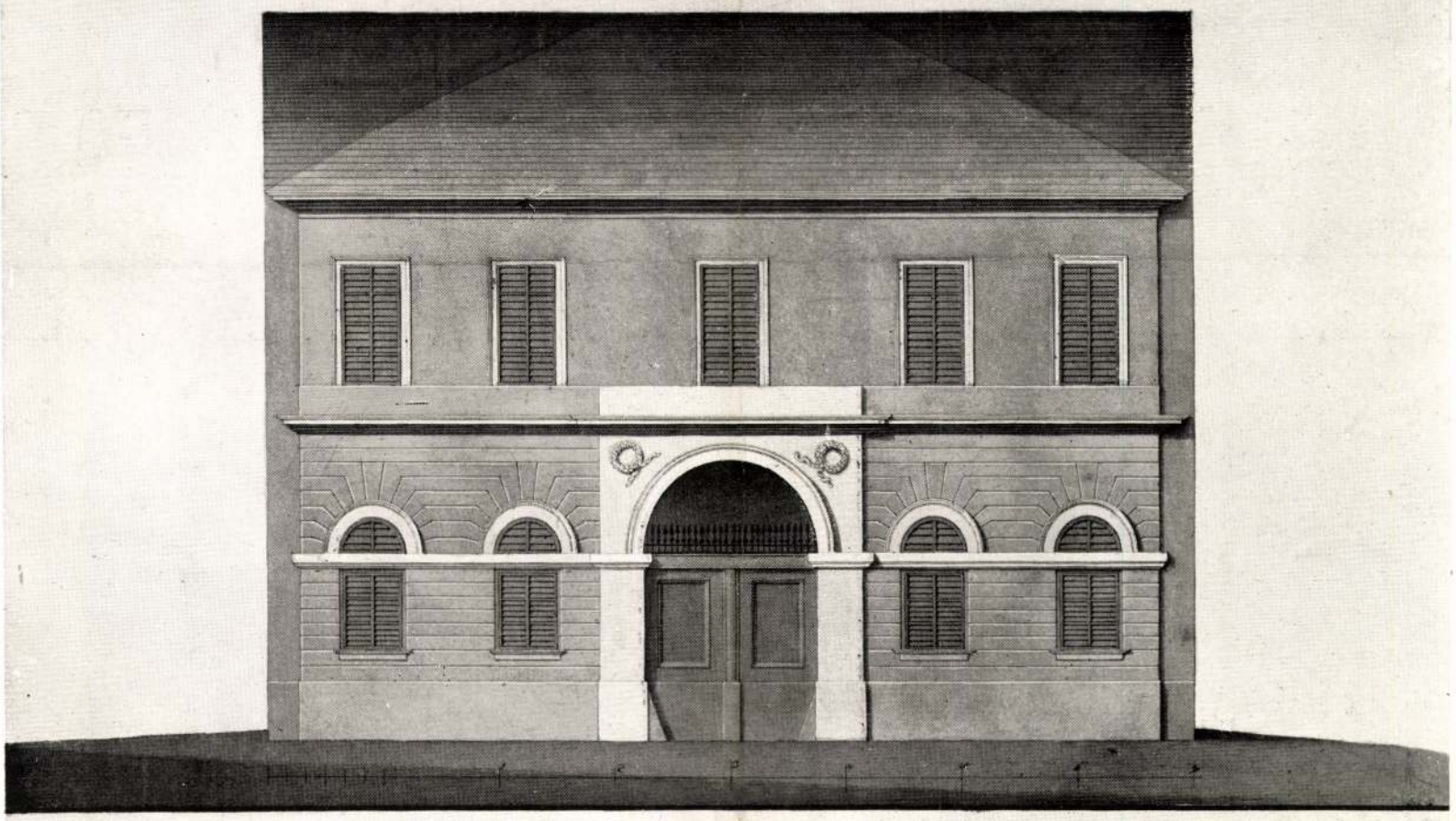

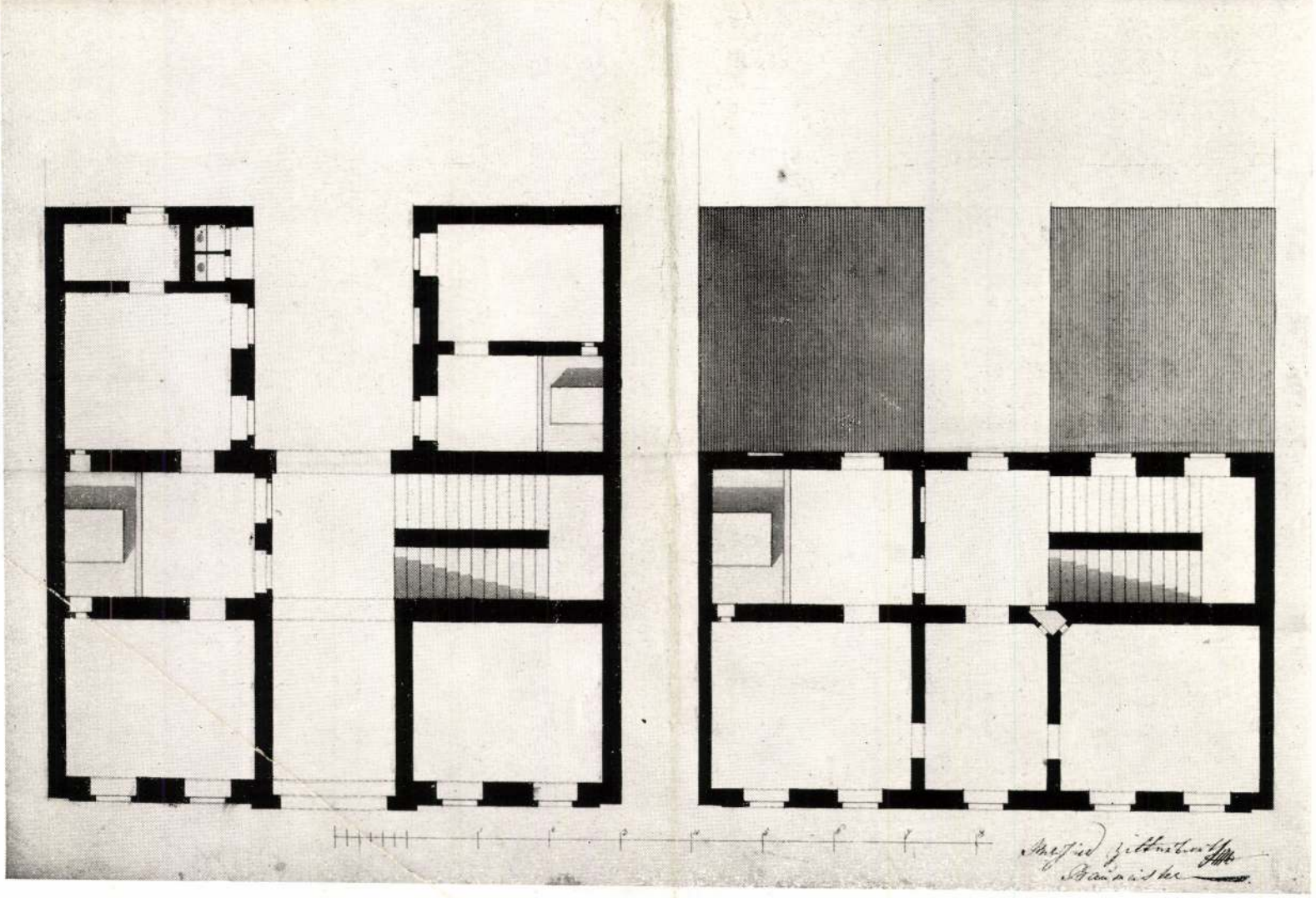

EGYEMELETES BÉRHÁZ, ZITTERBARTH MÁTYÁSTÓL, 1810

HOMLOKZAT ÉS ALAPRAJZOK

A Hat. 1911. IV. 3–4. sz.

Zitterbarth Mátyás

be néz
zem~~[illegible]~~. Teje elől kopasz; haja, bajusza és
jtókás s órájának láncza ~~[illegible]~~ láth~~ató~~nik.

SSUTH."

g G. és Berndt nyomása és kiadmánya Bécs."

a keret méretei 60.6 : 46.5 cm.

a 8737 (alányomással).

107/95 N:132.

Zitterbarth Mátyás id

l.

Schoen 1948

19. l.

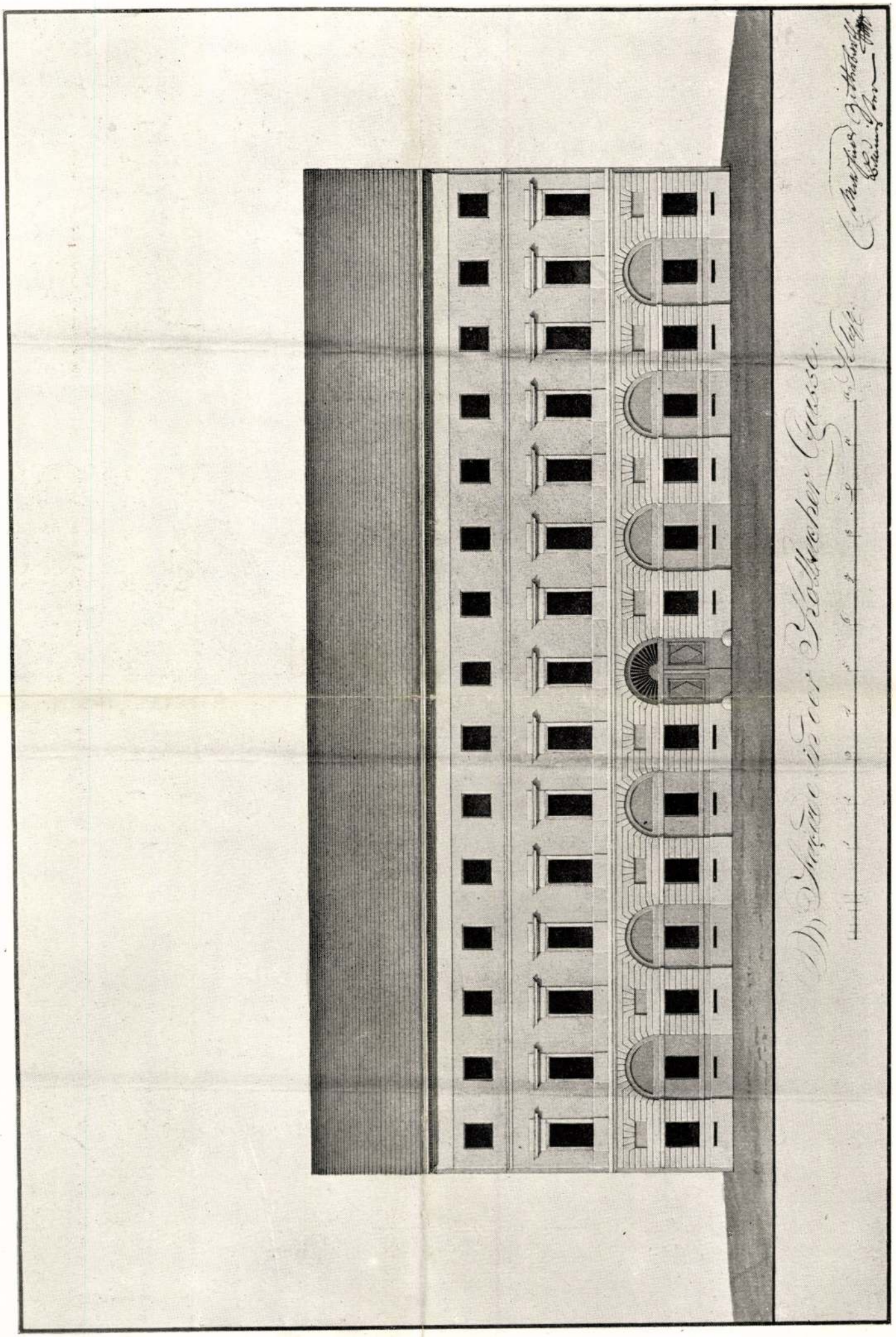

MATHIAS ZITTERBARTH

1817.

A Kär. 1911. TV. 6-7 m.

Zitterbarth Mátyás

Grund Plann zu Ebenner Erde.

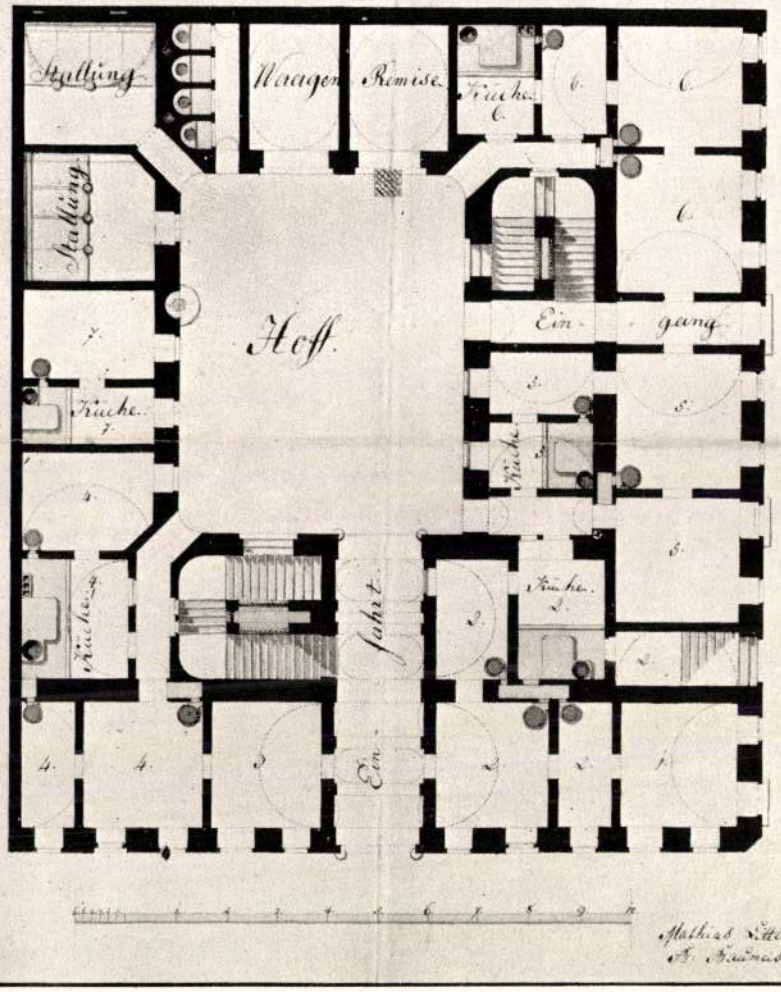

Grund Plann des Esten Stok.

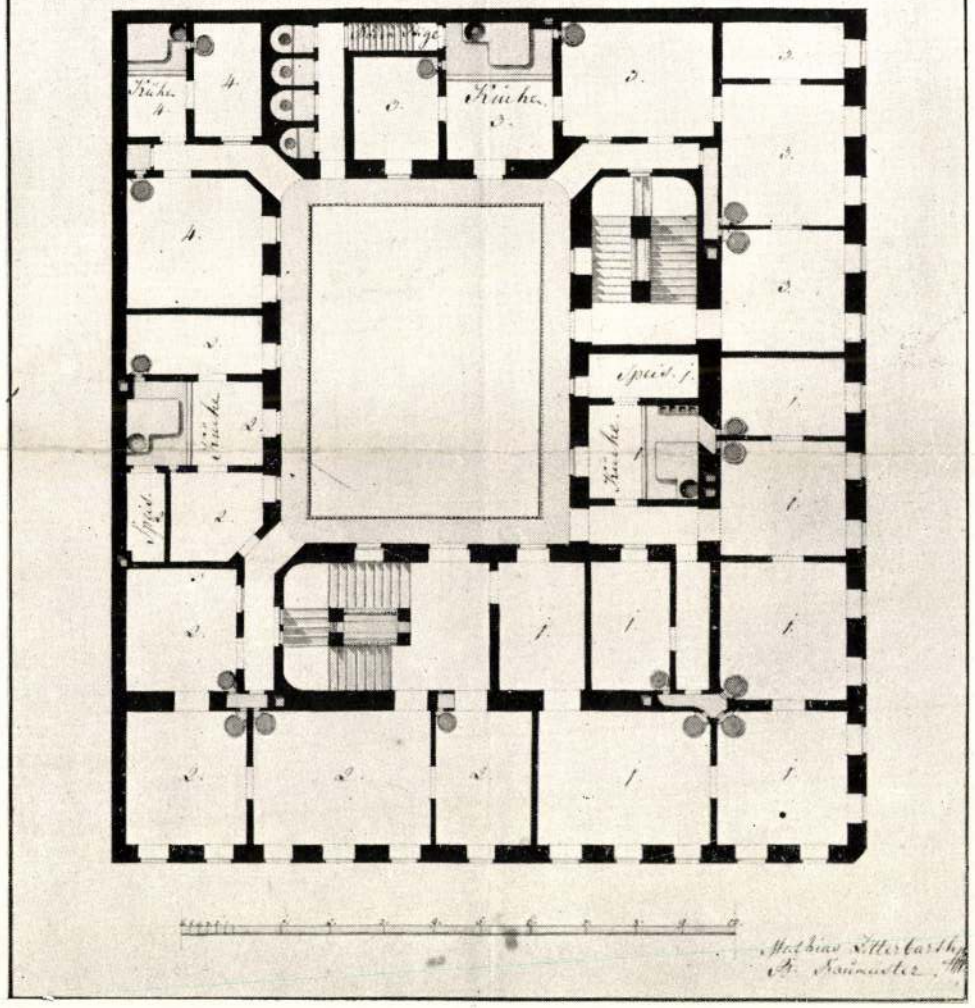

MATHIAS ZITTERBARTH

1814.

A Hár 1911. IV. 06

Zitterbarth Mátyás

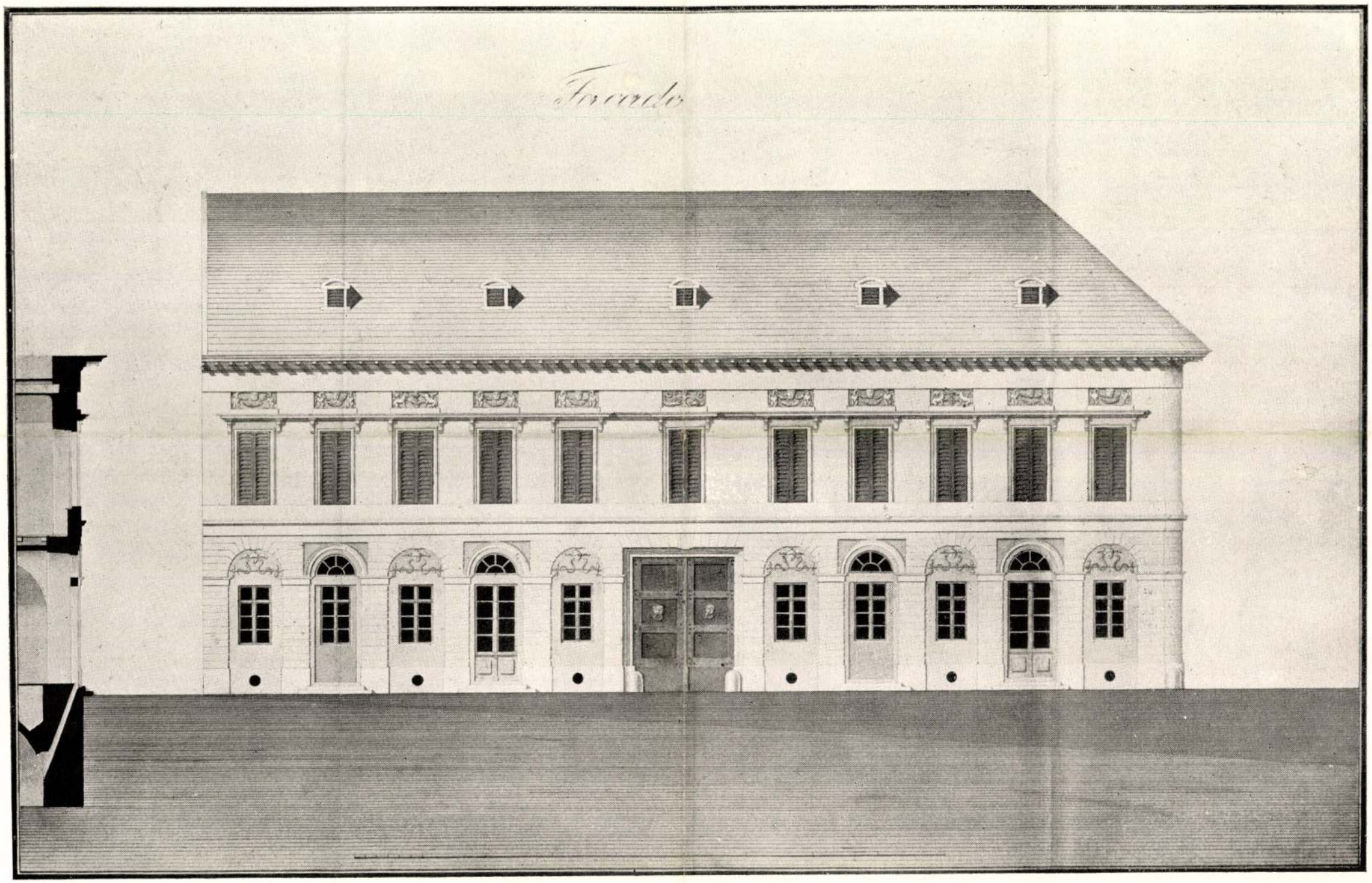

MATHIAS ZITTERBARTH

1814.

A Hár 1911. IV. čf.

Zitterbarth Mátyás

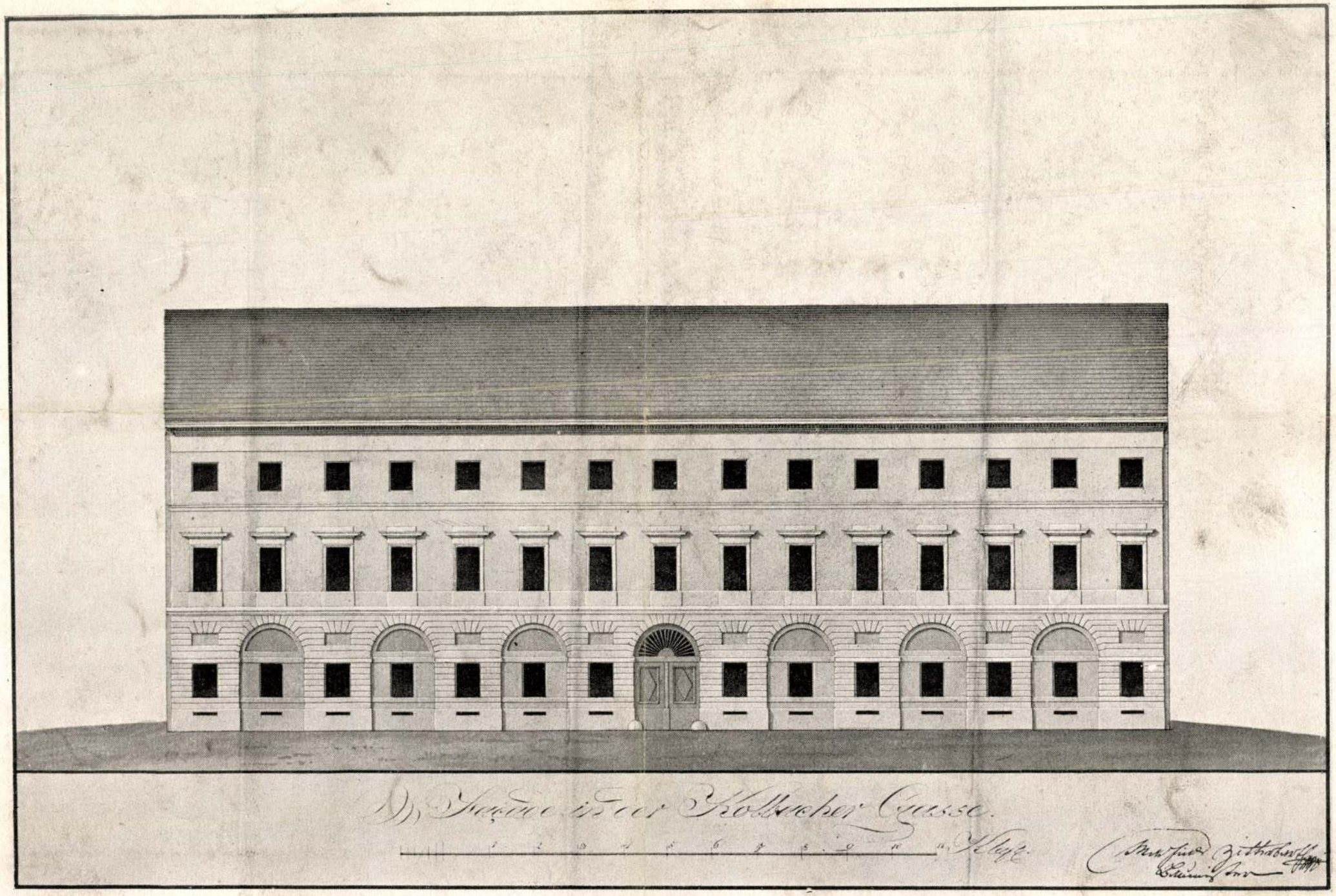

MATHIAS ZITTERBARTH

1817.

A Hár 1911. IV cof

Zitterbarth Mátyás

MDK

ifj. Zitterbarth Mátyás

épitén

1837 aug. 22-re készült el
műve a pesti magyar színház
ill.

101 kép a régi Pest - Budáról.
Bp 1959. (Rexa Dezső) 110.0

M.D.K.

Zitterbarth Mátyás, ifj. épitész

A Hatvani Kapu elötti Grassalkovics-telekre szinházépület terve / 1835-1837 /

Dr. Rados Jenő: A Nemzeti Szinház első állando otthona

Magyar Épitőművészet 1966/3. 3.1.

ifj. Zitterbarth Mátyás

tervezte a Nemzeti Szinházat Pesten a Rákóczi út és Múzeum krt. sarkán.

A könyvben Alt Rudolf rajzai Sandmann könyvnata (1845) található az épületről.

Rexa: 101 kép a régi Pest-Budáról
Helikon 1959

111.

MDK

Zitterbarth Mátyás építész

A régi budapesti Nemzeti Színház Földesi Gábor, pestmegyei alispán, valamint az ő vezetése alatt készült el, 1837-ben.

- Ts.: A budapesti Nemzeti Színház. Városi Szemle, Bp. 1928. 329. l.

de .D. U

ZITTERBARTH Károly építész

Nemzeti Színház (Kerepesi út elején)

1835-37

Preisich Gábor: Bp. városépítészeti

története .... Bp. 1960. 63. l.

M.D.K.

Zitterbarth Mátyás, építész

A pesti volt vármegyeháza. Bpest, Fekete fepr. 467. o.

Kampis Antal: A képzőművészetek

A Kultúra Világa III. köt. A képzőművészetek, a zene, a szinház és a film. Bpest, Minerva, 1960

M. D. K

Áj ZITTERBARTH Mátyás építész

Bp. Városház u. 7. Megyei Tanácsháza

régi megyeháza (1838-41)

(Hátsó homlokzat Semmelweis u. 6. Hof-richter József)

Gerő László - Magyar építészet boladó hagyományai Bp. 1951. 53. l.

Zitterbarth Mátyás ifj. MDK

Vármegyeháza./Városház u. 7/

Ifj. Zitterbarth Mátyás épitette 1838-41 között. /Első alakjában 1804-ben épült./
A hátsó homlokzat /Semmelweis utca 6/ kazettás boltozatu kapualjjal Hofrichter József müve.1829-1832. Benne Dunaiszky néhány mellszobra.
Az 1904ées épülethez csatlakozó közgyülésstermet , a börtönöket és rabkápolnát/jelenleg megyei levéltár kutatószobája/ Hild János épitette és 1811-ben készült el.

Az egész épülettömböt/ Imrényi Szabó Imre 1945-1948-ban és 1959ó60-ban helyreállitotta. Ekkor hozták ide Károlyi Istvánné fóti siremlékét /Ferenczy István müve . 1831/.
Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961. 131.l.
Repr. 233. kép.

ifj. Zitterbarth Mátyás, építész M.D.K.

(1803-1867)

Különösen eredeti tehetséggel megáldott mester, a pesti régi Városház terveit készítette (1838-1841).

Information Hungary, Szerk. Erdei Ferenc,

Akadméiai Kiadó, 1968. 912. old.

Zitterbarth Mátyás

épitette a pesti Városmegyeháza
oszlopos palotáját.

Artner Tivadar Évszázadok művészete. Bp. 1966.
Gondolat K., 605 l., ill.

358 l.

Zitterbarth Mátyás

építész

M.D.K.

A megyeházát a Városház utca felé hatalmas portikusszal, kapubejárójával, oszlopos-tornácos udvari loggiával építi ki 1838-41-ben

Dr. Lechner Jenő: Budapest műemlékei, Bp. 1924.

Dr. Lechner Jenő: Budapest műemlékei József nádor korától a Főváros egyesítéséig. 1896.

Zitterbarth János, építész MDK
/ vagy Mátyás? /

A pesti vármegyeház. Egykori rajz. Repr. 3o3.1.

A Ház. 1911. IV. 6-7.sz.

M.D.K.

Zitterbarth épitész

A Vármegyeháza középrizalitját ékesiti két emeletsoron átnyuló oszloprenddel.

A táblabiró-világ művészete. IV. 82.1.

Zitterbarth Mátyás, építész MDK

Megcsinálta az épitendö uj magyar szinház tervét. Ö tervezte a vármegyeház homlokzatát és kiépitette.
Zitterbarth mester elkészült épületét 1875-ben át kellett alakitani, de az sem szólt az örökkévalóságnak. A meg nyitása 1837 aug.22.-én. -
1840 aug.8.-án keresztélték át Nemzeti Szinházzá.

Supka Géza:

A százéves Nemzeti szinház.
Ünnep.1935. 52.sz.

MDK

Zitterbarth Mátyás, ép.

a Grassalkovics Antal herceg adta a telket azzal a kikötéssel, h. azon csak a Nemzeti Szinház épülhet. Az épitkezést megindította ~~KK~~ Földváry Gábor Pestmegye agilis alispánja, ~~sXXX~~ 1835 szept. 28-án rakták le a szinház alapkövét. Z.M. a terveket készitette, ö, aki a Vármegyeház homlokzatát is kiépitette.
/Széchényi István és Földváry közti konfliktus/

Supka Géza: A százéves Nemzeti szinház.
Ünnep. 1935. 52.sz.

Zitterbarth Mátyás, ifj épitész M.D.K.

Nemzeti Színház Bp.

Budapesti Hirek

Müemlékvédelem, 1965. 2. 129. l.

mdk

Litterbart Mátyás

neves épitésszel társult Kasselik arra az alkalomra amikor a Citadella megépítésével megbízták.

Radnai Lóránt. A Citadella. Bp. 1963
17. l.

ZITTERBARTH Mátyás / építész
a régi Nemeti tinhán tervezője
Kasselik Ferenccel együtt a Citadella építője

Berza László-Marót Miklós:Citadella Bp. 1962.

/24

M. D. V.

ZITTERBARTH kályás, ifj. építési

Pest. Nármegyeház átépítése bővítése 1838-1841.

Preisich Gabor: Bp. városépítésének története.. Bp. 1960. 70. l.

Zitterbarth Mátyás

A megyeház Városház utcai ~~fele~~ oldalat hatalmas portikusszal és előkelő kapubejáróval, szép oszlopos tornacos udvari loggiával fenti épitette 1838–41-ben.

Lbp 186.1

Eöry Szabó Jenő V. 182.

Zitterbarth Mátyás

épitéri

Hegesen Zitterbarth.

laid.

Tarsalkodó, 1841

334. l.

a megyehár eptője
Pesten.

Zitterbarth Mátyás

írod

e

Lechner Jenő dr.

Képek Buda és Pest fejlődésének történeté-ből. MMÉE Közl 1918. 190, 191. l.

Építi a vármegyeháza

Városháza utca felőli részet és előkelő kapu-bejárójat. A Semmel-weiss utcai rész való Hofrichtertől.

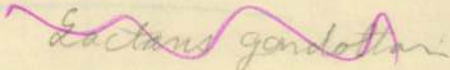

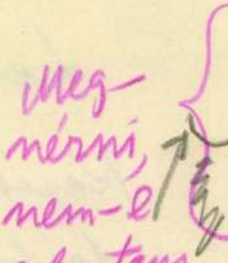

~~Lactans gondolatai~~

F

Meg-
nérni,
nem-e
a lactans

Zitterbarth (?)

---

ród

Paál Jób: Pestvár-
megye székhára
Vas. Ujs. 1913. 748, 749
l. (Képekkel)

építésze unus emlitve-

Budaszentlőrinc

153

Zitterbarth Mátyás

A pesti vármegye-
háza, repr - 627.l

LykaMagymű1800-50

PLAZA MAYOR CO

Zitterbarth Mátyás

cred.

Csemegi József dr. —

Imrényi Imre: A pesti vármegyeháza újjáépítése. Építés – Építészet. 1950. 2. sz. 110 – 134. l. Számos képpel.

Az 1944-45-ik ostrom alatt erősen térült épület Vármegyeház utcai részét fenti tervezte

Nagyrapos

Dr. Szentiványi Gyula

Van szerencsem mellekelten az Okkon Kör
azon visztelett elyes kéréssel szíves kedyen az ér
lap utján küldeni.

Telyes visztelet

Adlerhaus
pénzt

Bpest. Aréna u

932 2/i

Zitterbarth Mátyás

építész

pesti vármegyeház

l. - városház utcai rész

Rexa Dezső = Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye emlékei. Bp. 1931 11. l. 25. l. 26. l. és V. tábla XIX. tábla XX. tábla XXI. tábla

Ti szerencsétlenségetek! Messze országokban ezért folyt véretek! Legbecsesebb javaitok szüntelenül annak örökös tartományai miatt voltak föláldozva! Vagynak még Tinéktek nemzeti tulajdon erkölcseitek, vagyon nemzeti nyelvetek és ditső eredeteteknek régiségével méltán dicsekedhettek! Szerezzétek most vissza nemzeti lételeteket! Legyetek ujra, akik valaha voltatok! Válasszatok királyt magatoknak, ollyan Királyt, a ki Tiérettetek országoljon, a ki Hazátoknak kebelében Tiközöttetek lakjék és a kit a Ti polgártársaitok s katonáitok végyenek körül!

Magyarok! Ez az, a mit Európa Tőletek vár, melly most reátok néz! Ezt kívánom Tőletek én is: állandó, bizonyos békességet, kereskedelmi szabad közösülést Velem és tökéletes függetlenséget s bátorságot! Illy jutalom vár Titeket, ha ditső Eleitekhez és Önnön magatokhoz méltók akartok lenni! Császári szállásomon, Schönnbrunnban, Pünkösd havának 15. napján 1809 Napoleon...«

Aranyigazságú, látnoki szavak! Vajha őseink akkor megfogadták volna! Mint független nemzeti állam talán így elkerülhettük volna a világháború rettenetes vérzivatarát! Talán így nem fordult volna ellenünk olyan elemi erővel a környező népek gyűlölete! És talán elkerülhettük volna a legnagyobb áldozatot, melybe Ausztriáért belesodródva, végeredményében hazánk szörnyű megcsonkítását eredményezte!

A 150 éves multra visszatekintő gimnázium idők folyamán közéletünk számos kiválóságát nevelte a nemzetnek. Hogy csak nehányat említsünk a sok közül, az intézet tanulója volt: Ányos Pál, a korán elhunyt költő; Bacsányi János az iró; Kovács Zsigmond veszprémi és Farkas Imre szé-

Ide épült Zitterbarth Mátyás építőmester szerény, de tisztes külsejű színháza. A városi szépészeti bizottság — Pollák Mihály volt az elnöke — eleget akadékoskodott, erre Földváry alispán beljebb építtette a színház homlokzatát. Az épület szabadon állt, fák vették körül, kocsifelhajtója elé is vadgesztenyéket ültettek, ezeket egy negyedszázad mulva — mikor a színház új előrészt és homlokzatot kapott — átplántálták az Erzsébet-térre, a második német színház helyére.

Zitterbarth épületének már csak egykorú képei élnek, kortársai rég elköltöztek ; napjaink legöregebbjei is csak a Skalnitzky-féle átépítésre emlékezhetnek, mely a hetvenes években a homlokzattal a színház szabad fekvését elzárta s a régi építkezést a szem elől eltüntette.

Az eredeti homlokzat egyszerű, nemes renaissance stílusban épült, görög oszlopfejezetes kiugró pillérekkel. A középbejárat előtt «lábas» kocsialáhajtó az első emelet magasában nyitott terraszt emelt ; ezt később zárt üveges verandával cserélték ki. Az épület terve a kor közkeletű mintáját, a párisi Odeon-színházat követte. A pénztári előcsarnokból vezetett bejárat a földszintre, a páholyokhoz és a karzatra. A földszint széksorait egy középút szelte és két oldaljárat övezte. A nézőtér húsz méter széles volt, hossza huszonkettedfél, magassága a gerendázatig tizennégy méter. A színpad szélessége mintegy tizenkilenc, mélysége tizennégy méter. Két oldalán helyezték el az öltözőket. Megfelelő díszletraktárról eleinte nem gondoskodtak, ezt később toldották az épülethez, addig bérelt helyiségre szorultak.

Belül a nézőtér kezdetben ugyancsak tarka-barka lehetett, a páholybérlők kedvükre bútorozták be fülkéiket ; a belső kárpitozást is rájuk bízták. A páholyajtók nyitását kis csengők jelezték, akkor is, ha játék közben kilincseltek a bérlők. A földszinti ülőhelyek zöld üléseihez fehér karfák s azokon piros könyöklőpárnák tartoztak. Kékeszöld volt a mennyezet, a kilenc Múzsa képével ékesítve. A színpad előfüggönye rúdonfüggő, aranyrojtos kárpitot ábrázolt.

Pompás arany gyertyatartók hintettek — a Honművész szerint — «tündérfényt» a nézőtérre. Kezdetben valóban gyertya világított bennük, a rivaldán pedig olajmécs, noha gázvilágítással is felszerelték az épületet ; erre különösen büszkék voltak, mert a monarchiában ilyen még nem akadt. Csakhogy a megnyitásra nem lettek vele készen. A színlap csak 1838 március 9-én jelenti, hogy a nádor születésenapja ünnepére (a Norma operát játsszák Schodelnéval) «a színház először lesz légszesszel kivilágítva». Nagy volt az öröm, még Weber bádogost is kitapsolták, ki a gáz gummitömlőit felszerelte. De újabb nehézségek lehettek, mert Shakespeare-Holbein «Szerelem mindent tehet» című vígjátékának október 25-i színlapja újra hírül adja : «A színház mától kezdve légszesszel lesz világosítva.» A tömlők később is sokat akadékoskodtak, ha lanyhán adták a fényt, a díszletezők rájuk ugrottak és nyomták, hogy sötétség ne legyen ; a kiáramló gáz ilyenkor is elviselhetetlen bűzt terjesztett ; még robbanás is előfordult.

A megnyitás napjára különben nemcsak a világítás nem készült el: kívül-belül félig készületlen volt az egész épület. Már júniusban majd perre került a sor a vállalkozókkal, de ebből a végső határnapból Földváry már többé nem engedett ; éppen vásáros idő volt, annak élénkségét sem akarta elszalasztani.

Sokan megörökítették ennek a nagy napnak izgalmát. Fáy András szerint az ideiglenes színháznak ez a megnyitása is csak ideiglenesnek volt szánva, úgy tervezték, hogy a következő évi József-napra — a nádor nevenapjára — majd ünnepélyes megnyitást lehet kitűzni, hiszen a főherceg most díszhintajával a színház feldúlt udvarára be sem hajthatna. Ezt a tervezett díszmegnyitást azután a pesti nagy árvíz végkép elmosta.

Déryné naplója a zűrzavarnak mulatságos oldaláról számol be. Az udvar törmelékein át alig juthatni az öltözőkhöz ; azok falai még meszeletlenek, bútorzatuk semmi, ládákból rögtönöznek asztalokat. A fogasokat falba vert szegek pótolják : Déryné új atlaszruhája csepegőssé nyirkosodik a vakolt falon. Az ezermester Telepi már kimaszkírozva, nagy ecsettel javítgat a díszleteken.

Szigeti József a «Mátyás király lesz» c. vígjátékban mint Ujlaki Miklós

Közben szédülnek a forróságtól, bár nem tudják, az augusztusi hőség vagy az öröm izgatottsága veri-e ki inkább homlokukat.

Vörösmarty játékszíni krónikájából sem tárul felénk más kép: «Mészgödrök, homokbuckák kétfelől, elül vakolatlan tornác, egyenetlen, féligrakott út, benn asztalos, lakatos, színész, muzsikus egy rakáson; amazok csak alig tartóztatható fúróikkal és kalapácsaikkal, emezek papirostekercseikkel próbán, mintegy a hely bírásáért vetekedve, mindnyájan sürgető munkában, az óra 11-re jár s alig fél nap hátra, hogy a legelső pesti magyar színház megnyittassék. Eljött az idő s a színház, mintegy a lehetetlenség dacára, megnyittatott.»

A sajtóban minden egyéb háttérbe szorult, annyira csak ez izgatta a kedélyeket. Megható olvasni a mámoros szavakat, amelyek az örömünnepet köszöntik. Akad azért gáncsolódás is: Bécs bérence, a pozsonyi Hírnök, mindenbe beleköt. De az Athenaeum, a Társalkodó megfelel neki, rávezetve a közönséget: honnan fú a szél.

A megnyitásra az egész környék lobogódíszbe öltözött. A Hatvani-utca olyan volt, mint búcsújárók lombékítményes útja az úrnapi oltár felé. A színház homlokzatának falát nemzeti színű szalagos koszorúk fedték, ormáról hosszú zászló csüggött alá. A délutáni órákban már nagy üggyel-bajjal járt a közlekedés, a hintók megtorlódtak, a vidék is sűrűn ontotta a vendégeket, a színházügy legigazabb istápolói, a vármegyék, díszruhás küldöttségekkel vettek részt az ünnepen. A megnyitásra igyekvők alig bírták átvágni magukat a bámészkodókon. Hely így sem jutott mindenkinek: ezerötszázan távoztak jegy nélkül. A díszelőadást congrève-nyomatú, színes keretrajzú színlapok hirdették, a belépőjegyek is szép emlékkel felértek: látható volt rajtuk az új színház képe, alatta a következő lelkes vers:

Itt kicsiben láthatd, ami Pesten
nagyban is áll már:
A heven óhajtott nemzeti szinpalotát.
Vedd szivesen képét s amit én neked,
azt neki óhajtsd:
Hosszú pályádat ne nehezítse vihar!

Az áskálódó rosszindulat a megnyitás előtt azzal rémítgetett, hogy a színház hanyagul van építve, nagyobb megterhelés alatt bedől. Nos, a megnyitó est túlzsúfolt nézőtere rácáfolt a felelőtlen gyanúsítgatásra; nem is szólva arról, hogy hetvenhat év mulva a bontási munkálatokat vezető építész nem győz a szakember elismerésével adózni Zitterbarth szolíd és gondos munkájának.

Az egyik páholyba belépett egy tekintélyes, szép magyar fejű úr, Pest-Pilis-Solt vármegye alispánja: Földváry Gábor, Vas Gereben regényhőse, a cselekvő lelkesség egyik legrokonszenvesebb megtestesítője. Róla mindenki tudta, hogy szép és üdvös ügy az ő közreműködése nélkül szinte meg sem eshetik; ő juttatta hajlékhoz a főváros világtalanjait; ő volt Fáy Andrásnak egyik legfőbb támasza az első takarékpénztár létrehozásában. Ez a színház pedig valóban az ő «legyen» szavára emelkedett ki a földből. Lelkes éljenzés riadt feléje. Fáy Andrást is szeretettel simogatták a tekintetek: a magyar színészetnek kevés volt nálánál önzetlenebb barátja. A vármegye is hozzá fordult, hogy írjon prológust a megnyitás ünnepére. Fáy nemes szerénységgel Vörösmartyra hárította át a megtiszteltetést: itt a legméltóbb szónak illik elhangzania. A nagy költő valóban megkondította az áhítatnak és magasztosságnak érces harangszavát: színházavató költeménye, az «Árpád ébredése», a múlhatatlanságba emelte fel a nap jelentőségét. Kis remekművét takaros füzetben kinyomatva, osztogatták a színház előcsarnokában.

Még fent járt az égen az augusztusi nap, amikor a nézőtér ajtait le kellett zárni, mert fulladásig megtelt a színház. Végre félhétkor megszólalt a csengő, mint a templomavató istentisztelet bejelentője. Heinisch József, a társulat régi «hangászati» karmestere elfoglalta helyét a huszonnyolctagú zenekar élén, s felhangzott erre az alkalomra írt nyitánya: «Thália diadalma az előítéleten». A függöny felgördült és látható lett az új színház festőjének, Otto úrnak hatásos távlati képe: «Budapest legszebb része a Dunaparton», ahogy Vörösmarty prológjának szerzői utasítása előírja. László József volt az a színész, ki a Sírszellem alakjában először jelent meg a szent deszkákon a közönség előtt, és Lendvay Márton az első, ki a Sírszellemtől fölidézett honszerző Árpád jelmezében az első szókat («Ki kelt föl engem?»

Márkus Emília mint Monna Vanna

stb.) elmondta. Azután — hacsak egy-egy mondatra is — rendre megjelentek a közönségnek Budáról már ismerős színjátszók: Déryné, Lendvayné, Laborfalvi Róza, Barthánné, Kovácsné, Egressy Gábor és öccse, Béni, Szerdahelyi, Telepi, Udvarhelyi, Fáncsy, Szilágyi, Szigligeti. A játék második része új látnivalóval szolgált: a felavatásra váró pesti színház képével, ezt is Otto úr festette. Ha ezeket a díszleteket megőrizték volna az utókor kegyeletének! Ünnepi évfordulókon máig beszélhetnének a színház első perceiről! De áldozatul estek a napiszükségletnek. Rexa Dezső Pest vármegye levéltárában egy régi díszletlajstromon a dunaparti kép megnevezése mellett erre a feljegyzésre bukkant: «megváltozott Velencére».

A zenekar szinte az egész előadás alatt játszott. Az «Árpád ébredése» rémalakjainak karénekét Rothkrepf (Mátray) Gábor, a színház első zenei igazgatója szerezte.

A prológ zárószavai: «Éljen a haza!» most igazán külön nyomatékhoz és jelentőséghez jutottak, tenyerek százai adtak rájuk visszhangot, s az éljenekből a jelenlévő költőnek is özönnel jutott. Ő volt az egyetlen, ki az est méltó hangját eltalálta. A többi műsorszám többet markolt, mint amennyit fogott. A színház táncmestere, Szőlősy, hat gyermekkel magyar táncot adatott elő, majd maga járt el egy kettőst Hubenainéval. Közben a zenekar eljátszotta Beethoven «István király» nyitányát, mely a pesti német színház felavatására készült, Romberg hangversenyi nyitányát, Heroldnak a «Gyógyszer gyógyász nélkül» című színműhöz írt bevezető zenéjét, továbbá Rózsavölgyi Márknak ez alkalomra készült új magyarját.

Közben pedig a drámai személyzet bemutatta Schenk Eduardnak «Belizár» című tragédiáját. Nehéz megbocsátani az intézők érzéketlenségét, hogy erre az alkalomra eredeti mű helyett idegen s hozzá mindenkép középszerű alkotást tűztek műsorra. Megbocsátani nehéz, megérteni kevésbbé az. Gondos előkészületre szűken volt idejük. Fáy a ruhatár szegénységét is okolja, hogy pompásabb hazai darab kiállítására nem gondolhattak. A «Belizár» bizánci díszleteit Budáról hozhatták. S ennek előadása is, ami a színészi részt illeti — mai színházi nyelven szólva — «állt». A szereplők mind készen voltak feladatukkal, csak Kántorné szerepét, Antóniát kellett a fiatal Laborfalvi Rózának betanulnia. Megyeri meg éppen kedvelte is a címszerepet, ezért esett meg, hogy Vörösmarty prológjában Árpádot — mit pedig a költő neki szánt — Lendvay játszotta s Megyeri csak a következő estéken vette át, amikor az «Árpád ébredése» után más dráma volt műsoron. A legnagyobb nevű és tekintélyű színésznek mindenáron parádés szerepet akartak juttatni. A mellett a nagyszemélyzetű dráma a társulatnak úgyszólván minden számottevő tagját foglalkoztatta, Szentpéteryt is, ki a prológban szerephez nem jutott. A közönség is méltányolta a zengzetes, de vékony cselekvényű drámát, a színház megnyitása után

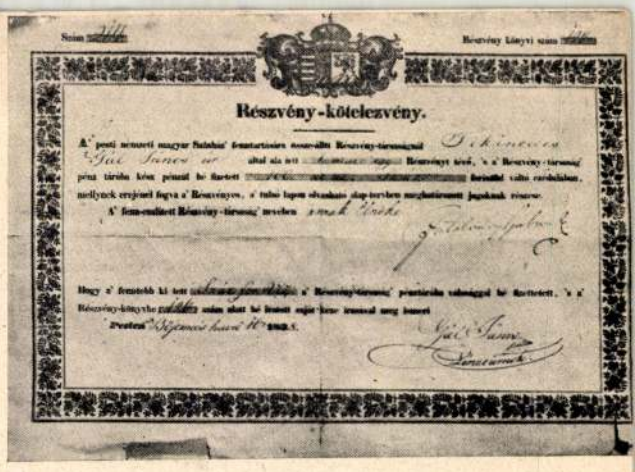
Részvény-kötelezvény.

Nemzeti Színházi részvény

is még tizenhárom évig műsoron tartotta; ezalatt további tíz előadást ért meg e színpadon, utóbb Barthának is szép sikere volt címszerepében.

Bizonyára gonddal játszották a megnyitás estéjén is, amikor különben a Honművész szerint «lehetőleg megrövidítették». Vörösmarty sem rója fel a színház választását, csak az ízetlen fordítást kifogásolja; ennek tulajdonítja, «hogy színészeink magukat benne jobban ki nem tűntethették». Az ünnepi közönség azonban nem sokat kritizált, az idegen drámában is csak a magyar igét üdvözölte, mely most íme állandó hajlékhoz jutott. Amit ezen az estén elébe tártak, abból mind a jövő felé szövögette a boldog reménykedést. Türelmetlen sem volt, pedig ez a műsor sem kerülte el a színházi ünnepek örök végzetét, a «túlméretezést»: a nézőket ötödfélórán átt ott marasztották a tarka látni- és hallanivalók befogadására. Jócskán bele is fáradtak, de ünneprontó senki sem akadt, mindent szépnek találtak, mindenkinek juttattak az elismerésből, még a «gépelyek» készítőjének, Schütze Ferdinánd úrnak, a bajor királyi udvari színház építőjének is, elő is tapsolták a derék németet, pedig a színház lebontásának szakavatott krónikása — kire már hivatkoztam — rásüti, hogy nem is a leglelkiismeretesebben állta szerződését, munkája mérsékelten sikerült, mert gépeit már a következő évben utólag alá kellett falazni.

De a nyárvégi csillagos égbolt alá avval a felemelő érzéssel tódult ki ennek a legelső színházi estének közönsége, hogy — Kisfaludy Sándor balatonfüredi kis színházának homlokzat-jeligéjét követve — ezúttal is a nemzetiségnek emelt erős várat a hazafiság. Még sok önismeret, sok tévelygés lesz az ára, hogy ez a vár idő- és viharálló erősséggé szilárduljon, de akiknek gondjára került, azokban a jószándékon túl megvan rá a képesség is, hogy az erődítés munkáját becsülettel elvégezzék.

Alig akadt az első előadás nézőterén bárki is, aki a magyar jövőre ne gondolt volna, mélyen át ne érezte volna, hogy az új intézmény felvirágoztatása a nemzetre nézve életkérdéssé súlyosult. A nagy költő, Vörösmarty Mihály, kiben a nemzet szíve mindig legerősebben dobbant meg, ilyennek érezte

Paulay Ede

a színházavató est hangulatát, ezt jegyezte fel beszámoló cikke végén : «A közönség olyan volt, milyet várni lehete : kíméletes, komoly s minden tiszteletre méltó, tiszta hazafi örömében egészen elmerült ; s ki e hangulatot nem ismeri, hidegnek mondhatná zajtalanságáért. De e zajtalanságban ámulat, mély érzelem s egy magát becsülő népnek méltósága volt.»

A PAULAY-KORSZAK

Írta SZÁSZ KÁROLY

Azt a több mint másfél évtizedre — 1878-tól 1894-ig — terjedő időt, mi alatt Paulay Ede volt a Nemzeti Színház igazgatója, méltán emlegetheti és tárgyalhatja a színészettörténet Paulay-korszak néven.

Paulay Ede — az egykori gyönge színész, aki adta ugyan még Bánk bán-t is, de modoros szavalatával nem sok babért szerzett — mint rendező a legkiválóbbak sorába emelkedett, már Szigligeti igazgatása idejében. Voltaképpen ő volt Magyarországon az első igazán modern rendező, azzá küzdötte föl magát tehetsége és tanultsága, elsőrendű színpadi érzéke segítségével.

Már négy évtizedes multra tekinthetett vissza a Nemzeti Színház, mikor a vezéri pálcát Paulay vette át, s az ő igazgatóságával immár harmadik korszaka kezdődött a színháznak — az első gárda nagy színjátszó egyéniségeinek, s azt követőleg az újabb irányú színjátszás kifejlődésének évei után.

Ez a harmadik korszak — mindent összevéve — bátran a színház aranykorának is mondható, melynek során irodalmi tekintetben három korszak találkozott össze. A multból még bele ragyogott a Rákosi Jenőék romantikus iskolájának fénye, — a jelen uralkodó csillagzata a Szigligetiét egyelőre elhomályosító Csiky Gergelynek a társadalmi színművekben tetőződő munkássága volt, — a korszak utolsó éveiben pedig már kezdett ragyogni a Herczeg Ferenc pályájának hajnala.

Mindenesetre nagy szerencséje volt Paulaynak, hogy olyan színész-csapat állott rendelkezésre, amely tehetség dolgában az elmult nagyokkal is bátran összemérhető, s melynek emléke mind máig nem halványodott el. Még Szigligeti idejéből ereje teljében átjött ebbe a korba a zamatos kedélyű Szigeti József és a száraz humor kiváló képviselője Feleki Miklós, mind népszerűbbé vált Náday Ferenc és Halmi Ferenc, Ujházi Ede és Vízvári Gyula, s a gyönyörűen szavaló Nagy Imre, Jászai Mari, Molnárné és Helvey Laura. Hozzájuk csatlakozott a pályájuk kezdetén már térdig rózsában járt Márkus Emilia és Csillag Teréz — s ezek mind olyan értékei voltak színpadunknak, akikre büszke lehetett volna bármelyik nyugat-európai nagy színház, s akik még a francia klasszikus és modern darabokban is méltán versenyezhettek a Théatre Français társulatával.

Ezzel a gárdával gyönyörű diadalokat aratott Paulay, a magas színvonalú összjáték mesteri rendezője. Az ő munkája nem merült ki külsőségekben, nem aprózódott el a minden áron realizmusra törekvés részleteiben, még kevésbbé ferdült a naturalizmus szélsőségeibe, s művészibb eredményeket produkált és mélyebb hatást ért el, mint amilyent például a híres meiningeni színjátszás. Felfedezte, kiismerte s bölcsen és leleményesen használta fel a művészi egyéniségeket, s az ő keze alatt az egykor oly sok fogyatkozással teljes ensemble szinte a tökéletesség színvonalára emelkedett. Paulay nem engedte, hogy egyes kitűnő művészek — úgynevezett «személyes» sikerre törekedve — áttörjék az összjáték érdekének korlátait, — de viszont a talentumok fényének egyetlen sugarát sem hagyta elveszni. És a középszerű tehetségeket is úgy pallérozta, úgy fegyelmezte, hogy azok is bele tudtak illeszkedni az egységbe, s nem ríttak ki belőle. Paulay Ede kitűnő karmester volt — szemének egy villanásával, kezének egy intésével élesztette a lángot, vagy fékezte annak lobogását, élesítette vagy finomította a hangot, erősítette vagy tompította a színeket, előtérbe hozott vagy háttérbe szorított egyes mozzanatokat — ahogyan jónak látta vagy szükségesnek érezte.

Aki őt csak felületesen ismerte, komor, száraz embernek vélte, annak gondolta beszédéből, pápaszeme mögül kivillanó tekintetének szigorúságából. Pedig igazában mélyen érző szív, nemes kedély volt — minden gondolatával és érzésével a színpadon csüngött, a Nemzeti Színház érdekében munkálkodott, erejének teljes megfeszítésével. Nagy

Zitterbarth Mátyás

épitész

épitette a vár-
megyeháza Városház
utcai frontját (a
diszeselbet) 1838–41.

Thirring Bpest

65. l.

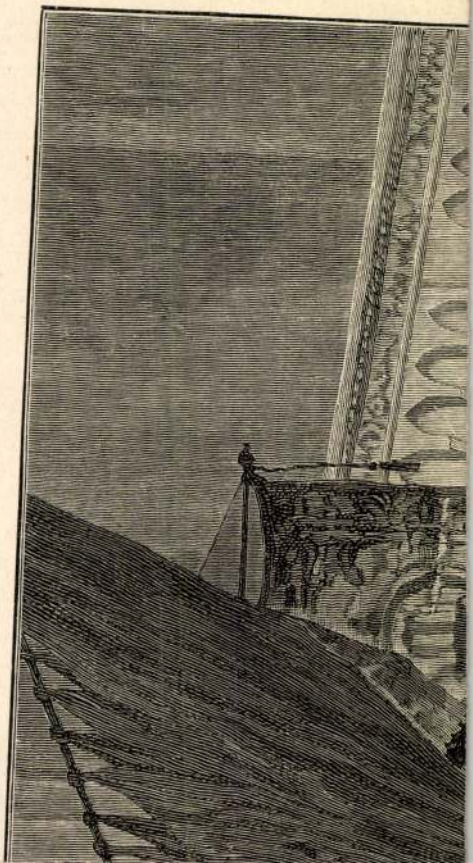

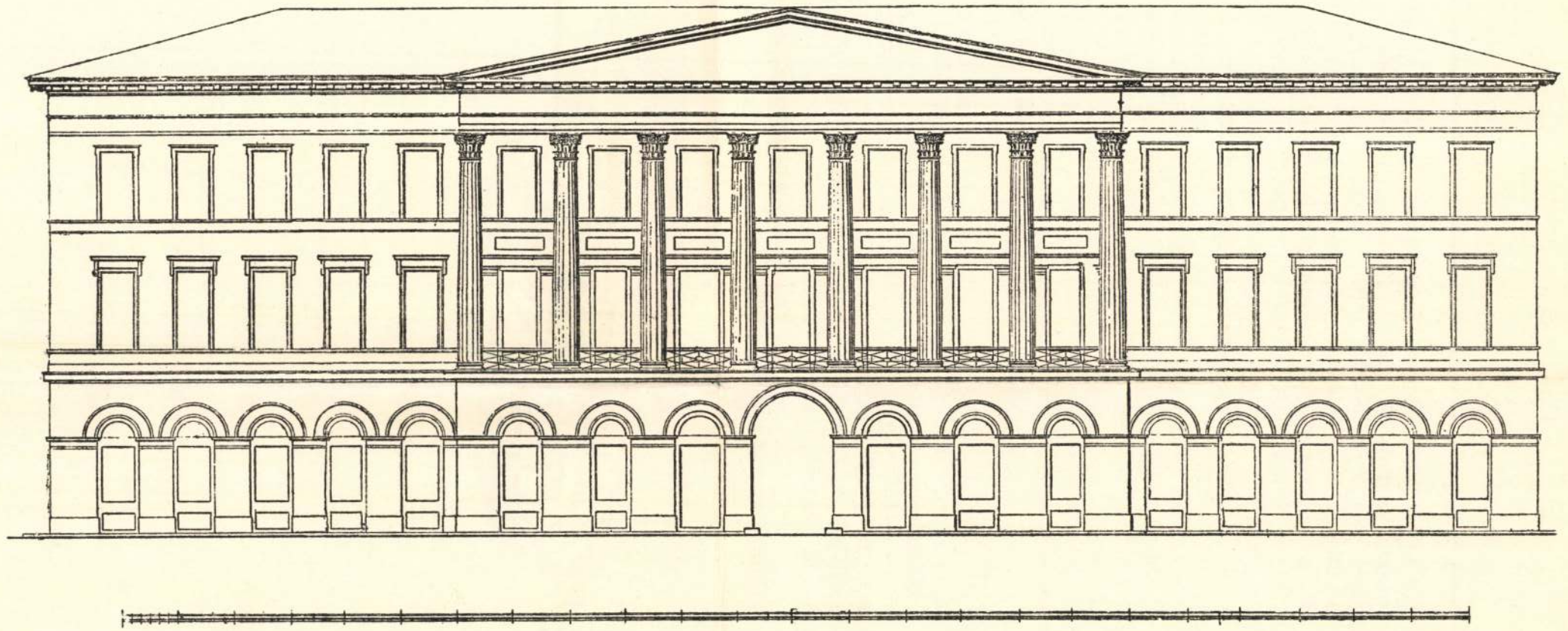

A PESTI VÁRMEGYEHÁZ (EGYKORI RAJZ)

ZITTERBARTH JÁNOS

kellőképpen kifejlesztve kiemelhette volna őt a műcsarnoki gyászmagyarok közül. Elmult korok levegőjét, egy szobának, ódon utcasaroknak hangulatát, nagy intimitással tudta elmondani. Igaz, hogy ez nem elegendő ahhoz, hogy valaki Valaki legyen, de az igazsághoz hozzátartozik ennek a konstatálása is.

Papp Henrik. Szorgalmas ember volt, minden tenyérnyi festett foltért annyit kínlódott, annyit próbált, hogy csak sajnálni lehet ezt a tengersok vesződséget. Mert nem volt érdemes. Kárba veszett a fáradsága.

Mihalik Dánielt meg jobb lett volna ha pihenni hagyják. Holtakról vagy jót...

Bálint Aladár.

ÚJ SZÍNPAD

Bárdos Artúr, akit már régóta úgy ismerünk, mint a képzőművészet és a színjátszás irodalmának egyik hivatott művelőjét, *Új Színpad* címmel egy kötetbe gyüjtve kiadta a színpadról irt hosszabb tanulmányát, régebbi, hasonló természetü irásaival egyetemben.

A szerző, aki a színpadnak nemcsak elméleti, hanem gyakorlati embere is egyúttal, a színpad evolúciójának, ez evolúció okának, lefolyásának megirására vállalkozott.

Irása amellett, hogy szorosan a tárgyra vonatkozik és szakszerű, színes, eleven és szabatos meghatározását adja mindannak, ami a színpad körül történt és történik.

Mint képzőművészettel foglalkozó iró, természetszerüleg kikereste azokat a kapcsokat, amelyek a képzőművészetet és a színpadot összekötik, foglalkozott azokkal a problémákkal, amelyek a színpad bármilyen fejlődési stádiumában képzőművészeti természetüek.

Ez már önmagában olyan értéke a könyvnek, amelyet, különösen nálunk, hol a rendezők nagy részének hiányos képzőművészeti kulturájuknál fogva igen zavarosak és a legtöbb vonatkozásban kezdetlegesek a színpad képszerüségéről alkotott fogalmaik és elgondolásaik, meg kell hogy becsüljünk.

De egyébiránt is a magyar színpadi irodalom annyira szegény, hogy csak örülni kell annak a könyvnek, melyet olyan ember irt, akinek még szempontjai is vannak. *B.*

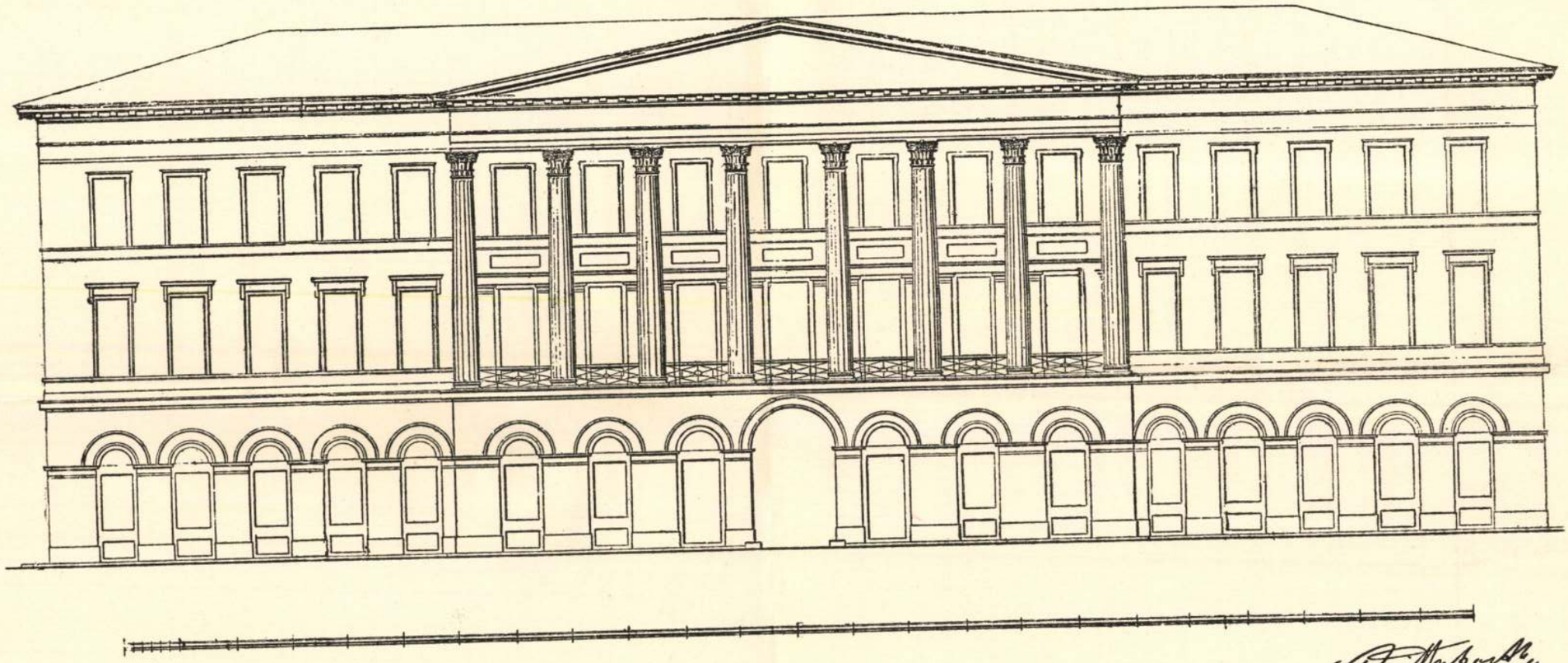

ZITTERBARTH JÁNOS

A PESTI VÁRMEGYEHÁZ (EGYKORI RAJZ)

kellőképpen kifejlesztve kiemelhette volna őt a műcsarnoki gyászmagyarok közül. Elmult korok levegőjét, egy szobának, ódon utcasaroknak hangulatát, nagy intimitással tudta elmondani. Igaz, hogy ez nem elegendő ahhoz, hogy valaki Valaki legyen, de az igazsághoz hozzátartozik ennek a konstatálása is.

Papp Henrik. Szorgalmas ember volt, minden tenyérnyi festett foltért annyit kínlódott, annyit próbált, hogy csak sajnálni lehet ezt a tengersok vesződséget. Mert nem volt érdemes. Kárba veszett a fáradsága.

Mihalik Dánielt meg jobb lett volna ha pihenni hagyják. Holtakról vagy jót . . .

Bálint Aladár.

ÚJ SZÍNPAD

Bárdos Artúr, akit már régóta úgy ismerünk, mint a képzőművészet és a színjátszás irodalmának egyik hivatott művelőjét, *Új Színpad* címmel egy kötetbe gyüjtve kiadta a színpadról írt hosszabb tanulmányát, régebbi, hasonló természetű írásaival egyetemben.

A szerző, aki a színpadnak nemcsak elméleti, hanem gyakorlati embere is egyúttal, a színpad evolúciójának, ez evolúció okának, lefolyásának megírására vállalkozott.

Irása amellett, hogy szorosan a tárgyra vonatkozik és szakszerű, színes, eleven és szabatos meghatározását adja mindannak, ami a színpad körül történt és történik.

Mint képzőművészettel foglalkozó író, természetszerüleg kikereste azokat a kapcsokat, amelyek a képzőművészetet és a színpadot összekötik, foglalkozott azokkal a problémákkal, amelyek a színpad bármilyen fejlődési stádiumában képzőművészeti természetüek.

Ez már önmagában olyan értéke a könyvnek, amelyet, különösen nálunk, hol a rendezők nagy részének hiányos képzőművészeti kulturájuknál fogva igen zavarosak és a legtöbb vonatkozásban kezdetlegesek a színpad képszerüségéről alkotott fogalmaik és elgondolásaik, meg kell hogy becsüljünk.

De egyébiránt is a magyar színpadi irodalom annyira szegény, hogy csak örülni kell annak a könyvnek, melyet olyan ember írt, akinek még szempontjai is vannak. *B.*

Zitterbarth Mátyás

építész

MDK

A Pannónia Szálló melleti üres telken állott a Zitterbarth Mátyás tervei szerint 1837-ben épült régi Nemzeti Szinház. 1870-ben Szkalnitzky és Koch terveiszerint modernizálták.Később négyemeletes bérpalotás épitettek köréje. Az egész épülettömböt 1908-ben tüzveszélyessége miatt lebontották. Az 1912 évi pályázatot a régi helyén épitendő uj Nemzeti szinházra Tőry Emil és Pogány Móric tervei nyerték el , de a világháboru miatt nem valósult meg.

277.o.

Borsos-Sódor-Zádor: Budapest. Bp. 1959.

.o.

MDK

Zitterbarth Mátyás
építész
tervei szerint 1837ben elkészült régi Nemzeti Szinház egy ismeretlen nevü üvegvésnök mester poharán. (Fővárosi Tört. Muz. 1204 ltsz. Magasságal4,2 cm, átmérője 10,2 cm.)
238.o. v.ö. 250. o. 19. jegyzet.

Müv. Ért. 1955. IV. évf. 2. sz. 235-251.o.
Borsos Béla:A magyar üvegművesség története a reformkorban és az elnyomatás alatt(1800-1860). II. rész.

M.D.K.

Litterbardh Mátyás
épitész

A kerepesi uti Nemzeti játékozin épületét terverte.

Dr. Lechner Jenő: Budapest Műemlékei, Bp. 1924.
Dr. Lechner Jenő: Budapest műemlékei József nádor korától
a Főváros egyesítéséig. 1881.

Zitterbarth Mályás, építő mester M.D.K.

készíti el 1835-ben a réci Nemzeti Szinház terveit, melyek szerint az építkezést még, abban az évben el is kezdték és 1837. aug. 22-én meg is nyitották a szinházat.

Báthory István: A Nemzeti Szinház építésének és lebontásának története (42 á.)

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp. 1914. 48. köt. 404-408. dd. 12-17. á

Zitterbarth Mátyás.

Nemzeti Szinhára 1837-ben gyilé 2 nap.

Pogány Ö. Gábor: A magyar nemzeti képrönüvénet kialakulása.
MTA II. Tdos.-Tört. Tud. Ont. Közl. XI. (1961.) 368. l.

Zitterbarth Matyás

A pesti régi vármegyeháza az 1838-as pesti árvízben vált romná. Ekkor pusztult el a XVII. századból származó egy emeletes épület.

Az új vármegyeházát fenti tervezte. Az építés 1838. ~~[illegible]~~ aug. kezdődött. (Az épület 1842-ben készült el teljesen. Az én megjegyzésem.) Az 1944-45 évi ostrom alkalmával a megyeház főhombokzatának egy része, a lépcsőház, két melléklépcső és a közgyűlési terem keleti része a földszintig ható bombatalálatot kapott.

Ymrényi-cikke

Építés-Építészet. 1950. 2. sz. 121-124. l.

D/a

TRIESTI ÁLTALÁNOS BIZTOSITÓ TÁRSULAT

(ASSICURAZIONI GENERALI)

ALAKULT 1831-BEN

BUDAPESTI FŐÜGYNÖKSÉGI OSZTÁLYA.

Budapest 1911 VI. 1.

V., Dorottya-utca 10. Telefon: Aut. *849-18.

Méltóságos
Nagyságos
Tekintetes dr. Szentiványi Gyula urnak

Bpest

Horthy Miklós ut 104

Bátorkodunk saját érdekében szives figyelmébe ajánlani biztositási kötvényeinek felülvizsgálását. Ha biztositásai a tényleges értéknek nem felelnének meg, ugy kérjük, sziveskedjék a többérték feladásáról intézetünknél sürgősen gondoskodni.

Ez alkalommal ráirányitjuk szives figyelmét biztositásainak alábbi esedékességeire is, megjegyezve, hogy ezt csupán előzékenységből tesszük.

zékenységből.

Zitterbarth Matyás

Nemzeti Szinház 1837

Bpmúsz 164. l.

M.D.K.

Zitterbarth [Mátyás], építész

Készítette a Kerepesi-uti Grassalkovics telekre szánt Nemzeti Szinház terveit, melynek kivitelezésérez már 1835 szept. 28-án hozzáfogtak, mikörben a város és a vármegye még javában vitáztak a dunaparti elhelyezés felett.

Gárdonyi Albert: Pest városa és a Nemzeti Szinház. Városi Szemle, XV-évf. 1929. 53.old.

u.o. az 56.old. után egy ált. elhelyezési terv a Nemzeti Szinházról 1859-ből.

Zitterbarth

az első Nemzeti Szinház tervezője.

233.o.

Borsos - Sádor - Zádor : Budapest. Kp. 1960.

M.D.K.

Zitterbarth Károly, építész

egy érdekes műve: a régi Nemzeti Színház egy homlokzatterve szerepelt a M.M.É.E. építészettörténeti kiállitásának 268.-ik lapján.

A MMÉE. építészettörténeti kiállitása

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesitője, Bp.

1899. XVIII. évf. 99. old.

Zitterbarth Mátyás

Építész tervezte a Pesti Magyar Színházat

Dr. Radnai Lóránt: Az egykori Hatvani-kapu környéke régen és ma

Élet és Tudomány 1963 jul. 914. l.

A százéves Nemzeti színház

Pest, az Ur 1835-ik esztendeje...

Csunya kis fészek. A város vége itt van a Hatvani-kapunál, azon tul már csak *Grassalkovics* herceg hatalmas faraktárai s mellettük a herceg vejének, *Beleznay* grófnak óriási kertje tátong. A városban magában alig van valamire való középület, csak a Harmincad-utca táján nyilt meg nemrégiben a 3500 nézőt befogadó német színház, a német szó és a német kultura fellegvára az a magyar „főváros" kellős közepén...

Kultsár István uram, *a Hazai s Külföldi Tudósitások* szerkesztője, már 1814-ben is panaszos röpiratot ir a pesti magyar játékszin dolgában s hogy a magyar szinjátszást gyakorlatilag is előbbre vigye, maga vállalja el egy vándortrupp pesti staggionéjának igazgatását. Hetenként kétszer szabad a német szinházban játszaniok (de vasárnapokon nem, mert az olyankori nagyobb forgalmat a német trupp a maga számára tartotta fenn). A magyar muzsafiak bért fizetnek a németeknek az ilyen estékért s ezek bizony alaposan kizsarolják őket: a magyar müvészek szerzőstől együtt, jó esetben, napi 71 forintot kapnak ugyanakkor azonban a puszta bérlet fejében 209 forintot kell a német bérlőnek fizetniök. S hogy a szégyen még nagyobb legyen: ezenfelül még arra is kötelezettséget kell vállalniok, hogy a németek látványos darabjaiban statisztálni segitenek!

Kultsár szerkesztő ur izgatásának megvolt az eredménye: Pest vármegye derék táblabirái vették a kezükbe a pesti magyar szinészet ügyét. Már 1815-ben köriratot intéztek az összes magyar vármegyékhez és támogatásukat kérték a Pesten épitendő állandó magyar szini hajlék dolgában. Aztán jódarabig megint nem történt semmi. Néhanéha a vidékről állitott be egy vándorszinésztársaság pár hétre.

Széchenyi harca Pestmegyével

Igy történt 1833-ban is, amikor a Kassáról méltatlanul elüldözött kassai szinészek — Magyarországnak akkor elismert legjobb társulata — julius 7-ikén a Várszinházban kaptak ideiglenes hajlékot. Miután félős volt, hogy a várszinházi szerződés lejártával ez a trupp szétszalad s többé ilyen erőket összehozni nem lehet, *Földváry* Gábor, Pestmegye nagyszerü, agilis alispánja elhatározta, hogy cselekedni fog. A vármegyék gyüjtéséből befolyt 107.452 forint, ebből az összegből akart az uj magyar szinház épitésének nekilátni. Ekkor azonban olyan oldalról támadt nehézsége, ahonnan talán legkevésbé várta volna.

Széchenyi István óriási országépitő programjában is szerepelt természetesen a pesti magyar szinház. Ő azonban az országgyülésen keresztül akarta azt megvalósitani, föként azért, hogy anyagilag ugy megalapozza a szinház dolgát, hogy a tőke ne csak az épitkezésekre menjen rá, hanem hogy abból mardjon a szinház üzemére is. Ebből az alapjában tisztán elvi ellentétből sulyos személyi konfliktus támadt az alispán és a gróf között, amelynek szomoru nyomait megtaláljuk Széchenyi naplójában is.

— *Conferentia Földvárynál a szinház ügyében,* — irja a gróf 1843 augusztus 9-én — *valamennyien ellenem, valóságos gyáva fickók...*

Másnap:

— *elmegyek, megalázom magamat ez előtt az ember előtt, akár ha Isten lenne, — de ő hajthatatlan...*

S a következő évben, két héttel a szinház alapkőletétele után:

— *A magyar Theátrum még a bolondházba visz...*

Közben ugyanis Széchenyinek sikerült a nádor főhercegeet a maga tervei számára megnyernie, viszont Földváry hatalmas gyakorlati lépéssel vitte előre a dolgot: *Grassalkovics* Antal hercegtől ajándékba kapott egy telket azzal a kikötéssel, hogy azon csupán a Nemzeti Szinház épülhet. Ha bármi más célra szánnák, akkor a telek tulajdonjoga visszaszáll a családra. Most tehát már volt telek és volt pénz, valamint megvoltak a tervek is, ugyanattól a *Zitterbarth* Mátyástól, aki a Vármegyeház homlokzatát is kiépitette. Földváry — a nádor közbenjöttére — még várt néhány hónapot, hogy a pozsonyi országgyülés döntsön a dologban. Amikor azonban ott ugy határoztak, hogy majd csak a jövő esztendőkben foglalkoznak a pesti állandó szinház kérdésével, akkor Földváry nem várt tovább, hanem megindította az épitkezést. *1835 szeptember 28-án* rakták le a szinház *alapkövét.*

Ünnep 1935. 52. 3.

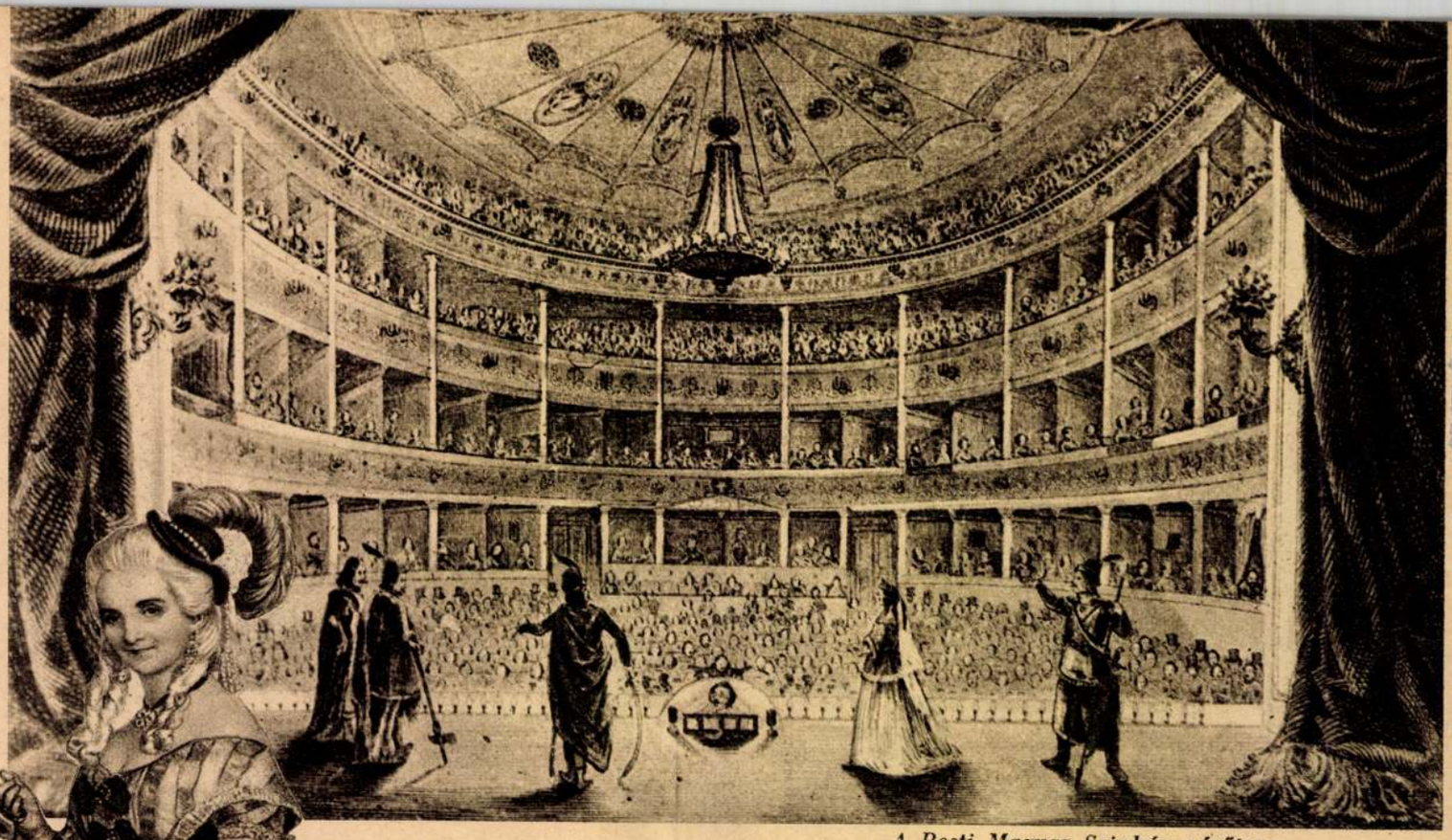

A Pesti Magyar Színház nézőtere.
(Vasquez-iv rézmetszetgyüjteményéből, Szépm. Muz.)

Schódelné
Klein Róza énekesnő.
(Opera Muzeum képtára.)

Mozgósitás a napszámostól a hercegig

Megható volt, hogy az egész magyar társadalom minő rajongó lelkesedéssel kapcsolódott bele az épitkezés munkájába. Maguk a szinészek lemondottak a Pest vármegye által nekik megszavazott havi segély egy részéről; de ezenkivül, ha csak kis szabad idejük akadt is, leszaladtak a Várból, hogy segitsenek az ideiglenesnek szánt épülethez téglát hordani. Az országból mindenünnen folytak be adományok pénzben, kötelezvényekben és természetben. A legmeghatóbb eset volt azonban *Lukács* György szegény napszámos ajánlkozása, aki arra vállalkozott, hogy heteken keresztül ingyen talicskázza a földet az épitkezéshez. Sajnos, a mágnások egy része nem viselkedett ilyen hazafiasan. Megmaradt többek között egy pénzgyüjtőkönyv, amelybe bejegyezte az illető, kitől mennyit vagy esetleg minő tagadó választ kapott. S itt ilyesmiket olvashatunk:

Egy gróf: „Fiam, most sok dolgom van".

Pálffy Fidél gróf: „Én sohasem járok magyar szinházba".

Marich püspök: „Az Istenért, dehogy adok én komédiára".

Jordánszky püspök: „Másra adnék, de komédiára nem".

Maga Földváry, a lelkes ember is el volt már néha teljesen keseredve s egyszer ezt irta le:

— *Aki még szinházat nem épitett, annak azt lehetne tanácsolni, hogy — ne is épitsen. Aki pediglen épitett, — már többé ugy sem fog épiteni.*

No, de azért végre, kétesztendei nehéz munka, sok gond, nagy ellenségeskedések árán mégis csak felépült a szinház annyira, amennyire, ugyhogy *1837 augusztus 22-ikére* ki lehetett tüzni a *megnyitás* ünnepségét.

Arról persze, hogy a szinház teljesen elkészült volna, szó sem lehetett. *Vörösmarty* tragikómikusan irja le a szinház tájékát a megnyitás napján. Szerte mindenütt még állványok, homokbuckák, meszes gödrök, az embereknek pallókon kell közlekedniök. Belül, a szinfalak mögött még annyira készületlen az épület, hogy a falak sincsenek bevakolva s *Déryné* panaszkodik is, hogy szép atlaszruhája, amelyet egy hirtelenében a nedves falba vert szögre aggatott, tönkrement a nedvességtől. A szinházépülettel szemközt (a mai Rákóczi-ut 2—4. száma alatt) hangos csinnadrattával éktelenkedett egy talián komédiásbódé s a szinház körül részben a kirakodó vásár, részben pedig az uttest hasznavehetetlensége megakadályozta, hogy a hintók odahajthassanak a szinházépület elébe. Ellenben a tömeg csakugy özönlött. A jegyeket ázsióval árusitgatták s az utolsóelőtti éjjelen az a meglepetés érte a vármegye bizottságát, amikor bement a nézőtérre, hogy ott nyolc olyan embert fedezett fel, akik a maguk alá teritett klepetuson aludtak el: ott töltötték az éjszakát, csak azért, hogy másnap idejében férkőzhessenek a pénztárhoz.

Megnyitás akadályokkal

A megnyitóelőadáson a szinház belső képe meglehetősen tarka volt. Alapjában nemzeti szinre volt hangolva, mert a páholyok mellvédje fehér, könyöklője piros,

Földváry Gábor, Pestvármegye alispánja.

drapériája pedig zöld volt, de az egyes páholybérlők ezenfelül tetszésük szerint kárpitoztathatták ki maguk páholyát s ebből bizony ugyancsak rikító *quodlibet* származott. (Ezt majd csak néhány évtized multán változtatják meg, amikor Erzsébet királyné tiszteletére a bajor szinekbe, kékfehérbe öltöztették át az egész enteriőrt.)

Végre félhétkor szétfutott az előfüggöny s a zenekar rázenditett *Heinisch* József karnagynak erre az alkalomra szerzett „*Thália diadalma az előítéleteken*" cimü nyitányára. A szinpad hátterét „Ottó ur, a pesti magyar szinpad festője" készitette; Vörösmarty előirása szerint: Budapest legszebb részét, a Dunapartot ábrázolta ez a kortina (amelyet, sajnos, három év mulva, amikor egy velencei darabot adtak elő, átfestettek velencei tájképre). S amikor a zene elhallgatott, megcsendült a „*Pesti magyar szinház*" szinpadán (mert ekkor még igy hivták a szinházat s csak *1840 augusztus 8-ikán* keresztelték át *Nemzeti Szinházzá*) az első magyar szó. *Lendvay* Mártonnak, mint *Árpádnak* invokációja:

— *Ki kelt föl engem? gyászfiu, ki vagy te?*

E szavakkal kezdődött ugyanis az „*Árpád ébredése*" c. ünnepi előjáték, amelyet Pestmegye rendelt meg *Vörösmarty* Mihálynál 100 forint honorárium fejében (igaz, hogy utólag még 150-et fizettek ki az irónak). Az előjáték után pedig egy ismeretlen, *Schenk* Eduárd nevü német irónak „*Belizár*" cimü ötfelvonásos szomorujátéka következett. Azért ez, mert ehhez már megvoltak a látványos diszletek és kosztümök, viszont ahhoz nem lett volna meg a pénzük, hogy egy uj magyar szinművet megfelelő disszel tudjanak kiállitani.

Szegény embert az ág is huzza! Ezt mondhatta el magáról a Pestvármegye által szerződtetett első szinigazgató, *Bajza* József ügyvéd és esztétikus. Alig nyitotta meg a szinházat, máris mindenféle bajjal kellett megküzdenie. Először is rettenetesen hideg tél köszöntött rájuk. Az emberek bundában ültek a nézőtéren, már t. i., aki egyáltalán eljött, mert bizony alig akadt valaki, aki az akkor a világ végén fekvő szinházba kibotorkált volna a sikos, járdátlan utcákon. A müveltebb budai polgárság pedig, — akkoriban ugyanis ott éltek a beamterek — nem igen vállalkoztak rá, hogy a szalmával felszórt, befagyott Duna jegén átsikankózzanak, — hiszen állandó hid még nem volt. Történtek azonban egyéb bajok is. A „Pesti magyar szinház" volt az első épület Pesten, amelyet gázzal világitottak. Csakhogy a messzi gázgyárból akkor még nem csöveken keresztül vezették a gázt, hanem óriási, elefántnagyságu tömlőkben hozta délutánonként két munkás a vállán az egy estére szükséges gázt. A tömlőt lerakták a szinház udvarán, hozzákapcsolták a belső csővezetékhez s aztán időnként valaki rá-ráült a tömlőre, hogy kicsit több gáz áramoljék befelé. Ilyenkor rövid ideig ragyogó fénybe borult a szinház, hogy aztán pár perc mulva ujra csak elszürküljön a világitás. Az is előfordult, hogy már a délutáni próbáknál tul sok gázt használtak el, ugyhogy az esti előadásra már csak kevés maradt a tömlőben. Ilyenkor aztán a harmadik vagy ötödik felvonás vége felé az ügyelő már mindenkit siettetett, hirtelen egész jeleneteket huztak ki a drámákból, hogy csak időelőtt ne maradjanak világitás nélkül. Ellenben már a megnyitást követő tavaszon az a baj is adódott, hogy a tömlő egy helyütt kiszakadt, gázömlés volt s kicsi hijján az egész szinház oda nem égett. S mivel a baj ritkán jön magában: egy hétre rá a Dunának volt az az emlékezetes 1838-iki áradása, amelynek emléktáblái még ma is láthatók a Belvárosban és a Józsefváros belső részeiben. A viz elöntötte az uj szinházat is.

A százfejű szörnyeteg: a közönség

Hát ezeket a bajokat még csak-csak meguszta volna a szinház. A legnagyobbikat azonban, a közönség részvétlenségét, nem birta legyőzni. A magyar szinmünek Pestbudán ekkoriban egyszerüen nem volt még meg a maga közönsége. A magyar szinmü még nem volt divatban. Hiszen a megnyitáson a nádor udvari páholya általános megdöbbenésre komor sötétségbe borult, — ő majd csak 1839 március 17-én jön ide először — és az akkori magyar társadalom lelke és hangadó egyénisége, *Széchenyi* István sem jött el — kézenfekvő okokból. Tul friss volt még a seb, amit a vármegye urai a lelkén ütöttek ezzel a szinházkérdéssel. Igy hát bizony az arisztokrácia is egyelőre még teljesen elzárkózott a magyar szinháztól, aminek az volt a következménye, hogy a gazdagabb pesti polgárság sem váltotta ki páholyait. Üres volt ekkoriban még az a hires földszinti páholy is, ahol majd nemsokára a gyönyörüségesen szép és leggazdagabb pesti lány, *Kappel Emilia* tündöklik és zavarja meg szépségével a kóbor poéta, *Petőfi* fejét, ugyhogy az másnap nyomban elmegy a lány papájához s anélkül, hogy valaha egyetlen szót is váltott volna a leányzóval, megkéri annak kezét. Ellenben sürün látogatott a másik nagy páholy, az, amelyet az Akadémia bérelt a tagjai számára, akik innen figyelték kritikus szemmel azt a herkulesi harcot, amelyet a magyar szinészek innen vivtak meg a magyar főváros megmagyarosodásáért.

A szinház földszintjén „zártszékek" állottak éspedig, a szó legszorosabb értelmében „zárt" székek; mert mindegyikök lakatra járt, tulajdonosa lezárhatta. Amiből az a baj származott, hogy a későn érkezők nagy kulcscsörgetés és reteszkattogás közben foglalhatták el csak a helyüket. A leghálásabb közönség természetesen az „olimpus". volt, ahogy akkoriban a karzatot nevezték. Az első nagy generációból való szinész, *Szigeti* József még azt a tanácsot adja a süldő *Jászai* Marinak:

— Annak *a legfelső* embernek beszélj, ott, fenn, az *olimpuson*. Ha az megért, a többi közbenső bizonyosan megért.

Ötvenesztendős háboruság

A baj csak az volt, hogy hát bizony az a „legfelső" ember sem értette meg a drámai szinészeket: hiányzott hozzá az iskolázottsága. Nagyon kritikus volt a szinház helyzete. Hogy végkép be ne fagyjon, mindenféle expedienshez nyultak, csakhogy publikumot csalogassanak be. Bizony szerepelt az „első magyar szinpadon" akkoriban egy *Döbler* nevü büvész, játszott ott kötéltáncos, sulyemelő, birkozóbajnok, adtak ködfátyolképeket (amiket ma *laterna magica* néven már a legkisebb gyerek sem igen hajlandó tudo-

Schódelné Norma-sarlója.

másul venni), sőt — szégyen ide, szégyen oda — megjelent az ország első szinpadán *„Miss Baba"* is, aki nem volt más, mint egy jólnevelt nősténye elefánt . . .

Ezt a tragikus helyzetet kell néznünk, amikor szemügyre vesszük azt az ötven esztendeig tartó állandó háboruságot, amely a dráma és az operai müfaj között játszódott le a Nemzeti Szinházon belül mindaddig, amig 1884-ben az opera nem jutott külön, önálló hajlékhoz a Sugár-uton. Az első direktor, *Bajza* József, ugyan kénytelen volt belátni, hogy tisztán magyar drámákkal nem tudja a szinházat estéről-estére megtöltetni s ezért már a nyolcadik estére operaelőadást hirdetett; a szinház fennállásának második hónapjában pedig két, a harmadikban 3, a negyedikben és ötödikben már 6—6 operaestét tartott, — de amikor kicsöppent az igazgatóságból, akkor lapjában, az *Athenaeumban* páratlanul vehemens támadásokat intézett az uj vezetőség s főként a mögötte álló pestvármegyei urak ellen, amiért a magyar szinmü hátrányára az idegen operákat részesitik előnyben. A megye nem hagyta ennyiben a dolgot, hanem törvényes eljárást inditott Bajza és társai ellen. Ez volt a hirhedt *„Athenaeum-pör"*, amelyben külszinre ugyan a kritika szabadsága forgott szőnyegen, valójában azonban az a szinházpolitikai kérdés, vajjon helyesen cselekszik-e az ország első szinpada, ha addig, amig nem nevelt fel még a maga szinmüelőadásai számára megfelelő közönséget, a tagadhatatlanul sokkalta nagyobb népszerüségnek örvendő operaelőadásokkal iparkodik a fővárosnak nagyrészében még idegenajku közönségét ideszoktatni.

Ez volt a nagy elvi kérdés. Gyakorlatilag azonban és kulisszák mögött, ennek a problémának sokkalta egyszerübb, hogy ne mondjuk, brutálisabb megjelenési formái voltak. Bajza József ugyanis direktoroskodásának hatvanadik estéjére ideszerződtette az odáig külföldön már nagy hirnévre szert tett énekesnőt, *Schodelné* Klein Rozáliát, akinek első felléptétől kezdve az operai előadások kasszarapportjai hihetetlen nagy ugrást mutattak a drámai előadásokkal szemben. Aminek természetesen financiális következményei is voltak. Amig ugyanis *Dérynné* 125, *Lendvayné* 85, *Laborfalvi* Róza 70, *Megyeri* 85, *Lendvay* 80, *Fáncsy* 80, *Egressy* pedig 70 forint havifizetést kaptak, addig Schodelné már az első hónapban 500 forintot huzott s ezenfelül szerződésében azt is kimondotta a szinház igazgatója, hogy erre az énekesnőre a szinház többi tagjaira kötelező rendszabályok nem alkalmazhatók. Elgondolható, hogy ez a kivételező bánásmód minő hatást vállott ki a drámai szinészek között!

Ennek a háboruságnak azonban hamarosan még egy, az előbbinél is titkosabb háttere támadt. A szinészeknek feltünt ugyanis, hogy a vármegye mennyire exponálja magát az operáért s külön Schodelné privilegizált helyzetéért s hogy főként *Nyáry* Pál, a megye főjegyzője s az országos politikának is nagynevü embere, minő tüzzel áll sorompóba az operapárt mellett. Megirni vagy perrendszerüen az Athenaeum-pörben felhasználni a dolgot persze nem lehetett, de az azóta nyilvánosságra került titkosrendőri jelentésekből tudjuk, hogy mindenki tisztában volt vele: a vármegye operapártisága mögött egy nagy-nagy, később tragikus végü szerelem állott — az első, de nem utolsó nagy tragikus szerelem a Nemzeti Szinház történetében: Nyáry Pál és Schodelné szerelme.

Egy uj magyar müfaj megszületése

Ma már tisztán látjuk, — szemben Dérynének részben nem kevéssé elfogult és kicsinyeskedő naplójával — hogy igenis az operának is igen fontos szerep jutott az ország első szinpadának népszerüsitésében, sőt amikor *Erkel* hatalmas géniusza a magyar operák egész sorozatát vajudta ki magából, óriási nemzetesiesitő feladatot is vállalt magára az opera s hogy ebben a munkában Schodelné is kiütközően fontos szerepet játszott. Viszont tárgyilagosan azt is meg kell állapitanunk, hogy e belháboru ellenére is a szinház legkiválóbb drámai erői addig, amig a szinház kötelékébe tartoztak, — mert a Schodelné-ügy miatt egy idő multán elkedvetlenedtek s vidékre szerződtek el — emberfölötti harcot vivtak a magyar szinház nivójának emeléséért. Igy például már a nyolcadik hónapban *Egressy* Shakespeare-előadást provokált az igazgatótól — abban a korban hallatlanul merész vállalkozás — s azt is meg kell állapitanunk, hogy a dráma és az opera harcából egy külön, a maga idején nagy hivatást teljesitő, magyar müfaj: *a népszinmü* született meg, amennyiben 1843 november 25-én került szinre először *Szigligeti* „Szökött katoná"-ja. Szintézis volt ez a prózai szinmü és zenés játék között.

Pestmegye végül is elunta a folytonos támadásokat, főként pedig a még folytonosabb ráfizetéseket s ezért ujra megindította mozgalmát a pesti szinház országositásáért. A pozsonyi országgyülés csakugyan elfogadta a szinház legfőbb pátronátusát s 50.000 forintos „gyorssegélyen" kivül egy, a nemesekre kivetendő 400.000 forintos állandó alaptőkét is megszavazott. Ezzel egyuttal a szinház eddigi neve is megváltozott: 1840 augusztus 8-ától kezdve már mint *„Nemzeti Szinház"* szerepel. Sem a névváltoztatás, sem a nagyobb alaptőke nem segitette át azonban a szinházat a gyermekbetegségeken, amelyeknek lázmérőjéül azt a jelenséget tekinthetjük, hogy ezekben az években minden két-három évben változik nemcsak a szinház vezetőjének személye, hanem magának a vezetésnek a rendszere is: hol bérlő, hol igazgató, hol országos választmány, hol intendáns áll a szinház élén, — hol alispán, hol gróf, hol szürke beamter, hol ujságiró, muzsikus, fiskális vagy esztéta iparkodik a kátyuban el-elrekedő Thália-szekerén egyet-egyet lendíteni, anélkül, hogy igazi szakember kerülne a direktori székbe. Az első hozzáértő ember *Radnótfáy Nagy* Sámuel udvari tanácsos, aki gazdaságilag is rendbehozza a szinház szénáját (főként a szinészek jóléti intézményeit alapozta meg s a szinpad rekvizitumtárát egészitette ki), ezenfelül átvitte a szinházat az abszolutisztikus korszak törvényenkivüliségéből az alkotmányos kor szabad levegőjébe s az uralkodó civillistájából is tetemes összegü évi hozzájárulást szerzett meg (a bécsi udvari szinházak mintájára) a magyar Nemzeti Szinháznak is. Rajta kivül aztán még *Szigligeti* Ede és *Paulay* Ede direktorsága jelentett a szinház multszázadi életében olyan csucspontokat, amelyeken a szinház nemcsak magyar hivatásának felelt meg teljes mértékben, hanem általános müvészi nivóban is felvehette a versenyt a kor legnevesebb európai müintézeteivel.

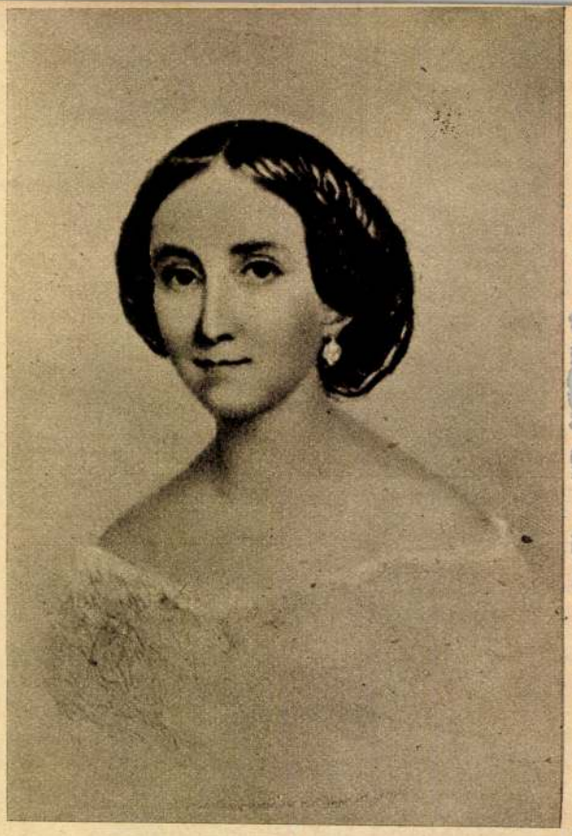

Bulyovszky Lilla szinmüvésznő.
(Szépm. Muzeum metszetgyüjt.)

A nemzet napszámosai

Hogy a szinház ezt a nivót elérhette, azt nem utolsó sorban nagyszerü müvészgárdájának köszönhette, amely már kezdettől fogva olyan volt, hogy az ittjárt külföldi müvészek, — pedig a darabok szövegét nem is tudták szó szerint követni — tisztán a szinészek játékából itélve, néha könnyekig meghatódtak. Lehetetlen itt csak megközelitőleg is mindannyiát felsorolnunk azoknak a hatalmas tehetségeknek, akik mint az első magyar szinpad müvészei szolgálták a magyar müvelődést. De néhány feldobott név is elegendő ahhoz, hogy képet kapjunk arról a megfeszitett szellemi munkáról, amely ebben a mühelyben zajlott. Hiszen ebbe a gárdába tartozott a ragyogó tehetségü *Megyeri* Károly *(„van-e, ki e nevet nem ismeri?")*, itt munkálkodott az „ezermester" *Telepi* György,

aki mintaképe lehetne a mai kor nagy rendezőinek a maga sokoldalúságával, invenciójával. Itt működött a három *Egressy:* Gábor, aki Bánk bánt és Shakespeare-t fedezte fel a Nemzeti Szinház számára, de mint politikus is nagy szerepet játszott a 48-as időkben (emigrációs szerepéről azonban jobb nem beszélnünk), zseniális fivére Béni, akinek nemcsak a *„Hunyadi László"* és a *„Bánk bán"* operák szövegét köszönjük, hanem, aki mint zeneszerző is örökre halhatatlanná tette nevét a *„Szózat"*, a *„Klapka-induló"* és az *„Ereszkedik le a felhő"* megzenésitésével s végül Ákos, — Gábor fia — aki a szinipedagógia terén volt uttörő. Beszéljünk-e a nagy donjuan *Lendvay* Mártonról és feleségéről, a drága, csak kissé terrorisztikus *Hivatal* Anikóról, akinek számtalan „egyéni akciójáról" a szinházi törvényszék aktatárai tudnának érdekes dolgokat mesélni.

Beszéljünk-e a későbbi korok nagy tehetségeiről: *Nagy* Imréről és feleségéről, a magyar operajátszás feledhetetlen nagy müvésznőjéről, *Benza* Idáról? Szóljunk-e *Ujházyról*, akiről nem tudjuk, melankólikus emberábrázolásaiban volt-e nagyobb vagy pedig szardonikus alaphangulatu életmüvészetében?

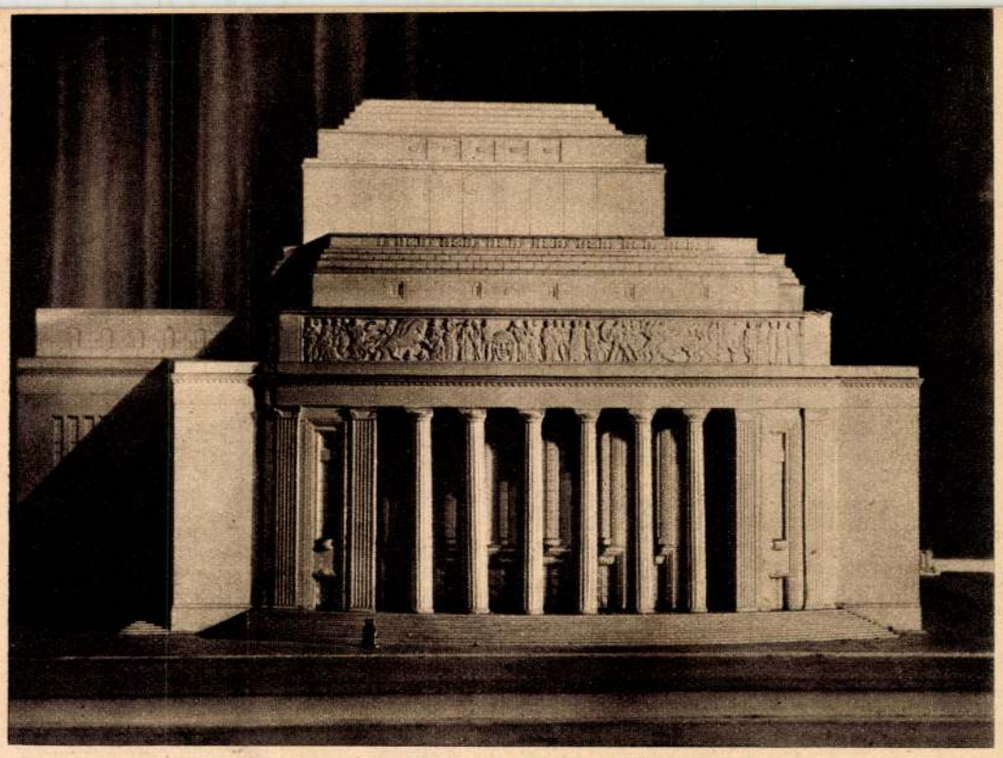

Az uj Nemzeti Szinház gipszmodellje.
(Tőry és Pogány müépitészek terve.)

Monden szalonélet

És persze, külön köteteket kellene a Nemzeti Szinház *nagy müvésznőgárdájáról* irnunk, akiknek a szinpadon kivüli legnagyobb érdeme azonban talán az is volt, hogy kiütköző pompás egyéniségük körül kiformálták a világvárossá sarjadzó Budapest nyugati ütemü társaséletét. *Schodelnénak*, *Prielle* Kornéliának, *Hollósy* Kornéliának, *Bulyovszky* Lillának, *Pulszkyné Márkus* Emiliának szalonja nemcsak a magyar, hanem az egész európai szellemi elit találkozóhelye volt, ahol a nagy francia szalonok hangja uralkodott s amelyek mindegyike egy-egy kohója volt az európaizált, modern magyar lelkiségnek. Vagy szóljunk-e külön *Blaha* Lujzáról, aki innen indult el arra a jázoni utjára, amellyel egymagában megteremtett egy az egész világon páratlanul álló szinjátszó stilust és szinpadi müfajt: a magyar népszinmüvet?!

Külön irodalomtörténeti (s talán bizonyos fokig embertörténeti) tanulmányt igényelne a Nemzeti Szinház *magyar iróinak* hosszu sora, kezdve a zseniális őrült *Bernstein Hugó* Károlyon, a tragikus *Czakó* Zsigmondon és *Obernyik* Károlyon, a nagysikerek hordozóiig, *Csiky* Gergelyig, aki a modern szociális problémákat érezte fel elsőül szinmüveiben, *Szigligeti* Edéig, a szinház eddigi legtermékenyebb irójáig, *Jókai* Mórig, a neoromanticizmus zászlóhordozójáig, *Váradi* Antalig és természetesen az ujkori forró esték szerzőjeiig: *Gárdonyiig*, *Herczeg* Ferencig.

A magyar szellemtörténet fényes fejezete telnék ki abból a *kritikusi* gárdából, amely a Nemzeti Szinház alkotásain keresztül érlelődött bele az irodalom parnasszusába s akik között ilyen nevekkel találkozunk, aminők *Vörösmarty*, *Bajza*, *Toldy*, *Gregus* Ágost, *Gyulai* Pál, *Péterfi* Jenő, *Salamon* Ferenc, *Vajda* János, *Beöthy* Zsolt, *Kiss* József.

Romantikus világ

Száz esztendő alatt ez a szinház (s 1884-ig a vele egy fedél alatt müködő opera is) rányomta a maga bélyegét az egész ország és főként a főváros társadalmára. A Nemzeti körül kivirágzott kávéházakban, a *Kammon*ban, a *Pannonia*ban, a *Weingruber*ben, bizonyos fokig még a *Zrinyi*ben s később a *Balaton*ban is a szinház férfitagjai termeltek ki olyan eredeti pesti életstilust, mint aminőnek kialkotásán a szinház nagyasszonyai a maguk szalonjaiban fáradoztak. Itt feledve voltak a szinházon belüli felfelfokozott életlendülettel együttjáró izgalmak, amelyek a külvilág felé is kicsapódtak éspedig igen gyakran — főként Szigligeti ideiglenes igazgatósága idején — véres párbajok formájában s amelyeknek egyik utolsója volt a *Keglevich* István gróf és *Hencz* Károly között 1905-ben lezajlott tragikus kimenetelü kardpárbaj.

De ugy, amint ennek mögötte is voltaképpen egy nagy, romantikus szerelem árnyéka vetül fel a mult idők vásznára, ugy természetesen az egész „Nemzeti" légköre is terhes a nagy egyéniségek romantikus szerelmeinek rajongásos levegőjétől. *Schodelné* és *Nyáry* Pál szomoruan izgalmas barátságáról már szólottunk; de ebbe a fejezetbe kivánkoznék *Jókai* és *Laborfalvi* Róza érdekes idillje, *Prielle* Kornéliának állitólagos, a legendák ködébe vesző nagy, szerelmes összetalálkozása a magyar költészet meteorjával, *Petőfivel*, *Molnár* Györgynek fantasztikus életkettőse a véresen dilettáns *Apraxin* Julia hercegnővel, *Nagy* Imrének tragikus szerelme a szinház nagy tragikájával, *Jászai* Marinak életélménye a lángeszü bohém *Fesztyvel*, *Csiky* Gergelynek csöndes melankoliáju, reménytelen szerelme a kis főispánkisasszonnyal, *Lukács* Emiliával és igy tovább, *sine fine* . . . ,

Elgondolható az is, hogy ennyi jókedvü bohém ember között száz év alatt a *humornak* minő özönlő forrásai buggyantak fel. A kacagásnak kimerithetetlen aranybányáját tárták fel a dramatisták között természetesen első sorban a külföldről jött, idegenajku „operisták", akik a magyar operák szövegeit alaposan kerékbetörték. A derék *Mazzi* pl., mint Hunyadi László, soha másként nem emlegette az édesanyját, Szilágyi Erzsébetet, mint *„Összecsoszszan asz annjam"* (özvegyasszony az anyám). *Ceresa* pedig igy vallott szerelmet Gara Máriának:

Mi szépn édesám, (*Mi szép vagy édesem,*
Erempen pumpan, *Örömben, buban,*
Bállo vonaccsadi *Bájló vonásidon*
Asz istn képn mah! *Az Isten képe van).*

Ujjászületés felé?

Zitterbarth mester épületét 1875-ben át kellett alakitani, de a megujult épület sem szólott az örökkévalóságnak, ugyhogy az 1900-as évek elején bizony már alaposan megroggyant. Ekkor határozták el, hogy a „Nemzetit" ideiglenesen áttelepitik a *Népszinház* épületébe, a Grassalkovics-telken lévő régi épületet lebontják s helyébe felépitik a *Tőry* Emil és *Pogány* Móric közös dijnyertes pályamüvét. A régi házat — kissé tulzott sietséggel — le is bontották, az uj szinházépület azonban egyelőre csak a „jövő zenéje" maradt. Pedig milyen szép lett volna, ha a százéves első magyar szinpad már uj házában ülhette volna meg a megnyitás centenáriumát! . . .

Supka Géza

SZINHÁZ

Babay József darabja a Nemzeti Szinházban

NAPRAFORGÓ

A szinlapon: falusi komédia, a szinpadon: inkább komédia, mint falusi.

A legszélesebb etnográfiai ismeretekkel is nehéz elképzelni azt a somogyi falut, ahol olyan asszonyuralom dul, hogy a férfiak nemcsak elharapják a szót, ha az asszony hallgatást ripakodik rájuk, hanem ezt a szájbefogásukat hétrétgörbülő „igenis!"-sel is tetézik. Igy hajlik meg *Babay* szerint a vén útkaparótól elkezdve a hétéves kisfiuig minden himnemü lény a női fölény és hatalom előtt, ha e fensőbbség hordozója mindössze négy-ötéves is, ahogy az első felvonásnak egy gyermekszinészpár-jelenetében ezt a jámbor pestivel elhitetni próbálja. De a jámbor pesti annyit már tud a faluról, hogy ez a nő előtti meghunyászkodás, földönkuszó alázatosság nem a magyar paraszt sajátossága. Ugy fest ez a különös falu a maga valószinütlen alakjaival, mintha egy fantasztikus meséskönyvbe tévedtünk volna be, ahol valami átok vagy varázs ül a lakosságon: négykézláb járnak, pöszén beszélnek, illetve asszonyok dirigálnak fölöttük, ami groteszkségben, komikus ferdeségben nem sokkal enyhébb az előbbi helyzeteknél.

Ép ily valószinütlen a másik véglet is, mikor a falu bölcse, egy Micuráné nevü asszonyság, félig pszihiáteri, félig jágermarii képességeivel, megforditja a papucsterrort s az akció és reakció-törvény nevében egyszerre olyan férfirémuralom kerekedik az előbbi női zsarnokság helyén, amelyhez képest Robespierre és Marat korszaka langyos idill volt! Most a férfiak hurrogják le a nőt, akár anya, akár feleség, akár menyasszonyjelölt szegény feje, sőt a kötelező férfirespektus kiterjesztődik Bodrira is, „akit" himkutya létére, tilos asszonynépnek ugatásában gáncsolni, rossz szóval illetni. Minden férfi percenként „szájonkapja", „képentörüli" a maga asszonyát, (szerencsére, csak mult vagy jövő időben — jelenben legalább nem kell végignézni) sőt ha az egyszerre kiadta kegyesen engedélyezett beszédporcióját: negyedóránként egy szót, vendégségben is hallgatni köteles, vagy süketnéma módra hümmögni, mutogatni.

„Az asszony verve jó" — elvnek ez az eltulzása, mondani se kell, époly távol áll a magyar paraszttól, mint előbbi pipogyasága, „latyakossága", ahogy a darabban ékes somogyi argóval mondják. Amennyi „fene", „büdös", „istennyila", „rosseb", s egyéb fajta zamat egyébként is ránkzúdul a két háboruság pergőtüzében, egy hiányzó műnek, a „káromkodás kiskátéjának" is bő anyagot adna, bár — mint mondják — az igazi Kraftausdruckokat" főpróba után kigyomlálták a hétfánfütyülősrézangyala — tirádákból.

A heppiend ügyes, ha nem is százszázalékos garancia a rivalizálás megszüntetésére: mindkét túlság, a férfiuralom s a nőhegemónia is annyira abnormális, hogy elképzelhetetlen belőle az egykettő-visszagurulás, hiszen csak egy családban billenti helyre az egyensulyt a harmadik, az igazi nap, aki körül most férj, feleség egyforma odaadással forogh atnak . . .

A veszekedések kopogó jégesőjében *Vaszary* Piri tudákosszavú, szikártestű parasztasszonya ördöngősen agyafúrt, fürge, kapzsi, ravasz és — kedves, ami némi paradoxon, ha szerepének méregkeverő fogásait nézzük. Ő a trükkök és ellentrükkök spiritus rectora, aki goethei büvészinasként végül maga is póruljár: villamosellenőr veje, az „az aranynyaku" pesti gazember", őt is megrázza a férfiabszolutizmus hevében. Szerepe úgynevezett „reprezentáns szerep", ugyszólván mindig a szinen van, ő bonyolit mindent s neki köszönhető, hogy a férfiak és nők pillanatgyors változását, belülről teljesen motiválatlan pálfordulását elfogadjuk valahogy, bár nehéz bevenni az olyan családi életet és társadalmi rendet, ahol mindig annak van igaza, aki nagyobbat bir orditani, fenyegetőbbet toppantani. Az első felvonás pár üde szine, ízes mondása után a darab általában esik s mélypontját eléri a második felvonás finaléjában, amelyet iró és rendező láthatóan nevettetésre szántak. Ehelyett inkább torz grimaszt vált ki a jobbizlésüekből a kabaré-stilus, amely az ország első szinpadján épp oly szokatlan, mint *Lehotaynak* nyilt szinen való mosakodása, a derékigvetkőzöttség szappanozó-fröcskölő realitásával. Se a mese, se a jellemrajzolás nem követeli ezt az intim toalett-szénát, arra pedig, hogy igy győződjünk meg Lehotay Árpád markáns férfiszépségéről, nincs szükség: vörösselyem-lajbijában is akkurátus kiállású paraszt-Petrucchio, akiről elhisszük, hogy a beteg tehenet is felemeli.

Somogyi Erzsi nagyon bájos és harsanóan friss; az epizódszereplők közül *Pethes* merevlábu varlója. *Hosszu* Zoltán görbehátu, mérges parasztja maszkban is kitünő. *Makláry* villamosellenőre csak külső hatásokkal dolgozik, — belülről fénytelen. A rendezés, a szinpadi képek tetszettek, kivéve a születésnapi vendégeket és sárga lampionfüzérét. Gardenpartin beválnának, de egy kutyaugatásos, tyukleveses parasztvacsorán semmi helyük.

Megyery Ella.

A GAZDAG EMBER

Lakatos László vigjátéka a Magyar Szinházban

Lakatos László — ha nem kimondottan kabaré-műfajt ir vagy meggyőződéstelen romantikát — meglehetősen epéstollú ember. Megszoktuk, hogy sötét színben lássa kortársait, gyakran strindbergi kiábrándultsággal, főként, ha tündéri nőkről van szó. Ezúttal nem akart s nem is irt kabarémüfajt, szerzői pályája egyik legmarkánsabb és legsikerültebb tragikomédiáját adja — ellenben megszünt strindbergi látónak lenni. Itt optimista a javából, a tördöfésszerüen villanó cinizmusok, szíventaláló kis bonmot-k dacára. Az igaz, hogy nem nőket néz ilyen szemüveggel. Nem is vergődő szegényembereket. Hanem hatalmas fezőröket és pénzkampánygvezéreket, akár ha pillanatnyilag letörnek, akár ha fenn ülnek azon a bizonyos uborkafán.

Elméláz felettük, érzelmesen vibráltatja őket, egy-egy kimélyült pillanatában chaplini groteszkké és mai szentté avatja. Ilyen figura Farkas Aurél, a Ritzben élő, zsáknadrágban járó, komisznyakkendős, puritán, sőt aszkétaéletü, asszonydolgokban ovodásan naiv és holdvilágosan lirikus — fezőrfejedelem. Csapzott bajuszú, medvejárású, esetlen mozgású bankár a hatványon, aki három felvonáson keresztül eljárja nekünk a pénz és pénztelenség élethalál-táncát, okosan, ügyesen, leszerelő mai espritvel és bölcseséggel — csak épp nem hitetőn, hogy ő ennyire Dosztojevszkij-szent volna. Hogy az volna a maga testes valóságában, itt mellettünk, az életben. Igen, a megszépitő és felmagasztaló szatirában — mert ilyen ime van és ime nem nonsens! — ott hát lehetséges. De itt, kinn, a valóságban, a Dunasoron, a Mária Valéria-utcában . . . bizony-bizony aligha. Másforma, ha a mi szemünkkel nézzük. És ugyanilyen szentember-anyagból gyúrt a biznesszgróf is, aki remek kifakadásokat hallat a szociális és humánus ipari termelésről s aki talpraesett éleslátásával, kristályos jellemével és hamisitatlan szivjóságával rácáfol minden Arisztidre.

Egy kis nyakonöntést Lakatos feketepalackjából csak a háborúutáni fezőr kapott, pfuj, annak nincs tradiciója. És hát a nő, istenem, az örök-végzetes nő, akit azonban itt egykettőre megtisztit a szerelem. „Mahadő, földre jő, s tüzön át, lángon át, gyarló nőt, égbevált . . . " Csak épp hogy Lakatos virágistene egy ifju bárgróf, a könnyelmüek könnyelmüje, aki azonban első szemösszevillanásra a pénzéhes pénztelen vamp-pel villámütésszerüen szerelembe szédül.

Ehhez a meséhez, miljőhöz, alaksorozathoz tehát valóban optimizmus kellett, — de van benne megkapó bravúr is. A darab leköt, szellemes mondásaira fölnevet az ember s főként az első felvonás tökéletesre sikerült.

Törzs Jenő mindennél jobb. Finommatériájú, nagyszerü, torzonborz, esetlen, mély és emberi. Ha a fezőr ilyen volna! A nagy magaslatokon jár, amikor igy alakit. Titkos Ilona a Marlene Dietrich-korszak érdeshangu, fanyarizü, de ízes és füszeres magyar vamp-je. Köpeczi-Boócz hazugságmentes színész, itt is súlya és hitele van. Kár, hogy Szakáts Zoltán hamisan raccsol. Azért azok az Arisztidek mégis egészen másképpen . . . Kertész Dezső sok földi vonatkozással meggyúrt amorózó. A fiatal Sennyei Vera — ez itt második szereplése — egyszerü és bensőséges. A rendezés Horváth Árpádot dicséri.

d. zs.

M.D K.

Zitterbarth [Mátyás], építőmester

nevét egy rejtélyes szép asszonnyal kapcsolatban említi a szerző, akinek a „szép asszony" személyesen mesélte el a Szabadságharc alatti és utáni viselt dolgait. Ezek inkább regénybe illők, de érdekes az, hogy ez az asszony később „ügyelettársa lett Zitterbarth építő vállalkozónak. Együtt építettér a gellértheggi czitadellát, és együtt./.

Eötvös Károly: Utazás a Balaton körül

Bp. 1908. 5.kiad. I.köt. 184. old.

-2-

M.D.K.

Zitterbarth [Mátyás], építőmester

"... vesztettér el vagonukat is. Ennek éppen negyven éve."

Eötvös Károly: Utazás a Balaton körül
Bp. 1908. 5.kiad. I.köt. 184. old.

Zitterbarth Mátyás

1863 ban megbízták Zettel
hajós terve alapján a
lipótmezei tébolyda épi-
tésére. De 1864 végével
csődbe jutván, Drasche
Heinrichnek engedte át
az épitkezés folytatás it, aki
azt 1868 ba be is fejezte

wód

P. A. A Budapest lipót-
mezei m. kir. orsz. örül-
tekháza Épitő Ipar

1895. 49 sz.

wód Grosz Lipót. Emlékirat a
nazai betegápolási ügy keletkezése,
fejlődése s jelenlegi állásáról.
Pest 1869.

_____ *műhely.*

főnökség!

_____ hó____ n történő kifize-

_____ indokából személyesen meg nem

_____ szamu _____

n.

vi _____ hó_____

_____

sajátkezű aláírás és munkásszám.

Zitterbarth Mátyás, épitész

Honderü, 1846. II. 194.

Heti Szemle

Zitterbarth Mátyás épitész.

Divatcsarnok, 1855. aug. 3o. 48.

958.

Budapesti Hirek.

Zitterbarth Mátyás építész

Divatcsarnok, 1855. aug. 25. 47.

937.

Budapesti Hirek.

H.D.K.

ZITTERBARTH bástyás, új épületei

Bp. V. Arany János u. 16. Három-emeletes bérház (1845-46)

Gerő László: Magyar építészeti hagyományai Bp. 1957. 59. l.

M. D. K.

ifj ZITTERBARTH Mátyás építész

Bp. V. Arany János-u 16. Háromeme-
letes lérház. 1845-46.

Magyar építészet. Bp. 1954. 103. l.

M. D. K.

ZITTERBARTH Mátyás építész

Borsody-ház Arany János u. 16.

Társtervező: Gerster Károly

Preisich Gábor: Bp. városépítésének

története .... Bp. 1960. 67., 68. l.

mdk

ifj. Litterbarth Mátyás

művei: Arany János u. 16 sz. ház 1845–1846 (gótizáló romantikus), kevésbe egységesen tervezett a Kecskeméti Zsinagóga 1862.

Kovács Éva: Magyar Művészet Az Elnyomatás Korában
Bp. 1962 40, 41. l

ZITTERBARTH MÁTYÁS
építész

a veszprémi zsinagóga épitője 1862-65.

Korompay György: Veszprém, Bpest, 1956. Müszaki kiadó 230 l

ifj. Litterbarth Mátyás M.D.K.

építén

Veszprém, zsinagóga, romantikus

1862 - 65.

Genth. hüeml. 1959 I. 416.

M.D.K.

Zitterbarth

A Borsody-ház, Bajcsy Zsilinszky u. 22. sz. ház terveinek aláírója, tervezője Feszl Frigy

Vámos Ferenc: A magyar romantika építészetéről
Műemlékvédelem, 1963/1. 36-39. l.

Zitterbarth Mátyás

dolgozta át a bpesti Nemzeti Szín-
ház felépítésére Telepi Károlynak
1834-ben benyújtott tervét.

Hont Ferenc - Staud Géza: Szinházi
Kislexikon, Budapest, 1969.

315 l.

M. D. K.

ZITTERBARTH Mátyás, Hj. építész

meghalt 1867. nov. 14.

Magyar Építőművészet ~~6. n.~~ 1960. 6. n. 59. l.

Zitterbarth

[illegible]

laid

Hondern. 1848. I. Vfl

Zitterbarth Terézi

l.

Zádor-Rados

393. l.

A fenti napra összehívott közgyűlést határozatlanképtelenség esetén

június hó 26-án, délután 6 órakor

a camponai ásatások bemutatásával *Nagytétényben tartjuk meg. Erre külön meghívót nem küldünk.*

Találkozás a Szent Gellért-téri HÉV. állomáson. Indulás pont 5 órakor. A közgyűlés színhelye a nagytétényi állami iskola. Az ásatásokat, részben helyszíni bemutatással ***Paulovics István*** tagtársunk ismerteti.

Az ásatások megtekintése után a nagytétényi halászcsárdában társasvacsora.

Az Elnök

özv. Zitterbarthné

MDK

építőmester

Az 1828-beli összeirás szerint

50 legényt foglalkoztat.

246.o. 106.jegyz.

ZÁDOR ANNA:Pollack Mihály. Bp. 1960.

MK

Zitterbarth Teréz özv.
irodája
ééitette 1838-ban

VII. Kazinczy u. 49.

Hellmer József számára.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp.1961.
152.l.

M.D.K.

ZITTER BARTH Ferenc. özv. ép.

Elhunyt férje iparengedélye ~~alap~~-
kihasználásával mások jótállása
alapján szerepel a tervezők sorában

Rados Jenő: Magyar építészettörténet Bp. 1961. 262.

MDK

özv. Zitterbarth Teréz épitész

Király u. 7. ház

Gen ZakBpest 62.e

M.D.K.

ZITTERBART Theresia

Murarii Magistra vidua

Pest, Lipótváros

50 sodal

1952)

Müvért. (Kapossy János: Spitők, szobrászok, festők és grafikusok Magyarországon 1928-ban 137. l.

Zitterbarth Terézia
épitéz

Gentmüeml

72.l.

A gyulafehérvári széke

1916. március h

Hó	Nap	T á r g y :
III.	1.	Pénztári maradvány febru
		hóról
	4.	Heti munkabérek II/27-II
	11.	Heti munkabérek III-5-11
	18.	Heti munkabérek III/12-1
	25.	Heti munkabérek III/19-2
	31.	Fridli Sándor épitésveze
		március havi illetéke
	31.	Czeglédy K.-né irodataka
IV.	1.	Heti munkabérek III/26-
		A Müemlékek Országos Biz
		gától leszámolásra felvé
		Pénztári maradvány

Zitterbarth Teréz

l.

Tanulmányok Bpest I.

78. l. 82. l. 96. l.

Zitterbart Terézia

nevét az 1828-as országos összeírásban szereplő pesti budai építőmesterek és kőművesek felsorolásában említi

s.l.: Mozaik a főváros múltjából. Budapest, 1971. 8.sz.48.l.

331

Özv. Zitterbarth Teréz

Elhúnyt férje iparengedélyével szerepel a tervezők sorában.

Rados: Magyar építészettört. 274.
Műszaki Kiadó 1971.

Zitherer

1840 körül festette a Schützen-i
rk. templom oltárképét.

Allgemeine Landeskartographie des
Burgenlandes, Eisenstadt, 1963.
II/1 kötet

947

Zitterer

festö

l.

Csat-Frey Öst Kunstt

XXIV. k

283. l.

Gyüjt

A hely neve	A tárgy megnevezése
Esztergom,	várhegy Kástya, az öttörnyocskáva

Zitterer Joh. -tól

az Erdélyi Kemzeti Múzeumban
II. Lipót király ardiépe.

M. Erdélyi. 26. l.

Ostade A. J. van: Parafztes a
lád 83 (1004), 127 (980), 4284 (900).

Ostade A. J. van után: Mul
Tó parafztok 84 (1004), 128 (981), 4285 (901). — Ver
Kedő parafztok 87 (1004), 128 (981), 4288 (903).

Ziterer, Joh

II. Terencz.

Derékon alól, hétnyolczad jobbra, keretbe foglalt tojásdad medaillonban. Párókája egyszer fodritost s arcza s bajusza leberetvált. Jobb kezét leeresztve tartja s baljával balra mutat. Nyakra valója fekete, ingének kezelője s mellfodra látható, paszomanthegésű dolmánya felett jobb vallától balcsipőjé felé a Maria Terézia rend szalagja vonul s kabátjának gallérja s hajtókája piros. Az aranygyapjas rendet szalagon hordja s mellét a Maria Terézia s a Szt. István rend díszíti. A háttér dombos vidék. Feliratai a kép alatt három sorban, melyeket a kétfejű sas szakít meg:

Franciscus II.... Rom. Imperator
Hungariae.... Bohemiae &c. Rex
Archidux ... Austriae."

s alól balra: „Joh. Ziterer pinxt."
s jobbra: „F. V. Durmer sculpt."

Punctirozva, szines, a keret méretei 16.8 : 14.1 cm.

Ltfa 7598.

55/93 N° 1902.

Živanovič Dusán

Zivanovič Dusán, építész, Zentáról, 19 éves korában, 1871—72 az építészeti szakosztály hallgatója volt.

Fleischer Béla

98. 1.

Zágráb vármegye IV. 108.

ZIVANOVIC NESO

aranymüves inas /Rednich Simon mester inasa 1701. után/

Budapest régiségei XIX. évf. 1959.. 222. 1

2

Bp. Szt. György - templom - ikonjai - 107 p.

amelyek a szerb templomok ikonosztázain épp itt jelentkeznek először. A kompozíciók ikonográfiailag a nyugat-európai grafikai minták alapján alakultak ki, amelyekben akkortájt bővelkedett a kijevi festőiskola.

A templomot az Országos Műemléki Felügyelőség újította fel.

38. Szentendre

Balgovestenszka-(Angyali üdvözlet)-templom

A déli ajtó melleti görög nyelvű sírfeliratról „görög templomnak" nevezték el. Az eredeti templom a helység központjában épült gerendákból, 1690-ben. A jelenlegi templomot 1752-ben fejezték be és szentelték fel. Harmonikus arányai és kapuzatainak, ablakainak, valamint tornyának gazdag kőfaragásos díszítése folytán a Blagovestenszka-templom a budai egyházmegye legszebbik szerb templomai közé sorolható. Mayerhoffer András pesti építész tervei alapján épült. Az ikonosztázion faragása ismeretlen mester rajzai után 1802–1803-ban készült rokokó stílusban. Az ikonosztázt a budai születésű Mihajlo Živković festette, aki a bécsi művészeti Akadémián tanult.

A templomot az Országos Műemléki Felügyelőség újította fel.

Székesfehérvár

nosztáz egyetlen megmaradt ikonja, amely ismeretlen ikonfestő műve 1720-ból, ma Szentendrén van a Szerb Egyházművészeti Gyűjteményben.

II.

A más hitfelekezetek, illetve a községi tanácsok rendelkezésére bocsátott templomok

1. Alsónána

A Mária halálának szentelt templomot a 18. században építették. 1954-ben átadták a katolikus egyházközségnek. Trónusikonjai, a Krisztus és Mária a gyermek Jézussal 1760 táján készültek, most a szentendrei Szerb Egyházművészeti Gyűjteményben vannak.

2. Balassagyarmat

Mária születése-templom. Elsődleges formában 1785-ben épült. Ikonosztázát Mihajlo Živković festette, akárcsak a szentendrei Blagovestenszka-templomét. Ezt a templomot a 20. század elején lebontották, és egy kápolnát építettek a helyébe, s ebben helyezték el Živković részben leszerelt ikonosztázát. A kápolnát 1972-ben átadták a városi tanácsnak. Ekkor az ikonosztázt lebontották, az ikonok egy rés-

ZIVKOVIC, Mihailo festő

Vujicsa Srbojan: Egy budai
szerb festő. = Új Emba, 1998.
febr. 8. 8. III

erüsödik" 31./. A fentiek
ásként az "arany középutat"

tehát egy fogalom, annál
NATHAN által ismertetett
fogalom megjelenése viszont

át úgy is megfogalmazhat-
általánosság és a stabili-
lomtudományi tezauruszok
citásánál kap jelentős sze-

Zivuska Alfonz

Zivuska Alfonz okl. épitészmérnök, épitésztanár, II. Csalogány-u. 37. 157-328

Bptávb 1940 szept.

< Živuska Alfonz >

építész cikke

< > Néhány megjegyzés dr. Kotsis Iván javaslatához. Építészet. 1941. 2. n. 60. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Živuska Alfonz
építés
l. MMÉEÉVk
1940.153.l

ségletének beszerzése céljából a következ
cikkek szállitására pályázatot hirdet. Szál
2000 mtr. ingre való lenvászon, 2000
pedőre való lenvászon, 200 mtr. cérna
vász, 250 mtr. cérna kanavász, 500 n
barchet, 50 drb. fehér gyapju takaró
mindkét oldalon szálhuzott 125 cm. szél
cm. hosszu és 45 kl. sulyu, 12 tucat tö
400 vég 8. számu organtin, 200 pár s

zállitásának biztositására
tetik. Előirányzat 1500
yak jegyzékei és mintái
noki irodájában megte-
nlatok augusztus
nyujtandók.
zifa szállitás.) A
nyszék, kir. járásbiróság,
int a kir. fogház helyi-

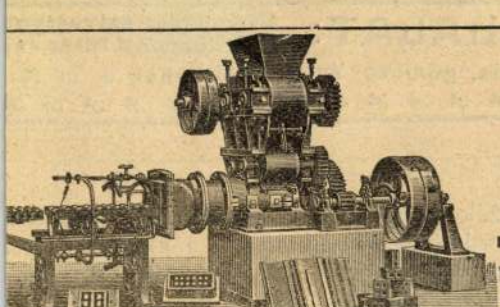

BEN

BUI

Ajánlja mint egyedelárusitó **M**
tőd

T É G

Különös figyelmet érdeme

Kitüngnek

déli 12 óráig adandók be. Bánatpénzül
ánlati költségvetés végösszegének 5%-a
ıbori m. kir. adóhivatalnál teendő le és a
a az ajánlathoz csatolandó. Az általános és
tes feltételek Czálinger József vm. iroda-
atónál tekinthetők meg. Az ajánlati minta
negszerezhető.

pesbéla. (D e s z k a- és l é c s z á l l i-
A szepesbélai m. kir. dohánygyár igaz-
ága az üzemében 1909 január 1-től 1912.
ıber 31-ig terjedő időtartam alatt szük-
ıdő mintegy 10.000 drb. belföldi száma-
puhafadeszka és 5000 darab puhafaléc
ására versenytárgyalást hirdet. Az iven-
kor. bélyeggel ellátott ajánlatok s z e p-
b e r 10-én d. e. 10 óráig nevezett do-
gyári igazgatósághoz nyujtandók be. Bá-
nzül az egyévi kiállitási összérték 5%-a
ely m. kir. adóhivatalnál vagy a buda-
m. kir. állampénztárnál leteendő és a
a az ajánlathoz csatolandó. Egyéb tudni-

kaphatók. Az 1 kor. h
a u g u s z t u s 3-án
vári cs. és kir. 7.
benyujtandók. A hadl
vállalkozók tartozna
esetén az ajánlott ár
óvadékot az élelmezés

Illava. (K ő o l a j
kir. országos fegyinté
1-től 1909. szeptembe
180 mm. elsőrendü f
A szállitás biztositás
27-én d. e. 10 órakor
intézet igazgatósági ir
fog tartatni Bánatpén
intézet pénztáránál. A
nál megszerezhetők.

Székelyudvarhely.
A székelyudvarhelyi
járásbiróság hivatali
székelyudvarhelyi ki

MIHAJLO ŽIVKOVIĆ (1776–1825 körül) a budai Tabánban született kereskedő családban. Budán később festőműhelyt nyitott. A bécsi Képzőművészeti Akadémia hallgatóinak jegyzékében az áll, hogy 1795-ben, 19 éves korában lett az akadémia növendéke, hogy Budán született és „illír" vallású. A szerb művészet eddigi áttekintése során kevés szó esett Živkovićról, mivel festői munkássága nem volt eléggé ismert. Művei főként Magyarországon találhatók: ő készítette a szentendrei Blagovestenszka (Mária örömhírvétele)-templom és a balassagyarmati Szent Miklós-templom ikonosztázát.

A bécsi akadémia elvégzése után Živković családi ikonokat kezdett festeni a budai, a pesti, a szentendrei, valamint a környékbeli falvakban élő szerbek számára, de olykor iparoscéheknek is festett ikonokat. Első munkái közé tartozik az a négy ikon, amelyet a budai Tabánban levő egykori püspöki udvar szalonja számára festett. Az ikonok higgadt, későbarokk stílusúak, majdnem szabályos négyzet alakúak, és vászonra készültek. Témájuk *Mária a gyermek Jézussal és az evangelistákkal* (ez utóbbiak medaillonokban), *Istenanya születése, Mária halála* és *Krisztus az evangelistákkal* (ez utóbbiak szintén medaillonokban). Ezeket az ikonokat most Szentendrén őrzik. Stílusuk és kivitelezésük szempontjából alapos munkának számítanak, habár a rajzuk kissé merev vonalvezetésű, ami iskolás fegyelmezettségre és a kezdő festő pedánsságára vall. Živković több festői érzékenységet mutatott fel *Szent Péter és Pál* ikonján, amelyet 1802-ben a szabók céhe ajándékaként készített a szentendrei Csiprovacska-templom számára. Ezen az első aláírt és keltezett képén nyilvánvalónak tűnik, hogy közel áll hozzá a lágy formák rokokó-szerű ábrázolása, és a szinte lazúrosan felvitt tónusú, sok világos árnyalatot tartalmazó kolorit.

Živković ezen első munkái jó fogadtatásban részesültek, és bizonyára megnyerték a művelt budai püspök, Dionisije Popović tetszését is, úgyhogy 1802-ben a Blagovestenszka-templom egyházközsége szerződést kötött a festővel a templom ikonosztázának kivitelezésére. Ez a szerződés igen érdekes a festő által vállalt kötelezettséget illetően, vagyis, hogy augusztus 7-étől október utolsó napjáig megfesti az egész ikonosztázt, ami a tapasztaltabb festők számára is rendkívül rövid időnek számít. Ezzel szemben az egyházközség ugyane szerződés szerint köteles Živkovićnak 350 forintot fizetni és ingyenes szállást biztosítani. A festő nekilátott a munkának, ám az ikonosztáz mégsem készült el a szerződésben kikötött időre. Minden jel arra vall, hogy még 1803 folyamán is dolgozott rajta, és az ezért járó szerény összeg utolsó részletét 1804. február 21-én vette fel. Érdekes, hogy Živković a szerződéshez mellékelte az ikonok lajstromát és elrendezési tervüket az ikonosztázionon. Feltételezhető, hogy a fafaragónak is utasításokat adott.

A szentendrei Blagovestenszka-templom ikonosztázán nem sok ikon látható, és nyomban szembeötlik, hogy hiányzik az ünnepi ikonok sora. A szentendrei Preobrazsenszka (Krisztus színeváltozása)-templom és a szerb székesegyház Ostojić által készített ikonosztázához viszonyítva ez az ikonosztáz sokkalta alacsonyabb és kisebb terjedelmű, ám mégis a felfelé törekvés szándékával készült. Živković Krisztus és az Istenanya trónusikonjait, továbbá a kétszárnyú királyi kaput és az oldalajtókat teljes egészében a szo-

maradt, s ezek közül kettő, *Szent Péter apostol* és *Szent Pál apostol* [illegible]
művészeti Gyűjteményben látható. Ezek az ikonok a festő működésének korai időszakához tartoznak és legközelebb állnak hozzá a bácskai Vilovo (Tündéres) falu ikonosztázának ikonjai.

Művészi szempontból összehasonlíthatatlanul fontosabb Teneckinek a szegedi Nikolajevszka-templom ban található két ikonja, melyek már az érett festőt tükrözik. Mindkét alkotás a *Mária megkoronázá* témára készült, és az egyiken „Stefan Tenecki ikonfestő" aláírás szerepel, míg a másik az előbbi replik jaként értelmezhető. Az ikonokat vászonra festette, aranyozott alapra, amely a díszítő kárpitot utánozza. A kompozíció közepén, fellegek között a fiatalos arcú Mária áll kissé balra fordulva, kezét imára kulcsolja. Viselete sötétzöld, arannyal ékesített khitón és aranyos rajzolatokkal díszített himation. Máriától balra Krisztus. Jobb kezében a keresztjét fogja, baljában pedig a koronát tartja az Istenanya feje fölé. Krisztus arannyal díszített vörös khitónt visel és arannyal vonalkázott kék himationt. Az ellenkező oldalon az Atyaistent láthatjuk sötétbarna öltözetben és arannyal vonalazott sötétzöld palástban. A bal kezében jogar és országalma, míg jobbját az Istenanya feje feletti koronán tartja. A felső részen a Szentlélek látható galamb alakjában. Ezen a lényegében klasszikus kompozíción a festő két erénye is megnyilvánul: az alakok individualizálásához való érzék, amire az akkori ikonfestők nemigen fordítottak gondot, és a színek intenzív alkalmazása. Ezek már nem a szentek elvont, személytelen alakjai, hanem portrétisztikus alkotások, s ennek alapján olyan benyomásunk támad, miszerint Tenecki szívesen festette ikonjait eleven modellek alapján. Ez érthetővé válik, ha figyelembe vesszük, hogy – igaz, ritkábban – arcképeket is festett, közöttük néhány sikereset is, mint például a saját önarcképét. Ezek a festmények most a Matica srpska újvidéki képtárában láthatók. Még meg kell említenünk kifinomult ecsetkezelését és lazúrozásos árnyalási módszerét. Megállapíthatjuk, hogy Teneckinek a szegedi Szent Miklós-templomban található kompozíciója a 18. századi szerb festészet legválogatottabb antológiáját alkotja.[50]

PAVLE ĐURKOVIĆ (1772–1830) bajai születésű. Szülőföldjén, hazai ikonfestőktől tanulta az ikonfestészet alapelemeit. Csak később, miután már jelentős tapasztalatokkal rendelkezett, ment Bécsbe, tökéletesíteni mesterségbeli tudását. De a bécsi művészeti Akadémián nem szerepel a neve a növendékek lajstromában, ezért arra gondolhatunk, hogy valamelyik ismert bécsi festő műtermében dolgozott.[51] Miután Bécsből hazatért Bajára, portréfestészettel foglalkozott, de 1801-ben nagyobb megbízatást kapott. A dunaföldvári pravoszláv egyházközség ugyanis rábízta új temploma ikonosztázának megfestését. Az egyházközség területén szerbeken kívül görög cincárok is éltek, és úgy tűnik, hogy épp ez utóbbiak voltak az ikonosztáz ktitorai (megrendelői), úgyhogy Đurković az ikonok valamennyi feliratát görög nyelven készítette. Korai klasszicista stílusa és jelentős tapasztalatai kétségtelenül jó bécsi műhelyre vallanak. Ekkortájt a szerb festők eltávolodtak a „szláv barokk" stílusától, és a bécsi klasszicizmus hatása alá kerültek. Miután Dunaföldváron első ízben nyílt alkalma bemutatni tudását, az ikonokat a barokk képzőművészeti hagyományokkal szemben kompromisszumok nélkül igyekezett megfesteni. Kísérletet tett

kásos megoldások és a megrendelő követelményei szerint festette. Ám sajátos Krisztust és Máriát alkotott, mivel ezekhez nyilvánvalóan voltak mintaképei. Már ezeken a kompozíciókon is sikerült megvalósítania bizonyos rá jellemző festői sajátosságokat. A testszín lágysága és lazúrozása tekintetében közel áll a rokokó festészetéhez, míg az alakok ábrázolásának egésze, de főként a drapériák festése festőileg valamennyivel keményebb. Bőven alkalmaz itt vöröset és kéket, ami ellenállhatatlanul emlékeztet elődeire, a barokk festőkre. Megszabadulva a megkötésektől, melyeket az ikonográfia a trónusikonok esetében előírt, Živković az ikonosztáz talapzatára került kis kompozíciókban, *Az élet forrásában* meg a *Krisztus és a szamáriai nő* ábrázolásában megmutatta alkotói frissességét, már kialakult művészi egyéniségét és a rokokó-festők koloritjához való kötődését. Živković *Az élet forrása* ritkán előforduló kompozíciójában, amely a 18. század szerb ikonosztázain elő sem fordul, eltért a görög ikonográfiai típus régebbi megoldásaitól. *Az élet forrása* nem számít keleti pravoszláv ikonnak, hanem sokkalta inkább zsánerjelenetre emlékeztető vallásos kompozíció. A *Mária megkoronázásának* nagy kompozíciójától balra és jobbra, az ikonosztáz lunettájának medaillonjaiba festett apostolábrázolások is azt mutatják, hogy Živković szakított a szokásos sémákkal. A 18. századi szerb ikonfestők ugyanis az apostolokat leginkább statikus álló alakokként ábrázolták. Živković eltekintett ettől a megoldástól, és az apostolokat egészen természetes, spontán testhelyzetben festette meg, mindegyiket más és más mozdulat közben. Mindez jó anatómiai ismeretekre és kifejezett rajzkészségre vall. Živković ikonosztáza a szentendrei Balgovestenszka-templomban a szerb egyházi későbarokk és rokokó festészet legszebb egységét alkotja. Legjobb részeit tekintve – ezek pedig a lunettában levő apostolikonok, valamint a talapzat két kompozíciója – ez az ikonosztáz művészi szempontból semmiben sem marad le Živković valamennyivel idősebb kortársa, Arsa Teodorović hasonló munkái mögött, aki jóval nagyobb tekintélyt élvezett és sokkalta több megrendelője volt.[53]

Úgy tűnik, hogy Živković a szentendrei sikeres működése után nem kapta meg sem a megfelelő elismerést, sem újabb megrendeléshez nem jutott. Így 1810-ben a bajai egyházközség az új ikonosztáz megfestésére a híres és különben is sokat foglalkoztatott Arsa Teodorovićot alkalmazta. Mihajlo Živkovićnak be kellett érnie a kisebb megrendelésekkel. Ilyenek azonban minden jel szerint szép számban akadtak, és itt csak néhányat említünk, pusztán hogy lássuk, mekkora területen vannak széjjelszórva Živković eddig nyilvántartott művei. A következőket sorolhatjuk ide: a szentendrei székesegyház oltárján álló nagy keresztet, az egykori váci szerb Szent Miklós-templom keresztjét, a szentendrei katolikus plébánia számára festett *Utolsó vacsorát*, *Lázár feltámasztását* a gyulai román templomban, a szentendrei Pozsareváciska-templomban levő *Szent Miklóst* és még másokat. Mojses Putnik érsek arcképének hátlapján egészen váratlanul bukkantak a következő aláírásra: „Pinx. Schivkovity", ami azt jelenti, hogy portréfestészettel is foglalkozott. Amennyiben a polgári személyeket ábrázoló portréit nem írta alá, nehezen lesznek azonosíthatók. Živkovićnak tíz évi várakozás után alkalma nyílt megfesteni második és egyben utolsó ikonosztázát is a balassagyarmati szerb templomban. Az ikonosztáz elkészítésére vonatkozó szerződés nem került elő, ám *Keresztelő Szent János* trónusikonján megtalálható a festő szignatúrája, míg egy másik ikonra feljegyezte, hogy az ikonosztáz megrendelője Jovan Bozda kereskedő és Szofija nevű felesége volt. A balassagyarmati ikonosztáz jóval nagyobb a szentendrei Blagovestenszka (Mária örömhírvétele)-templomban láthatónál, és az ikonok elrendezése is némileg eltér a szokásostól. A négy ünnepi ikont, a *Lázár feltámasztását*, a *Krisztus színeváltozását*, a *Bevonulás Jeruzsálembe* és a *Keresztelő Szent János fővételét* a talapzaton helyezték el, míg az északi ajtó felett *Jézus születése*, a királyi kapu felett az *Utolsó vacsora* és a déli ajtó felett a *Jézus megkeresztelése* látható. A következő két sorban az apostolok hat-hat ikonját találjuk azzal, hogy az első sor közepén a *Mária megkoronázása*, a második sor közepén pedig *Krisztus feltámadása* kapott helyet. A próféták tizenkét, négykaréjos medaillonokba festett ikonja a felső zónát tölti ki. Živković ikonosztázát a balassagyarmati pravoszláv templomban pár évvel ezelőtt leszerelték, mivel a templomot átadták a városi tanácsnak, tekintve, hogy a helységben nem laknak többé pravoszláv vallásúak. Az ikonosztáz ikonjai most a szentendrei Blagovestenszka (Mária örömhírvétele)-templom és a pesti Szent György-templom falán láthatók.

A szerb művészetben a 19. század második évtizedében jelentkező stílusváltozások iránt Mihajlo Živković sem maradt közömbös. A balassagyarmati ikonosztázion festésekor nem tudta kompromisszumok nélkül megvalósítani esztétikai elképzeléseit. Természetesen ő is csak tovább mélyítette a barokk és a klasszicizmus közötti régi dilemmákat. Több olyan ok volt, amely arra kényszerítette, hogy bizonyos szintig a barokk hagyományokra támaszkodjon. Az egyik bizonyára a megrendelők ízlése volt, akik a barokk ikonosztázokhoz szoktak, a másik pedig az lehetett, hogy Živkovićnak, húsz évvel tanulmányai befejezése után, nehezére eshetett klasszicista stílusban festeni. Mégis kísérletet tett erre, ami a balassagyarmati ikonosztázon szemmel látható, főként az apostolok ikonjain. Nyilvánvaló a különbség az apostolok megfestésének módjában az első és a második ikonosztázon. A második ikonosztázról már hiányzik a könnyedség, a spontaneitás, híján van a természetes mozdulatoknak és a színáranyalatok elevenségének

is. Itt az apostolok és a trónusikonok klasszicista formula szerint, de eredendő klasszicista magatartás híján valósulnak meg. Živković az apostolokat oldalnézetben festette meg, hangsúlyozva az arc és a drapéria kövonalait, és alakjuk mellé általában odafestett egy kőtalapzatot is, ami a klasszicista kompozíció gyakori kelléke volt. A Keresztelő Szent János trónusikonjának hátterében látható tájkép szinte monokróm, még a fák lombját is világosbarnára festette. Mindez távolodás volt a barokk és a rokokó-jellegű kolorittól, ami a klasszicista kép külső sajátságaként valósult meg. A többalakos kompozíciókon is világosbarnára festette a szentek arcát, míg a drapériákon valamivel több frissességet adott a színeknek.

Ha összehasonlítanánk Živković első és második ikonosztázát, akkor művészi szempontból az elsőt részesítenénk előnyben, bár a második festési módja különösképpen érdekes a stíluskeresés szempontjából.

E szerb festőnek mind a budai, mind pedig a szentendrei Blagovestenszka-templomban és a balassagyarmati Nikolajevszka-templomban készült festményei a századforduló és a stílusok változása idején létrejött szerb művészetnek figyelemre méltó alkotásai.

ARSA TEODOROVIĆ (1767–1826) a legtermékenyebb és az egyik vezető szerb festőegyéniségnek számít a 18. század végén és a 19. század elején. Tanulmányait 1793-ban fejezte be a bécsi Művészeti Akadémián. Bécsi tartózkodása idején és tanulmányai során alkalma volt megismerkedni az osztrák rokokó utolsó korszakával, de akadémiai képzése már a klasszicizmus jegyében folyt. Más tanárok mellett Friedrich Heinrich Füger (1751–1818) is tanította.

Teodorović, miután befejezte tanulmányait, Újvidéken telepedett le, és hamarosan kellő társadalmi és művészi tekintélyre tett szert. Utóbb az újvidéki kommunitás tagjává is megválasztották, és ahhoz a szerb értelmiségi, valamint irodalmi elithez tartozott, amely a felvilágosodás és a racionalizmus eszméit terjesztette. Baráti kapcsolatokat ápolt Dositej Obradović íróval és filozófussal meg Vitkovits Mihály magyarszerb íróval. A századfordulón, 1800-ban és 1801-ben Egerben, Pesten és Budán járt. Épp ekkor vásárolta meg Pesten Leonardo da Vinci traktátusának Praktisches Werk von der Mahlerei című fordítását, amelyet kézikönyvként használt. Vallási és mitológiai témájú grafikai alkotások hatalmas gyűjteményével rendelkezett. Újvidéken jelentős festőműhelye volt, melyből több ismert 19. századi szerb festő került ki.[54]

Teodorović több mint 25 teljes ikonosztázt festett, ami azt jelenti, hogy 1200 ikonnál is többet, továbbá a templomboltozatok nagy falfestményeinek egész sorát készítette el. Az egyházi festészet mellett a polgárság és az értelmiségi réteg portréfestőjeként is jelentős hírnevet szerzett. Meg kell jegyeznünk, hogy alig megkezdett vagy épp befejezés előtt álló ikonokkal, utolsó simításokra váró festményekkel túlzsúfolt műhelyében mind az inasoknak, mind a segédeknek megvolt a maguk munkája, akárcsak a többi ehhez hasonlóan nagyobb festészeti műteremben. Az egyes ikonok gyöngébben kivitelezett részei vagy az alakok drapériái gyakran a munkatársaktól származnak. Az ikonosztáz felső soraiba tartozó ikonok festését szintén rájuk bízta, ezek ugyanis csak nagyobb távolságról szemlélhetők. Teodorović ezekben az esetekben csupán a kompozíció vázlatát adta meg, míg magát az ikont a munkatársak fejezték be. Ez érett korszakára vonatkozik, amikor tevékenysége már szerteágazó lett, és egymást érték a megrendelések. A falusi templomok ikonosztázain kívül Teodorović festett ikonosztázokat Újvidéken (Almási-templom), Versecen (Mária halála-templom), Karlócán (Szent Miklós-templom), Zimonyban (Mária temploma), Mitrovicán (Szent István-templom) és Becskereken (Mária bemutatása-templom) is.

A budai egyházmegyében létrejött szerb művészet áttekintésekor nem téveszthetjük szem elől Teodorović két nagy templomban végzett festészeti munkáját. Ugyanabban az esztendőben, amikor elvégezte a bécsi akadémiát (1793-ban), készítette első ikonosztázát is a bajai Szent Miklós-templom számára, 1818 és 1820 között pedig sorrendben az utolsót a budai Tabánban levő egykori szerb templomban.

Teodorović bajai ikonosztázán éri el a 18. századi szerb festészet a csúcspontját. Az idősebb ismert barokk mesterek ekkorra már vagy meghaltak, vagy elveszítették festői kifejezőkészségük közvetlenségét, és önmagukat ismételték. Arsa Teodorović a későbarokk rokokó változatát frissebben, spontánabbul és a kolorit szempontjából élénkebben fejezte ki. Ilyen értelemben beszélhetünk arról a hatásról, amelylyel Franz Anton Maulbertsch – aki különben sokat festett Magyarországon – volt Teodorovićra. Teodorović lángoló koloritja nem csupán a kompozíció hatásosságát szolgálja, hanem elsősorban az alkotói indulat kifejezése. Ezért a halványzöld, az ibolya, a sárga, a rózsaszín, sőt a fehér kifinomult színérték-viszonyai teljes egészében megfelelnek spontán hangulatának. Ezt meggyőzően bizonyítják széles ecsetvonása is, amelyekkel az alakok örvénylő drapériáit festi a trónusikonokon.

Kétségtelen, hogy e hangulatban és szellemben a trónusikonok feletti első sor kompozíciói a legsikerültebbek: a *Mária születése*, a *Mária bemutatása*, a *Jézus megkeresztelése*, a *Jézus bemutatása a templomban*, a *Jézus körülmetélése*, a *Jézus születése*, a *Feltámadás*, a *Krisztus színeváltozása*, a *Mennybemenetel*, a *Szentlélek alászállása*, a *Mária, mint az Élet forrása* és a *Mária halála*. A nagyméretű kompozíció

101. Mihajlo Živković: A szentendrei Angyali Üdvözlet templom ikonosztáza • Mihajlo Živković: Ikonostase der Blagovestenszka-Kirche. Szentendre

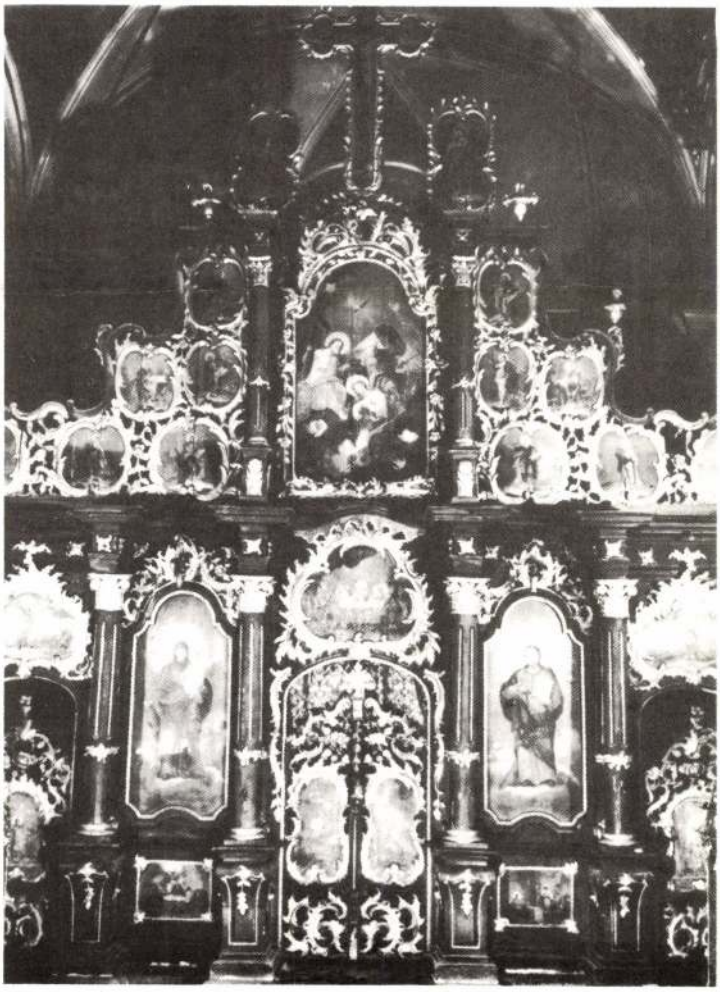

102. Mihajlo Živković: Krisztus, 1802–1804. A szentendrei Angyali Üdvözlet templom ikonosztázának ikonja • Mihajlo Živković: Christus, 1802–1804. Blagovestenszka-Kirche, Szentendre

103. Mihajlo Živković: Urunk színeváltozása. A balassagyarmati szerb templom ikonosztázának ikonja, 1815. Szentendre • Mihajlo Živković: Verklärung Christi. Balassagyarmat, 1815. Szentendre

104. Mihjlo Živković: Jézus születése. A balassagyarmati szerb templom ikonosztázának ikonja, 1815. Szentendre • Mihajlo Živković: Geburt Christi. Balassagyarmat, 1815. Szentendre

Živak

l. Sivak

Schirek Holitsch

113. l.

ne, a Vallás- és Közoktatási minisz-
ter a Főfelügyelőség javaslatára az
illető területet zár alá veheti, i-
deiglenesen vagy véglegesen kisajá-
tithatja.

5.§.

Az 1.§. értelmében védett épit-
ményeket és tartozékait a tulajdono
akár magánszemély, akár jogi személ
saját költségén épségben fenntarta-
ni köteles; javitásoka, bővitéseke
vagy átalakitásokat azokon csak a F
felügyelőség engedélyével, s az ált
la megjelölt módon eszközölhet. Ez
a kötelezettség, illetve a javitáso-
kat bővitéseket, vagy átalakitásoka
célzó engedély kikérése vonatkozik
az épitmények nemcsak épitészeti ál-

Zkenderovich Zrebsnar

Varasd. 1613.

Romer Florist. A harai ötvös céhek szabályai. Száradok. 1877 évf

807 l.

Zrebernar Peter Zkenderovich

ötvös.

Varasd. 1628.

Privilegium cehale Ferdinandi II. Imp. et R. Aurifabris Varasdiensibus an. 1628. collatum. M. n. muz. kézirath.

Ballagi Aladár: Kecskeméti V. Péter ötvöskönyve. Bpest. 1884. 20. l.

Gróf Thorotzka

saját Eeri

Zlamál Ferdinánd

Rékfestő

1774-98. Holics

Csányi 1954

27 l.

M. D. K.

ZLAMÁL Ferdinánd Kékfestő

1774-98-ig működött a holicsi gyár-
ban

Csányi 1954. 27. l.

Zlamal Ferdinand id.

majolika kékfestő

XVIII. sz

l.

Schirek Holitsch

113. l.

Zlamal Ferdinanditj

festö XIX. 17

l.

Schirek Holitsch

114. l.

74684

Zlamal Joseph

festö XVIII. 2

l.

Schirek Holitsch

114. l.

DIENER-DÉNES RUDOLF
FESTŐMŰVÉSZ
GYÜJTEMÉNYES
KIÁLLÍTÁSA

MDK

Zlamál Victor

Siklóssy L.: Régi pest-budai asztalosmesterek.
MI. 1922. 12.1.

Zlamál Victor

XIX

Sárd.

Budapesti asztalos-

mesterek.

M.D.K.

Zlatar Máté

Ezüstkovács.Azonos Mato Kojungával.1695,1698.

Somógyi Arpád:A pécsi szláv ötvösök a XVII-XVIII. században és céhlevelük.264.o.

A Janus Pannonius Múz.Évkönyve,1965.Pécs,1966

Zlatnik György

ötvös.

2. *Zlatnik* György ~~szintén~~ nyitrai, lakós magyar

tanult. 3

Dr. Illéssy Lacóssi Magyarországi ötvösök 1732-ben. Arch. Ért. 1904. évf. 389. l.

születesű, Trencsénben

Zlatnik György

ötvös

1732 Nyitra

Trencsénben tanult

Kapnagyarországi ötvösök 32 l.

öndör haja és szemöldöke barna,
leberetvált. Csokorra kötött
rja kilátszik, mellénye kivá-

m.
ból átvétetett 1903: IV. 21-én

902

Zlatko Prica festő

[Pécsi születésű jugoszláv festő]

L.: Kelle Sándor

Tüskés T.: Képzőművének ..... 341–349.

JELENKOR, Pécs, 1976. április XIX/4.

Zlatnik Yakab özv.

ötvös

1720 Yolsva

Kapmagyarornötvösök 32 l.

retlen festő.

századból.

ató.

alra fordult. Göndör haja és szürke, bajusza és szakálla tt nyakkendője alól ingének nye kivágott, egyelejű fekete

cm. — Lelt. sz. 932. — Értéke 903-ban. — Átvétetett a Nemzeti rilis 21-én (292–930). — Bejelen-904).

ző adatok. 1907 : VII. 34. *Isme-*

zsef történettudós és természet-

Zlatnik Zakal

ötvös

czéhnek, a kik mind
el, de a *czéhjelet* csak az ötvös
Debreczenben
helyben tanultak. I

dr. Illésy János: Magyarországi ötvösök 1732-ben. Arch. Ért. 1904 évf. 392. l.

Zlatnyiczky Ferenc

ungvári agyagipari szakiskolában művezető.
Majd Hollóházán kerámikus.

Sikota Győző: Holló házi kerámia. Bp. 1961.
55. o.

MIK

Zlatnyiczky József, agyagiparos.

500 Korona segélyt kapott, hogy tanulmányait az iparm iskolában folytathassa.

A Társulat életéből. -Az OMIP v. ülése 1912 II.15. MIP. 1912. 2.sz. IX.1.

MDK

Zlatnyiszky József /Hollóháza/

ezüstérem

Iparm.kiáll. Zsolnán. Magy.iparművészet, 1911.

286. l.

Zlatnyiczky József

1915–18 kéramika
művezetője.

Éimisk 1930.

78. l.

Zlatnyiczky József

keramikus művezető

Éimisk 1916/17.

Bécs.

E látképen az egyes tem
vezve. Felirata a czimer fölöt

ANNO DOMINI 1548. VIENA AV

a látkép fölött : Wien die Hau
Oestereich, aller Welt woll
standhalb so sie zu vnsern
Feind der Chirstenheit getl
jelzése alól középütt: 1548 és
jobbra: H H
és a jobbsarkon: Heinrich Kapd

Kny., mér. a vk. 22.8:

140-95

A kedvezmény mértékét a javas-

ZLATZKY Gyöngyi

MN
1989. IV.
14.

Zlatzky Gyöngyi rajza

A televízió és a rádió műsora

TV 1

9.05: Tévétorna 9.10: Appassionata — tévéfilm III/2. (Ism.) 10.05: A St. Martin-in-the-Fields kamarazenekar Handel-hangversenye 17.00: Évgyűrűk 17.30: Téka 17.40: Bálint György negyedórája 18.00: Ablak 19.00: Esti mese 19.10: „Türelöm köll a szögénységhön . . ." X/9. Az asszony 19.30: Híradó 20.05: Két férfi egy eset — NSZK bünügyi tévéfilmsorozat 21.10: Eszmélet — tévéfilmsorozat V/2. A szépség koldusa 22.00: Szeretlek, Budapest! 22.35: Híradó 3.

TV2

17.15: Tv2 17.45: Mozaik 18.00: Telesport 18.25: Gyerekeknek 18.47: Tv2 19.00: A cigánylány — francia film (Ism.) 20.28: Tv2 A hét műtárgya 21.00: Híradó 2. 21.20: Tv2 21.30: A papa szolgálati útra ment — jugoszláv filmszatira III/2. 22.30: Tv2 23.00: Világrock 1.00: Tv2 Napzárta.

SZLOVÁK/1

9.20: A napocska 9.45: Szovjet dokumentumfilm 9.55: Tévéjáték (Ism.) 10.00: Publicisztikai magazin (Ism.) 11.40: Egy család története (Ism.) 16.10: Beszélgetés az akadémia-film fesztiváliról 16.55: Az Albatros kiadóvállalatról 17.25: Az éveket nem lehet megállítani . . . 18.20: Esti mese 18.30—19.10: Mezőgazdasági magazin 19.30: Híradó 20.00: Az arany krokodilus (helyszíni közvetítés a díjkiosztásról) 21.10: Bulman (angol tévésorozat) 22.05: Charlie, a nagy mágus 23.15: Vetélkedő.

SZLOVÁK/2.

15.20: Folklór 15.55: Orosz nyelvtanfolyam 16.15: A számítógépekről 16.45: Publicisztikai film 17.05: A nap percei 17.15: Portréfilm 17.35: Zéman őrnagy esetei (tévésorozat) 19.00: Torna 19.10: Esti mese 19.30: Híradó 20.00: Fiatalok tévéklubja 21.00: Dokumentumfilm Jela Spitkova hegedűművészről 21.30: Híradó 22.00: Világhíradó 22.15: Utolsó holdtölte (tévéjáték) 22.55: Dzsessz a hetvenes években.

SZOVJET/1.

4.30: 120 perc 6.30: Műsorismertetés 6.35: Rajzfilm 7.30: Fiatal rendezők alkotásai 9.00: Hírek 9.10: Az Ember 13.30: Hírek 13.45: Népdalok 14.00: Dokumentumfilmek 14.45: Rajzfilm 14.55: Hírek 15.00: Gyerekeknek a kisállatokról 15.30: Arany jégkorong kupa 16.15: T. Kirjak melódiák 16.40: A költészet percei 16.45: Világhíradó 17.00: Interszignál 17.30: Az idegen (film) 19.00: Híradó 19.40: Az átalakítás reflektorfényében 19.50: Dokumentumfilm 20.10: Nosztalgia 20.25: Nézőpont 22.10: Rajzfilm felnőtteknek 22.30: Nemzetközi videozenei fesztivál gálaműsora 1.00: D'Artagnan és a három muskétás (tévéfilm 1. rész) 2.25: Hírek 2.31: Nyezsnyi Gangszterov delej.

A SKY CHANNEL MŰSORÁBÓL:

11.30: Sky-krónika 12.30: Sullivanék — filmsorozat 14.00: Landscape Channel 15.00: Változó világ — filmsorozat 16.00: Szeretni — filmsorozat 16.30: Családi ügy — vígjátéksorozat 19.00: Eurosport.

A SUPER CHANNEL MŰSORÁBÓL:

15.30: Off the Wall — brit zenei hírek 16.30: Forró drót 18.30: Új zenei show 19.30: Hétköznapok a Halál-völgyben — westernsorozat 20.00: Turistamagazin 20.25: Hollywood belülről 20.50: Zenei műsor.

A TV3 MŰSORÁBÓL:

16.10: Hollandok kincse — Tv-sorozat 16.30: Muskétások konyhája 17.30: Számok és betűk 18.00: Kék és fekete — játékfilm 19.30: Csillogó papíros 20.30: A legvadabb tüzek — dokumentumfilm 21.25: Zene 22.35: Océaniques kulturális magazin 23.00: Sport és szabadidő.

KOSSUTH

8.20: Sokszemközt az egészségről 8.50: Nótacsokor 9.32: Kutyatár 9.40: Kár, kár . . . 10.05: A költészet hete: Ritkás erdő alatt — vers 10.10: Nagy mesterek — világhírű előadóművészek 11.10: Magyar írás 12.30: Ki nyer ma? 12.45: Külpolitikai könyvespolc 13.00: Zenés séták a természetben 13.49: Monteverdi: Beatus vir III. zsoltár 14.10: Máté Éva népdalfelvételeiből 14.30: Fúvószenekari hangverseny 15.00: Erről beszéltünk . . . 15.30: Hagyományápolók 16.00: Tizenhat óra 16.10: A nagy Gilly Hopkins 17.01: A képviselő noteszéből 17.25: Ipargazdák 17.30: Idősebbek hullámhosszán 18.15: Hol volt, hol nem volt . . . 18.25: Könyvújdonságok 18.30: Esti Magazin 19.15: Egy kém a hidegháború idejéből 20.08: Lemezek közt válogatva 21.05: Kilátó 21.50: Gong 22.00: Hírvilág 22.30: Egy portrékötet margójára 23.00: A dzsessz világa.

PETŐFI

8.05: Az izraelita felekezet negyedórája 8.20: Slágermúzeum 8.50: Külpolitikai figyelő 9.05: Napközben 12.10: Népi muzsika 13.05: Pophullám 14.00: Pénektől péntekig 17.05: Kölyökrádió 17.30: Ötödik sebesség 18.30: Garázs 19.05: Csak fiataloknak! 20.00: Rólunk van szó! 20.05: Operettkedvelőknek 21.05: Senki többet? Harmadszor! 22.15: Máról holnapra.

BARTÓK

9.08: Az eladott menyasszony — opera 10.10: Csak fiataloknak! 11.05: A költészet hete: Mama, Kései siratő 11.10: Századunk zenéjéből 11.56: A kamarazene kedvelőinek 12.40: Jevgenyij Nyesztyerenko operafelvételeiből 13.05: Hallgassuk újra! Asszonysorsok 14.05: Zenekari muzsika 15.00: Országos fuvolástalálkozó 1988 16.00: Verdi összes operája: Otello 18.28: Régi fúvószene 18.45: Holnap közvetítjük 19.05: Diákfélóra 19.35: Barokk versenyművek 20.20: Tükörképünk 37 darabban 20.50: Új kamarazene-felvételeinkből 21.55: Új kompakt lemezeinkből 22.55: Josquin des Prés: L'homme armé — mise.

Zlenik József műtörténész

A Mezőgazdasági- és Élelmiszeripari Vásár és Kiállítás játszókert alkotóinak egyik tagja. A fiatal alkotók a Népművelési Intézet Nívó-díját kapták meg.

Játszóterek a mai falun

1975. XI. 16. 7:23 N.

MDK

Zlinszky, Aladár, főgymn.tanár

"amit a költészet földolgozott,azt jórészt a képzőművészet is feldolgozta.Arany balladáit: Székely, Gyárfás, Zichy Mihály,
Toldit és Piroskát:Stróbl szoborcsoportja.
Az alföldet Petőfin kivül: Lotz és Wagner is megfestette. - Petőfi cigányélete Barabás cigánykaravánja után keletkezett. Madách Ember Tragédiáját a század legnagyobb rajzolója:Zichy Mihály illusztrálta. stb.

Körösi László dr.:A művészeti oktatásról.

Mücsarnok. 1899.23.sz. 359.l.

Zlinszky László

1830-ban tiszteletbeli
főmérnökké nevezteteti
ki

Galg Pestom

I. r. 55 l.

Az 1845-iki tisztujitáson
uti mérnökké valasztottak
meg. u. o. I. r. 56 l.

1849-ben a forradalom
legyőzése után főmér-
nöknek nevezték ki.
u. o. I. r. 57 l.

jegyzette:
Szabó Károly
biz. jegyző".

Ernest Zmeták festőművész
Štefan Mlynárik [fordította Lenkei László]: Az érsekújvári Művészeti Galéria

Az érsekújvári Művészeti Galéria létrejötte a város szülöttének, Ernest Zmeták festőnek köszönhető, aki magángyűjteményét 1971-ben felajánlotta a városnak. A gyűjtemény állandó kiállításának megnyitása 1980-ban történt.

Művészet, 1988. febr., 40-old.

MDK

Zmeták Ernő festő

Önarckép, festm.
Öcsém arcképe,"

A fővsajtó .. méltatja a felvidéki és párpátaljai müv.eket. Felvidéki Ujság, 1943. márc. 3. 4 l.

MDK

Zmeták Ernő festő

c.a: Felvidéki és kárpátaljai művészek. Ujvidék. 1943. márc. 6.

MDK

Zmeták Ernő, Érsekujvár

Öcsém arcképe, olaj
Önarckép, olaj
Romantikus bucsuzás, olaj
Olvasó férfi, kréta

Felvidéki és Kárpátaljai képzőmüv. kiáll. xxxxxxx
N. Szal. 1943. febr. 13 k.

MDK

Zmeták Ernő, Felv.

Csendélet, akv.
Hugom feje, kréta
Studium, olaj

Visszatért területek képzőműv. főisk. ifjusága
kiáll. 1942. dec.

MDK

Zmeták Ernő, Felv.

Önarckép, olaj
Falu a domboldalon, olaj
Kroki, tus
Tollrajz, tus
Öcsém arcképe, olaj

Visszatért területek képzőműv. főisk. ifjusága
kiáll. 1942. dec.

MDK

Zmeták Ernő másodéves Képzm.Főisk.növ.

A pécsi müvésztelep vendége.

Cikk: Látogatás Aba-Novák Vilmos növendékeinél a pécsi müvésztelepen.

Esti Ujság 1939 aug.26. 4.l.

MDK

Zmeták Ernö, festöm.

szinte orosz mélységü
"Önarckép"
" Öcsém arcképe" a kiállitás legjobb
darabjai közé tartozik.

Ijjas Antal: A Felvidéki és kárpátalji képzömüvészek kiállitása.
Nemzeti Szalon.- Nemzeti Ujság. 1943. febr. 28. 15.1.

ZMETÁK ERNEST (ERNŐ)

1939-ben közös kiállítása volt a Nemzeti Szalonban a Kazinczy Társaság több tagjával.

Tomáš Štraus: Anton Jasusch a zrod východoslovenskej avantgardy dvadsiatych rokov. Bratislava, 1966. 108. l.

Zmeták Ernő.

Pest

---

l. Ferk pzomfoisk vk

1939-41. 142-1

M.Kir. Vallás- és Közokt

23.683/1925.szám.-

III.a.

Értesitem a te

Ottó előadó ur részére a fo

vatalos utjának költségei fe

/485.300/ papirkoronát jele

takarékpénztár utján kiutal

Budapest, 1925.

Zmeták Ernő

festő

Ferkó pzomfoiskövk

1939-41. 149. l.

Aran

426 szám.

194

Műemlékek Orszá

Tárgy:

dr. Lux Kálmán 1943. és 1944. évi elszámolása

A beadván

Mellékletek

Egyúttal el

Előirat szá

Utóirat szá

Másolta:

Zmeták Ernő

festő

Szépmüvészet

1943. 67. l.

69. l.

Zmeték Ernő

l.

Szépmüvèszet]

1943.94.l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Rothermere-utca 12. III. 2.

Zmeták Ernő

festő

l.

Szépmüvészet

1943. 31. l.

Zmeták Ernő

festő (Felvidék)

Önarchej, olaff.
Falu a dombol dalon olaff
Kroki, tus.
Tollrajz, tus
Ösein archeje, olaff.
Csendélet, vizf.
Hugomfeje, kréta
Studium, olaff.

Kat F. E. D.

Zmeták Ernő

festő

vrsd

Művészet 1941.

40-41. sz. 74. l.

(g. i.: Kiállitás Erzsébetvárosban.)

Buzopány, XVII. st. beli VI. 134.

Znak Károly
(Ózd)

1953. a borsodiak kiáálitásán a grafikai teremben szerepeltek munkái.

Hajdu Béla: A borsodi képzőművészek harmadik megyei kiállitása
Északmagyarország 1953. okt. 29

mdk

Znak Károly

linómetszetei a Kiállításon.
(V. M. Képzőm.)

Pogány Ö. Gábor: Képzőművészeti kultúránk helyzetéről.

Népművelés 1956, 1. sz. 34. l.

Znek Károly MDK

Csendélet, fametszet

Falu télen, tus

Vitorlás kikötő, akv.

Műcsarnok 1960. Képző- és Diszitőművészeti körök kiáll.

Zmij József

lásd Miklóssy József

Cseize agyapból, öskori VI. 182

Żanij József

festő

aronos Miklóssy

Tórseffel.

laid ott!

236. Rembran

Sz. Leydenben 1606 július 15
október

Szent József álma (Má

Az előtérben zsúpon ülve
a palástjába burkolt gyermek
álomba merült szent József, ki
érinti, mondván: »Kelj föl, ve
menj Izrael földjére, mert me
ellen törtek vala.« Mária kék
ruhát, József barettet és bokái
ujjú fehér öltönyt visel. A há
és szamarat látunk.

Vászon, méretei 105:83
viselőház 1885 évi január 27-é
Ágoston felszólalása folytán hozo
engedélylyel az Aumale herczeg
letett összegen vásároltatott az
7288 sz. leirat alapján.

Kifüggesztésére vonatkozó

a) Az Orsz. Képtárban. 1
Rijn: Szent József álma. — 189
van Rijn: Sz. József álma. — 18
Rijn: Der Traum des heil. Josef. –

van Rijn: Le songe de Joseph. — 19
van Rijn: Szent József álma.

b) A Szépművészeti Múze
H. van Rijn: Sz. József álma. –
R. Harm. van Rijn: Le songe

Jegyzet. Másolta 1897-ben
Elemér, 1900-ban Éder Gyula, 190
Kolisch Edith.

Vétel
1885

1/11

Zmij József, festő l. Miklósy József.

Zmij Mihály, festő l. Miklósy Mihály.

Zmilely Janicek

cseh miniátor

XVI. sz

II. Ulászló gra-

lasd dualeja.

Magy. orsz. műv.

topogr-

258. és köv. ll.

Z milely Janiček

z Písku

miniator XVI. st.

lásd

Berkovits-Eérirat

18. l.

19. l.

Z milely Janicek

Lásd

Bérkovits Ilona

An Ulaszló-
gradnale
(esztergomi)

l. Magyar Könyv-
szemle 1941. IV. f.

Lásd

Magyarország mun-
vészeti topogra-
fiája. 1948. 356-
369. l.

ójásdad medaillon előlapján
ordultan ábrázolva. Prémes
rona emelkedik ki. Haja és
ajusza hosszú. Öltözete : le-
vállravetett palást. Felirata

7 : 4·9 cm. — Lelt. sz. 1110. —
ch) Emil ajándéka 1907 április
az 1909 november 24-iki 5395
iki 656 (351–910) és a 3211–910
)10 január 10-iki (2095–909) és
10) sz. jegyzékek alapján. — Be-
41–908).

Znióvár

Turác vm.
megszállt

Dienes Adorján

Regélő romok.
Rozsnyó 1940.
494. l.

Znamenatschek Johann

fecit XVIII. 17.

l.

Schirek Holitsch

114. l.

1937 január 10—31

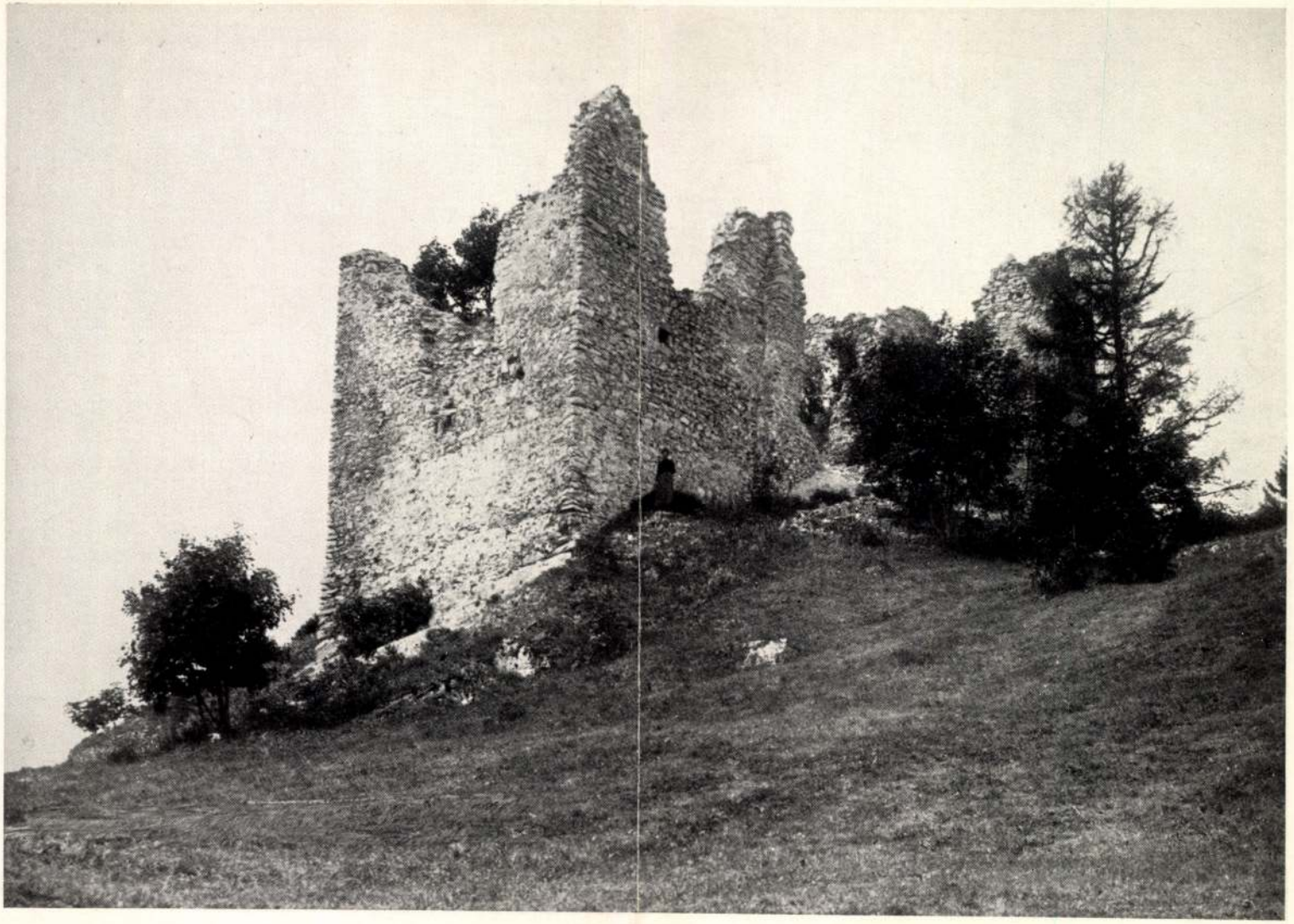

Znió atsó örtorony

Trizóc

Zrínió vára

Varjú: Magyar várak

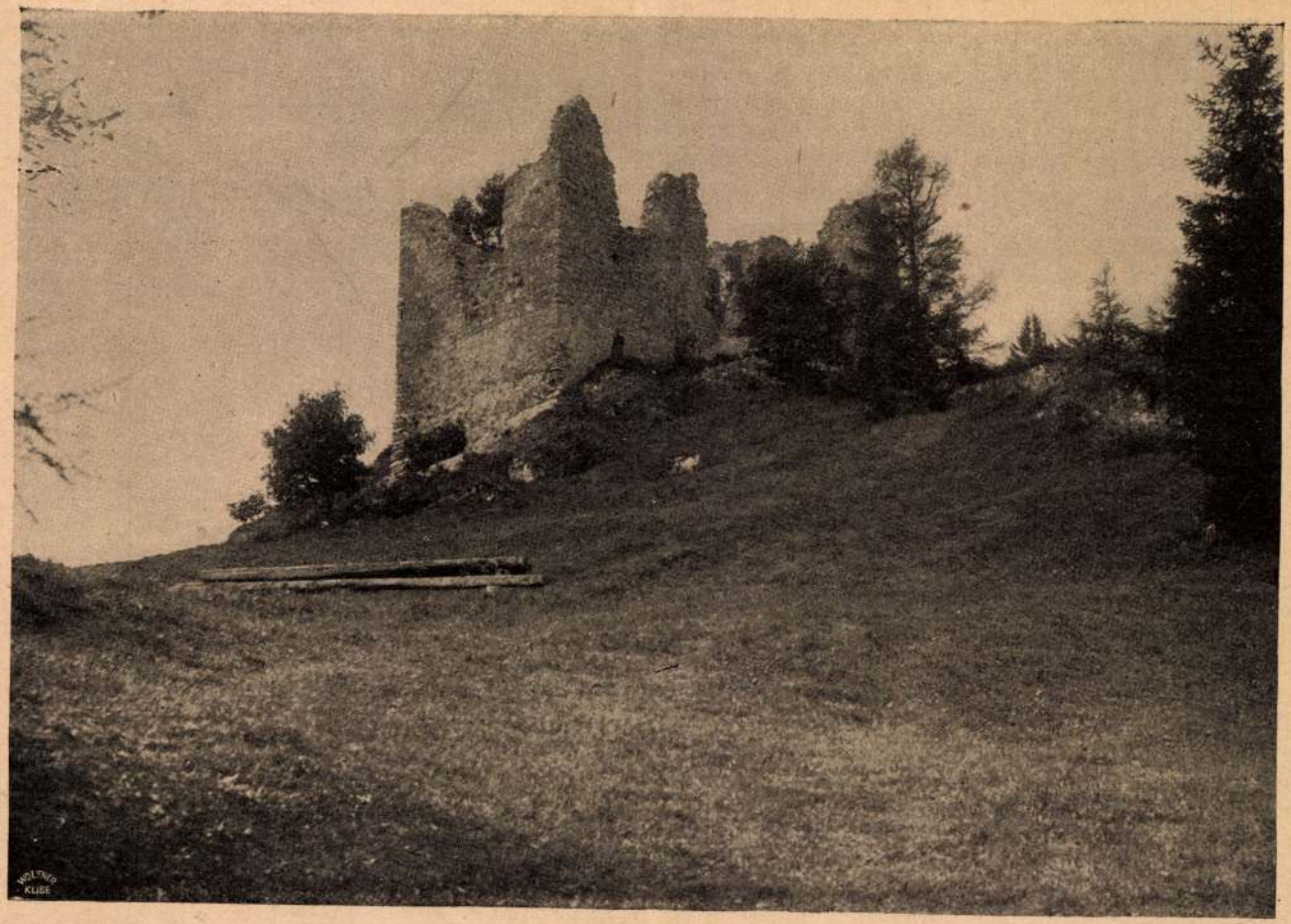

Magyarország várai. Znio-vára Trencsénmegyében. Ide menekült Béla király a tatárok elől

komolyan azt a néhány jóindulatú ujságcikket, amelyekről legjobban tudjuk, hogy mennyi pénzébe kerül

verekedtek, azt senki sem fogja tagadni. De mindig megtartották a törvényes formákat. A hadsereg meg-

Meg akartam még kérdezni, hogy mit jelent a titokzatos „reánk", de Svoboda láthatólag nem óhajtotta a beszélgetés folytatását. Szeretettel végigsimított a kürtőkalapján, kezet nyujtott és Barbaroux társaságában lebotorkált a falépcsőn, amelyet misszisz Parker takarékossága csak igen gyéren világított.

Én pedig elgondolkoztam. Amikor odahaza hallottam az emigránsok életéről és küzdelmeiről, akkor mindezt egészen másképpen képzeltem ... úgy van ... egészen másképpen képzeltem.

— — — — — — — — —

Estefelé a Themze partján sétáltam. Nem voltak kellemes gondolataim, és minél inkább mélyedtem belé-jük, annál jobban elkomorodtam. Odahaza másképpen képzeltem az emigrációt. Azt hittem, hogy itt Londonban minden nemzetek nemes számüzöttei testvéries egyetértésben készítik elő a jövőt. Hogy mindenkiben nagy áldozatkészséget, nagy lemondást, nagy önfeláldozást fogok találni. Hogy mindenki olyan lesz, mint — mint például Kuthy János, aki húszezer holdon gazdálkodott 48 előtt és az utolsó évet mellettem töltötte misszisz Parker másik padláskamrájában.

Kuthy János! Ha rája gondoltam, sírni tudtam volna. Ez az ember, aki telve van a legnemesebb lelkesedéssel, most az osztrák rendőrség börtönében ül vagy talán ... talán már végrehajtották rajta azon embertelen itéletek egyikét, amelyektől a reakció sohasem fél. A családja pedig, amelyet kilenc éve nem látott, amelyet most mindenáron viszontlátni akart, az most a legkegyetlenebb szenvedéseket éli át. Szegény Kuthy Jánosné! Esztendők óta már alig-alig bírja erővel, ha nem volna a leányához való nagy szeretete, már régen elaludt volna, mint a mécses, amelyben nincs többé olaj. De nem akarja egyedül hagyni Etelkát és ez a rettenetes nagy akaraterő mindig elűzi a halált, amely-

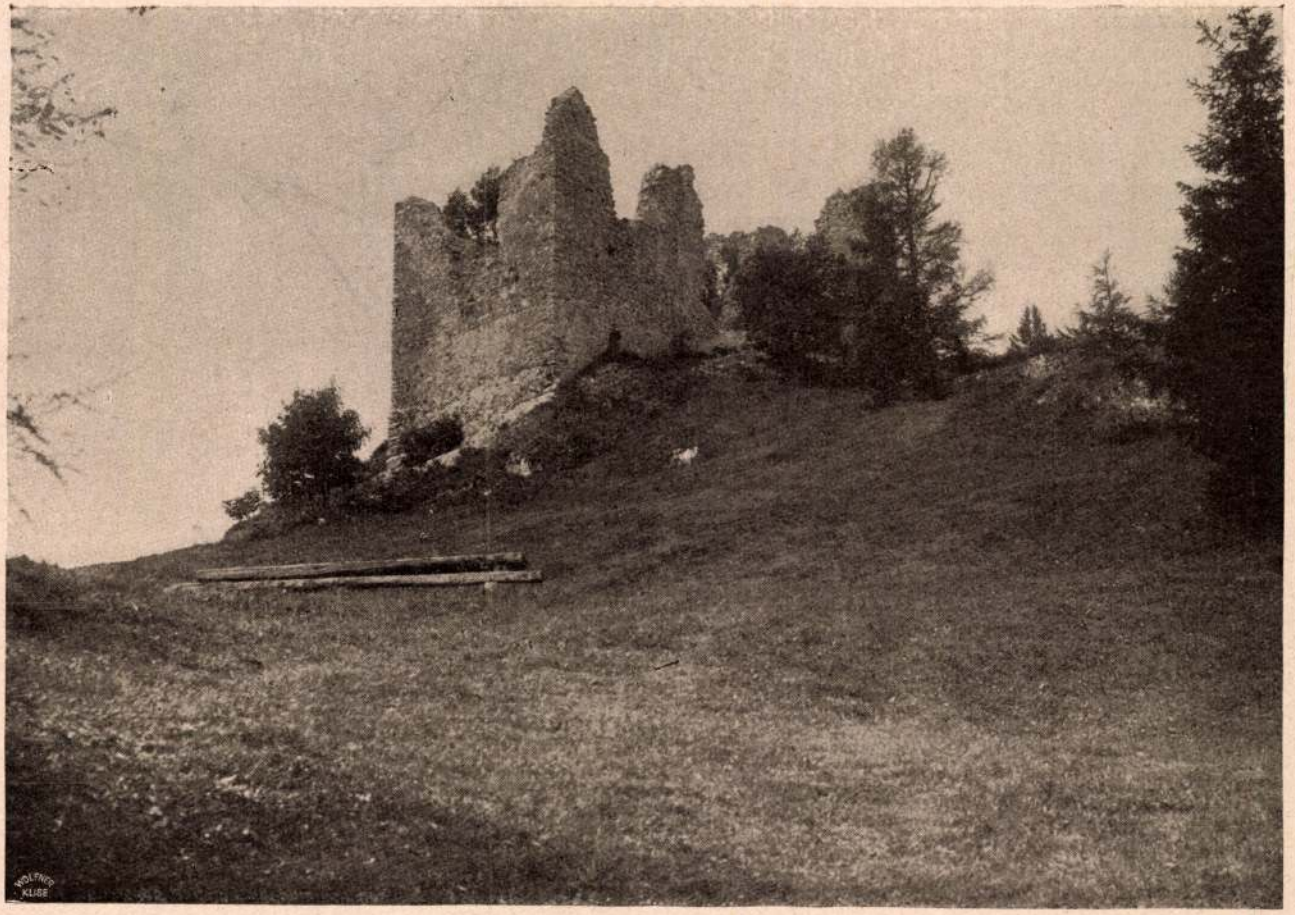

Magyarország várai. Znio-vára Trencsénmegyében. Ide menekült Béla király a tatárok elől

komolyan azt a néhány jóindulatú ujságcikket, amelyekről legjobban tudjuk, hogy mennyi pénzébe kerül

verekedtek, azt senki sem fogja tagadni. De mindig megtartották a törvényes formákat. A hadsereg meg-

Meg akartam még kérdezni, hogy mit jelent a titokzatos „reánk", de Svoboda láthatólag nem óhajtotta a beszélgetés folytatását. Szeretettel végigsimított a kürtőkalapján, kezet nyujtott és Barbaroux társaságában lebotorkált a falépcsőn, amelyet misszisz Parker takarékossága csak igen gyéren világított.

Én pedig elgondolkoztam. Amikor odahaza hallottam az emigránsok életéről és küzdelmeiről, akkor mindezt egészen másképpen képzeltem ... úgy van ... egészen másképpen képzeltem.

— — — — — — — — —

Estefelé a Themze partján sétáltam. Nem voltak kellemes gondolataim, és minél inkább mélyedtem belé-jük, annál jobban elkomorodtam. Odahaza másképpen képzeltem az emigrációt. Azt hittem, hogy itt Londonban minden nemzetek nemes számüzöttei testvéries egyetértésben készitik elő a jövőt. Hogy mindenkiben nagy áldozatkészséget, nagy lemondást, nagy önfeláldozást fogok találni. Hogy mindenki olyan lesz, mint — mint például Kuthy János, aki húszezer holdon gazdálkodott 48 előtt és az utolsó évet mellettem töltötte misszisz Parker másik padláskamrájában.

Kuthy János! Ha rája gondoltam, sírni tudtam volna. Ez az ember, aki telve van a legnemesebb lelkesedéssel, most az osztrák rendőrség börtönében ül vagy talán ... talán már végrehajtották rajta azon embertelen itéletek egyikét, amelyektől a reakció sohasem fél. A családja pedig, amelyet kilenc éve nem látott, amelyet most mindenáron viszontlátni akart, az most a legkegyetlenebb szenvedéseket éli át. Szegény Kuthy Jánosné! Esztendők óta már alig-alig bírja erővel, ha nem volna a leányához való nagy szeretete, már régen elaludt volna, mint a mécses, amelyben nincs többé olaj. De nem akarja egyedül hagyni Etelkát és ez a rettenetes nagy akaraterő mindig előzi a halált, amelynek árnyéka már régen betakarta.

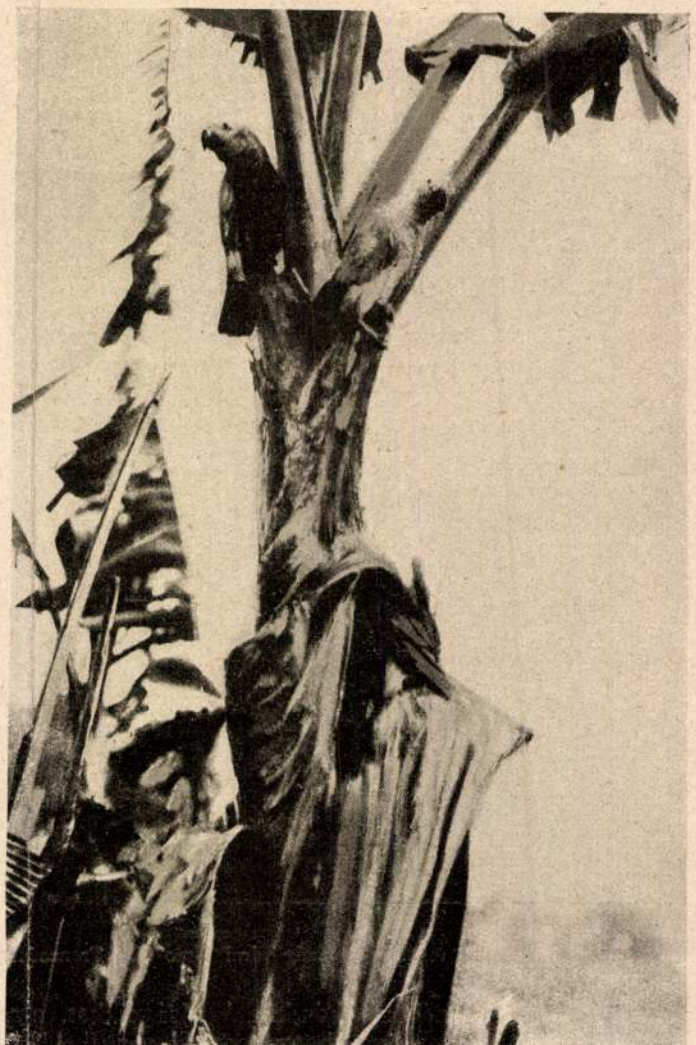

ŽIVKOVIĆ, Milaglo (1776-1825 k.)

DAVIDOV, Dinko: Spomenici Budimske eparhije.
Beograd ; Novi Sad : Prosveta ; Matica Srbska,
1990 56,59, 64,65,66, 102,145,p +ill

Zoan Andrea

mantovai származású festő és grafikus

Valószínűleg azonos azzal a művésszel, akit Battista Mantuano, a mantuai karmelita rend humanista tagja bizott meg azzal, hogy Parthenice c. munkáját (M. Neuzeti Muzeum) számára kifesse. Mantuano is felakarta ajánlani művét Mátyás királynak

Hoffmann Edith

Mátyás király könyvtára

Luk Mátyás II. 270. l.

FOTÓ
SOMMER
SPECIÁLIS SZAKÜZLET
BUDAPEST, IX.,
RÁDAY-UTCA 2 CALVIN-TÉR 10
TELEFON: 186-278

A

Müemlékek Országos Bizottságának,

Budapest.

~~Üllői-út 35.~~
IX. Ferenc körút 10.

Znióváraljai
kegyrep és
templom

Turóc vm

Repr.

Schaeferkegyh
110, 111. l.

diófagyökér, vesealaku lappal. XVIII. sz. —
. Jh.

al, felhajtható lappal. Olasz, XVIII. sz. — Spiel-

Spieltisch, ähnlich dem Vorigen.

részében fiók. Magyar, XVIII. sz. v. — Niedrige
garisch, E. XVIII. Jh.

sz. — Vier Stühle, Nussholz, mit schmalem Sitz.

ny üléssel. Barokkstilus. — Vier Stühle, Nussholz,

Barokkstilus. — Sechs Stühle, Nussholz, mit roter

val. Olasz, XVII. sz. — Zwei Stühle, Nussholz,
h.

sal. Olasz, XVIII. sz. — Zwei Konsoltische, Nuss-
II. Jh.

ais XVI. — Armstuhl, Nussholz, mit rotem Samt-

Zniováraljai apát-
sági épület és
templom
képei repr-
Fraknói Vilmos =
Pázmány Péter
1570-1637. Bp.
1886. 72. l.
78, 79. l.

hau, Krumhubel, Schmiedeberg, Bacharach, Karlsruhe, Aalen, Donzdorf, Seislingen, Urach, Marbach, Sigmaringen, Beuron, Tuttlingen, Sisingen, Donaueschingen, Neustadt, St.-Märgen, St.-Peter, Emmendingen, Breisach, Freiburg, Schluchsee, St.-Blasien, Waldshut, Singen, Stockach, Schaffhausen, Ueberlingen, Meersburg, Simmerberg, Weiler, Immenstadt, Oberstdorf, Kempten, Nürnberg, Regensburg, Passau stb. A Hungária című lapban folytatólagos közleményben ismertette a németországi terveket s a német-magyar kulturális kapcsolatok ápolására létrehozta a „Vízügyi Közlemények" és a „Kulturtechniker", továbbá a „Hungária M. T. E. lapja" és a „Geist der Zeit" lapok közötti kölcsönös kicserélést.

Dr. Magyar Pál (1895, Cegléd, róm. kat.), m. kir. főerdőmérnök, egyetemi m.-tanár, németországi tanulmányútjának célja a rendkívül fejlett német erdőművelési viszonyoknak helyszíni tanulmányozása volt, továbbá, hogy magát az erdészeti növényszociológiában minél jobban kiképezze és végül, hogy az erdőművelés és növényszociológia kapcsolataiba minél mélyebb betekintést nyerjen. Evégből a freiburgi egyetem erdészeti osztályán Vanselow és Aichinger professzorok előadásait hallgatta. Behatóan tanulmányozta az erdőművelés, de külö-

Znióváraljai

gótikus templom

Csicsiveskori templom, Znióváraljai

Mur és Kis. Szt VI. 11.

Znióvár

(Zniev)

Turóc vármegye

Képekkel

Janota III.

292-296. l.

Mathias, dont l'inauguration eut lieu en 1902. F
statue de Wesselényi à Zilah, celle du Comte Louis
décorant le palais royal de Bude. A l'exposition
du roi Mathias, qu'il y avait présentée, remporta
de quarante ans.

[1]) Pozsony (Presbourg, aujourd'hui nommée Bratislava),
de Hongrie et qui fut pendant longtemps le siège de l'Assemb
transférée en vertu du Traité de paix de Trianon, à la Répub

Imprimerie Erdélyi, I

Znió vár

Turóc vm

l.

Hadtört. Közl.

1914. 594. l.

!

~~olczad~~ balra fordultan és, tojásdad medaillonban van ábrázolva. Hát-
bajusza és szakálla leberetvált. Ingének gallérja
lője csokorra kötött, egyeleji kabátja
gombolva. Felirata a kép alatt két sorban:

240,

"

kay Kocsis László szintársulata" felirattal
vasható.

a vonalkeretnek 8.3 : 6.1 cm.

uszka L.

szinészet évkönyve. Pest, Athenaeum 1873.

586.

57/95 N: 29.

Zniovár

Könyöki

400, 401. l.

221

o. oktober 30-án.)

zt szoba közepén a párnákott támlásszékben
ne vett fincskának, ki félbe huródozik, a
lepedett fiatal ember által tartott élő nyu-
mögött tobákoló nagyapa (all. Hátul jobbra, fehér
~~[illegible] terítve, a mely~~ felé tanyérokkal és kan-
ieledik. Az asztalon innen vadász kutya rágja
földön, kalapács, dob, nyitott skatulyában gye-
vernek, balra a rokka pihen s jobbra a széken
a szekrényes ~~[illegible]~~ óra mellett, képet, gyertyatar-
inmot; (az edényes szekrénynél ~~[illegible]~~, melynek
kalapot és esőernyőt ~~[illegible]~~; jobbra a nyi-
t, kötényt akasztottak fel. Jelzése alól jobbra:
öffler

7: 50. 3 cm.

Az Esterházy Gyűjt.
Mindler ~~[illegible]~~ III: 26

65

Znió vára

Znió vára II. 194.

Muz és Kvt-Ert

Turóczm.

Zniótvárrom) Könyöky 1887.

~~Znióváhallya~~

1) alaprajz 15 mm = 10 m

2) dilkeleti oldal.

Znióvárallya Könyöki 1887. 1:200

r.k. templom 1) alaprajz, hosszmetnet, keresztmetnet 1:100

részletek. vállkövek, oszlopfejek sat. vázlatrajzok.

2) ülőhelyek a nentily ben 1:10.

3) Piscina 1:10. zajtó kerek 8 cm = 1 m

4). kapunyilás 1 m = 8 cm és 5 vállkő.

5) egy azerdőben fekvő kápolna rom leírása

szaszinktől rajz nélkül.

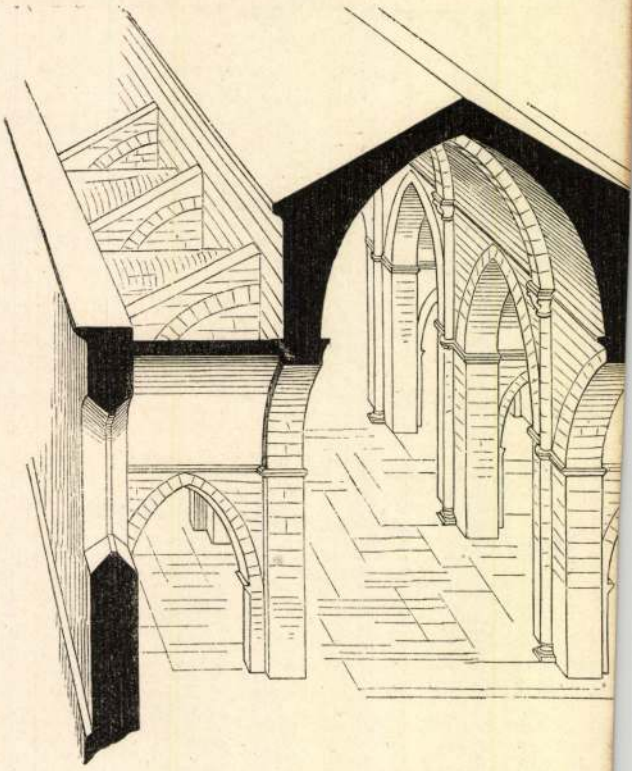

1.

Znióvaraljai kolostor

épülete

A kolostor egyik földszinti

terme

Dörre Tivadar rajzai

Repr.

Om V. 347. l.

NÉHAI DÓZSA GYULA NY. MÁV. FŐFELÜGYELŐ ÉS FELESÉGE SZÜL. NAGY ÉS KISBARKÓCZI BARKÓCZI IRÉN FIA 1940. AUGUSZTUS HÓ 21-ÉN HÁZASSÁGOT KÖTÖTTEK.

LAKÁS: BUDAPEST, XII., VIRÁNYOS-ÚT 11/A.

RIGLER, GR. TISZA I.-U. 14

Zuióváralja és vára

Dörre Tivadar rajza

Repr.

Om V. 347. 1.

Zoan Andrea

mantovai festő és rézin

lásd Corvin-kodex.

Magyar Könyvszemle

1939. 108. l.

Battista Mantuano

Parthenice c. Corvin-kodex, mely

Ernst Lajos

tulajdon volt a az ő hagyatékából Eerült a Nemzeti Muzeum könyvtárába

MDK

Zoan Antonio Cattaneo madocsai apát
Mátyás király miniátora 1495-98-ban is müködött
még.

Berkovits Ilona: Az esztergomi Ulászló-graduale.
Magy.Könyvszemle, 1941. IV.sz.

MDK

81912. Zobel F.Ernö, ép.

az I., Csap-utca 1368/1. hrsz. a 3 em. ház.

Magánépitési engedélyek.Budapesten. -
Vállalkozók Közlönye. Bp. 1909.okt. 6. 5.l.

Kobel Lajos
építész.

Szül. Németszentmiklós 1854.

Oklevelet nyert 1888.[3]-

Műegyetem 22 l.

T. 6050.

ól és várostól, melynek kapujá-
t, jobbra háromkerekü malom
ben pedig hegyek hullámzanak.
körülvett keretben:

.6 cm.

-95

M.D.K.

Zobel Lajos, bpesti építész

tervezi a Lugoson emelendő pénzügyi palotát, melyre kiírták a versenytárgyalást 215.139 korona 73 fillér előirányzati összeggel.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1903. XXIV. évf.

sept. 30. sz. 6. old.

M.D.K.

Lobel Lajos, (bpesti) épitész
pénzügyi tanácsos

kesitette a Brassóban
emelendő pénzügyi pala-
tamat ferveit.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1897. XVIII. évf.
jan. 15. sz. 3. old.

Zobel Lajos, építész és M.D.K.
pénzügym. tanácsos
hésitette az erzedéses hi-
állitáson „a dohányjövédéki
javak" hiállitására szolgáló
„díszes" pavillont.

Vállalkozók Lapja, Bp.1895. XVI.évf.
márc. 5. sz. 2. old.

nagyszentmihályi Zobel Alajos.min.tan.
és Exler Jenö müszaki főtanácsos .

Az uj soproni Pénzügyi Palota. Fentiek terve-
szerint épült.

5 kép közölve.
2 kép: A plaotát átvevö bizott
ság.

Az uj Soproni Pénzügyi Palota.

Nemzeti Ujság. 1927. máj.8. 2o.1.

Zobel Lajos
épitész hallgató
autografált műemléki
vajzot az alábbi
nem részere

Steindl Imre: Ma-
gyarországi mű-
emlékek
Bp. 1878.

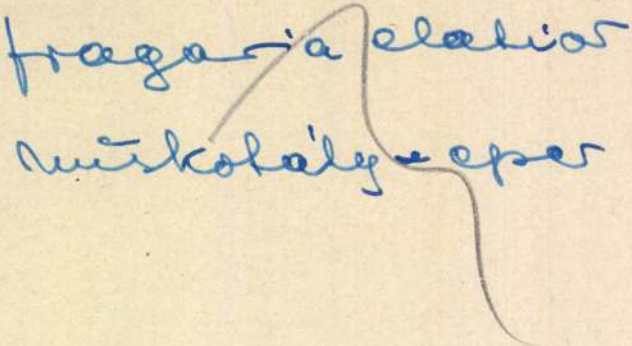

Zobl Lajos

építész

l.

Kispest

34. l.

szerzetes. Latin szótára 1502—1778-ig folytonosan bővítve igen sok kiadásban jelent meg. Először csak latin nyelvű szótár volt, de már a XVI. sz.-ban a görög, zsidó nyelvvel s azután a műveltebb európai nyelvekkel, köztük a magyarral is, bővülve tíz, majd tizenegy nyelvű lett. A magy. nyelvet az 1585. évi lyoni kiadás vette föl először.

Caliban. Shakespeare «A vihar» c. regés színművének alakja; primitív ember, félállat, gyülölködő, alattomos, vérszomjas. A név a kannibál = emberevő szó elferdítéséből származott.

Calicot (fr. kaliko). Finom, tömött, vászonszerü pamutszövet 30—60 számú fonálból. Nyomással mustázva perkál (l. o.) a neve, hörzerüen barkázva könyvkötésre szolgál, csak kilúgozva és fehéritve kötözerül használják.

Caligula, l. *Julius Caesarok.*

Calixtus pápák. *I. (szent) C., vértanu* (217—22). Több lényeges ponttban enyhitette az egyház bünhámatfegyelmét. Ezért ellenfele, a tudós Hippolytus, heves irodalmi harcot indított ellene. A via Appia mentén fekvő nagy katakombát az ő nevéről nevezték el. (Coemeterium S. Callisti.) — *II. C.* (1119—24), *korábban Hugó viennei érsek.* A wormsi konkordátumu megkötésével 1122. befejezte az investituraharcot. Ő hivta össze az első nyugati egyetemes zsinatot, mely I. lateráni zsinat néven szerepel az egyháztörténelemben (1123). — *III. C.* (1168—78). Barbarossa Frigyes harmadik ellenpápája. Állitólag magyar ember, János strumai apát volt. A velencei békekötés után ő is meghódolt a adoptálja és utódjának szemeli ki, de Otho emberei megölik.

Calumniare audacter, *semper aliquid haeret,* lat. közmondás: rágalmazz bátran, mindig marad valamit nyomna.

Calvin *János,* l. *Kálvin János.*

Calvus, l. *Licinius Mucer* és *Cornelius Scipiók.*

Camaldulok rendje. Sz. Benedek-rend egyik szigorú fegyelmü elágazása, amelyet a Firenze mellettli Camaldoli kolostorban 1012-ben sz. Romuald († 1207) alapitott.

Cambio, *Arnolfo di* (1232?—1302). Olasz épitész és szobrász. N. Pisano és a Cosmasok hatása látszik szines márvány és gazdag figurális dísszel ellátott baldachinos tabernaculumain. A fali siremlék fontos tipusát alkotja meg az orvietői Braye kardinális siremlékével.

Cambium. A fenyőfélék és kétszikü növények szárát és gyökerét vastagitó szövet; az első évben nyaláb alakú, a második évtől kezdve palást (keresztmetszetben gyürü), mely sejtjeinek osztódásával befelé állandóan fát, kifelé pedig háncsot hoz létre.

Cambrai (kambré). Régi É.-francia város. Sokat szenvedett a vil.-háb.-ban. 28.000 l.

Cambrai-i esata v. *a cambrai-i tankcsata.* A vil.-háb.-ban (l. o.) a francia hadszintéren zajlott le 1917 nov. 20—dec. 12. között.

Cambrai-i liga (kambré). XII. Lajos francia kir., Miksa német-római csász. és II. Gyula pápa kötötték 1508-ban Velence feldarabolása céljából; II. Ulászló magy. kir.-nak csatlakozás esetén Dalmátországot igérték.

Zobel Lajos

építészhallgató

l. Gerecsenyi tár

279-h.

ny.

ssé jobbra néz; haja, szemöldöke, szeme, bajusza
nek gallérja lehajtott, alsó köntöse magas
ét van vetve. Jelzése alól balra: „Mun-
alomház" balra eső, csoportjaból a mellkége
(hatterben álló alak).

4 cm.

elöterjesztére (367/900) 1900. VIII. 2-án
28-án, 88904 (651/900) sz. alatt kiadott
Tapillotól.
elar kifizettetett 1900. XII. 20-án a 457 sz.
XII. 27-én (651/900). — A elszámolás elfo-
sz. kiváttal (23/901)
kerésére javitotta (104/901).

Zobel Sajos

épitéz

l

Közlerskiáll

977. P.

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni,
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Pátria" r.-t. Budapest — 485418

Zobel Sajós

l.

Gereczerajztár

372. h.

Nép könyvtárak (olasz) első nemzeti kongresszusa. V. 20, 21.

Zobellayos

epitéon

Kastanéai

Sélinon

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni.
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Patria" r.-t. Budapest — 435418

Zobel Lajós
épitész
dohány jövedék
pavillonja

Bálerokiáll

Lepeshely

váraljai Lanisztó prépost
sírkove. 1548.

Lepes vm. II. 104 l.

Zobel Lajos

Zobel Lajos, építész, szül. 1854 máj. 31-én Péterfalván (Szeben m.), budapesti műegyetemi tanulmányai után 1879 okt.-ben iratkozott be és 1881 júl.-ig az építészeti szakosztályban Th. Hansen tanítványa volt.

Fleischer Béla

98. 1.

Zagyva folyó IV. 100.

Zobel Ludwig

geb. Nagypeteri 1854

1880-81.

Bècsi akadèmia
Ujhizy

Marosvásárhelyi népkut. V. 61.

Zobel Lajos

építés

cród

Építő Ipar 1895.

8. sz. (A millen-
niumi kiállítás do-
hányjövedéki csarnoka)

Serverte fenti

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhel

Miután keresményemnek 191....

tésénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére

nevü munkástársamat szóbelileg megbi

Kelt ....., 191....

.....

tanu.

.....

tanu.

Zobl Lajos

Pécs, állami dohány-
gyár, fenti terve
szerint épült 1911–13.

Szö Pécs. 93.1.

Zobel Lajós

l. Kalmücml

73. l.
76. l.
80. l.

Gyarapodás.

koszorús sartó

ltörete:)

öngyökkel ékesitett barettet ~~visel~~ arany
barna, hajéke arany abroncs, fekete ruhá-
érján, nefelejtsek között, férfi és női
s lánczon érem lóg két ~~férfi~~ alakkal;
e figyelmünket. Felirata fölül: MARIA

1893: VIII. 1-én

zött eredeti után másolta Beer J.K.

-án.
94: VII. 10-én a 3135 szvsz. leirat

I és kivágott

1894: T. 40.
1907: T. 47.

30)

159

Zöbel Lajos

alakrajz

1912

Érmiök 1930

90-1-

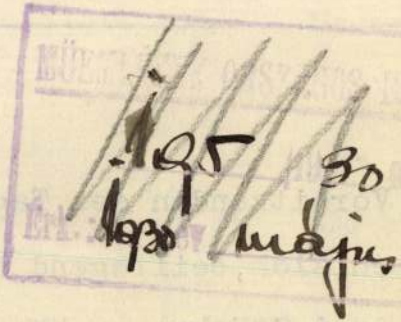

ege und Heimatschutz

ender Ausschuß

ewaldstraße 6/7 · Fernsprecher: Lützow 2157

Bonn und Berlin, den 19.5.30.

mission für Kunstdenkmäler

6.

en Vorsitzenden des Tages für Denkmal-

auben sich, beiliegend das Programm des

in drei Stücken zu übermitteln. Sie hof-

on Vertreter zu den Verhandlungen ent-

Zobel L.

zjitész

soproni pénzügyi

palota 1925

l.

Thirfelsödemaitul

127. l.

Weselený-féle összeeskűvés IV. 200

M.D.K.

Zobel L.

Pénzügyigazgatóság /180 helyiséggel/ 1925-ben épült Exler J. és Zobel L. tervei szerint. Sopron, Erzsébet u. 15.

Dr. Heimler Károly: Sopron topográfiája utca és házjegyzékkel. Sopron. 1936. 187-188. l. lábjegyzet.

Zóbel Lajos

budapesti műszaki
főtanácsos terverte a
tokaji rk. plebániatem-
plomot, amely neo-
román stilben 1912-
ben épült-

Mosolygó József:

Tokaj és vidéke. Ma-
gyar városok monografiája
VII. Bp. 1930. 71. l.

A VALLÁS- ÉS KÖZOKTATÁSÜGYI M. K

1903 évi 22123 számv. sz.

III. ügyosztály.

A válaszban a megkeresés számának és évének pontos följegyzése kéretik.

A Müemlékek tekintetes Or

A tek. orsz. biz
595 sz.a. kelt becses á
szerencsém tisztelettel
nia templom falfestmény

Zobel Lajos, építész

1

1. Zobel Lajos és Ettler Jenő: Pénzügyi palota a Köztársaság utcában, 1923 (ma MSZMP székház)

Magyar Építőművészet, 1984. 2. 54-old.

ZÓBEL Lajos épitész

1912-ben tervei szerint épült a tokaji r.k.templom

Pap Miklós: Tokaji tanulmányok. Tokaj,1992. 67.

„Rembran

Németi

Nemrégiben — talán valamilyen vetélkedő lehetett — többen is aziránt érdeklődtek telefonon, hogy hány Rembrandt-képe van a Szépművészeti Múzeumnak. Jó kérdés, sőt hogy mennyire aktuális, azt a kérdezők talán nem is sejtették. Hirtelen nem tudtam mit válaszoljak, hiszen a Régi Képtár állandó kiállításán vagy a múzeum 1967-es, német nyelven kiadott szakkatalógusában több mű is szerepel a mester neve alatt, ha azonban a legfrissebb nemzetközi szakirodalom alapján akarom megadni a választ, akkor azt kellene mondanom, hogy nagy valószínűség szerint Rembrandt egyetlen hiteles és saját

ZOBL Lajos építész

WEILER Ferenc: A századforduló építészete és a szecesszió Pécsett és Baranyában. = Baranyai Müvelődés, 1987.1.sz. 46. p.

MDK

Zobel Lajos, épitész

A Belváros rendezésére kiírt pályázaton

38 000 ft-os II. dijat nyert.

Pakots György: Hid a Váci utca felett 6.

ESTI HIRLAP, Bp., 1967. dec. 4.

Zóbel Ljso épitész

A " Belvárosi Üzletközpont" tervpályázaton dijazva.

III. dij

Társtervező:

Spiró Éva, Ujhelyi Jenő, Zsitva T. Zoltán

Magyar Epitőművészet 1968/3. 4-13.l.

MDK

Zobel Lajos

Mucsi A.: Kiáll. Esztergomban. SzM. 1955.
231.l.

Zobel Lajos

Terve szerint épült 1892-ben a II. ker. Budapesti Rádió-technikai Gyár Polgár utcai telepe (eredetileg dohánygyár)

Császár László: Kirai vasszerkezetü ipari épületek a magyar historizmus idején. - Éptud. 1970. /II./ 1-2.sz. 269-294.l.

285.l.

Zoanna Péter

könnives

Sopron

1553 dec. 29.

volg. eskü

Házi

~~Róma istenasszony~~ V. 255.

Vesz

2964

25. H. Baisch.

(Sz. Dresdában 1846. julius 12-én. † Karlsruheban 1894. május 18-án.)

Crevett-halászok.

A sík

[redacted] előtérben [redacted] felfordított kétkerékű taliga áll, melynek kifogott szürke lovát pokróczokkal terítették le. Körülötte asszonyok és férfiak csoportosulnak; mellette kosarak hevernek részint egymás[redacted] [részint egymáson; [redacted] mögötte[redacted] gazda öntögeti a halakat az egyik kosárból a másikba. [redacted] férfi s balján ~~csipőjére tett kezekkel~~, fehér főkötős asszony áll, kinek társnője hátra fordul[redacted] a taligához támaszkodik, a melynél férfiak meg nők látszanak. ~~Balról~~ A szemk[redacted] néző ~~s kezeit csipőjére tevő~~ fiatal nő felé ⊥ férfi iparkodik ~~botjára támaszkodva~~ [redacted] egy asszony[redacted] követ[redacted]. A [redacted] pocsolyák ~~vannak~~ lovas közeledik. A háttért a [redacted] hullámzó tenger foglalja el, melybe[redacted] egy lovas megy be[redacted]. Az egyes alakok árnyékot vetnek. [redacted] Az égbolt felhős. Jelzés alól jobbra: »*Hermann Baisch 1890.*«

[mellett,

Közelében pedig

286

[redacted]

+ o A gazdának jobbján

⊥ – balról – egy bozra támaszkodó

Vászon méretei 102 : 154 cm. ⊤

Luini. Bernardino.

Zobel Ferenc
pesti zongoraliniti
I

Szedeics Kiáll.
I B. 16. f.

Zobel Mihály M.D.K.

jeles reformkori portréfestő

Prukner Pál: " értem üzenget a zsenge határ..."

Pest megyei Hirlap 1965. április 11. 9.1.

Zobel Márta

Terve II. díjban részesült a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei családi ház terpályázaton (1974)

Magyar Építőművészet 1974/4 3.old.

Z obel Mihály festő M.D.K.

Arcképfestő a reformkorban.

Czóbel Béla apjának nagybátyja.

Prukner Pál: Czóbel Béla

Pest megyei Hirlap 1963. szeptember 1. 5.1.

1378. MÉCSES, cserép. Római. 12.—

1379. CSERÉPEDÉNY. Római (?). 12.—

1380. KÉT VÁZA FEDŐVEL, keménycserép, zöld, színes virágokkal. Tata, XIX. század. 180.—

1381. TÁNYÉR, fajánsz, színes gyümölcsökkel. Francia, XVIII. század vége. 75.—

1382. TÁNYÉR, fajánsz, színes virágokkal. Francia, XVIII. sz. 75.—

1383. TÁNYÉR, hasonló az előbbihez. 75.—

1384. KIS OLTÁRDOMBORMŰ: Madonna két szenttel, majolika, Velence. 200.—

1385. FÖDELES EDÉNY, spárgaköteg, színes fajánsz. Osztrák, XVIII. század. 200.—

1386. FÖDELES EDÉNY, szőlőfürt idomú, színes fajánsz. Osztrák, XVIII. század vége. 180.—

1387. KACSA, színes fajánsz, kék H (Holics) jeggyel. 250.—

1388. KOTLÓSTYÚK, színes fajánsz. H. (Holics) jeggyel. 250.—

1389. TÁNYÉR, fajánsz, kakassal. Francia, XVIII. század. 75.—

Zobel Ernő

epitész

a m. kir. dohányjovedéki központi igaz-gatóság megbízásából ferverte a budapoki uti dohánygyárat

Építő Ipar

1908. 83 l.

(Magánépítési engedetjek)

Essen Krupp- Königstor III. 192.

Zobel F. Ernő

építőmester

+ 1916 ápr. 15.

Ipartestületi érkönyv

1916. 124. l.

Zóbel Mihály

Zóbel Mihály, izr., festő, Vágújhelyről, 24 éves korában, 1839—40 az antik rajzosztály, 1841—43 a tört. festészeti szakosztály hallgatója volt.

szül: 1815

Fleischer Béla

98. l.

Zolnock (Szolnok) h.n. IV. 100.

Zobel M.
Festő

Der Ungar 1845. ápr. 10.
(Pesth. Ofner Neuigkeits-Bote.)

Kalmár

Zobel Mihály

1840-Évről

Női képmás, olyf.

Székesfőv. Képtár tulajd.

Kopp Ism 31. l.

Repr. u. o. XXXIII table

Kellemesnek

látszó Ép.

Zobel

Z. 2. *Mihály*, festő az 1840-es években Pesten. Arcképeket festett, melyek közül néhányat 1842—46. a Pesti Műegyletben is kiállított.

E. G II. 6281

Zobel Milay

magyar festo

Lod

Z

Pesti Divatlap

1844. 287. h. (Pesti
mulatlatas)

Zobel

festō

magyar!

Irod

Honderū 1844-

II. 148 l

Zobl Mihály
in Neustadt

1847. pesti mügyl.
Tanulmányt. olaszt.

L.

Zobel Mihály

Pesten.

1846 műegyl.

Averkeji olaff. (95 r)

L.

Zobel Mihály Pesten

1844. műeszlet.

Tanulmányfő (144) oláff.

Arcrkép (232) "

Mellkép. (237) "

L

Zobel (Zobl) Mihály

ZOBEL V. ZOBL MIHÁLY, festő. 1842—1846-ig Pesten élt, működéséről azonban kevés adat maradt. Az egykorú lapok is csupán egyszer, s akkor is csak futólag említik. (Honderű 1844. II. 148. l.). Zobel a pesti műegylet kiállításain következő műveivel szerepelt:

1842. évi kiállítás: Tanulmányfő. olajfestmény.

1844. évi kiállítás: Tanulmányfő, olajf.; — Arckép, olajf.; — Mellkép, olajf.

1846. évi kiállítás: Arckép, olajf. —316.

Irta: Kenessey Jenő.

Művészet 1909. 409. l.

Kõhidgjarmati gard. kvt. IV. 261

Zobel Mihály

Művészet. 1909. 409

Zobel Vencel

hegedükeszitö

1782 ben jött Pestel.
Leitmeritzböl (Cseh-
ország). 1785 ben kéri
polgári hegedükeszitö-
kezit való felvételét a
városi tanácstól.
Az engedélyt megkapkatta,
mert egy 1786-évi pesti jel-
zésü hegedüje fenn-
maradt.

Isoz Bpzene

99. l.

gakadémia igazgatósága.

Uram!

ágos bizottsága" kiadvá-
ötetét könyvtárunk
am.
ságodat értesítem, ké-
az év mint tanártár-
legőszintébb köszönetün-
ét.

Zobel Vencel

hegedükeszitö
Pesten. Egy 1786-ban
keszitett hegedüje
fennmaradt. A porso-
nyi Leeb mester mo-
doraban Eészült.

Isoz Bprene

98. l.

kiutalványozni méltóztassék.

M. kir. államépi

Lőcse, 1907 sze

1 drb. mell.

Zobel Vince

hegedükenitő

l.

Isoz Bpzene

195. l.

fajánsz, kék, madaras dísszel.
XVIII. század.

KORSÓ,
fajánsz, sárga, madaras dísszel.
XVIII. század.

KORSÓ,
3 drb., fajánsz, szentképes.
XVIII. század.

LAP,
fajánsz, Károly infáns képével.
XVIII. század eleje.
Az Ipolyi-gyüjteményből.
Szendrei János: Néhai Ipolyi Arnold gyüjteménye. AÉ, VII. 1887., 344. l.

KÜLÖNFÉLE TÁRGYAK,
13 drb., állatok, edények, tányérok, fajánsz,
XVIII—XIX. század.

TÁNYÉR,
23 drb., fajánsz, német munkák,
XVIII—XIX. század.

TÁNYÉR,
3 drb., fajánsz, áttört széllel,
német munkák, XVIII. század.

TÁNYÉR,
2 drb., fajánsz, kékmázas. Hanaui munka,
XVIII. század.
A San Marco-gyüjteményből.
Gerevich PA, 262. l.

Zóbel-Bíró Olga

Magyar Iparművészet az
ezredfoRdulón 200.
222.l.

MDK

Zóber Elnő építész

Magánép. eng. épitő ipar, 1910. márc. 6.
108. l.

ZOBL, pesti zongorakészítő

Z. Instrumentmacher in Pest, vzolid és szép fortepianóján játszottak a pesti vakok intézete vizsgáján. (1841, 305 l)

Preßburger Zeitung
(Genthon)

Báthory István

képmása Kolozs-monostoron

Századok 1867, 420 o.

Tobel Mihály, Pesti

Pesti Divatlap, 1844. II.

285.

Pesti mulatságokról.

MDK

Zobl József, körmöcbányai szobrász

Abban a perben, melyet Stanetti Dénes körmöcbányai szobrasz özvegye inditott a város ellen az alábbi szoboremlékekkel kapcsolatban a várostól felkert és dijazott szakértőként szerepelt az 177o-es években.

Hlatky József: A körmöcbányai Szt.-Háromság-oszlop. Körmöcbánya, 1898, 1o l.

„Jó, ha épül a város”

Zoboki Gábor, Demeter Nóra építészek

Fotó: Sióréti Gábor

MEGHÍVÁSOS PÁLYÁZAT UTÁN A KETTEJÜK NEVÉT VISELŐ ÉPÍTÉSZIRODÁT BÍZTÁK MEG A MILLENNIUMI VÁROSKÖZPONTBA ELKÉPZELT MODERN MAGYAR MŰVÉSZETI MÚZEUM TERVEZÉSÉVEL. AZ ÖNMAGÁBAN IS KOMOLY FELADAT NEHÉZSÉGÉT AZONBAN SZÁMOS BIZONYTALANSÁG FOKOZZA.

Magyar Narancs: Az első híradásokban csak Zoboki Gábor neve szerepelt: mi a munkamegosztás közöttetek?

Zoboki Gábor: Ekkora munkát csak csapatban lehet elvégezni. Az irodát ketten jegyezzük, ilyen léptékű munkákat mindig közösen koncipiálunk. Magyarországon még ott tart az építészeti kultúra, hogy egyetlen nevet szoktak megjegyezni, aztán elfelejtik mellé tenni: és sokan mások. Tulajdonképp föl kéne sorolni a team összes tagját, amikor arról van szó, hogy ki tervezett egy házat, bár tény, hogy mindig van egy „hajóskapitány”. Ebben az esetben én vagyok az.

Demeter Nóra: A koncepció Gábor szellemi vezérletével állt össze. Én inkább külső szemmel elemeztem, téves vagy helyes úton járunk-e, a végső fázisban pedig segítettem összerakni a puzzle szanaszét heverő darabjait, letisztázni a ház esszenciáját.

ZG: A mi „házasságunkban” nemzetközi háttér és magyar gyakorlat találkozik. Én 1988-ban diplomáztam a Műegyetemen. Nóra szülei '56-ban mentek el, ő francia és amerikai iskolákba járt, Berkeleyben és a Yale-en végzett. Éveken át egy angol irodát vezetett Budapesten, mielőtt a közös céget létrehoztuk. Arra törekszünk, hogy a gondolkodási módszertől a cég megjelenéséig mindenben egy jó értelemben vett „angolszász” hozzáállást képviseljünk. Nyerni akartunk, és szerintem az, hogy a többi pályázónál jobban elmélyedtünk a múzeum-témában, nagyban hozzájárult ehhez.

MN: Mielőtt erre rátérnénk, kíváncsi lennék, mi a véleményetek az épülő Nemzeti Színházról, annak eddigi történetéről, hiszen a múzeum Siklós Mária épületének szomszédja lesz.

ZG: Ha azt kérdeznéd, normális dolog-e, hogy a Nemzeti Színház így épül, arra egy szóval azt mondanánk: nem. De nem szeretnénk ebbe belekutyulódni és más kollégák munkáiról beszélni. Nehéz történet ez. Még a Budapesti Várostervező Intézetnél dolgoztam, ahol a városháza Károly körúti oldalának átépítése kapcsán – amiből sajnos, úgy tűnik, nem lesz semmi – elkészítettük a Belváros középső részének teljes rendezési tervét. Az Erzsébet térre egy kulturális funkciót szolgáló nagy tömböt rajzoltunk: az Erzsébet tér mindig be volt építve, az 1750-es, Hild-féle térképek szerint is ház állt ott. Nem park, nem gödör, nem méter magas bevásárlóközpont, hanem ház. Csak 1963-ban bontották el azt a hét házból álló tömböt, aminek helyén most a gödör van. A tömb helyére tömb kell. A Nemzeti Színházból nagyon jó építészet már nem jöhet ki. Talán jó építészet még igen, egy terv sokat változhat menet közben, Siklós Mária pedig nagyon profi színházas. Nem őt akarom védeni, csak túl van politizálva az egész, és mi erről nem akarunk nyilatkozni. De magáról a Millenniumi Városközpontról nagyon pozitív a véleményünk: végre rájött valaki (*a beruházás mögött álló Trigránit Rt. vezetője, Demján Sándor – a szerk.*), hogy a város határait szét kell feszíteni. Ez így működik Párizsban, Londonban, Bécsben, minden nagyvárosban. A város határait csak úgy lehet szétfeszíteni, ha hozzálátnak az ilyen *slum*os területek újrahasznosításához. Nem azért állunk emellett, mert érdekeltek vagyunk benne, hanem mert nagyon pozitív folyamat egy város életében, ha új gócok alakulnak ki benne, és a jelenlegi állás szerint itt nem újabb mozi és bevásárlóközpont épül – ami egyébként szintén ösztönzi a város fejlődését, de ezen a korszakon szerencsére már túl vagyunk –, hanem kultúra. Egy nagy kongresszusi központ, amire igazán szüksége van a városnak. Egy Nemzeti Színház, ahol, ebben hiszek, valamikor kialakulhat majd színházi műhely is. Egy múzeum, amit már az első pillanatban elátkoztak, de mi érezzük, mekkora szükség van rá: hiszen száz éve nem épült új képzőművészeti múzeum Budapesten.

DN: Párizsban rengeteg példa van arra, mint Bercy vagy La Vilette, hogy miként lehet lerobbant városrészből kulturális és lakóövezetet létrehozni, ami löketet ad a dinamikus fejlődésnek. Itt is esély van erre, ráadásul úgy, hogy elszakad az értékes, de a szecesszió idejére visszanyúló hagyománytól, ami a legtöbb kulturális intézményt jellemzi.

ZG: A kormány kapott egy amerikai modell szerinti ajánlatot: nem kell egyben fizetned, lehet részletekben, adok építési hátteret, tőkét, placcot, te meg adj kultúrát a szállodák, lakások mellé, különben bedög-

már vagy hetven éve örök riválisa (azzal, hogy a Steaua messze több bajnokságot nyert meg), tavaly a magyarok nyertek, idén minden bizonnyal meg majd a Steaua. Azaz afféle (egykori) Fradi–Újpest reláció ez, bár kétségkívül meg van spékelve a nemzettudat alkalmi felvirágoztatásával, illetve lelombozódásával is, sőt. Ha nyer a csapat, az egész város részeg örömében, ha veszít, csak a fele, immár bánatában; ottjártamkor például többen is igen szomorúan ecsetelték a tegnapi meccset, a megalázás érzete mind sport, mind etnikai szinten világosan kivehető volt. De mindehhez tegyük hozzá, hogy a csíkiek nem csípik a gyergyóiakat (és viszont), a harmadik nagy magyar központ,

Székelyudvarhely szintén bejön a képbe,

úgy módosítva azt, hogy mindenki utál mindent. A csíkiek például azzal cukkolják a gyergyóiakat, hogy „nincsen gázotok", mert a szocializmusban a helybéliek nem tudták kilobbizni a gáz bevezetését (bár a fedett sportpálya „technikai kísérlet" címszó alatt bejött, mivel egy új fakonstrukciót próbáltak ki, hisz Romániában összesen négy fedett hokipálya van, és Hargita megyének mégsem járhatna kettő).

Így aztán a lokálpatriotizmus gyakorta elmossa az idegen- (in concreto: román)ellenességet is. A korábban már említett két fiú udvarhelyiként mégis elment a csíki és a gyergyói meccsre, vehemensen szurkolva mindkét csapatnak, amit meg azért mégiscsak jó néven vesznek úgy Csíkszeredában, mint Gyergyószentmiklóson, mert azért a hoki itt magyar ügy. Egyébiránt több kis magyar faluban is van hoki, Csomafalva igazi paradicsom, a gyergyói csapat közbeiktatásával különböző korcsoportokban eleddig huszonhat válogatottat adtak a nemzetnek, de hogy melyiknek, azt most meg nem mondanám.

Ahogyan azt sem tudtam megsaccolni, hogy a csíkszeredai sportcsarnok előtt álló szobor két hokisa milyen nemzetiségű, mivel nincsenek klubszínekben kimázolva, csak annyi látszik, hogy az egyik bottal – ily módon szabálytalanul – igyekszik visszahúzni az előretörő csatárt.

Szerbhorváth György
Gyergyószentmiklós – Csíkszereda

A cikk megírásához nyújtott segítségéért külön köszönet Papp Z. Attilának.

Fotó: Huszti István

HOLLANDOK

Gyorskorcsolya-vb

Napfény a jégen

CSAK CSODÁLKOZIK AZ EMBER, HOGY MILYEN JÓ A HOLLANDOKNAK, AMIÉRT NEM NÉMETEK. ENNEK ŐK IS NAGYON TUDNAK ÖRÜLNI, ZENEKAROKKAL UTAZNAK A VILÁGBAN, ÉS ÖNFELEDTEN SZURKOLNAK MAGUKNAK, HOGY MÉG JÓ SOKÁIG NE LEGYENEK NÉMETEK. AZTÁN MEGÁLL ELŐTTEM EGY FÉLIG BENZINKÚTNAK, FÉLIG JOHANN CRUYFF ÉLETEM ÉS PÁLYÁM CÍMŰ MŰVE MÁSODIK FEJEZETÉNEK ÖLTÖZÖTT FÉRFI, ÉS AZT MONDJA, HOGY MILYEN SZÉP EZ AZ ORSZÁG, CSAK KÁR, HOGY MAGYAROK LAKJÁK.

Ilyenkor mindig népem védelmére sietek, és hosszasan győzködöm, hogy milyen nagyszerű embereket adott ez az ország a gyorskorcsolyasportnak, a futballnak, a nemzetközi fafaragó életről nem is beszélve, de csak fitymál, aztán odébb megy. Mint később kiderül, egy harmincöt fős csapat tagja, akik utálják a gyorskorcsolyát, fogalmuk sincs, mit keresnek itt, ők tulajdonképpen futballszurkolók, és csak azt látták, hogy indul egy busz narancssárga ruhás emberekkel.

A szokatlanul meleg idő miatt szünetelnek a versenyek, a kezdést fél hatra ígérik, úgyhogy van idő feltérképezni a világbajnokság szatellit intézményeit, például az öltözőket és a vendéglátó-ipari egységeket. A restaurant feliratot viselő sátor, ahol a minden bizonnyal alapos válogatás után megbízott csapat mérte az ételeket, nem okozott nagyobb meglepetéseket: hétszáz forintért műanyag tányérba mérték a gulyáslevest, de volt még palacsinta is kétszázért, amivel tulajdonképpen az étlap végére is értünk, ha nem akarunk megemlékezni a szendvicsekről, márpedig nem akarunk.

A holland és norvég szurkolókat mindez nem döbbentette meg, hiszen jártak ők már ennél rosszabb helyen is, csak akkor néztek furcsán, amikor a pultoshölgy tagoltan és érzékenyen arra biztatta egyiküket, hogy *aprót, érti, aprót adjon,* és a nyomaték kedvéért többször a kasszára mutatott, amiben csakugyan aprópénzek hevertek. Rengetegszer leírtunk már hasonló eseteket, igazából már poénkodni sem lenne kedvem a jelenségen, hogy egy nemzetközi rendezvény kiszolgáló részlege annyira, de annyira magyar, hogy sírva kell vigadni tőle.

A VIP-étterem már kategóriákkal jobban funkcionált, csak azt nem értem, hogy miért kellett a sátor bejáratára ötszörös életnagyságban elhelyezni egy a Parlament előtt hegedülő, bajuszos parasztot, mellé pedig egy copfos holland parasztasszonyt, mert ha a rendezők kedvességnek szánták, akkor lehetett volna még a dolgon csiszolni egy kicsinyt mind művészileg, mind emberileg.

A holland fúvószenekart azonban semmi sem zökkenthette ki a ritmusból, amint megjelentek, azonnal megbolondult mindenki, a saját szememmel láttam például, hogy egy tehénjelmezes férfi két békával ugrándozott, miközben jól szituált családanyák és családapák narancssárga műhajakban énekeltek és táncoltak. Hibátlan hangulat volt, egy darab Hollandia, amit csak erősített a Vajdahunyadvár makettjellege és a belvíz jellegű időjárás.

A városligeti csónakázótó egyébként is tökéletes helyszín egy nagyszabású nemzetközi rendezvény lebonyolítására, a versenyzők is gyönyörködtek a látványban, csak azt nem értették, hogy miért nem lehet az öltöző és bemelegítő teremben kezet mosni, valamint, hogy miért kell kijárniuk a ház előtti hordozható vécékbe, de ez persze nem von le semmit a szervezők odaadó munkájának értékéből, hiszen amit lehetett, megtették, a Városligetet csak nem lehetett átépíteni egy kétnapos rendezvény miatt.

A gyorskorcsolya, mint az talán az eddigiekből kiderült, a hollandok és az északi népek között a legnépszerűbb. A hollandok azért szeretik, mert meglehetősen lapos országukban kiválóan lehet gyorskorcsolyázni, az északiak pedig azért, mert ott gyakran van hideg. Ezt egyébként eredményeik is tükrözik, tehát különösen büszkék lehetünk arra, hogy a mi lányaink befernek a legjobbak közé (Egyed Krisztina 19., Hunyady Emese, aki osztrák színekben indult, 13. lett), annak ellenére, hogy Magyarország se nem elég lapos, se nem elég hideg.

Para-Kovács Imre

lik a beruházásom. Mármint az ingatlanfejlesztőé. Azért jár ez itt ennyi konfliktussal, mert sem a város vezetői, sem a közművek nincsenek fölkészülve az ilyen projektekre. És persze jön a politika, mindenki keresztbe tesz a másiknak. De egyszerű városlakóként csak azt mondhatom, jó, hogy lesz egy parkosított hely, ahova ki lehet vinni a gyereket, ahol ki lehet ülni a Duna-partra, ahol színház és múzeum van. Mindenkinek jó, ha épül a város.

MN: Igaz, hogy a megbízásotok aukciós ház és szálloda tervezésére is szól?

ZG: Itt ingatlanfejlesztés folyik. A tőke társakat keres. Van állami és van biznisz típusú ingatlanfejlesztés. Itt egy tíz tömbből álló telek fejlesztéséhez keresnek folyamatosan partnereket. A pályázatunk az adott pillanat ingatlanfejlesztési igénylevele alapján készült. Jelentkeztek cégek, hogy a múzeum mellé építenének egy hatszáz fős aukciós termet, de ezek a kliensek egyelőre nem jöttek be a Duna Sétány (*a beruházó kft. – a szerk.*) utcájába. A szálloda sorsa sem dőlt még el. A múzeumon kívül most annyit tudunk biztosan, hogy az általunk tervezendő tömbben a korábbi elképzeléshez képest több parkolóhelynek kell lennie, és itt lesz a Hagyományok Háza is, aminek miniszteri biztosa Kelemen László, a Fonó és az Utolsó óra népzene-rögzítési program elindítója. Magyarán: csináltunk egy tervet, nyertünk, és most egy üres papíron újrakezdtük az egészet.

MN: Mi okozott nehézséget a munka során?

DN: Kvázi építészeti IQ-tesztként írták ki a pályázatot: a telek furcsa alakja miatt nagyon nehéz volt ötféle funkciót adni az épületnek. Feltettük magunknak azokat a kérdéseket, amelyek – ha nyernénk, és folytatódna a munka – a valóságban is fölmerülnének.

ZG: Éreztük a kiírás ötletvadászjellegét. Evidens volt, hogy a múzeum a lényeg, erre koncentráltunk, külön múzeumi mellékletet is készítettünk a pályázatunkhoz. Múzeumi szakemberekkel való beszélgetések nyomán megértettük, hogy például aukciós ház nem lehet múzeumban, legfeljebb mellette, megértettük, hogy mekkora gyűjteményhez mekkora raktár szükséges. Ez mind hiányzott a kiírásból.

MN: Azt írjátok: „építészeti jel értéket" kell képviselnie az új múzeumnak. Mit kell ezen érteni?

DN: Elgondolkoztunk azon, hogy aktuális-e még a hagyomány, hogy a múzeum egy semleges „doboz", és ha nem, akkor milyen az az építészet, amely a helyszínhez is kötődik és sajátos arculatot is ad a magyar modern művészet bemutatásának.

ZG: Ez a múzeum mindenhonnan és egészében jól látható lesz, ezért kompakt külsőt kell kapnia, a tömege nem lehet diffúz és összetett. Építészeti jelnek kell lennie olyan értelemben, hogy nem „befelé" fordul, és nincs eldugva egy szűk utcában. Nagyon jó helyen lesz: innen át lehet látni az egész budai oldalt – de az épület Budáról is, egészen messziről is látszik. Párbeszédben lesz a tágabb környezetével. Aki beül a belső kertjébe, vagy végigmegy az üvegfalú rámpán, érezni fogja, hogy a városban van.

MN: Azt is leírtátok, hogy „az új múzeum tereinek építészeti megfogalmazása a belekerülő gyűjtemény ismerete nélkül lehetetlen. Minden hasonló feladat esetében nem az épületet építik a gyűjtemény létrehozása előtt, hanem fordítva: egy legalább szellemileg meghatározott gyűjtemény alapján álmodják meg az azt befogadó építészeti keretet." És nem volt kész a múzeumtechnológiai program sem. Nem a levegőbe kellett így dolgozni?

ZG: Nem. Szerintem lehet házat tervezni anékül is, hogy pontosan tudnám, melyik falra mi kerül. Igaz, nem lett a szakma időben megkérdezve, de most lázas tevékenység folyik e téren. Az is tény, hogy nincs még gyűjtemény, és hogy a gyűjtemény az elsődleges, de azt is tudjuk, hogy nagyjából mi lenne benne, és ismerjük a kultuszminisztérium kívánalmait. Kezd a fókusz összeállni, nagyjából már érzem, miről van szó.

DN: Egy múzeumnak megvan az alaplogikája. Érezve, hogy milyen léptékű a ház, hogy milyen igények merülnek föl, hogy rugalmas térrendszerre van szükség, hogy bizonyos számú embernek át kell tudnia haladni rajta mindennap, hogy ebben a promenád-élményben hangsúlyos lesz a külső és a belső világ közötti kapcsolat, kezdett összeállni a múzeum és benne a kiállítótér-raktár-egyéb helyiségek alaplogikája, amiből tervezni tudtunk. Nem improvizáltunk, hanem javasoltunk, és ez alkalmas volt a szakmai párbeszéd kiprovokálására.

MN: Elkészült már a minisztériumban a gyűjteményi koncepció és a múzeumtechnológiai program?

ZG: Folyamatosan konzultálunk. Az építészeti és technológiai programot már megkapuk, ám a gyűjteményi koncepció elkészítése tovább tart. De egyelőre még nem a múzeumot tervezzük, hanem városrendezési problémákkal küzdünk: egy komoly feladatot jelentő, ötszögű tömbbel, egy összetett adottságú részletes rendezési tervvel. Csak akkor fogjuk tudni megmondani, milyen a múzeum, amikor már pontosan tudjuk, milyen egyéb funkciók kerülnek még az épülettömbbe. Eredetileg öt programpont volt: múzeum, parkoló, aukciós ház, szálloda, irodaház. Ebből egyelőre csak az első kettő biztos. Alapvető dolgok függnek attól, hogy más, kulturális funkciók is érkeznek-e a múzeum mellé. Az építész feladata, hogy sokféle szálat összefűzve fejlessze a várost – ahhoz hasonlóan, ahogy a karmester összehozza a szólamokat –, ezért ajánlatokat teszünk a lehetséges állami és magánszereplőknek arra, hogy ez a hely, ha már itt a múzeum, mit szeretne még. Jobb lenne, ha szálloda helyett itt inkább a kultúra kapna teret. Ha nem is közös működtetésben, de egy Hagyományok Háza, egy aukciós ház inkább képviselhet közös építészeti gondolatot a múzeummal, mint egy szálloda.

DN: Ez még az a pillanat, amikor a kreatív szellem behozhat egy olyan gondolkodásmódot, amely nemcsak a befektetői háttérből, a pénzügyi szemléletből táplálkozik.

MN: Mi az, amit magáról a múzeumról biztosan tudtok? Mármint a saját tervetekről.

ZG: Tudjuk, hogy az alapterülete tízezer négyzetméter lesz, és hogy nem a kortárs, hanem a modern művészet dominál majd benne, bár mi az első emeletet a kortárs művészetnek képzeltük el. Szeretnénk megőrizni az épület esszenciáját, amivel megnyertük a pályázatot. Maradna a szabálytalan négyszögű forma, a lejtős rámpa forgalmi rendje, a Duna felőli front üvegfala, az udvar, a felülről jövő természetes világítás. Ezt így skicceltük fel. Ritkán, de előfordul, hogy egy skicc be is jön, ilyen volt nemrég a Fonte Bútorház a Budaörsi úton, ami épp olyan lett, mint amilyen a legelső skiccen, egy szalvétán volt. Büszkék vagyunk rá, és azért is említem, mert egyes elemei, a rámpa, az üveges és tömör felületek játéka megjelennek a múzeumban is. Nem egy tradicionális archítektúra képviselői vagyunk, hanem modernisták, de nem a Bauhaus szellemében.

DN: Az anyagiak befolyással lehetnek a múzeumra, de az alapvető „elméletrendszere", reméljük, nem fog változni.

MN: Mennyire feszes a 2,5 milliárd forint, amit az állam tízévi részletekben fizet majd érte?

DN: Annyi a nyitott kérdés, amely lavinaszerűen elindítja az anyagiakat is, hogy ezt még nem lehet tudni.

ZG: Két dolog van itt: egyszer a ház, másodszor mindaz, ami belekerül. Ha a 2,5 milliárd csak a házra szól, elég, ha mindenre, kevés. A technológia, ami belekerül, külön büdzsét igényelne. De ezekről a dolgokról ebben a pillanatban keveset tudunk.

MN: A múzeumi koncepció és a beruházás költségvetése körüli tisztázatlanság miatt tűnik gázosnak az egész, noha nyilván jót tenne a városnak egy új, modern múzeum. Így jön elő a politika: azért a sietség, hogy a következő választásra le tudjanak tenni valamit.

ZG: Optimista elképzelés szerint legkorábban 2002 végén adhatnák át. Építeni lehet gyorsan, de tervezni nem. Van egy szép mondás: egy asszony kilenc hónap alatt szül meg egy gyermeket, de kilenc asszony egy hónap alatt nem. Az építés is ilyen. Sokan dolgozunk az előkészítésén, de attól nem lesz gyorsabb. Kell az idő, és kell a pénz is. De ha folyamatosan ezen gyötrődnénk, nem tudnánk dolgozni. Egyelőre megyünk vakon bele a ködbe, abban a tudatban, hogy minden meló, minden tökölés, minden beszélgetés, minden levél pozitív hatású lesz. Úgy szokott lenni, hogy amikor létrejön a dolog, végül kiderül, mégis van rá pénz.

MN: Az Erzsébet téri építkezést azzal az indokkal állították le, hogy sokkal többe kerülne, mint

amennyit az előző kormány szánt rá. Nem merült föl, hogy ha a múzeumra szánt pénzről kiderül, hogy nem elég, ez is ugyanarra a sorsra juthat, mint Bán Ferenc Nemzetije?

ZG: Dehogynem. Tudom, hogy mi is kerülhetünk olyan helyzetbe, mint a Bán Feri, akinek a terve nagyon nagy építészeti teljesítmény volt. És akkor most ne is csináljuk? Mestereimtől, Zalaváry Lajostól és Turányi Gábortól megtanultam, hogy az építészeti gondolkodás önmagában is olyan koncentrált alkotási folyamat, amely kizárja az éppen nem fontos elemeket. Megyünk bele egy feladatba. Komplex folyamat ez, és még nem vagyunk abban a stádiumban, hogy az időről és a pénzről beszéljünk. Számok elhangzottak, dátumok elhangzottak, de hivatalosan senki nem kérdezte meg a véleményünket.

DN: Azért kellett valakinek kimondania ezt a 2,5 milliárdos összeget, hogy egyáltalán elinduljon a dolog. Ez általában így megy. Mi megpróbálunk szakmailag megalapozott kérdéseket feltenni, hogy a pénzre és az időre vonatkozóan is helyes válaszokat kaphassunk, hogy végül egy jó múzeum születhessen. Most elsőként vázlatterv-szinten rögzíteni kell az épület funkcióit, méreteit, arányait, térkapcsolatait. A jóváhagyási folyamat után kezdhetjük el a részletes tervezést.

ZG: A szerződésünk arra szól, hogy elvi engedélyezési szinten vizsgáljuk meg az alternatívákat. Tulajdonképp megint pályázati szinten vagyunk, és ez várhatóan még két hónapig így is lesz.

Szőnyei Tamás

32. Budapesti Függetlenfilm Szemle a Kultiplexben

Fülbehúzás

Azt, hogy mitől is független a független filmes vagy a független film – talán még egymástól is –, hagyjuk inkább, lehetetlen a zárt meghatározás. Mondjuk a megrendelői háttértől, elvárásoktól mindenképpen. Aztán ettől kezdve már minden lehetséges – ezen a szemlén senki sem előzsűrizett. Így aztán volt is minden: kínos igyekezet, túltengő önbizalom, morális megbillenés, szkeptikus önkiteljesülés, nyúlós érzelgés, öntetszelgés, humor és gyönyörűség. És hogy kik is ezek az emberek, akik elküldik a filmjeiket a függetlenek idén már hetvenéves szervezete, az MAFSZ szemléire? Életfogytiglani amatőröktől az éppen érvényes filmkánonba is bekerült professzionalistákig, a felvevőgéppel játszadozni frissiben kedvet kapott középiskolásoktól agyas önterapeutákig húzódik a mezőny.

Kiszámíthatatlan, hogy egy-egy évben javul-e vagy drámaian romlik a felhozatal, és ha a megszokott filmnézős átlag-attitűddel ülünk be a vetítőterembe (konkrétan a Tilos Rádió és az OFF megfontoltan épülő, de már nevezetesedő Kinizsi utcai álomgyárába, a Kultiplexbe), nagy az esély, hogy csak vágjuk a pofákat és fel-felszisszenünk. Csakhogy tudnunk kell, hogy ezek a szemlék nem felvonultatnak, hanem a megmutatkozásnak – sokszor a legelsőnek –, biztatások, lelkesítő szavak betárazásának a színhelyei. Több, vallatás alá vont alkotó is sietett közölni, hogy amit látunk, az változat csupán, ha szíve szerint való is, a lehetőségek egyike, de nem a végleges, a mozdíthatatlan mű. És a vetítések után a szakmai konzultációk sokszor új irányba is terelik a bizonytalan sorsú alkotások egyikét-másikát, vagy egyszerűen a belső kényszer bővíti tovább a sokszor éveken át halmozódó, formálódásra váró felvett anyagot. Aztán már nem egyszerűen a színvonal lesz érdekes, inkább a színkép, a sokféleség meg az elvi, filmszaki vagy akár technikai kérdések, amiket a szemlén látottak tesznek föl, meg a róluk való ismerkedős-barátkozós körbeszéd.

A végén pedig mindig kiderül, hogy tessék, ezúttal is előkerült egy mindnyájunk szemefénye. Ezen a hétvégén Pölcz Róbert és Pölcz Boglárka *Szafari* című tízpercese kapta a jogos fődíjat. A nemzetközi egzotika-útifilm-trend idealizáló stílusa felé villantott szemcsippentés irányából pásztázzák a VHS nyers színei egy kelet-magyarországi cigány közösség mindennapi civilizációnk felől nézve meseszerűen irreális, pontosabban és máshonnan tekintve felfoghatatlanul nyomorúságos életét. Semmi sápítozás, semmi idealizálás, olcsó kontraszt és lapos demagógia sem, csak a képek, a vágások, az ismétlések és gyorsítások ereje. Biztos ízlésű, morális remekmű. Fel lehetne most sorolni gépiesen és az érintettek megörvendeztetésére díjazottakat, kedvenceket, dicséretes szándékokat, de legyen most elég az ilyenkor illendő háborgás azon, milyen kár, hogy a legjobb művek is a szűk baráti és rokonszenvezői kíváncsiság keretein belülre szorulnak többnyire. Hogy nem kötelező közszolgálati feladat bemutatni a független filmezés, a szabadság eme örvendetes köre sokasodó termékeit – a sutábbakat, éretlenebbeket is akár. Hogy a köztévé még az e körnek az előző országos szemlére felajánlott és oda is ítélt díjfelajánlásainak eleget tenni is képtelen. De mindez inkább bosszantó, mint érdekes. A fontos az, hogy a független filmezés, mint Lenin, él, -t és -ni fog. Hol jobban van, hol kevésbé, köszöni szépen, de szemléről szemlére haladva ezután is a fülünkbe húzza a derű, a jóra hajlás, az emberre szabott léptékek, a szabadság dicséretét.

- kovácsy -

M. D. K.

ZOBL József szobrász

Körmöcbányán

1780. Körmöcbánya, hentháromság emlék elszámolási perében szerepel

Aggházy: Barokk szobrászat ... Bk. 1959.

I. 300.

Zoboki Gábor épülete

a dunai flotta

k vendégeiket a konferenciahajók

kezdtek

FOTÓ: SZABÓ BARNABÁS

bérlése mellett
chtoknak is: a ti-
er forintba kerül
mélyes, alacso-
pedig 20 ezerbe.
a sétahajók for-
évek óta tavaly is
rádon át egészen
vonal a legkere-
settebb. A szárnyashajókon tavaly közel huszonhétezren utaztak, de 94 százalékuk külföldi volt. Ezen az arányon az sem változtatott, hogy bevezették a magyar állampolgárok ötvenszázalékos kedvezményét. Az idén egy Budapest–Bécs útra a retúrjegy 10 500 forintba kerül.

Prém András

motorosai télen is dolgoznak

t a BKV kishajói, a tizenöt darabos flottából tizenegyet, ha
rmikor bérbe lehet venni, a többi folyamatosan dolgozik az
n – tudtuk meg *Kalló Istvántól,* a BKV Rt. alapította Hajó-
yvezetőjétől. A társaság tavaly megpróbálta eladni a vízijár-
komoly érdeklődő híján a pályázatot sikertelennek minősí-
tlik meg.
antartását télen végzik, de nem egyszerre, ezért általában ti-
sterű vízibuszt tudnak bérbe adni. Szilveszterkor jó néhány
eken töltötte az éjszakát, de esküvői vacsorákat, vállalati és
vényeket is egyre többször tartanak hajón.
hajózási társaság nem vontatta be a kikötőket, és – hacsak
mítani – a Duna fővárosi szakaszának huszonkét pontján az
ik a tavaszt.

N. H. E.

net Zuglóban

melt szintű
b alap- és
azt jelenti,
betáplálá-
tónak. Felelősség ennek elmulasztása miatt terheli az Elműt.

A szóvivő elmondta azt is: általában nehéz megtalálni a károkozót, így a lá-

A fiatal építész nyerő ötlete

Zoboki Gábor nyerte az új Nemzeti Színház mellé tervezett épületegyüttes ötletpályázatát. Ebben kap majd helyet kortárs alkotásokat bemutató Modern Magyar Művészeti Múzeum és a hagyományok háza.

– Mi volt a nyerő ötlet?

– A feladat az volt, hogy a rendelkezésre álló tízezer négyzetméteren ötféle funkciónak teremtsünk helyet, vagyis múzeumnak, aukciós háznak, szállodának, irodaháznak és parkolóháznak. Így aztán tulajdonképpen több épületet kellett egybefoglalni egyetlen épületbe. A múzeum tervezésénél egyeztettem a Nemzeti Galéria és a Ludwig Múzeum szakembereivel is. Ez, azt hiszem, újdonság volt az én pályázatomban. Eddig ugyanis alig-alig fordult elő Magyarországon, hogy egy gyűjtemény adottságait figyelembe véve építsenek számára épületet. Szinte mindig fordítva történt: volt egy épület, és valahogy elhelyezték benne a gyűjteményt.

– Lehet már tudni, milyen művek lesznek láthatók az új múzeumban? Úgy tudom, nem állt még össze az anyag.

– A gyűjtemény az épület tervezésével párhuzamosan áll össze, de azt azért lehet tudni, hogy túlnyomórészt a Nemzeti Galéria huszadik századi anyaga lesz itt látható, melynek nagy része most raktárakban várja, hogy kiállítsák. De a tervek szerint nemcsak képek és szobrok lesznek láthatóak itt, hanem például filmek és designalkotások is.

– Voltak olyan nemzetközi példák, amelyeket figyelembe vett a tervezésnél?

– Hogyne, például az ausztriai Essl-gyűjtemény épülete Klosterneuburgban. Ez olyan múzeum, amely figyelembe vette a már meglévő képzőművészeti anyag adottságait. De megkaptam a New York-i modern művészetek múzeumának tervpályázatából szerkesztett albumot is, amelyből szintén sok ötletet merítettem.

– Milyen anyagok fogják jellemezni az épületet?

– Üveg, kő, neutrális vakolatok.

– A hírekben az szerepel, hogy ön volt a legfiatalabb pályázó. Hány éves?

– Harminchét. Munkatársaimmal a kilencvenes évek elején végeztünk a Műegyetemen.

Cs. L.

UTAK ÉS UTASOK

❶ A Pasaréti úton a Szilágyi Erzsébet fasor közelében útfelbontás lassítja a kifelé tartó forgalmat.

❷ Zuglóban, a Füredi utcában a Csertő utcánál az Örs vezér tere felé sávlezárás nehezíti a közlekedést. A jelzőlámpák sem működnek.

❸ A Béla király úton a György Aladár utca és a Galgóczy utca között felbontották az Istenhegyi út felé vezető sávot. Az útfelbontás nehezen belátható kanyarban van, ezért figyelmesen vezessenek.

● Az Erzsébet királyné útján a Kolumbusz utcánál a Nagy Lajos király útja irányába haladók útszűkületre számítsanak.

● A Vezér utca – Szugló utca kereszteződésében útfelbontás lassítja a forgalmat.

● A Kerepesi úton a Fogarasi út után a befelé vezető oldalon a külső sávot felbontották. Szintén a Kerepesi úton, valamint a Fehér úton az Örs vezér terénél sávlezárás lassítja a folyamatos haladást.

● A Király utcában a Csengery utca és a Vörösmarty utca között a belső sávot mindkét irányban elkerítették a forgalom elől.

● A VI. kerületben, a Dobó utcában építkeznek, ezért a Káldy Gyula utca egyirányúságát megfordították, most az Andrássy úttól csak a Révay utca felé közlekedhetnek.

● Az Aradi utcát a Székely Bertalan utca és a Bajza utca között szintén építkezés miatt zárták le.

● A Szinyei Merse utcában, a Kodály körönd közelében a járdát és a külső sávot elkerítették a gyalogos- és járműforgalom elől.

BUDAPEST LEVEGŐMINŐSÉGE MA

Az Országos Meteorológiai Szolgálat előrejelzése alapján*

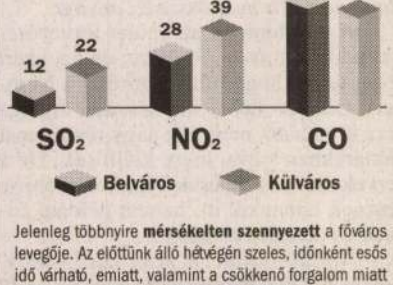

Jelenleg többnyire **mérsékelten szennyezett** a főváros levegője. Az előttünk álló hétvégén szeles, időnként esős idő várható, emiatt, valamint a csökkenő forgalom miatt a légszennyezettség valószínűleg nem változik számottevően.

A minősítés négy fokozata: **alacsony, mérsékelt, szennyezett, erősen szennyezett.**

** Előrejelzés a napi átlagokra a levegőminőségi határérték százalékában.*

Forrás: Fővinform NÉPSZABADSÁG-grafika

● A Szemlőhegy utcában az Áldás utca előtt a lefelé tartóknak át kell térniük a szembejövők oldalára, mert közművet javítanak.

● A Pusztaszeri út legtetején, a Vend utca előtt, a Törökvész út irányába vezető oldalon megsüllyedt az útburkolat.

● Csepelen a Kossuth Lajos utcában a Szent Imre tér után a kifelé vezető oldalon útszűkületre számítsanak.

● A 153-as gyors autóbusz vonalán két új alacsony padlószintű autóbusz közlekedik, melyek a Dayka Gábor utcai új megállóban is megállnak mindkét irányban. A mozgásukban korlátozottak a menetrendben megjelölt időpontokban szállhatnak fel a buszokra.

● Az 5-ös főúton Alsónémedinél a Budapest felé haladó 7,5 tonna feletti kamionokat kitiltották. Kerülni Ócsa felé kell!

● Változtak az autópálya használati díjak: az M5-ös autópálya egyszeri használatáért a személyautók vezetői Kiskunfélegyházáig 2310 forintot fizetnek. Az M1-es és az M3-as autópályára egységes heti matrica ára 1400 forint. A decemberre váltott matricák január 5-ig, a 2000. évi matricák pedig január 10-ig érvényesek.

● A dunai kompok és átkelőhajók – a csak a nyári időszakban üzemelők kivételével – már mindenütt a téli menetrend szerint közlekednek. Járműveket általában napkeltétől napnyugtáig szállítanak a kompok, a személyforgalom ettől függetlenül, a meghirdetett menetrend szerint zajlik. A legforgalmasabb helyeken a hajók ködös időben is járnak.

● Tahitótfaluról Vácra 5.40-kor, majd 6.15-től 19.15-ig óránként, visszafelé pedig 6 és 19 óra között óránként lehet átkelni.

Forrás: Fővinform, Útinform

FŐVÁROSI ÜGYELETES GYÓGYSZERTÁRAK

Név	Cím	Telefon	Név	Cím	Telefon
Szent Margit Gyógyszertár	II., Frankel Leó út 22.	212-4311	*Sztráda Gyógyszertár*	XV., Rákos út 68.	307-6475
Óbuda Patika	III., Vörösvári út 84-86.	388-6142	*Reflex Gyógyszertár*	XVII., Ferihegyi út 93.	256-0421
Arany Horgony Gyógyszertár	IV., Pozsonyi utca 19.	379-3008	*Szentkereszt Gyógyszertár*	XVII., Pesti út 170/A	257-3871
Teréz Gyógyszertár	VI., Teréz körút 41.	311-4439	*Hétkorona Gyógyszertár*	XIX., Ady Endre út 122.	282-8744
Óhegyi Gyógyszertár	X., Kada u. 120-122.	262-0956	*Aranyfű Gyógyszertár*	XX:, Kossuth Lajos utca 21-29.	283-0820
Fehérvár Gyógyszertár	XI., Fehérvári út 12.	209-5651		XXI., Áruház tér 8.	276-6303
Mária Patika	XIII., Béke tér 11.	320-8006			

A
a legfiat
is fer

Minden szülő rén drogfüggővé váll szélyforrásról az veset tud, a figyel ket pedig keveser

A XV. kerüle munkatársai alap tottak össze tájé lyet pedagógusok jesztenek. *Dr. Ki* védelmi szaktaná észlelését említ kezdetben azt ta ke megváltozot egyre hosszabb később pedig n kok" is szaporo

A drogfogyas közönye, bizon talansága, fogy séges ingadozás kintet, a szokottn pupilla, a fokoz bőr sápadtsága j tást. Az aluszék a beilleszkedési sítmény váratlan A felajzó, extázi hallgatása, a gye arcok megjelenés is figyelmeztethe

Az pedig már s ság, ha gyanút ke bukkan valaki a l ismeretlen eredet barna porszerű alufólia, gyertya, ződött kanál, pip szorításra alkalm len, felirat nélkül kitöltetlen recep vagy a gyerek sz koholra vagy old lat is árulkodhat

Gyakran előf rosszullétekor sz addig nem tapas ló kamasz mellet vostól vagy a hogy fiuk, lány küzd, vagy éppe szenved. A legtö az önvád és a fe Márpedig nem s zetért egyedül a figyelmeztet a sz fenyegető kitöré kell venni: a gye szorul, hogy leh badulni tudjon. érzelmi folyar nem érdemes helyzetében k

A szülők, azzal tehetik szándékkal b problémáiva hozzájuk. Á zásaira való hetséges ok szélése elő konkrét

A jövő értékei...

Gyermekkorunkban számos esetben játszottunk télen a hóban a nyomokkal.

Óvatos léptekkel – olykor háttal a menetirányunknak – jártunk, szép cipő-, vagy csizmanyomokat rakosgatva a hóban. Aztán a nyomokat elmosta a latyak, a szél, összejárták mások, vagy akár mi magunk lépkedtük össze, amit csináltunk. Rég volt, amikor játszottunk a nyomokkal vicces, csalóka jeleket hagyva magunk után az utánunk jövőknek, az utánunk jövők megtévesztésére.

Most, sok év után ezek az emlékek kerültek elő, amikor Zoboki Gáborral beszélgettünk az építészetről, hitvallásról, a zenével való kapcsolatról. A zenei párhuzamok is meg tudják fogni az építészt, hiszen az emlékeiben előtűnhet a „Megfagyott Muzsikus", a régi építészkari vidámság kézzel fogható bizonyítéka – nyomok a múltban.

Emlékek. Múlt és jelen, jövő kerül elő mindannyiunkban, amikor a munkáinkról, a jövőnkről kezdünk egyre többet gondolkozni. Kérdések merülnek fel bennünk, vajon milyen nyomokat hagyunk magunk körül, amelyek sok év után is a maradandóság kézzel fogható nyomai lesznek. Vajon milyen segítséget kapunk a minket körül vevő világtól, hogy alkotásaink maradandóak, ÉRTÉKEK legyenek.

Az Archicad új változatának megjelenése egy ilyen eszköz lehet a kezünkben. Eszköz, segédeszköz ahhoz, hogy az építészeti munka mindannyiunk számára több alkotói szabadságot nyújtson, több lehetőséget adjon gondolataink, elképzeléseink kifejezéséhez, megmutatásához. Ma egyre nagyobb az a megrendelői igény, amely nem hozzáértőként, hanem üzleti alapokon elénk álló ügyfélként fogalmazza meg elvárásait a tervekkel szemben. Így az építésznek egy számára kevésbé ismert területen, az üzleti világban kell helytállnia, egyensúlyoznia. Ez nem egy építésztől távol áll. Vajon hogy segíthetünk neki?

A megoldások, amelyeket ma az új változat kínál, mind ezt a mai kor rohanását szándékoznak korszerű eszközökkel kiszolgálni. Hármas koncepciója a tervezői szabadság növelésére, a munkafolyamatok korszerűsítésére, gyorsítására és a számára esetleg nehezen kezelhető program könnyebb használhatóságára törekszik. Minden fejlesztés, minden apró kis változtatás is azt a célt szolgálja, hogy a mai rohanó megrendelőket a lehető legjobban ki tudja szolgálni egy száraz számítástechnikai eszköz, amely az építész kezében életre kelti a jövőt.

Nyomok a jövőben. Ez a gondolat a maga furcsaságával, ahogy a múltat és jövőt köti össze egy ívvel, amelyet az építész rajzol meg, talán mindenkit megfog. Kérdések sokasága merül fel mindannyiunkban, amikor egy-egy terv életre kel és lassan kinő a földből, beleilleszkedik az őt körülvevő már meglévő környezetbe és lassan életre kel. Ahogy a zene is a kottákból a próbák után megszólal a hangversenyteremben, úgy szólal meg egy épület is, miután építésze „letette a lantot" és a ház elkezd élni. Megint egy gondolat kerül elő a riportból, amelyben az építész a házáról beszélt. Eszerint a ház lehet jó, de igazán akkor derül ki, mit ér, amikor elkezd önálló életet élni, belakják és része lesz akár a napi életünknek, akár a művészeti, kulturális életünknek. Így van ez, akár családi ház, akár 60.000 négyzetméteres középületről, akár hatalmas városnegyedeket is kitöltő bevásárlóközpontról van szó. Ezek a nyomok adhatnak nekünk bíztatást, hogy a munkánk értékes lesz és az alkotásaink kiállják a közönség, a környezet és az idő próbáját.

Az Archicad új verziója ebben fog segítséget nyújtani mindannyiunknak. Lapzártakor kerül piacra a legújabb program, amely fordulópont a mi életünkben is, mert ez az első olyan változat, amely kétszámjegyű verziószámmal van ellátva. Vajon mekkora változást hoz ez?

Bízunk benne, hogy az előző program komoly alapot teremtett az újabb változatok számára és a számos újdonsággal, új koncepció alapján működő programmal mindannyian meg leszünk elégedve. Kihasználva a nyári időszakot, egy nyugodtabb pillanatot ragadunk meg arra, hogy az új változat számos újdonságával ismerkedhessenek ügyfeleink, hogy mire a nyár, a pihenés véget ér, megújulva, friss erővel tudjanak nekikezdeni a munkának. Ebben a program hármas egysége fog segítséget nyújtani lehetőséget teremtve a még szabadabb tervezői képzeletnek, támogatva a rohanó üzleti világ – számunkra olykor ismeretlen, idegen – elvárásait is.

Ebben a koncepcióban lesz érthető az az elképzelés is, amely a CAD Stúdióban is változásokat hozott. „Nem csak programok, megoldások" – volt az a szlogen, amellyel az idei évben elkezdtünk érvelni ügyfeleinknek. Ahogy a program teljes körű megoldást szándékozik kínálni, úgy a Stúdió is egy olyan fejlesztésbe vágott bele, amely eredményeként ügyfeleink számára egy biztonságot adó hátteret kínálunk.

Az iroda a CAD-megoldásokkal kapcsolatos minden kérdésnek a megválaszolására törekszik. Ez kiterjed a programok mellett a különböző eszközök és akár azok finanszírozásának megoldására is.

Ezzel a támogatással tudjuk könnyebbé tenni az építészirodák beszerzéseit, hiszen az egy kézben lévő előkészítés bizonyítottan megkönnyíti a munkáját minden irodának. Az első ilyen jellegű munkáink sikert hoztak és bízunk benne, hogy az Archicad új változata meghozza a számunkra is az áttörés lehetőségét ezen a területen.

Ez a bizalom és a jövőbe vetett hit vezérel minket, amikor a CAD Lap új számát útjára engedjük, bízva abban, hogy nyomot hagy a jövőben, kitörölhetetlen nyomot.

Fogadják szeretettel a program új változatát, új számunkat, amely javarészt az új verzióval foglalkozik, megismertetve érdekességeket, részleteket és néhány olyan kiegészítést is, amely segítségére lehet partnereink napi munkájában.

Seidl Tibor, MBA
ügyvezető igazgató

„ ... NYOMOK A JÖVŐBEN.”

Zoboki Gábornál jártunk. A műteremről a fiatalokról és a Művészetek Palotájáról beszélgettünk. Szóba kerültek azonban a hétköznapok, a zene és a számítógépek is.

Egy ilyen nagy és komplex épület tervezésénél mint a MŰPA nyilvánvalóan nagyon sok új ismeretet lehetett szerezni. Mégis mi az a legérdekesebb szakmai tapasztalat, amiből sokat lehet tanulni bármely építésznek?

Amikor a rádió és tv interjúk egy részét megnézed akkor rájössz, hogy a kérdések jelentős része nem szakmai. Rá kell nekünk építészeknek is jönnünk, hogy meg kell tanulnunk a saját nyelvünket közvetítenünk. Ez komoly probléma, mert amikor mondjuk egy zenerajongó bemegy egy hangversenyterembe, akkor te mint szakember nehezen érted meg, hogy ő mit tart jónak abban a teremben. Jó alatt itt praktikus és esztétikai dolgokat egyaránt értek. Nagyon érdekes tanulmányok készültek például arról, hogy egy hangversenyteremben a zenei élvezet fokát nagyon nagymértékben befolyásolja az hogy valaki mit lát, hogy milyen térben van. Nekem a MŰPA tervezése alatt a legnagyobb tanulási görbét az írta le, hogy miként fordítsuk le a terveinket egy műszakilag kevésbé jártas megbízói, döntéshozói réteg nyelvére. Nekünk olyan építészeti válaszokat kellett adni, ami az ő nyelvükön szakmai volt. Ez azért is problematikus, mert tulajdonképpen senki sem használja ezt a nyelvet és úgy érzem ez a legnagyobb dilemmája ma a szakmánknak és szerintem sok kollegám és én magam is ebben szenvedünk.

Sokan tudják Rólad, hogy a zenéhez is komolyan kötődsz. Ez milyen érzelmeket keltett benned a tervezés alatt?

A MŰPA tervezése azért volt nagy élmény számunkra, mert számtalan olyan dologgal találkoztunk, amivel szerintem az ember ritkán érintkezik. Nekem olyan fiatalkori emlékeim voltak, hogy Bayreuthban lógtam a csilláron, vagy hogy James Levine-t követtem New York utcáin, vagy hogy az amszterdami Concertgebouw-ban négykézláb lógtam be a tűzgátló ajtón. Így ez a tervezési folyamat nagyon-nagyon más volt az irodában is. Mert én a tervezés alatt a gyerekkori emlékeimet is mesélhettem a srácoknak ezekről az élményekről. Gondolom például, aki futballstadiont tervez, annak a Ronaldinhoval lenne a legjobb végigmenni egy hetet, hogy mit csinál, hol öltözködik, miként készül föl. Úgy gondolom hát, hogy egy építésznek el kellene menni és végignézni mindent, ami egy tervezendő házzal kapcsolatos lehet. Nem lehet ma máshogy elindítani egy tervezést, ha valaki egy kicsivel is jobb házat szeretne. Sajnos azonban erre nincs igazán módunk és lehetőségünk. Azt kell mondjam az életem első olyan munkája a MŰPA volt, ahol erre lehetőség adatott. Az, hogy bejártam a világ legjobb hangversenytermeibe és nem csak én hanem a csapat krémje, az mindenképpen nagy előny.

A Művészetek Palotáját kezdetben számtalan negatív kritika érte, mára azonban ez jelentősen megváltozott. Ez minek köszönhető?

Egy új épület sosem tudja megadni azt a hangulatot, amit egy olyan ház, aminek már eleve a díszítőművészete meg az egész építészeti stílusa a szívedben van. A szívre hat és nem a szellemre. Ezzel nem érdemes viaskodni. Az első pillanatban mindenki meg volt hökkenve, hogy nagy meg behemót. Az igazság azonban az, hogy a kortárs zenei eszköztár vagy irodalmi eszköztár sem az, amit az ember elsőre a szívébe zár. Le kell hozzá ülni és meg kell érteni. A MŰPÁ-nak az a legérdekesebb ismérve, hogy egy év után kezdtek az emberek kötődni hozzá. Itt van például az akusztika. Mindenki egyszer csak az akusztikáról beszélt. Hallottunk egy olyan párbeszédet, amikor két idősebb hölgy beszélgetett a hangversenyteremben. Azt mondja az egyik a másiknak, „Te figyelj itt nincsenek szőnyegek, itt kopaszon van a parketta” - erre válaszolt a másik hölgy, hogy – „Igen ez olyan new yorkias”. Egyszóval, mindenkinek volt az akusztikáról valami véleménye, hogy itt azért nincs szőnyeg, mert ez olyan new yorkias, biztos az akusztikus ebbe is beleszólt. És nagyon érdekes, hogy azok az emberek akik a házról hallottak bármilyen 5 mondatot - az mindegy, hogy építész mondta, vagy az a kedves hölgy, aki lent ül az információs pultnál - kezdik érezni és abban a pillanatban egy kicsit belekeverednek egy szakmába és teljesen máshogy reagálnak. Erről beszéltünk az elején, hogy jó lenne egy ilyen köznyelvet kialakítani. Ez a legfontosabb az építészetnek, nem csak az, hogy pozitívan vagy negatívan kritizálják, hanem az, hogy elkezdjenek beszélni egy házról.

Tudta-e, hogy az első ArchiCAD verzió 1984-ben jelent meg, Apple Lisa számítógépre és RadarCH-nak nevezték?

Az akuszikáról beszéltél az előbb. Sokan vitatkoznak azon, hogy a régebbi termeknek vagy az újaknak jobb-e az akusztikájuk. A Zeneakadémián előfordul, hogy remegnek a falak. Megtörténhet ez a MŰPÁ-ban is?

Nem lehet egyértelműen kijelenteni, hogy az új termek jobbak vagy rosszabbak mint a régiek. Amit említesz, hogy a Zeneakadémián remegnek a falak az azért problematikus mert ott olyan koncertek is szólnak, amelyek nem oda valók. Végre Budapest elérte azt a zenei nívót, hogy van egy kamaraterme és van egy nagy zenekari terme is. Az, hogy ez még nem alakult ki és ott is van Sosztakovics szimfónia és nálunk is van zongoraest ez nem jó. Nálunk nem lehet olyan jól vonósnégyest hallgatni a Zeneakadémián meg nem lehet olyan jól egy Brahms szimfóniát vagy egy Mahlert eljátszani, de ez majd kialakul. A Zeneakadémián pedig azért is remegnek a falak, mert dráma, de 50 éve nem nyúltak a házhoz. Hát hajrá, neki kell esni.

Mit tartasz vonzónak az irodában egy ide jelentkező építész kolléga számára? Mi a legfontosabb számodra egy ide jelentkező fiatal szakmai önéletrajzában?

Talán érdekes, hogy nálunk valami miatt egy viszonylag fiatal vezetői társaság tud létrehozni egy a piac szerkezetét tekintve már nagynak számító 25-30 fős építészirodát. Nem egy munkát csinálunk A-tól Z-ig, hanem 10-et csinálunk egyszerre és a munkák között átlapolás van. Az egyik munkából a másikba át lehet ülni és kicsit minden kollega a saját karakterének megfelelően dolgozhat. Szerintem ez vonzó és meg kell mondjam ez az, ami nincsen benne az iroda PR-ban soha, de az hogy itt milyen a hangulat és a műterem az szájról szájra terjed, ami miatt nyilván nagyon sokan jelentkeznek ebbe az irodába. Nálunk sosincs tehetség kutató verseny. Zalaváry Lajosnál tanultam, hogy nem feltétlenül az számít, hogy milyen képességekkel érkezik egy kolléga, sőt rettegett attól, hogy kész legyen valaki. Szóval egy képlékeny nem kész építész az mindig jobban érdekel, mint egy kész. Én is megnézem a referenciákat, de sokkal jobban számít egy pszichológiai meggyőző készség és az egy csapatban való együttműködés képessége. Ma már nem szólótáncos műfajról van szó. 5-10 embernek kell együttműködnie és ha nem tud a társához odamenni és elmondani 5 mondatot, akkor vége. Itt elindult egy műterem szellem ezt a szellemiséget én a Zalavárytól a Turányitól hoztam és ezt viszem tovább. Én vagyok a legboldogabb ha a fészekből kimennek mert önálló irodát szeretnének létrehozni és ha nem megsértődve mennek el hanem úgy, hogy tanultak valamit. Szóval szerintem az irodánk egy nagy család, amelyik folyamatosan szaporodik és az a szép benne. Az irodavezetők mellett hihetetlenül megerősödik egy közép vezetői réteg, amely egyre többet tud a szakmáról és nyilvánvalóan azért, mert életszerűek azok a helyzetek amibe belekerül. Mi a mai napig elvállalunk még mindig családi házakat, de épül 90.000 nm-es irodaházunk is. Tehát nem lehet a mai piacon szakosodni. Nem várhatjuk a következő hangversenytermet.

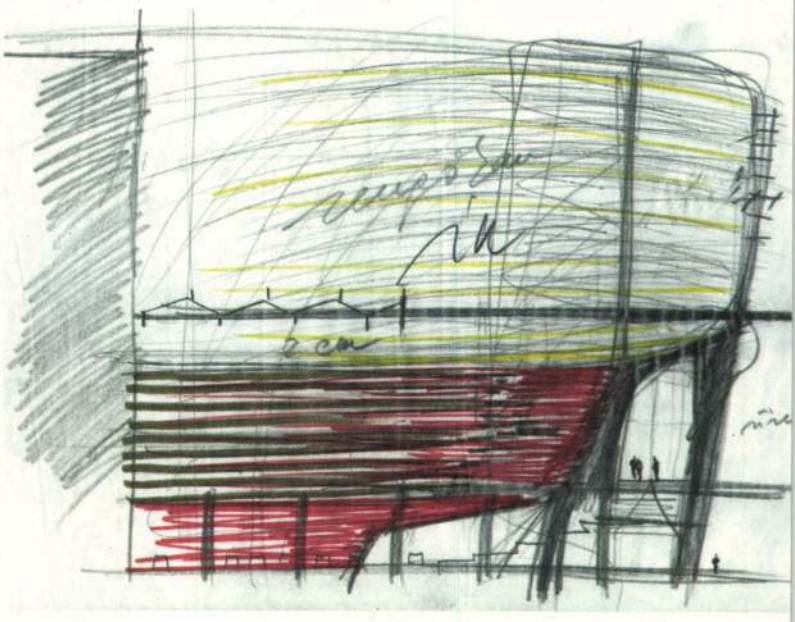

Te Zalaváry Lajostól hoztál egy szellemiséget. Hogy érzed, mennyire található meg a mai fiatalokban a példakép a mester keresésének az igénye?

Gondoljunk bele mennyire fogynak az egyéniségek, bármelyik művészeti ágat nézve. Az építészeknél sincsenek már meg azok az idolok és sajnos valljuk be, hogy a mi generációnkban is kevésbé látom, nyilván magamban sem. Szóval nem hiszem, hogy egy olyan vonzerőt jelentünk a fiatalok számára, mondjuk a nálam 10 évvel fiatalabbak számára sem. Azon túl, hogy egy nagy dögöt leraktál a Duna partra, amit persze értékelnek, meg tisztelnek, de egyébként a mester-diák-tanítvány kapcsolat nincs meg. Én két alapszakmát jól ismerek a vezénylést és az építészetet, ahol 50-nél kezdődik az igazi tudás. Most gondoljuk el, 50-es éveire egy magyar építész milyen roncs lesz a megélhetés alapvető dolgai miatt. Én nem panaszkodhatom, de nem ez a jellemző. Az, hogy ma itt egy építész megéljen és karakter legyen, hogy mondjuk elmenjen este egy hangversenyre és utána még egy vacsorára, vagy hogy kortárs művészeket ismerjen, szóval az, hogy egy társasági életet éljen, ahonnan intuíciót kaphat, arra sajnos nincs idő. Ezért van, hogy mindenki az egyetemi diplomáját rajzolja, hogy kiégnek a színészek 10 év után, vagy, hogy ismersz egy-két fiatal sztárt aki kiröpül a világba és csoda ha végig hegedüli a pályáját, hát ezért járunk mi is a kardiológiára 45 évesen. Úgy gondolom, hogy ez az élet ritmusa miatt van, hogy mindenkinek sokkal hamarabb kell produkálnia teljesítményt. Le kell újra nyugodni, rá kell jönnünk, hogy a szellem milyen hihetetlen fontos. Mindenki hajtja a napi anyagi dolgait és ennek a megszerzését, mindig többre és többre vágyik és ez a többre vágyás tulajdonképpen egy szellemi halálhoz vezet. Az idolok ezért szünnek meg. Engem mindig feldob ha a Zalaváryval leülünk beszélgetni, mert ő még mindig képes olyan elvont dolgokat mondani, csak úgy bele a világba, hogy az ember sokkot kap, és ez csodálatos...

Milyen az átlagos hétköznapi hangulat a műteremben?

Számomra nagyon fontos, hogy ne csak számítógéppel dolgozzanak a kollegák. A tervezés korai fázisában lényeges hogy ne a monitor előtt kezdjék el a szerkesztést. Ezt hihetetlen módon erőltetem. És mint minden irodában nyilván itt is van egy piramis. De az én mániám az, hogy minden építész aki itt felnő és képessége van rá, az egy projektet közel vezetői szinten végig kövessen. Aki itt akar dolgozni annak mindig azt mondom, hogy egy 3-4 éves projektet végig kell csinálnia a vázlattervtől a kivitelezés utolsó pillanatáig, mert csak akkor látja át. A gyerekek elég szabadon dolgozhatnak, ugyanakkor a határidők nagyon szigorúak. Persze a kreatív tevékeny-

ség és a nagyon kemény konstruktőri naprakészség között állandó hullámzás van. Meggyőződésem, hogy nálunk ma a műteremben azért jó, mert azok az emberek, akik itt együtt dolgoznak mindig segítik egymás munkáját. Nagyon színes a társaság, mindenféle szempontból, érdeklődési körben is és sok mindenben. Itt szerintem hasonló a hangulat mint a KÖZTI-ben a 70-es években. Amikor én a KÖZTI-be bekerültem, megéltem azt, hogy úri kisasszonyokkal - akik csak rajzolók lehettek az átkos kommunizmus ideje alatt - lehetett a legjobb barátságot kötni és ő velük lehetett az élet nagy dolgairól beszélni. Nekünk ma az irodában van 2-3 olyan idős mesterünk, akik még elmesélik, hogy milyen volt a TTI-ben az 50-es években, hogy Gulyás Kefi mit mondott. Ez iszonyatosan kell, mert különben elveszíti a szakma azt az apáról fiúra szálló jellegét, ami ma ebben a mókuskerékbe tényleg nem fér bele.

A számítógépeket említetted az előbb. Az, hogy a tervezés kezdetén ne géppel dolgozzanak a tervezők ez érthető, de mennyire segíti vagy a MŰPÁ-hoz visszatérve mennyire segítette a munkátokat, a tervezés későbbi szakaszában?

Az tény hogy a számítógépes világ előtt egy ilyen dolgot nem lehetett volna papíron ilyen könnyedén létrehozni. Amikor napok alatt kellett mondjuk egy teljes kórus szintet betuszkolni a házba úgy, hogy akkor még nem is értettük pontosan, hogy hová, akkor nyilvánvalóan rengeteget segített az, hogy a rajzaink egy meghatározott műszaki állapotban gépen voltak, mert montázstechnikával dolgozunk. Ugyanakkor azért a dolog szellemi szinten történik. Szellemi alatt azt értem - és amiben a számítógép nem segített - hogy mondjuk a hangversenyteremből leszedni 200 ülőhelyet az olyan mintha egy kész emberi testről kellene testrészeket levágni. Tehát egy új embert kell csinálni csak kisebbet. Na most a hangversenyteremnél ez nem egy Xerox gépbe való betételt jelent. Emlékszem Russellel egy éjszakába menően beszélgettünk telefonon, hogy kész az 1900 férőhelyes termünk és holnap 1700 lesz. Mit szól hozzá? És az öreg azt mondta „Gábor ez velem sokszor előfordult már, más építésszel is megcsinálják és ugyanolyan jó lesz a terem. Don't worry. Meg fogjuk csinálni, végig fogod tudni csinálni" majd a végén jön még egy pozitív mondat „Minél kisebb a terem annál jobb, annál könnyebb az akusztikai körülményeket vizsgálni." Szóval úgy zajlott ez a folyamat, hogy a srácok mivel már „anyanyelvi szinten" ismerték a ház belsejét, professzionális módon, hihetetlen gyorsan 2-3 nap alatt tudtunk 200-as vázlatterveket készíteni. És ebből rengeteg van, ebből métereket tudok mutatni egy egész Műcsarnokot ki lehetne tapétázni vele. Erre nagyon büszke is vagyok, mert nagyon sokszor átvizsgáltuk őket. Az, hogy a ház gazdaságos lett, hogy nem találni egy plusz felesleges öltözőt, az ennek köszönhető. A szoftver zseniális erre, zseniális mert a gyors döntéseket hihetetlen gyorsan lehetett tervvé alakítani. Homlokzat és látvány nélkül nyilvánvalóan, de az a rajz típus, ami ilyenkor az ügyfélnek kellett, hogy alaprajzok és metszeti szinten végig legyen vizsgálva, azt nagyon könnyedén tudtuk kezelni.

Mennyire van időd a zenével foglalkozni az építészet mellett?

A zenére kevesebb idő jut és másképp. Engem például nagyon izgat most, hogy amikor eljönnek zenekarok, akkor ők hogyan próbálnak, mit beszélnek át a próba és a koncert között. Tényleg érdekel, hogy amikor a Chicagói Filharmónikusok koncerteznek, akkor mi történik fél 7 és fél 8 között. Ez szerintem legalább annyira izgalmas mint Mozart Requiemjét elénekelni. És hihetetlen élmény, amikor kapsz egy meghívást már aznap éjjel, amikor megtudják, hogy Ti csináltátok a hangversenytermet és a repülőn a Valery Solti fűzi a zenészeket, hogy itt az építész aki tervezte a hangversenytermet, hogy beszéljenek veled, mert el kell mondani, hogy az milyen. Amikor ülsz a Chicágói Filharmónikusokkal a charteren és repülsz át velük Londonba és előző nap a MÜPÁ-ban játszák a Mahler 9-iket Daniel Barenboim-val és másnap a Royal Festival Hallban hallod ugyanazt a koncertet a Barenboim-val, hát az az élvezet... Ettől nagyon boldog vagyok és úgy érzem ez az, ami most éltet.

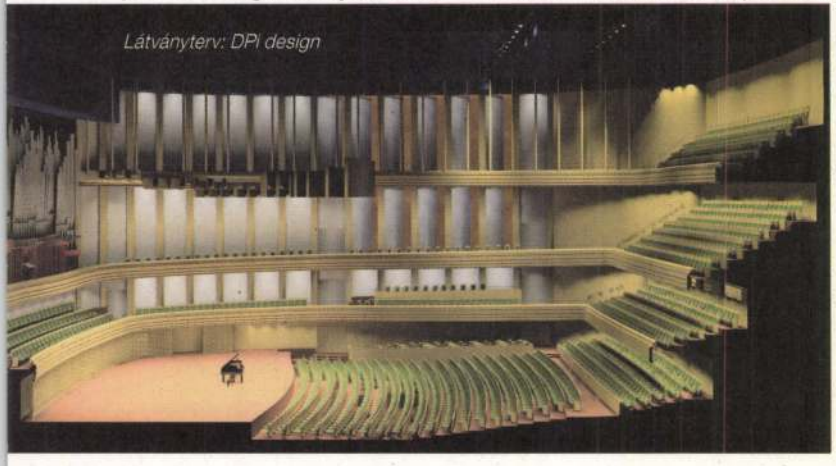
Látványterv: DPI design

Nekem meggyőződésem, hogy a szakmát csak az „éjt nappallá tevő" típus tudja jól csinálni, mert hatalmas mennyiségű tudást kell összeszedni az egyetem utáni 15-20 évben. És amióta számítógépek vannak azóta ez a tudáshalmaz csak nőtt. Ahhoz, hogy valaki maga mellé vegyen 30 embert, hogy létrehozzon egy irodát, szerintem már nem is szellemi képességet igényel, vagy érzelmit, hanem egyszerűen fizikai állóképességre van szükség. Itt valami olyan dolgot kell egyszerre művelni, az agynak olyan különböző részeit kell egyszerre használni, ami nagyon kevés embernél áll össze és szerintem az építésznél, mondjuk ennek a sokoldalúságnak az igénye hihetetlen nagy. Itt van például az öreg Frank Loyd Wright, aki nekem azért egy csoda, mert úgy kreátor egyben, hogy közben hihetetlen szervező erővel bírt. Egyszerűen nem is tudod felmérni mikor rajzolta le azt a vonal mennyiséget, ami megépült. De említhetném Mozartot is, aki élete utolsó pár hónapjában megírta a zeneirodalom 3 legnagyobb szimfóniáját és nem értjük, hogy hogyan volt erre ideje.

És még valami: a kreatív erő és nyomok a jövőben. Szerintem ez a szépsége a mi szakmánknak, és ez az ami valahol az építészetben egy hihetetlen mágia. Olyan dolgot lehet létrehozni, ami ott van, látható, kézzelfogható. Ez egy olyan belső felszabadító erő, ami nyilvánvalóan, olyanokat mint a Zalaváry vagy a Frank Loyd Wright életben tart. Na ez az, ami mindig kell és ez a legszebb a szakmánkban. És utána jöhetnek a csomópontok és jöhet a számítógép, de a legfontosabb, hogy ezt az építésznek át kell éreznie, „belerakni a jövőbe a lábnyomát". Ennél nagyobb és szebb dolog nincsen.

S. T., I. E.

Tudta-e, hogy Zsolnay Vilmos találmánya az úgynevezett porcelánfajansz és az épületdíszítésre alkalmazott fagyálló pirogránit?

MAGYAR HÍRLAP
2001. január 13., szombat
12-0.
ZOBOKI GÁBOR

Viharos múzeumalapítás

A Modern Művészeti Múzeum létrehozásáról még alá sem írták az alapítók a szerződést, csak a szándéknyilatkozatról tudunk, de az előkészítést máris sok támadás érte. A kulturális minisztérium egy hónapon belül miniszteri biztost kíván kinevezni, hogy összehangolja a szakmai és a tervezői koncepciót. Áprilisig pedig meghirdetik az intézmény élére a nyílt igazgatói pályázatot.

Tavaly ősszel éppen lapunkban nyilatkozta először a kulturális miniszter, hogy az állam Modern és Kortárs Művészeti Múzeumot szándékozik létrehozni a dél-pesti új városközpontban a magántőke bevonásával. Szokatlan konstrukció, amely azonban nem ismeretlen megoldás a világban. Rockenbauer Zoltán múlt év novemberében szándéknyilatkozatot írt alá az új múzeumról a Trigránit Rt.-vel, illetve a Duna Sétány Székház Kft.-vel. Az akkor hétezer négyzetméteresre tervezett intézmény magánberuházásból épülne meg 2002-re két és fél milliárd forintból. Az új múzeumot az állam tízéves bérleti idő alatt részletfizetéssel vásárolná meg. A művészettörténészek, muzeológusok egy része viszont felbolydult, s a szakmai szervezetek is úgy érezték, méltatlanul kihagyták őket a szervezésből, és tiltakoztak amiatt, hogy nem szólhatnak bele, milyen elképzelések alapján fog megszületni a XXI. század első hazai művészeti múzeuma.

A szakma, az AICA (a Műkritikusok Nemzetközi Szövetségének) magyar tagozata, a Régészeti és Művészettörténeti Társulat, a Magyar Festők Társasága, a C3 Művészeti és Kommunikációs Központ tavaly decemberben nyilvános vitát rendezett, ahova a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának képviselőit és a múzeumtechnikai koncepció kialakítóit is meghívták.

Az előzményekhez hozzátartozik, hogy a XX. századi magyar művészeti múzeum alapítás nem túl gazdag történetre tekinthet vissza Magyarországon, mindössze két teljesen új múzeum épült. Ez igen siralmas szám, még akkor is, ha tudjuk, hogy ennél több művészeti múzeum van, kitűnő gyűjteményekkel, ezeket azonban már létező épületekbe költöztették, épületkialakításuk finoman fogalmazva messze van az ideálistól, a skála egészen a botrányosig terjed. A XX. században két esetben társult a gyűjtemény, gyűjtési koncepció mellé új épület. Az egyik a Szépművészeti Múzeum volt, ami 1906-ban lett kész, és az ideális XIX. századi múzeumépítési elvek szerint készült, megfelelő arányban épültek raktárak, tanulmányi raktárak, műhelyek, munkaszobák és kiállítótermek. Fitz Péter művészettörténész a vitán felidézte a másik új intézmény születését a Szombathelyi Képtárét is. Amely kvázi társadalmi szervezésben jött létre – téglajegy kibocsátásától kezdve, társadalmi egyesületen át, nyilvános szervezeti viták sűrűjében.

A mostani helyzet kapcsán a tavaly decemberi vitán a kulturális minisztert idézték aki korábban azt mondta a sajtóban, hogy a múzeum nem fog rendelkezni saját gyűjteménnyel. Ez többek szerint a jelenleg érvényes múzeumi törvénnyel ellentétes, múzeum az, aminek leltár szerinti gyűjteménye és gyűjtőköre van. Példátlannak tartották, hogy a múzeum szakmai koncepciója még nem készült el, tehát előbb bonyolítják az építészeti pályázatot, mint ahogy a múzeum programja és gyűjteményi megtervezése megtörtént volna. A C3 alapítvány vitáján elhangzott: Az országnak szüksége van egy új, a kortárs művészetet bemutató művészeti helyszínre. A tervezett hétezer négyzetméterre viszont nem érdemes múzeumot építeni, mert ez a terület nem elegendő. Sőt egyesek úgy vélték, hogy nem is kell ilyen projektre közpénzt költeni. Két és fél milliárd tíz évre elosztva évi kétszázötven millió, ami nem is olyan túl sok pénz, ha a műkereskedelmi árakat összevetjük az állam által kortárs művészeti vásárlásokra fordított évi 30 millióval. Évi 250 millió állami műtárgyvásárlási támogatás viszont már mecenatúra. Többen egyetértettek azzal, hogy a XXI. század első magyar művészeti múzeumát nem szabad alárendelni a szűkös határidőt szabó és csak látszólag előnyös gazdasági konstrukciónak. A koncepciótlan kapkodás helyett, kellő szakmai előkészítést követően kell felépíteni a funkcióját hosszú évtizedekig ellátó múzeumot. A 2002-ig azonban csak szükségmegoldás születhet – mondták a szakemberek.

Jerger Krisztina művészettörténész nem volt jelen a vitán, de lapunknak úgy fogalmazott, hogy az új múzeum ötletét üdvözli, de úgy érzi, hogy a minisztériumi szakértők nem adtak elég időt a felkészülésre. A nemzetközi tapasztalatok szerint egy múzeum előkészítése lehet akár 5-10 év is, amely koncentrált munkával lecsökkenthető. Egy világos koncepció meghatározza az elvégzendő feladatokat. Felvethető különböző gyűjtemények bemutatása, például Kolozsváry Ernő vagy Karl László gyűjteményének befogadása, de ez nem a magyar művészet kortárs múzeuma, hanem két kiemelkedő gyűjtő hagyatékának közkinccsé tétele.

A múzeum szakmai koncepciója nagy vonalakban elkészült – mondta kérdésünkre Ács Tamás, az NKÖM gazdasági helyettes államtitkára. A jelenlegi tervek szerint a Dél-Pesten megvalósuló Modern Művészeti Múzeum a Magyar Nemzeti Galéria XX. századi magyar gyűjteményi anyagára épül elsősorban, emellett adományokat, letéteket és magángyűjteményeket is befogadna. Arra a felvetésre, hogy a legtöbb bírálat azért érte a minisztériumot, hogy hétezer négyzetméter alapterületű múzeumot nem érdemes létrehozni, a helyettes államtitkár azt válaszolta, hogy szakmai szempontok indokolják a nagyobb alapterületet, ezért egyeztetések folynak tízezer négyzetméter összterület biztosításáról. A jelenlegi elképzelések szerint ún. nyílt raktárakat is kialakítanának az épületben. A helyettes államtitkár kérdésünkre elmondta, hogy a ccc+bogner készíti el a beruházás szakmai programjának tervezetét, amely nem tartalmazza a múzeum gyűjteményére vonatkozó részletes elképzeléseket, de elegendő arra, hogy az építész-tervező ennek segítségével alakítsa tovább az eddig elkészült tanulmányterveit. Rockenbauer Zoltán a januári Műértőben azt nyilatkozta, hogy a múzeum elsősorban XX. századi magyar művek bemutatóhelye lesz. A helyettes államtitkár megerősítette, hogy a minisztérium pár hónapon belül igazgatói pályázatot ír ki. Emellett várhatóan egy hónapon belül egy miniszteri biztost is kineveznek, akinek feladata lesz a beruházói, építészeti, szakmai feladatok és igények koordinálása. A C3 által szervezett vitán kifogásolták, hogy a múzeumban aukciós házat is terveznek. Ács Tamás elmondta, hogy tudomása szerint a beruházó a Nemzeti Színház mellett megvalósuló és a múzeumnak is helyet adó épületegyüttesben nem tervezi aukciós ház kialakítását.

Zoboki Gábor és kollégái hét építész közül nyerték meg a beruházó által lebonyolított ötletpályázatot. Az építész úgy gondolja, hogy a Magyar Nemzeti Galéria művészettörténészeivel és a többi felkért szakértővel eredményes párbeszédet folytathatnak majd, és az aggódó művészettörténészek sem fognak majd csalódni a 2202-re elkészülő új kiállítóhelyben.

BALOGH GYULA

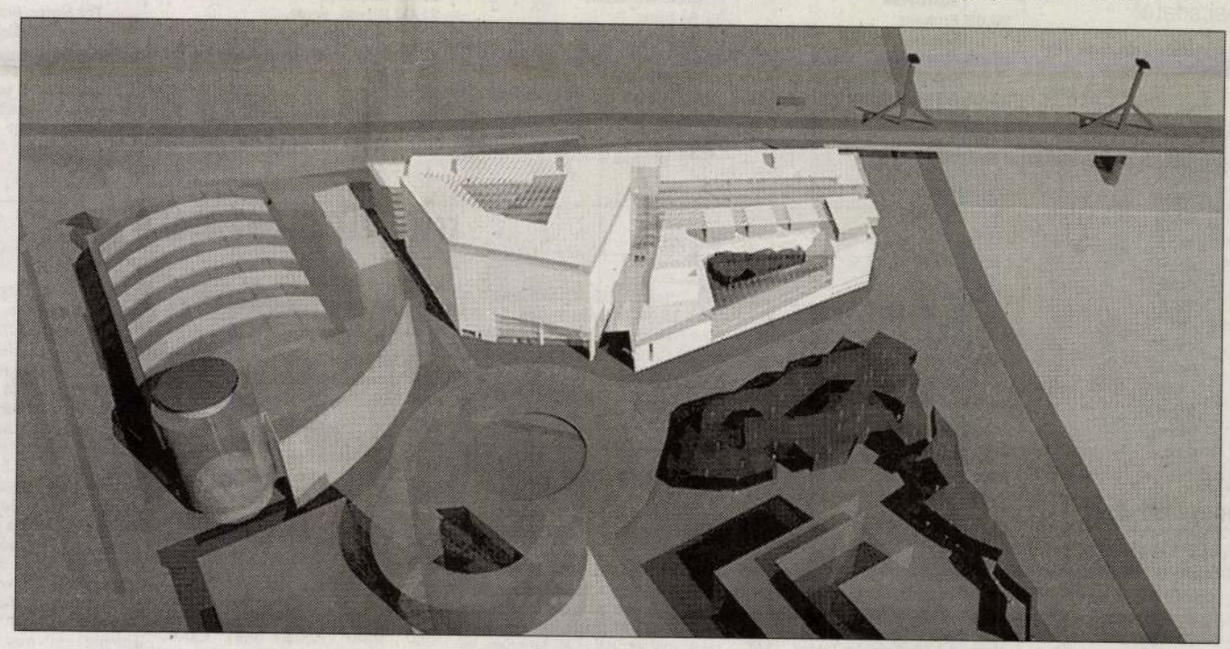

Zoboki Gábor nyertes látványterve az épületegyüttesre (az ábrán világosan jelzett), melyben helyet kap a múzeum, előtérben a Nemzeti

SZOMBATI TELEVÍZIÓ-MŰSOR

m1

6.30 Agrárvilág
6.45 Ma reggel
7.35 Kofikó
Izraeli sorozat
7.55 Süsü, a sárkány
Süsü, a rettentő
8.25 Jövő-menő
Gyermeksportműsor
8.50 Jó reggelt adj, Istenem!
Református ifjúsági műsor
9.00 Zanzibár
10.25 Aranyfüst – avagy:
Mit üzen a múlt?
12.00 Hírek
12.10 Bravo Tv
Popzenei műsor fiataloknak
13.05 Extrém koktél
13.25 TS – Nemzeti
teremlabdarúgó-bajnokság
15.05 Delta
Tudományos híradó
15.35 Századunk
16.00 1100 év Európa közepén
16.30 tREND. Lakáskultúra,
forma és design
16.55 Háló
17.25 Macskafogó
Magyar rajzfilm
19.00 Lottóshow
19.30 Híradó este,
sporthírek
20.05 Bruhaha
Kabaré a kőbön
21.05 Csodavilág
Díjkiosztó gálaműsor
22.05 Albínó aligátor
Amerikai bűnügyi sorozat
23.40 Két papa, egy mama
Francia film

m2

7.25 Derült égből egy család
Német tévéfilmsorozat
8.15 Agrárvilág
8.30 Nemzetiségi magazinok
Roma Magazin
8.55 Domovina
9.20 Srpski Ekran
9.45 Unser Bildschirm
10.10 Hrvatska kronika
10.40 Ecranul nostru
11.05 Együtt
12.05 Miénk a vár...
Cseh tévéfilmsorozat
13.00 Kisváros
13.55 Népzenei magazin
14.25 Második lehetőség
Amerikai film
15.50 Azerac
Francia tévéfilmsorozat
16.40 Extrém koktél
16.55 TS – Herz-FTC–
Baekkelagets Bajnokok Ligája
női kézilabda-mérkőzés
18.40 Slágertévé
19.35 Esti mese
20.00 Híradó este
20.30 Unokáink is
látni fogják...
21.05 Lóvá tett lovagok
Vígjáték két részben
Éjszakai választék
23.55 Bravo Tv
0.50 Évgyűrűk
1.10 Ablak
2.10 Klip plusz
2.30 Nekem ne lenne hazám?
2.40 A Mester és Margarita
Lengyel tévéfilmsorozat
4.20 TS

Duna Tv

5.30 Hírek, műsorismertetés.
5.35 Legjava – Indul a nap.
7.10 Vers
7.15–8.20 Papírsárkány
7.55 Szánkutyamesék –
malamut-történetek.
8.20 Ami igaz, az igaz.
8.35 Isten hozta szigetünkön!
9.05 A bálnák titkos élete.
9.50 Hej, hej, helyes beszéd!
10.00 Nyelvőrző
10.15 Heuréka! Megtaláltam!
10.50 A halhatatlan szerelem.
11.50 Híradó
12.00 Déli harangszó,
csendül a nóta.
12.30 Quo vadis? — A katolikus
egyház és a társadalom.
13.30 De ebből mégis mese lesz...
13.50 Palásthy György
születésnapjára – A varázsló.
15.10 Műsorismertetés
15.15 Dunasport
17.00 Kalendárium —
benne: Dunatáj.
18.00 Híradó, sport.
18.25 Mese
18.55 Műsorajánlat, reklám.
19.00 Nemzeti örökség
— spanyol vígjáték.
20.50 Gitárzene
21.00 Híradó, sport,
műsorismertetés, reklám.
21.30 Slam – amerikai játékfilm.
23.10 Dunasport – sportmagazin.
23.50 Híradó
23.55 Műsorajánlat, vers.
0.10 Az éjszaka filmje –
Ábrahám völgye.

RTL Klub

6.30 Ünnepnaptár
7.00 Kölyökklub
9.55 Disney-rajzfilmek
10.45 Csőrre töltve
11.20 Joker
11.25 Az első csók
Francia filmsorozat
11.55 Jesse
Amerikai vígjátéksorozat
12.25 Autómánia
12.55 Joker
13.00 Híradó – déli kiadás
13.10 Hatos fogat
Amerikai vígjáték
13.35 Hazárd megyei lordjai
Amerikai kalandfilmsorozat
14.25 Babylon 5
Amerikai filmsorozat
15.15 Time Trax
– Hajsza az időn át
Amerikai kalandfilmsorozat
16.05 A fekete lyuk
Amerikai kalandfilm
17.40 Az elveszett világ
Amerikai kalandfilmsorozat
Szerelmi álmok
18.30 Híradó – esti kiadás
18.50 Fókusz plusz
19.10 Pasik
Magyar vígjátéksorozat
19.50 Szupermozi:
Tökéletes áldozat
Amerikai akciófilm
21.30 Heti Hetes
22.35 Célpont: a Föld
Angol sci-fi sorozat
0.20 Híradó – késő esti kiadás
0.35 Fókusz plusz
1.05 Divatklip

TV2

6.00 Gyökereink
6.30 Repülő ház
7.00 tv2-matiné. Pizsamás
bánanok; Rémecskék kicsiny
boltja; Kroko-dili; Fixi, Foxi és
barátai; Casper
9.00 Cartoon Network
Turpi úrfi, Pindúr pandúrok,
Scooby Doo, Frekazoid,
Maszk
11.00 Partitévé
12.00 Vadvilág
Amerikai természetfilm-sor.
12.55 Széllovagok
Német kalandfilmsorozat
13.45 Észak és Dél
Amerikai kalandfilmsorozat
14.45 Egyről a kettőre
Amerikai vígjátéksorozat
15.15 Jó barátok
Amerikai vígjátéksorozat
15.45 Conan, a kalandor
Amerikai filmsorozat
16.40 Szindbád kalandjai
17.35 Herkules. Amerikai sorozat
18.30 Tények
19.00 Air America
Német–amerikai akciófilm-sor.
20.00 Braddock
– Útközben eltűnt 3.
Amerikai akciófilm
21.50 Y2K – Végzetes
visszaszámlálás
Amerikai katasztrófafilm
23.25 Veszélyes küldetés
Amerikai akciófilm-sorozat
0.15 A tizedes háreme
Amerikai film
2.15 Vers éjfél után

EGYÉB TELEVÍZIÓ-MŰSOROK

Magyar ATV

A MAGYAR ATV műsora az AMOS műholdon és az AM-mikro A2 (UHF 35) csatornán mindennap. Országosan a kábeltelevíziók műsorán 0.00 óra és 24.00 óra között. Várjuk Önöket a képernyők elé! A médiacsoport tagjai a műsorváltozás jogát fenntartják! 0.00–6.49 Színes, képes magazin. 6.50–9.59 Nap-kelte – közéleti információs magazin. 10.00 Nap-kelte extra – válogatás a hét legérdekesebb beszélgetéseiből. 11.05 Közvetlen ajánlat. 11.30 A Magyar ATV vendége: a Tv–11. 12.30 Forgószék. 13.30 Tempó – autós-motoros magazin. 14.00 Színházi látcső – kulturális riportműsor. 15.00 Nótakincsesláda. 15.30 Kulturális kalauz – kulturális ajánlóműsor. 16.00 Nótashow. 16.30 Csak természetesen! 17.30 Mozivarázslat – heti filmajánló. 18.00 Nap-nyugta – közéleti információs magazin. 19.00 ATV Híradó. 19.30 A terroristák, IV. rész. 20.30 Emberközelben – Fásy Ádám műsora. 21.30 Valóságos csodák. 22.00 Foci, foci, foci. 22.50 Aszcendens – asztrológiai műsor. 23.50 Éjszaka – show-műsor. 0.30 Műsorzárás, Himnusz.

HBO

6.30 Bánomisén. 8.25 Sólyomszív. 9.50 A felhők színe. 11.45 A szerelem forgandó. 13.35 Mindenem a tánc. 15.40 A vadon foglyai. 17.40 Özvegyek klubja. 19.30 Jó barátok. 20.00 Carla új élete. 22.10 South Park. 22.40 Falcone. 0.30 Egy taxi hátsó ülésén 6. 1.25 A riasztóember. 2.55 Az amazon. 4.15 Carla új élete.

Spektrum Tv

8.00 Tigrisek földjén. Monszunerdők. 8.55 Különleges feladatok. Elefánt-hadművelet. 10.00 Halászat. Kagylóhalászat. 10.30 A vacsora tálalva! 11.05 Szent növények. A Salvia divinorum – látnoki zsálya. 12.10 Panama – a világ nyolcadik csodája. Az amerikai siker. 13.15 Az országút királyai. 14.15 Nunavick – Kalandok a sarkkörön. Végtelen vidék. 15.20 A Ferrari-legenda. 15.55 Kutyaábécé. A boxer. 16.35 Mindig magasabbra. Szökkenő óriások. 17.35 A vadon varázsa. A Wazai-zsiráfok. 18.35 Édes utazások. Ausztrália. 19.50 Az élet hullámai. Egadi – a halászok szigetei. 21.00 Tigrisek földjén. Megszentelt vizek. 22.00 Delfinek – „Földön kívüli" intelligencia. 23.00 Élet a messzi északon. Üldözők és üldözöttek. 23.30 Állatenciklopédia. A pisztráng. 0.00 Nagy kalandom Afrikában. A taposóaknák földjén. 0.30 Hitte volna? 1.00 A Titanic elveszett testvérhajója.

National Geographic

12.00 Katasztrófa (mb). 13.00 A mélység viharai (mb). 14.00 Rovaristenek (mb). 14.30 A tajga fantomja. 15.00 Mennydörgés a hegyen (mb). 15.30 Tutajjal a Yukon folyón. 16.00 Eltűnt világok, 2.: A kincskeresők. (mb). 17.00 Abusir: a sír titka (mb). 17.30 A Tsangpo titkai (mb). 18.00 Katasztrófa (mb). 19.00 Egy gorilla-család portréja (mb). 20.00 Jamu, az árva leopárd, 2. (mb). 21.00 Farkastestvér nyomában. 22.00 Rangiroa-atoll: a cápaközpont (mb). 23.00 Kis pandák (mb). 0.00 Tyúkagy (mb). 1.00 Vadvilág: Lovak. 2.00 Farkastestvér nyomában. 3.00 Rangiroa-atoll: a cápaközpont (mb). 4.00 Kis pandák (mb). 5.00 Tyúkagy (mb).

Budapest Tv

A Budapest Televízió műsora az AM-mikro 47-es csatornáján, a fővárosi kábelhálózatokon és a Százhalombattai Városi Tv műsorán. 0.20 Kérdezz-felelek! – játék. 7.00 Keresem a párom – társkereső szolgálat. 9.00 Kérdezz-felelek! – játék. 11.55 Képes műsorajánló. 12.00 Régen és ma – a magyar filmek archívumából. Az én lányom nem olyan. 13.45 Jó ebédhez szól a nótafa! 14.45 Szemforgató – információs magazin. 14.50 Gyerekeknek – összeállítás. 15.15 Otthonunk a XVI. kerület – családi magazin. 15.45 City Krónika. 16.15 Képes műsorajánló. 16.20 Szemforgató – információs magazin. 16.30 Robelin tanácsa. 17.00 Győztesek és vesztesek, II/2. – angol film (ism.). 17.55 Szemforgató – információs magazin. 18.00 Kézfogások. 19.05 Mesezug – gyerekeknek. 19.30 Van rá megoldás! – egészségügyi műsor. 20.15 Nosztalgiaparádé Földi Antallal. 20.30 Dobókocka – játékos vetélkedő a következő hét műsoraiból. 21.00 Zenés Kataságok (ism.). 21.30 Szombat esti meglepetés! Cirkuszé a világ... (ism.). 21.55 Szemforgató – információs magazin. 22.00 Töltse velünk a szombat éjszakát! – zenés, szórakoztató családi show-műsor. 0.00 Szemforgató – információs magazin.

Z+

5.00 Mixer. 10.00 Hazai pálya. 11.00 Izé best of. 12.55 Nagyító. 13.00 Premier pláne. 13.20 Mixer. 13.30 Sztárlat. 14.00 Önkéntes mérvadó. 15.00 Etalon. 16.55 Nagyító. 17.00 Friss. 18.00 Top 40, a Z+ sikerlistája. 20.00 Mixer. 21.00 Eeelektro. 22.00 Táncreakció. 0.00 Erogén zóna. 0.30–5.00 Mixer.

Nap-kelte

Vasárnap reggel is Nap-kelte 6.00 és 11 óra között a Magyar ATV-n stúdióbeszélgetésekkel, szolgáltatásokkal, hazai és külföldi jelentésekkel.

Tervezett témák:

– Édesanyja Edgar Alen Poe. Varnus Xavér és a közúti rendőr kalandja.
– Miért kérdés a népszámláláskor a vallás? Vita a Szaunában: dr. Egri Oszkár (Mazsihisz), dr. Mészáros István (Hit Gyülekezete) és dr. Lakatos Miklós (KSH).
– Jimmy – áhítat vagy hisztéria?
– Örüljünk és ne firtassuk? Miért mutatják meg bájaikat a szép lányok a Mai Napban?
– Szegénységről, gazdagságról? Ferge Zsuzsa szociológus.
– Egy más világról: Erdei Grünwald Mihály.

Producer: Gyárfás Tamás.

Műsorvezető: Horvát János.
Főszerkesztő: Lakat T. Károly.
Telefonszámunk az adás idején: 251-0519

VASÁRNAPI TELEVÍZIÓ-MŰSOR

halmozott óriási kredittel magyarázható, hogy Jürgen Klinsmann túlélte az elmúlt egy-két évet, hiszen amit új edzésmódszereiért, meglepő taktikai húzásaiért a futballélet jeles és jeltelen képviselőitől kapott, azt még maga Mezey György is csak ideig-óráig viselte volna el. Klinsmann a pergőtűzben is folyamatosan hangsúlyozta, hogy minden, amit tesz, egy tanulási folyamat része, ő és stábja a kritikákon elgondolkodik, és megpróbálja munkájába beépíteni. Így kért türelmet a védelem tengelyében Metzeldernek és Mertesackernek vagy az ifjú Podolskinak, ha épp nem ment úgy a játék. A németek pedig kritikusak ugyan, de naivak is, és hittek neki.

Most persze valamennyi kritikus meghajol Klinsmann előtt, nem is beszélve a német népről, amely százezres tömegrendezvényeken reflektálatlanul ünnepli a nyolc közé jutást. „Jön még kutyára dér" – mondja azért ilyenkor a jól nevelt, de bizakodó hatvannyolcas. Az utca emberétől eltekintve – aki már a csoportmeccsek alatt ráhímeztette a jó előre megvásárolt lobogóra a „Weltmeister '06" feliratot – minden valamirevaló kritikusnak eszébe jut, nehogy a németek túlnyerjék magukat, merthogy a nacionalizmus, a veszély és egyebek, ugye, fennállnak. Hogy hová vezet a túlzott eufória, már megmutatta a lengyelek elleni meccs is, ahol a tévében élőben kapcsolták Görlitzet, Michael Ballack szülővárosát. A tömegből egyszer csak elővarázsoltak egy keletnémet nénit, ő volt egykor – úgysem találnák ki – a nagyszerű középpályás bábaasszonya. A nagy hangzavarban nem hallottam, mit mondott, talán arról beszélt, hogy nehéz szülésekre emlékszik a hetvenes évekből, viszont a tömeg mögött, a háttérben ott feszült a német zászló, két reflektorral pont úgy megvilágítva, ahogy Leni Riefenstahl ezt kitalálta egykor.

A legtöbb, erősen balos szakember úgy véli, hogy a német patriotizmus-nacionalizmus koordináta-rendszerében az optimális szint a német válogatott számára a negyeddöntő lenne – vereség tizenegyesekkel az argentinoktól; a drámai változat az elődöntő – vereség az olaszoktól a hosszabbításban; a tragikus pedig a döntő – megint egy ötöst kapnak az angoloktól, de akkor aztán már tényleg vége. Mintha ennek a valahova eljutásnak lenne optimuma vagy igazságos mértéke. Nyilván nincs. Hiszen egyáltalán ki gondolta volna, hogy ennyire jól fognak játszani? Ki hitte volna, hogy Klose élete formájában lesz, és ez mindenki ellen elég, hogy Mertesacker egyetlen szabálytalanság nélkül radírozza le a sokkal ügyesebbeket, hogy a tényleg elképesztő Ballack védekezésnél lecövekel a saját tizenhatosán belül, és úgy stukkolja ki a kétségbeesett svéd próbálkozásokat, mintha a Balatonban állva sörmeccselne.

Persze ehhez a széles nagy jókedvhez kellett a svéd csapat asszisztenciája is. Talán fogalmazhatnánk úgy, hogy Svédországra ezen a mérkőzésen nem került sor. (Ha a svédek is pályán lettek volna, akkor Greta Garbót meg a Ninocskát lehetett volna hajánál fogva előrángatni, de hát nem voltak ott.) Így magunkra maradva már csak annyi a kérdés: most aztán kinek drukkolna Lubitsch?

Mélyi József

Fotó: MTI

PIROS PACSI

Komolyan veszik a vb jelmondatát – itt a remek lehetőség barátokat szerezni. Még a vb-himnuszuk cédéjével is megajándékoznak bennünket. A Franken-stadion felé tartva ezt kiváló felvezetésnek tartjuk, a Die Elf duó *Wir holen den Cup Hause* című indulója azonban egy kisebbfajta emberiség elleni bűntett. A sramlis rap bevezető, mely versszakonként a három német világbajnoki aranyat (meg optimistán a negyediket, a mostanit) énekeli meg, eleve reménytelen alapot ad, és erre telepszenek rá a Toten Hosen-es gitárkunsztok, meg az Udo Jürgensre és a Dzsingisz kánra emlekeztető refrén. Félúton megállunk a Fanfestnél, együtt drukkol holland, német és portugál Ecuadornak, nem sok sikerrel.

A stadionban a hangulat elképesztő. A nagyobb tét a szurkolókra is átragad, mindenki tudása 200 százalékát akarja nyújtani. Sajnos az előttünk dudálgató holland kisfiú is. A három tábor jól elkülönül. A portugálok az egész meccsen a jól bevált „Portugal ollé"-nál maradnak, csak a sajátjaikkal foglalkoznak. Hamar felhangzik az „aki német, álljon fel!" felszólítás, a nézők legalább egyharmada hazai. A hollandok hamar hadat üzennek nekik, „Schade Deutschland, Holland ist dabei". Aztán egy decorativ figora, ma ni(n)che mese, és vezetnek a luzitánok. (Bocs.)

A házigazdák is tombolnak, új dal születik, elementáris erővel hangzik fel az „Ohne Holland wir fahren nach Berlin". De Christiano Ronaldo lesérül, Pauleta kihagyja a meccslabdát, Costinhát kiállítják, jól jön a szünet nezőnek-játékosnak egyaránt.

A második félidő elképesztő. Sok jó meccset láttunk már, de ilyen emocionálisat még sosem. Emberelőnyben a hollandok fokozzák a nyomást. Robben, Van der Vaart és Van Persie emberfeletti munkát végez, hiába. Egy holland játékos állítólag csak Vannak akarta nevezni magát, de ezt a szövetség nem engedte. Vezérdobosuk, aki indián törzsfőnöknek öltözött, lendít a tempón. A portugálok elkeseredetten védekeznek. Figo is kiállíttat egy narancssárgát, lélegzethez jutnak. Heitinga egy sérüles után nem adja vissza a labdát, ezzel a németalföldiek a németeknél (és nálunk) végleg elvágják magukat. A heroikus védekezésben fáradnak a portugálok, Decót is kiállítják. A nép már teljesen a hollandok ellen, minden labdaérintésüket tüntetés fogadja. A játékosok, a nézők és a bíró is transzban. Ivanov később még a szállodában is kiállította az éjszakai portást, kakaskodásért. Van der Saar kiköltözik a félpályára, nem nagyon értjük, mit akar. Amikor Figót le akarják cserélni, előtte szólnak neki, húzzon a pálya legtávolabbi végére. A portugálok egymást múlják felül az időhúzásban. Aranyos, amikor egyszerre hárman terülnek el a földön, s kisebb tanácstalanság alakul ki, melyikük játssza el végül a nagy halált. Tiago a kiválasztott. A végére 8-8 mezőnyjátékos marad, és Portugália jut tovább. A hazaiak udvariasan auf wieder sehnnel búcsúztatják a vesztest.

Ilyet még nem láttunk. A lefújás után fél óráig szinte senki sem mozdul, a csata meg a kánikula a szurkolók erejét is kiszívta. Persze a portugál–német vegyes páros így is ünnepel, a hollandok megtapsolják sajátjaikat. Elindulnak haza, ilyenkor a papucs láthatóan igen súlyos viselet.

Fecser Péter

Zoboki Gábor / ZOBOKI GÁBOR

Milyen elismerést kapott a Művészetek Palotája?

Ferdített változat

Nemzetközi díjat kapott nemrég a Művészetek Palotája (MűPa), de hogy pontosan mit is, a tudósítások alapján némileg homályos.

Fotó: Németh Dániel

VIGYÁZZATOK LÁNYOK, MINDJÁRT ITT TEREM BARTÓK!

Múlt heti számunkban például mi is megkavartuk az olvasót, amikor a 6. oldalon arról számoltunk be, hogy a Nemzetközi Ingatlan Szövetség (FIABCI) és a Wall Street Journal a legkiválóbb kulturális létesítménynek járó díjjal tüntette ki a Művészetek Palotáját, majd a 37. oldalon azt taglaltuk, mi történik az „immár építészeti Oscar-díjas MűPában". A magyar médiát az utóbbi, félrevezető olvasat különböző verziói járták be.

A tévedés ősforrása

egy MTI-hír volt, melybe rejtélyes módon csempészte be magát az „építészet" fogalma; a díj e szerint „az építészeti szakma legkiemelkedőbb nemzetközi elismerése". Ezzel a sajtószolgálat a saját szakállára tömött be egy meglévő űrt, hiszen építészeti alkotásnak nincsen Oscar-díja (de van itthon Ybl- és Kossuth-díja), ellenben létezik az építészi életművet honoráló Pritzker, amit építészeti Nobel-díjnak is szoktak hívni.

A leghitelesebb forrás, a fiabci.com oldalán hiába keressük a 2006-os díjazottak listáját, de kideríthetjük, hogy ez bizony az *ingatlanszakmának* járó legrangosabb díj – és szó sincs sem Oscarról, sem építészetről, legfeljebb al-alszempontként esztétikai megjelenésről. A Rigó utcában aligha kapna nyelvvizsgapapírt az, aki az ingatlanfejlesztést építészetnek fordítja – még ha a fordító jelen esetben nagyon is finom kulturális érzékenységgel tapintott rá az építészet itthoni pozíciójára. Ma nálunk elsősorban az ingatlanfejlesztők művelik az építészetet (tisztelet a kivételnek). Hogy maga az építészet nem egyenrangú a fejlesztési folyamat más szereplőivel, arra éppen a Művészetek Palotája az igen kiváló példa. Ezt Zoboki Gábor, az épület felelős tervezője is értésünkre adta a Heti Válaszban: „A zsákot nagyon szorosra kötötték, amikor elkezdtünk benne táncolni. Ennyi menet közbeni változtatással, amikor mondjuk három nap alatt kellett eltüntetni tízezer négyzetmétert az épületből, mert mégsem lett rá pénz, az ember már letesz arról, hogy esztétizáljon." Zoboki ugyanitt korrekt módon elmagyarázza, hogy a díj nem az épületnek és nem is az építésznek jár – a szerkesztőség ennek dacára az „Oscar-díjas magyar" címet bigygyesztette a címlapra.

A FIABCI Prix d'Excellence logót az a döntően magánberuházásban megvalósult épület tűzheti a homlokzatára, amelyet a beruházó vagy kivitelező egyrészt elindít a pályázaton (szöges ellentétben a filmes Oscarral), másrészt amiről a FIABCI nemzetközi zsűrije helyszíni tájékozódás alapján úgy ítéli meg, hogy a projekt „kiválóságot mutat fel a megvalósításában részt vett minden ingatlanfejlesztési diszciplína területén", és nem mellékesen „a társadalom ingatlanigényét optimális megoldással elégíti ki". Magyarán hiánypótló.

A legnagyobb lobbierejű

magyar ingatlanfejlesztő, a TriGránit csoport szokott indulni e pályázaton, például 2001-ben a Westenddel a kereskedelmi létesítmények kategóriában vitte el az első díjat. (Finta József mégsem Oscar-díjas magyar építész – lám, mekkora a fordító felelőssége.)

Anélkül, hogy vitatnánk az épület érdemeit – például a Narancsban heti rendszerességgel magasztalt hangversenyterem kiválóságát –, a tömböt éppen az esetlegesen összetorlódott funkciókból adódó hiányosságok miatt bírálják a legtöbbet. Visszatérhetnénk azokra a kritikákra, amelyek az anyagok és a kivitelezés minőségét firtatták, hiszen e szempontok szerepet játszottak a díj odaítélésében. Meglehet, a helyszínen – állítólag – inkognitóban járt FIABCI-soknak mindez nem szúrt szemet, de az valószínűsíthető, hogy utólag nem volt módjuk felmérni azt a „társadalmi" igényt, ami életre hívta ezt a beruházást. Nyilván jó, hogy van Bartók Béla Hangversenytermünk, de a Ludwig Múzeum és a Nemzeti Táncszínház legjobb esetben is csak belekényszerült a költözésbe. Végezetül erős túlzás lenne azt állítani, hogy a nép kapaszkodott volna akár a politikai presztízsberuházásért, akár a kulturális büdzsét agyonvágó harmincéves törlesztésért.

A TriGránit mindenesetre meglovagolta a félreértést, s honlapján az „építészeti, illetve ingatlanfejlesztési Oscar-díj" szövegváltozattal teremt demokratikus egyensúlyt az eredeti és a ferdített változat között.

Somlyódy Nóra

Egy mérnök, aki hall

ZOBOKI GÁBOR

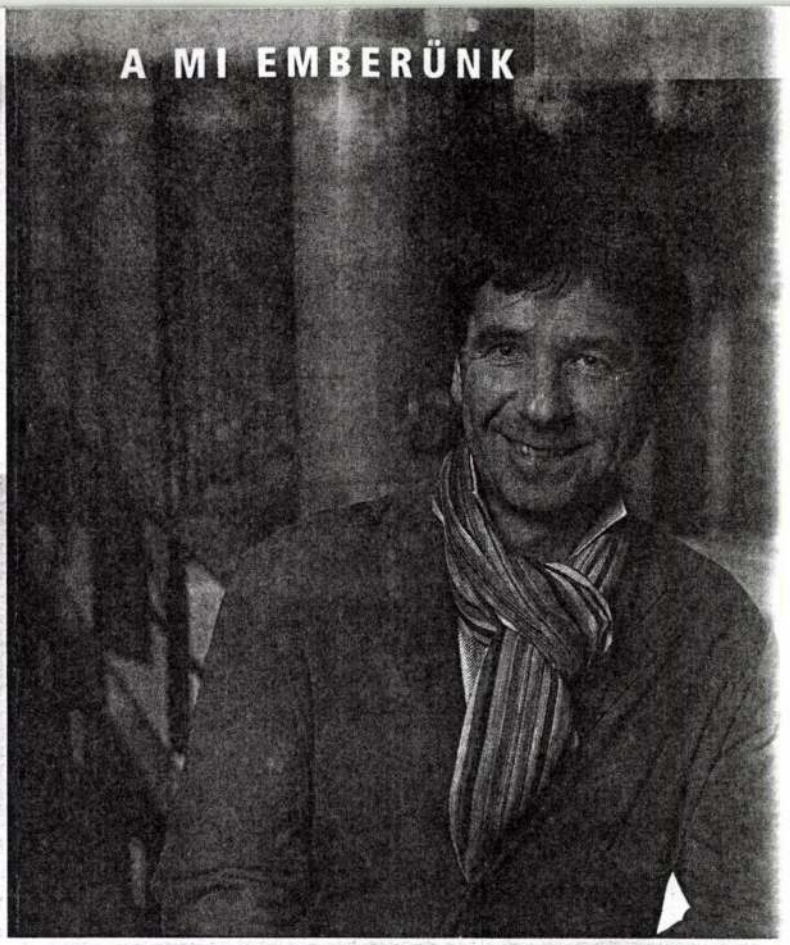

FOTÓ: SZÁSZ MARCELL

Zoboki Gábor nagybátyja építész volt, apja mérnök, édesanyja tanár. A Művészetek Palotáját tervező fiatal mérnök zenével kezdte, majdnem profi táncos lett, és a mai napig kórust vezényel. Talán ez is kell ahhoz, hogy valaki megálmodja és föl is építse a világ egyik legjobb koncerttermét a Soroksári út mentén.

Az általános iskolában találkoztam egy zenetanárral – meséli az építész –, *Thománné Molnár Magdával*, aki elültette bennem a zene szeretetét. Talán azért is vált máig tartó szenvedélyemmé a muzsika, mert ezt az utat én választottam.

A rajzoláshoz, tánchoz, muzsikához és a matematikához egyaránt kedvet érző fiú klasszikus gitárral kezdte muzsikus pályáját, a konzervatóriumban zeneszerzést tanult, miközben már járt a Műszaki Egyetemre, *Ugrin Gáborhoz* pedig vezényelni, zenetörténetet hallgatni. Közben az *Állami Népi Együttessel* beutazta a fél világot, később a *Jeszenszky*-tánccsoporttal dolgozott. Bejárt a bölcsészkarra is, pszichológiát, filozófiát hallgatott. A Műegyetemen diplomázott, és dolgozni kezdett. A zenéhez sem lett hűtlen, hiszen a mai napig kórust vezet.

A régi tervezőirodák megszűnése a fiatal építészek számára nagy lehetőségeket kínált. Megjelentek a nyugati típusú, sok alvállalkozó munkáját igénylő feladatok. A Művészetek Palotáját is ilyen önszerveződő alvállalkozói rendszerben hozták létre. A tervezésen körülbelül kétszázötven ember dolgozott, és mintegy nyolcvan építész.

– Az akusztikai tervezés egyik központja New York volt – meséli Zoboki Gábor –, a múzeum technológiai tervezésének centruma pedig Bécs és Chicago. Az ilyenfajta munkamegosztás mondjuk, Londonban már magától értetődő dolog, nálunk viszont még ritkaságszámba megy.

Elgondolkodtam azon, hogy találta meg a világban e szakembereket, de szerinte ebben nincs semmi különös:

– Mint afféle kulturális turista, elég jól ismerem a jelentősebb hangversenytermeket – magyarázza. – Csak egy internet kellett, és pillanatok alatt összeállt egy tízes lista – mutat rá, milyen „egyszerű" az egész. – Óriási nevek indultak a tenderen. Világhírű operaházak, hangversenytermek sztárakusztikusai repülték át miattunk az óceánt, hogy bekopogjanak az Andrássy úti irodánkba. A kulturális tárcával és a TriGánittal közösen választottuk ki *Russell Johnsont*. Mindenki bombabiztosra akart menni, és róla elmondható, hogy ő az akusztika *Domingója* vagy *Pavarottija* – indokolja a döntést. – Nyolcvankét éves, és erre a korra az ember néhány dolgon már túl van. Ő például legalább harminc termen. Az építész és az akusztikus is munka közben gyűjti össze az igazán fontos tudást. Fiatal mérnök lehet tehetséges, sőt, zseniális, de a ház akkor jó, ha az eredeti látásmód vitathatatlan szakmai tudással, gyakorlattal párosul.

– Az első találkozásunkat sosem felejtem el – mereng el egy pillanatra. – Belép az ember az irodájába, azzal, hogy hangversenytermet szeretne építeni, ő erre behívja húsz legfontosabb kollégáját a tárgyalóba, majd int: tessék. Meglehetősen dermesztő pillanat, amikor kipakolod eléjük a terveidet. Mi van, ha kiderül, teljesen rossz úton jársz? Az öreg rábólintott, és azt mondta, oké. Ezzel már érdemes dolgozni. Így indult az a kétéves folyamat, amelynek a végeredményét láthatjuk.

– Johnson olyan, mint egy zen mester. Megesik, hogy egy négyórás tárgyaláson három és fél órán keresztül hallgat, aztán azt mondja: oda kék kell, és megyünk tovább. Fontos, hogy a színháztechnológiát az akusztikával együtt hoztuk létre. Ide tartozik a gépészet, a liftek, a függönyök, a világítás, a hangtechnika stb. Az amerikaiak nem terveket adtak – erre való az építész –, folyamatosan egyeztettünk velük. Küldtük ki a rajzokat New Yorkba, majd jöttek vissza piros filccel bejelölve az általuk javasolt változások.

– Multikulturális helyet szerettünk volna létrehozni. Legyenek akár divatbemutatók az előcsarnok lépcsőin. Csaljunk ide olyan embereket is, akik egyébként nem jönnének! A bostoni Symphony Hall-ban például hatalmas squash versenyeket rendeznek. A világ egyik legjobb hangversenyteréről van szó! Ők azt gondolják, hogy ha az egyetemisták, a fiatalok bejönnek a sport miatt, akkor visszatérnek a *Mozart Requiem* kedvéért is.

– Fontos, hogy az országot vezetők rájöjjenek arra, az építészet nem pusztán mérnöki kérdés, óriási tömegekhez jut el, óriási tömegeket mozdít meg, és nem pillanatokig tart a hatása, hanem tartósan, akár évszázadokig működik – hangsúlyozta Zoboki Gábor. – Most mintha fölébredtek volna a fontos emberek. Talán elkezdődött valami. Mintha kezdenék megérteni, hogy bizonyos kulturális és gazdasági pontokon politikasemleges területeknek kell létrejönniük. Az egyik legszebb üzenete ennek a „palotának", hogy rengeteg erőnek kellett egyesülni ahhoz, hogy létrejöhessen, ami a Kárpát-medencében sajnos, ritka esemény, mégis megtörtént a csoda.

VIG GYÖRGY

2005. márc. 9.

ZOBOKI GÁBOR

Lényegéből fakadóan korszerű

Zoboki Gábor és Demeter Nóra bútoráruháza Budaörs határában

Nem csodálkoznék, ha szociológusok, közgazdászok, várostervezők, kultúrantropológusok egész nemzedéke választaná a közeljövőben kutatási terepéül Budaörsöt. Azon már csak a hazai viszonyok megítélésében járatlan, esetleg külföldi, illetve betegesen optimista szemlélődő akadhat fönn, hogy a városka legújabb kori történetét elemző majdani írások többsége egymásnak homlokegyenest ellentmondó következtetéseket fog leszűrni. Sokan az elmúlt tíz év egyik gazdasági sikertörténeteként ítélik majd meg ugyanazt a robbanásszerű változást, amit mások amolyan modern magyar kisvárosi tragédiaként fognak fel.

Tény, hogy az egykori kis, önálló sváb település az M7-es autópálya, illetve az M0-ás körgyűrű hatására amolyan logisztikai elővárossá, kereskedelmi elosztóbázissá változott. Az a településszerkezet valamint építészeti kód, amit a nyolcvanas évek második felében a városkában felhúzott lakótelep csak megbolydított, mostanra teljesen szétzilálódott, felbomlott. A település határában, a bevezetőutak mentén hipermarketek, raktárépület-dobozok nőttek ki a földből. A lakóházak jelentős részébe cégképviseletek, közepes vállalkozások, műhelyek, kisiparosok költöztek. Elveszítve hajdani funkciójukat, ezekre az épületekre legtöbbször egy alapos, de minden tervszerűséget nélkülöző átépítés várt. Alaktalan, stiláris értelemben értékelhetetlen épületgnómok, törpe irodaházak, ciklámenszín giccsek lepték el a környéket. A telekhatárok felbomlottak, Budaörs lassan, de biztosan kezdett összecsúszni a szomszédos XI. kerülettel.

A település urbanizációs realitásait visszafordíthatatlanul felülírta napjaink „legújabb" gazdasági mechanizmusának realitása, aminek hatására ma Budaörsöt méltán titulálhatjuk az ország leggazdagabb, de valószínűleg legrondább településének. Hogy megérte-e? Ilyen kérdés egész egyszerűen nem létezik egyetlen forráshiánnyal küszködő önkormányzat számára sem.

Hogy történhetett-e volna mindez egészen másként? Ez már értelmesebb kérdés. Főleg akkor, ha ismerjük Zoboki Gábor és Demeter Nóra bútoráruházépületét Budaörs inkriminált Pest felőli határán. Ez a 4000 négyzetméter alapterületű, három plusz egyszintes épület

Nem harsogja teli torokból a korszerű építészetet FOTÓK: BÁNHALMI JÁNOS

látványos bizonyítéka annak, hogy a gazdaságossági, funkcionális igények, illetve az esztétikai megformáltság nem zárja ki egymást. Hogy a jó építészet nem feltétlenül gazdaságtalanabb. Hosszú távon meg egészen biztosan nem az.

Zobokiék házában az a legfigyelemreméltóbb, hogy úgy tud hatást gyakorolni a szemlélőre, hogy tulajdonképpen semmiféle látványos – így valószínűleg drágán megvalósítható – építészeti megoldást nem mutat fel. Szerény, de rigorózus következetességgel, átgondoltan alkalmazott eszköztárában csak a legklasszikusabb fogásokat találjuk. Ilyen a tiszta, trapézforma alaprajzi elrendezés és az erre „rádolgozott", dinamikusan átmozgatott, karakteres kiszögelléseket produkáló homlokzati sík rendszer. A főhomlokzat elrendezéséből logikusan következő funkcionális egységek – belépő, lépcsőház, közlekedők, kiállítóterek, irodák – rendjét „megbolondító", külső fa lécrácsozattal borított „kontra" épületrész. Illetve a horizontális – nota bene! kisvárosba nem illik a magas ház – épülettömeget hangsúlyozó homlokzatritmikai egységek.

Ugyancsak a horizontális elrendezés

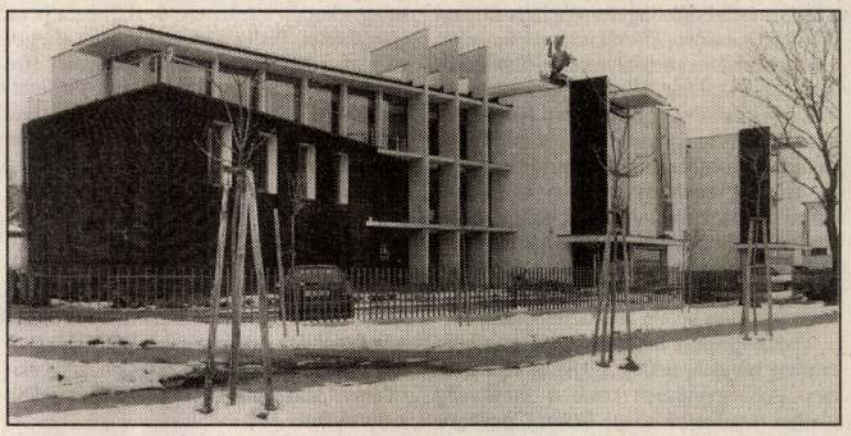

érvényességére utal az a belső rámparendszer, amelyen a szintek között mozoghat a látogató. Ezek a rámpák rafináltan visznek végig a kiállítószintek, illetve a megvételre kínált portékák között. Szinte egyáltalán nincs észrevehető különbség azok között, akik kizárólag az épületbelső iránt érdeklődnek, illetve éppen ülőgarnitúrát választanak.

Zobokiék áruházépülete csöndes forradalmár. Nem harsogja teli torokból a korszerű építészetet, hanem lényegéből fakadóan válik korszerűvé. Az építészek azokra a pontokra, építészeti rétegekre helyezték a legnagyobb figyelmet, amelyekben a kereskedelmi funkció és az esztétikum összekapcsolható. Átjárást teremtettek e kétfajta, gyakran egymást érthetetlen módon kioltó minőség között.

Martinkó József
az OCTOGON építészetkritikai műhely tagja

Előttünk a pálya?

Néhány héttel ezelőtt adta közre az Oktatási Minisztérium a pedagógus-életpálya-modellről szóló vitaanyagát. Ez az elképzelés régóta érlelődik. Még a hetvenes években egy költőként is ismert pedagógus dobta be a köztudatba azt az ötletet, hogy a pedagóguspálya ívét hétévente pihenővel, töltekezéssel kellene frissíteni. Azóta számtalan módon, nap mint nap gyűjtögetem a bizonyítékokat arra, hogy nem a költői képzelet, hanem a nagyon is hétköznapi valóság hívta életre az akkor meg sem hallott kiáltást: időnként ki kell szakadni az iskola világából, hogy a hivatás, a szakma ne kopjon, az ember megmaradjon.

Az iskola alma materként, „éltető anyaként" akkor tud működni, ha tanárok-diákok, felnőttek-gyerekek és szüleik együtteseként létezik. E bonyolult emberi kapcsolatrendszer karmesterei a pedagógusok, akik mesterségük szerint képesek személyiség-központú, egyénre szabott szolgáltatást nyújtani, vagyis értenek a gyerekek, a szülők testének-lelkének, akaratának vezényléséhez. Ez adja a dolog nehézségét, de szépségét és értelmét is. Az iskolának ezt a funkcióját nem írta át az idő, nem szabták át az egymást keresztező reformok. Érvényesülését csak a pályán működők egzisztenciális-anyagi ellehetetlenülése, elértéktelenedése, szellemi elfáradása akadályozza. Többek között ezért kellene időnként egy-egy esztendőre kiszállni és töltekezni. Könyvtárban ücsörögni, kutatni, szemléltetést gyűjteni, konferenciákra, külföldre utazni. Mert az igénybevétel az év tíz hónapjában óriási. Erős lélek kell ahhoz, hogy az ember megőrizze nyitottságát, ne maradjon le az ismeretek gyors avulásából adódó kegyetlen versenyben, ne kopjon, ne szürküljön bele a hétköznapokba.

Pedagógusnak lenni az egyik legszebb emberi hivatás, pedagógusként élni küzdés. Az egyetemen csak a mesterség alapjai tanulhatók meg. Tanárrá, pedagógussá csak a „közegben", a tanítók, a tanítványok és a szülők közösségében válik az ember. És ennek a közegnek megtartó erővel kell rendelkeznie. Továbblépést, alternatívákat, egy egész aktív életre vonatkozó távlatokat kell hordoznia. Ahhoz azonban, hogy az ember egy bizonyos közegben élni, dolgozni, haladni tudjon, birtokában kell lennie annak az eszközrendszernek, amely az értelmes, eredményes működés feltétele. Sivatagban teve, síneken vonat, erdőben iránytű, vízben hajó, iskolában az emberekre való hatás.

tézményes megerősítést nyer azáltal, hogy egy kormányzati program e címet viseli. Az életpálya, még ha az iskolában kezdődik is, nem onnan indul. Hanem a bölcsészkarokról, a tanárképző főiskolákról, amelyek még ma is a társadalmi mobilitás mozgólépcsői, a szegények iskolái, és társadalmi elismertségük sokkal kisebb, mint az orvosi, ügyvédi, mérnöki pályákra vezető intézményeké. A közvélekedésben tanárrá lenni nem karrier, a szakmának rangja nincs. Nagyon sok Rácz tanár úr-díj kell ahhoz, hogy ez a több évszázados értékítélet megváltozzék. A tömegessé váló felsőoktatásban olyan korszerű pedagógusképző műhelyeknek kellene kialakulniuk, ahová érdem bejutni, s ahol piacképes diplomát, konvertálható képzettséget lehet szerezni. Fel kell tehát értékelődniük az alacsony presztízsű képzőhelyeknek, de ehhez előbb valóban pedagógusképzőkké kell válniuk.

Az Oktatási Minisztérium életpályamodellje azonban nem innen indul. Hat elemből áll, s ezek sorában az első a pedagógus illetménytábla, ami máris azt mutatja, hogy nem az életpályamodell megalkotása a cél, hanem csak a pedagógusok éhségének csillapítása. Nem a lényeg, csupán a jelenség foglalkoztatja az irányítókat. Pedig a meglehetősen allegorikusra sikeredett illetménytábla (túl azon, hogy semmitmondó, hogy érthetetlen, hogy olyan fizetési osztályzási rend alapján készült, amely már évek óta nem is létezik) nem a megoldás kulcsa. Még azt sem feledteti, hogy a pedagógusok reálkeresete az év első három hónapjában – a tavalyi csökkenést követően – csak 3,6 százalékkal nőtt, az oktatási beruházások volumene pedig 8,3 százalékkal csökkent. Lerobbant szertárak, mostoha higiénés feltételek, omladozó falak, félasztalnyi munkahelyek, korszerűtlen könyvtárak nem vonzanak senkit, kiváltképp nem a fiatalokat.

Az életpályamodell hangsúlyos része a pótlékrendszer, amely jószerével csak az osztályfőnöki és az intézményvezetői pótlékokból áll, s szinte csak mentegetőzés a munkaközösség-vezetői pótlék megvonása miatt. A tervezetből kimaradtak az igazgatóhelyettesek, a gazdasági és egyéb szakrészlegvezetők.

Mind az illeték, mind a pótlék s egyáltalán, az egész pedagógusbér-rendszer marad a régi ingoványon. A régi ingoványon – az érdek hiánya, a tisztességes bér hiánya, s ami ebből következik: a rengemlékeznek. Tíz-húsz évvel ezelőtt, a létező szocializmusban nem volt akkora különbség a pályakezdő tanár, mérnök, orvos között. Ma a versenyszférában indulók tízszeres előnnyel rajtolnak.

A pályakezdő tanár sorsát is átírta az idő. Aki a negyedik tudományos-technikai forradalom, az informatika évtizedében lép a pályára, annak a különböző forrásokból származó ismeretek koordinátoraként (is) kell működnie, s ehhez ma Magyarországon nemigen kap segítséget. Egyedül kell előkészítenie a kísérleti eszközöket, garantálnia a biztonságot kémiaórán. A nyolctól kettőig működő iskolákban a tíz percre zsugorított szünetek még a termek közötti közlekedésre sem elegendőek, hát még lelki életre, tanácsadásra, egyéni segítségre. A szaladó tanár s a különórákra futó diák képe jellemzi a mai iskolát a személyesség és az egyéni bánásmód helyett. Kezdő tanárnak bizony sok a heti húsz óra, kellene a teljes délután, hogy ennyi órán jól teljesítsen. Ám ha délután a másnapra készül, mikor keresi meg azt a pénzt, ami a minimális megélhetését biztosítja? Ezért is olvastam örömmel az életpályamodellben, hogy a pályakezdők három évig ösztöndíjban részesülnének. Ennek összege azonban majdhogynem jelentéktelen és nem differenciált. Ha igaz, hogy úszni vízben, tanítani a diákok között lehet megtanulni, akkor érthetetlen, hogy miért a többletfeltel, mert értelmes a vezetés, mert leesnek a tantuszok.

Örvendetes az a szándék, hogy a pedagóguspályára készülő hallgatók már a képzési idő alatt is szakmai feladatokat láthassanak el. Ezzel segítenék megoldani a hiányzó tanárok szakszerű helyettesítését. Ehhez azonban olyan képzési rendszer kell, amely előkészít a spontán gyakorlatokra, amelyben a pedagógusjelölt segítséget kap a felkészüléshez. A pedagóguspálya szintjei között azonban a pedagógusjelöltség nem is említődik. A négy szint: a pályakezdő, a pedagógus, a mesterjelölt és a mesterpedagógus. Az utóbbi két szinthez „emelt összegű jövedelem" jár, ami az alapilletmény 10, azaz tíz (!) százalékkal növelt összegét jelenti.

A szintek önmagukban egyébként is nagyon keveset mondanak. A pedagógusok között nem szintek, hanem számos más feladat és szerepkör szerint alkothatunk különbségeket. Másként kell az óvónői karrier távlatait, pályaívét megalkotni, másként a tanítókét és megint másképp a szakos tanárokét. A szakos tanárok csoportjában is más úton jár az, aki ismereteket alapoz, és egészen másként motivált az a pedagógus, aki felzárkóztat vagy tehetséget gondoz. Más az attitűddjük a károsult, szellemileg, lelkileg sérült gyerekek tanítóinak, és más a tanórán kívüli, de iskolai formák között működő kulturális, művészeti, sporttevékenységet

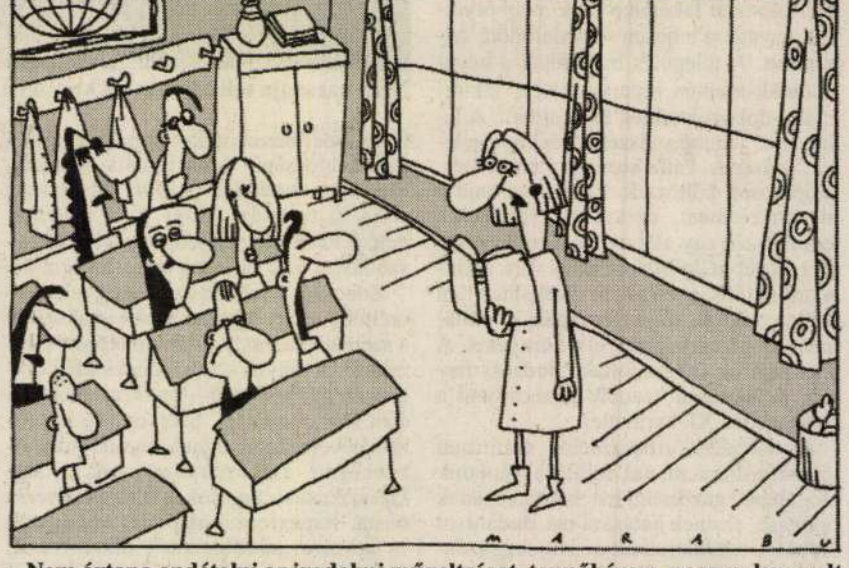

– Nem ártana apdétolni az irodalmi műveltséget, tannőkérem, nagyon leragadt Babitsnál. Tetszett már hallani Kozsó meg Dzsimi műveiről?... MARABU RAJZA

2005/3 Tartalom Contents 3/2005

ÉPÍTÉSZETI TEREK

A Művészetek Palotája Budapesten *(Gyürki András)* 2

KIÁLLÍTÁSOK – MŰHELYEK

Bronzba zárt imák. Fémikonok – a festett fatábla és a zománcos domborművek kapcsolata *(Ruzsa György)* 6
Ezüst, bronz, vas. Kortárs ötvösművészeti kiállítás *(Szabó Győző)* 10
A változatosság gyönyörködtet. XV. Országos Érembiennále Sopronban *(Wagner István)* 14
Utak. Dan Reisinger életműkiállítása *(Szepes Lászlóné)* .. 18
Hírek Herendről. A porcelánmanufaktúra az Ambiente szakvásáron – jelképes nőalak 21
Megformált válaszok. Pázmándi Antal kerámiaszobrairól *(Probstner János)* 23
Természetközelben, testközelben. Mészáros Gábor (Mészy) újabb kerámiamunkáiról *(Feledy Balázs)*... 27
Pelso 2005. V. Országos Kerámia és Gobelin Biennále Keszthelyen *(Pannonhalmi Zsuzsa, Müller Róbert)* 30
„A világ műalkotás." II. Kortárs Keresztény Ikonográfiai Biennále Kecskeméten *(ifj. Gyergyádesz László)* 35
A rost dicsérete. Kecseti Gabriella ruháiról, képeiről, füveiről *(Torday Aliz)*..... 39
A világ gyöngyei *(Tiszavári Eszter)* 43
Bőrművességben tovább élő szimbólumok Molnár Imre tárlata *(N. Dvorszky Hedvig)* 46
Kézjegyek – különleges kézművestechnikák és formák Kárpáti Rácz Judit és Pinviczki Judit közös kiállítása *(Ernyey Gyula)* 49
Nagyszüleink kedvelt bútorai...? Beszélgetés Mészöly Eszter tervezővel *(Tóth Tibor Pál)* 53
Japán lakktárgyak európai szemmel a 19. század második felében. Maki-e – kiállítás a Hopp Ferenc Kelet-Ázsiai Művészeti Múzeum gyűjteményéből *(Bincsik Mónika)*.. 55
Japán babák. Ohno Hatsukó (1916–1982) karakterfigurái *(Tészabó Júlia)* 58
Kártya – játék – szerencse. Kiállítás az Iparművészeti Múzeum gyűjteményéből *(Lovag Zsuzsa)*..... 61
A szecesszió magyar úttörője. Horti Pál (1865–1907) *(Koós Judith)* 65

MŰVÉSZET – ELMÉLET

Üveg Kelet és Nyugat között – kortárs magyar üveg. Alap – folyamat – eredmény I. *(Varga Vera)* 68
Konferencia a képzőművészek és az iparművészek helyzetéről. Beszélgetés Simonffy Mártával, az MKISZ elnökével *(N. Dvorszky Hedvig)*..... 71

KÖNYV, INFÓ 74

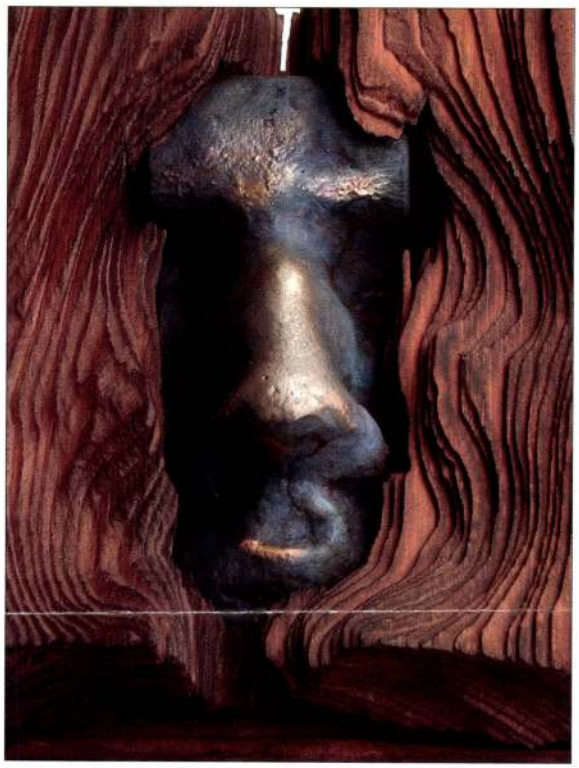

ARCHITECTURAL SPACES

The Palace of Arts in Budapest *(András Gyürki)* 2

EXHIBITIONS – STUDIOS

Prayers Locked in Bronze. 500 Russian metal icons at the Museum of Applied Arts *(György Ruzsa)*..... 6
Silver, Bronze, Iron. A contemporary exhibition of metalwork *(Győző Szabó)*..... 10
Delighting diversity. 15th National Biennial of Medal Art Sopron *(István Wagner)*..... 14
Ways. Dan Reisinger's oeuvre-exhibition *(Hedvig Szepes)*.. 18
Herend Porcelain Manufacture's symbolic woman's figure for the Ambiente Frankfurt..... 21
Answers in form. Ceramic sculptures by Antal Pázmándi *(János Probstner)*..... 23
Near nature and man Latest ceramic works by Gábor Mészáros (Mészy) *(Balázs Feledy)* 27
Pelso, 2005. The 5th Biennial of Ceramics and Tapestry in Keszthely *(Zsuzsa Pannonhalmi, Róbert Müller)*..... 30
'The world is a work of art' The 2nd Biennial of Contemporary Christian Iconography in Kecskemét *(László Gyergyádesz Jr.)*..... 35
Admirable fibres. Costumes, pictures, grasses of Gabriella Kecseti *(Aliz Torday)*..... 39
Beads of the world *(Eszter Tiszavári)*..... 43
Symbols surviving in leatherwork. Imre Molnár's exhibition *(Hedvig N. Dvorszky)*..... 46
Marks—exceptional handicraft techniques and forms Common show of Judit Kárpáti Rácz and Judit Pinviczki *(Gyula Ernyey)*..... 49
Grandma's furniture? An interview with designer Eszter Mészöly *(Tibor Pál Tóth)* 53
Japanese lacquer objects as seen from 19th-century Europe. Maki-e—from the collections of the Ferenc Hopp Museum of Eastern Asiatic Art *(Mónika Bincsik)*..... 55
Traditional Japanese dolls by Hatsuko Ohno (1916–1982) *(Júlia Tészabó)* 58
Cards—Games—Luck. Playing cards—from the collection of the Museum of Applied Arts *(Zsuzsa Lovag)*..... 61
A Hungarian pioneer of the art nouveau: Pál Horti (1865–1907) *(Judith Koós)* 65

ART THEORY

Hungarian glass—glass between the East and the West Basis—process—result, I *(Vera Varga)* 68
The situation of artists. An interview with Márta Simonffy, president of the Association of Hungarian Fine and Applied Artists *(Hedvig N. Dvorszky)* 71

BOOKS, INFO 74

A Művészetek Palotája Budapesten

Fotó: Pető Zsuzsa

2005. március idusán megnyitotta kapuit a főváros új kulturális centruma, a Művészetek Palotája.

Még az átadás előtti utolsó simítások idején szerencsém volt kétszer is megtekinteni az épületet meglepően népes szakmai közönség társaságában. Kalauzunk mindkét alkalommal a legilletékesebb, *Zoboki Gábor* vezető építész és belsőépítészeti tervező volt. Részletes beszámolóját követően koordináló építészével, *Turi Zoltán*nal, a közönségforgalmi és üzemi területek belsőépítészével, *Rex Kis Béla*val, valamint a Ludwig Múzeum belsőépítészeivel, *Gergely László*val és *Zobor László*val beszélgettem a kulturális tömbről, amelyről már addig is sok kritika, tájékoztató jelent meg. Ezúttal én is ösztönözni szeretném e lap olvasóit, hogy látogassanak el minél többször a Művészetek Palotájába.

A generáltervezést elnyerő Zoboki, Demeter és Társaik Kft.-nek valószínűleg már a kezdet kezdetén le kellett mondania arról, hogy egy úgynevezett szép épületről álmodozzon, mert a funkciót, programokat, méreteket illető sűrű koncepcióváltás ebbe az irányba hatott. Mégis, átlépve a Művészetek Palotája küszöbét, egy rendkívül invenciózus, a képzelet szárnyalásának meglepően gazdag távlatokat nyújtó térrendszerbe kerülünk.

A Lágymányosi híddal párhuzamos üzemeltető sávból három, egymástól karakteresen különböző építménytömeg hasít a közforgalmi terek üvegcsarnokába. Turi Zoltán, amikor a ház szerkezetét bemutató maketten a térszervezés rejtelmeibe avat be, különféle kilökődési stádiumban lévő formákat emel ki. Az üzemeltető részhez már csak hátoldalaival kötődő, szögletessé merevedett múzeumi részt, a félig kibújt, képlékenységét még őrző befogadó színházét és a kettő között burkát feszegető, tojásdad koncerttermét tartja egy pillanatra a kezében. Ludwig Múzeum, Fesztiválszínház, Nemzeti Hangversenyterem! Amilyen könnyedséggel csusszannak vissza a demonstrált egységek a helyükre, oly magától értetődő odabenn a tájékozódás. Figyelmünk azonnal az épületegyüttes vezérhajójára, a Nemzeti Filharmonikusoknak otthont adó bárkaformára terelődik, a diófa furnéros térgörbék felvezetik tekintetünket a felsőbb szintek teraszaira, majd az égbolton

←
Zoboki Gábor (vezető tervező): Művészetek Palotája, Budapest (díszkivilágításban) / Gábor Zoboki (main architect): Palace of Arts, Budapest (festive illumination) [2005]

Zoboki Gábor (vezető tervező): Művészetek Palotája, Nemzeti Hangversenyterem, Budapest / Gábor Zoboki (main architect): National Concert Hall, Palace of Arts, Budapest [2005]

Fotó: Pálya Zoltán

Zoboki Gábor (vezető tervező): Művészetek Palotája, központi előcsarnok, Budapest / Gábor Zoboki (main architect): Central entrance area, Palace of Arts, Budapest [2005]

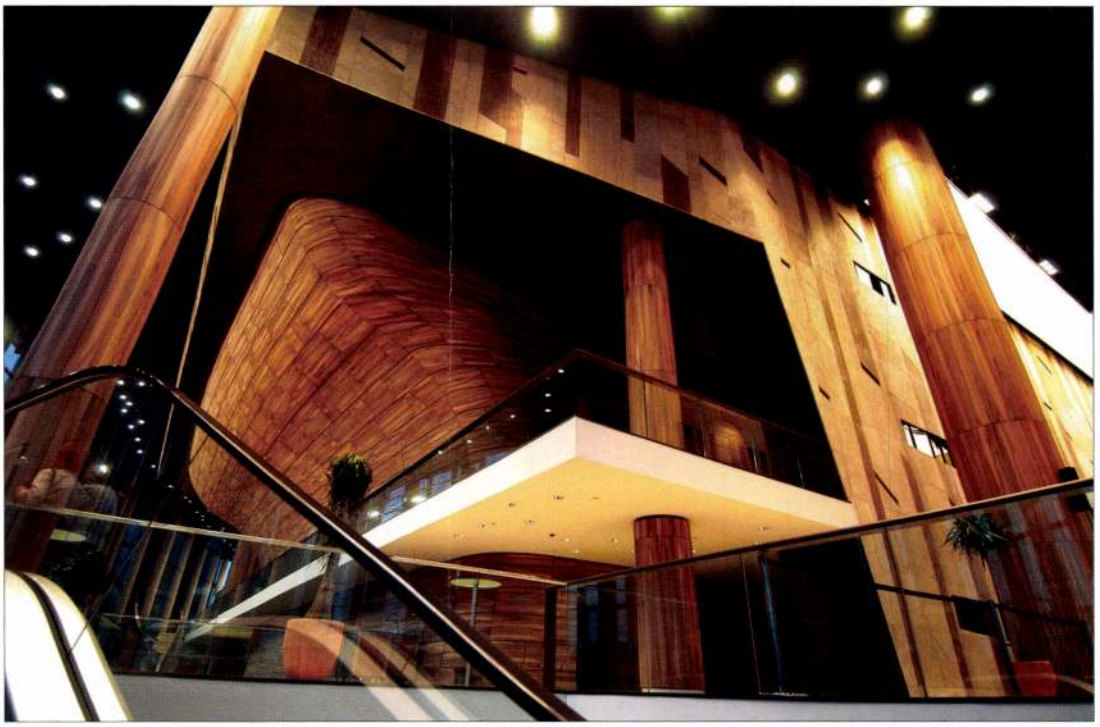

Fotó: Pólya Zoltán

szikrázó csillagok elevenednek meg a sötétkékre festett mennyezetbe süllyesztett lámpák pontfényeitől. Itt valami fontos történik velünk és körülöttünk, sőt az alkotó embert még az az illúzió is eltölti egy pillanatra, hogy mindent meg lehet csinálni. Nincsenek technikai korlátok, ha van pénz. Szakíthatunk a ruhatárakról kialakult sztereotípiákkal is. Nem az előcsarnok forgalmát teszik kaotikussá a le-fel kabátoló vendégek, itt a lökésszerűen érkező, távozó tömeg is eloszlik, mire a hátsó traktuson hosszan elnyúló pultsorhoz ér, mert belátható, hol állnak a legkevesebben.

Az előadásokra, rendezvényekre, koncertekre nem közvetlenül az előcsarnokból vagy a ruhatár előteréből érkezünk, mert átmeneti zónák övezik a hangversenytermet. Fülkék, belsőre nyíló ablakmélyedések, ferde, széles lépcsős, elszórtan ülőkékkel bútorozott terek (musharab) során át jutunk az előadóterembe. Oda többmázsás vasbeton ajtókon léphetünk be, ám a terem anyagával egyező borítás és a lágy záródás miatt semmiféle súlyosságot nem érzékelünk, amikor a hatalmas terem feltárul előttünk. Belméretei – hogy a hajóhasonlatnál maradjak – egy luxus-óceánjáróét idézik, de itt nem a pompakedvelők ízlésvilága uralkodik, hanem a különféle zenék igénye szerint kialakított akusztikus elemek a dominánsak.

A *Russell Johnson* tervezte akusztikai megoldások 21. századiak. Az átadás után is hosszú hónapokig készülő számítógépprogramokkal olyan csúcstechnika működtethető, amilyet az éppen felhangzó mű jellege és a zenekar összetétele megkíván.

A legalapvetőbb kívánalom a tökéletes csend biztosítása volt, minden külső rezgés és zaj kiszűrése. Két méter vastag vasbeton alaplemez, 300 acélrugó, Ausztráliából importált gumi tömítőanyag került az épület egészétől tökéletesen izolált koncertterem alá, légrés, szigetelőanyagok szendvicsszerkezete a többrétegű körítő falak köré, s csak ezután kezdődhetett a belsőépítészeti elemek kialakítása. Körben zengőkamrák. Az igényeknek megfelelően változtatható a pódium, s a fölötte lévő óriási hangvető blokk több kisebb részletben is. Ez a szerkezet hordozza a színpad

The Palace of Arts in Budapest

The Palace of Arts in the Millennium City Centre on the Pest side of the Danube, adjacent to the new National Theatre, a world-class cultural centre designed by main architect Gábor Zoboki and his firm, Zoboki, Demeter and Partners, collaborating among others with Russell Johnson's New-York-based ARTEC Consultant Inc. and inner architects Béla Rex Kis, László Gergely and László Zobor, opened in May 2005, is a major architectural accomplishment of Hungary in the European Union. The huge building block, the product of a pioneering public-private ownership, includes three institutions: the National Concert Hall, the Festival Theatre and the Ludwig Museum of contemporary arts.

The greatest part of the block, the cathedral-like 1900-seat concert hall dominated by a huge pipe organ, its excellent acoustics provided by reverberation chambers decorated with reliefs by György Jovánovics, is located in the heart of the building. Its huge stage and modern electronic technologies enable the 450-seat Festival Theatre to host monumental dance productions. Thanks to its favourable location overlooking the Danube, the Ludwig Museum is becoming a favourite attraction in Budapest. The three cultural institutions are connected by a monumental glass central area, a unique architectural space.

Elegant structures and materials, brilliant static solutions, artistic culptural and glass works, and inner architecture assign the palace, o be surrounded by hotels and a new congress building, to become the entre of a modern 21st-century town district.

Fotó: Pólya Zoltán

Zoboki Gábor (vezető tervező): Művészetek Palotája, Ludwig Múzeum kávézója, Budapest. Belsőépítész: Zobor László és Gergely László / Gábor Zoboki (main architect): Café of the Ludwig Museum, Palace of Arts, Budapest. Interior design by László Zobor and László Gergely [2005]

hangfelvételi, világítási kellékeit, a mikrofonokat, és videovetítőt, valamint vetítővásznat és háttérfüggönyt is felszereltek rá. Az utóbbiak legördülésekor eltűnik az impozáns orgona, a katedrálisbelsőt sugalló látvány, könnyűzenei koncertek alkalmával viszont a hátsó széksorok középső traktusának helyére vezérlőstúdió kerül. Valószínűleg ez a többfunkciós használat magyarázza az ülőbútorok halványzöld kárpitbetétjének és a juharfa burkolat világos színezését, amihez élénk tónusú kék és vörös gipszplasztikák is csatlakoznak a színpad környékén. Máshol a barnás, sárgás pasztellárnyalatokat használja *Jovánovics György*, aki leginkább a harmadik szinten lévő, már alig látható, minimális plaszticitású, sötétbe burkolózó domborműveit érzi oeuvre-jére jellemzőnek.

Legnehezebb dolga a Fesztiválszínház faburkolatát jegyző *Ambrus Sándor*nak volt, mert első terveit még a Hagyományok Háza részeként beköltöző Magyar Állami Népi Együttes igénye szerint kialakított térbe készítette. Ha nincs többszörös koncepcióváltás, akkor sem lehetett volna kézi faragással megmunkált felületekkel borítani a végül is befogadó színházzá alakított termet. A szobrászművész olyan variációt produkált, mely nem állt ellentétben a gépi kivitelezéssel, és még magán viseli alkotója szellemiségének nyomait. Itt nem az egyediség kérdőjeleződik meg, hanem az, hogy a sorozatgyártással készített chilei cseresznyefa burkolat karzatokat, oldalfalakat ellepő tömege mennyire nyomja meg az amúgy sem nagyméretű nézőteret. A hangzásnak biztosan jót tett ez a bőkezűen adagolt természetes alapanyagú akusztikus felület, a nyitható mennyezet fölötti zengőkamráról nem is beszélve, de a látvány, különösen a koncertterem monumentalitásában is derűs miliőjéhez képest kissé lehangoló. Világítással a pszichikai hatás nyilván korrigálható, a már említett kitűnő akusztikához elsőrangú színpad- és fénytechnika társul. Ez utóbbival va-

Fotó: Pólya Zoltán

Zoboki Gábor (vezető tervező): Művészetek Palotája, közösségi tér, Budapest. Belsőépítész: Zobor László és Gergely László / Gábor Zoboki (main architect): Community space. Palace of Arts, Budapest. Interior design by László Zobor and László Gergely [2005]

Fotó: Pólya Zoltán

Zoboki Gábor (vezető tervező): Művészetek Palotája, Fesztiválszínház, Budapest / Gábor Zoboki (main architect): Festival Theatre, Palace of Arts, Budapest [2005]

Fotó: Pólya Zoltán

Zoboki Gábor (vezető tervező): Művészetek Palotája, Ludwig Múzeum főlépcsőháza, Budapest. Belsőépítész: Zobor László és Gergely László / Gábor Zoboki (main architect): Main stairhall of the Ludwig Museum, Palace of Arts, Budapest. Interior design by László Zobor and László Gergely [2005]

lószínűleg segíteni lehet az épület e szegmensében meglepő módon ötletszegénynek bizonyult belsőépítészeten.

Mivel a projekt eredetileg a Modern Művészetek Múzeumáról szólt, kíváncsian vártam, hogy a végül is ideköltöző s az épületnek csak a Duna felőli harmadát elfoglaló Ludwig-gyűjtemény miként szervesül ebbe, a zömében előadóművészeteknek, konferenciáknak, rendezvényeknek otthont adó együttesbe. Nos, az építész, merthogy a forgalomszervezés, üzemeltetés megtervezése is az ő dolga, jól oldotta meg ezt a feladatát, de Zobokiék, mint belsőépítészek, megálltak a múzeumbejáratnál. A továbbtervezést a Gergely László, Zobor László alkotta Stúdió-G vette kézbe. Mivel a megrendelő „fehérdoboz-" (whitebox) szisztémához ragaszkodott, a kiállítandó művekkel amúgy is veszélyes dolog konkurálni, Gergely és Zobor visszafogott, neutrális belsőt alkottak. Ahogy a hangversenyteremnél az akusztika, itt a fénnyel való játék a domináns. Homogén általános világítást terveztek, az álmennyezet világító sávjait és a térbe lógó hatalmas hengerlámpákat egyaránt csillogásmentes, szórt fényt áteresztő fóliával vonták be, a spotokat síneken mozgatva flexibilissé tették, a legfelső szintre pedig becsalták a természetes fényt is. A falak törtfehérek, a kétkarú íves lépcsőház kövei is világosak, a kiállítóterek járófelületeit kifehérített bambuszpadló borítja. Ennél alázatosabban és rafináltabb egyszerűséggel nehéz lett volna egy olyan bemutatóhelyet létrehozni, melynek tematikája egyrészt az utolsó pillanatokban dőlt el, másrészt nemcsak állandó anyagot mutat be. Hazai előképek sem voltak, ami viszont a világ hasonló létesítményeiben bevált, azt elsősorban *Bálint Péter*, az Arcadom Rt. vezérigazgatójának bizalmából, pártolásával megvalósíthatták. S ez nemcsak a múzeumi funkciót közvetlenül kiszolgáló restaurátorműhelyekre, raktárakra vonatkozik, de kialakíthattak egy kis könyvtárat, lépcsős padozatú auditóriumot, gyermekfoglalkoztatót és vendéglátóteret, könyv- és ajándéktárgyüzletet, csoportoknak közös ruhatárat is, pelenkázót, mozgáskorlátozottaknak WC-blokkot. Külön-külön kis dolgok ezek, de nélkülözhetetlenek.

Az épületegyüttes ez évben már hatalmas programnak ad otthont. Az építészek és a belsőépítészek, képzőművészek és iparművészek pedig tapasztalataikat tovább érlelhetik, várva új kihívásokat és megmérettetéseket.

GYÜRKI ANDRÁS
belsőépítész

A fotókat a Művészetek Palotája Kft. bocsátotta rendelkezésünkre.

Bronzba zárt imák

Fémikonok – a festett fatábla és a zománcos domborművek kapcsolata

Fotó: Dienes Judit

Kereszt / Cross
18. század első fele, rézötvözet, öntvény, zománc (Iparművészeti Múzeum, Budapest) / first half of 18th c., copper-alloy, mould, enamel (Museum of Applied Arts, Budapest)
[34x16,5 cm]

A budapesti Iparművészeti Múzeum 2005 nyarán a világ legnagyobb fémikon-kiállítását rendezte meg. A moszkvai Rubljov Múzeumból négyszáz műremeket láthattunk, hazai közgyűjteményekből pedig mintegy százat.

Hogy e sajátos műremekek művészeti és egyben vallásos vonatkozásait megértsük, az orosz történelem távoli és kevéssé ismert területére kell elkalandoznunk. Ez pedig az ószertartásúak világa.

Az ószertartásúak, más néven raszkolnyikok (vagyis szakadárok) vagy óhitűek a 17. század közepén elszakadtak a pravoszlávoktól – egyszerűen szólva azért –, mert ők még inkább ragaszkodtak a hagyományokhoz. Legjelentősebb vezetőjük a híres aszkéta *Avvakum* protopópa volt, akinek magyarul is megjelent *Önéletírásá*ban gyakran olvashatunk e bronz- vagy rézikonokról. Ezeket az ikonokat az óhitűek igen nagy tiszteletben tartották, hiszen öntvények lévén biztos, hogy pontosan követték a korábbi hagyományos ábrázolásokat. E kis öntvényeket a hívők mindenhova magukkal vitték. Zarándokútjaik alkalmával, ha megpihentek, kis házi oltárként fölállították, és előtte elmélkedtek, imádkoztak. *„Ezek kisméretű szent tárgyak voltak* – írta még annak idején *F. I. Buszlajev –, igen alkalmasak a szállításra, tartó-*

Szent Borisz és Szent Gleb / Saints Boris and Gleb
19. század, rézötvözet, öntvény, zománc (Iparművészeti Múzeum, Budapest) / 19th c., copper-alloy, mould, enamel (Museum of Applied Arts, Budapest)
[13,5x9,1 cm]

→

Ünnepek tetraptichon – 12 ünnep- és 4 Istenszülő-ikon / Feasts. Tetraptych— 12 icons of the feasts and 4 icons of the Mother of God
18. század, rézötvözet, öntvény, zománc (Iparművészeti Múzeum, Budapest) / 18th c., copper-alloy, mould, enamel (Museum of Applied Arts, Budapest)
[22x42 cm]

ÉPÍTÉSZEK / ARCHITECTS

Zoboki, Demeter és Társaik Építésziroda

Új Ludwig Múzeum

Művészetek Palotája – LUMÚ

„Minden Egész eltörött,
Minden láng csak részekben lobban,
Minden szerelem darabokban,
Minden egész eltörött."

Ady Endre: Kocsi-út az éjszakába

FOTÓK • PICTURES • PETŐ ZSUZSA

„Az építészet nem épület, hanem kulturális esemény" – mondta Hans Hollein a bécsi Albertina Múzeum új bejáratának kialakítása kapcsán, tavaly Budapesten. A dél-pesti Millenniumi Városközpontban átadott Művészetek Palotájának kapcsán ezt a megállapítást érdemes kissé ízlelgetnünk. Lehet-e , hogy egy építészeti alkotás elsősorban kulturális esemény, s csak másodsorban épület?

A jelenségről

Induljon ez az írás a személyes élmény felől... Ha múzeumról vagy kulturális palotáról van szó, bennem mindig ugyanaz a kép, egy hatalmas gránit kubus és egy rajta álló ébenfekete ló látványa jön elő. A nemes állat aranyló fejét kissé felemeli, jelenléte időtlenséget sugároz, magabiztosan néz az előtte lévő városra, amely ezáltal is azt deklarálja, hogy Európa egyik fővárosa kíván lenni. S hogy a szobor ősi kultúrák megidézése lenne, avagy pegazusként, a múzsák hátasaként repült-e fel a „neki épített" kő piedesztálra, az most lényegtelen, az interpretáció kinek-kinek magánügye. Az azonban már tény, hogy Mimmo Paladino szobra és a még Alvar Aaltonál is tanult Adrien Fainsilber épülete így, ebben a szimbiózisban kétséget kizáróan múzeumi épületként azonosítja a Strasbourgban látottakat. És ez a legfontosabb. A világszerte megépülő kísérleti csodákban és a csendesebben megfogalmazott építészeti kijelentésekben (mondjuk egy Pompidou Központban, O'Gehry bilbaói fémkolosszusában, Liebeskind berlini Zsidó Múzeumában, Nouvel luzerni Kulturális és Kongresszusi Központjában, a Tate Modern vagy Zumptor Bregnez-i épületében) ugyanis talán csak az a közös, hogy mindegyik magán tudja hordozni a kultúra magasztos üzenetét. Ez nem kis teljesítmény a mai, plurális értékrendű, uralkodó stílus vagy követendő művészeti kánon nélküli világunkban. S, hogy a siker minek köszönhető? A jelentés kialakulásának metódusa összetett dolog: az építészeti struktúrák vagy tervezői szándékok ismertetésénél sokkal nehezebben azonosítható folyamat, amely pl. a szociokulturális közeg nélkül nem is megtehető. Mégsem megkerülhető a szemantikai vagy (hogy a mai korhoz jobban közelítsünk), a kommunikációs modelleken alapuló értékelés, mert a kultúrpalota lényege éppen fogadtatásában, tehát épület és társadalom, épület és kultúra összefüggéseiben tetten érhető. „Minden épület behív asszociációkat a befogadóban, akár akarta, akár nem alkotója" –hangsúlyozta Nikolaus Pevsner egyik írásában. Még a funkcionalista építészet is hordoz üzenetet, folytathatjuk a gondolatmenetet, hiszen az épület, ha mást nem, közvetíti a tiszta logika, és a rend értékét. A Művészetek Palotája ráadásul igen beszédes épület, s hogy mit is akar mondani, arról gondolkodni érdemes. Most anélkül, hogy

jel-jelentés és kód-üzenet közötti különbözőségekre külön kitérnék, csak annyit rögzítenék, hogy a majdan a befogadóban megszülető jelentés egy ilyen presztízsépítkezésnél különösen felértékelődik: hiszen az épület alapvető funkciója nem más, mint maga a közönségsiker. Részben rögtön azért, mert a látogatók távolmaradása fölöslegessé tenné a beruházást. Aztán meg a világban gombamód szaporodó kultiplexek láttán az is felmerül az emberben, hogy az ilyen épület elsősorban nem is ház, hanem jól működő kommunikációs eszköz, kulturális attrakció. Olyannyira hozzátartozik fogyasztói társadalmunkhoz, hogy az efféle beruházásra már-már nem is úgy illik tekinteni, mint pénzügyi kiadásra, hanem sokkal inkább, mint befektetésre, amely idővel bizonyosan megtérül egy ország vagy város imázsának dimenziójában. Lyon, Basel, Berlin, London vagy az egészen közeli Graz és Bécs tudatosan alkalmazza ezt a tényt városmarketingjében: a kulturális központok megnyitásával nagyvonalúan, határozottan, pontosan kiszámított terv alapján halad kitűzött célja felé.

Nálunk az összefüggések még nem ilyen tiszták, a helyzet, ahogyan az lenni szokott, zavarosan összetett. Számtalan zökkenő után –a kulturális program bizonytalanságai, a koncepciót is érintő építészeti áttervezések, és az igen változó pénzügyi viszonyok ellenére– idén januárban végre átadásra került a Művészetek Palotája, egy olyan intézmény, amelyben a világ legizgalmasabb koncertjei és fontos kortárs képzőművészeti kiállításai méltó helyen, méltó módon kerülhetnek bemutatásra. Ez az örömteli tény azonban nem jelenti azt, hogy ne maradnának kérdőjelek az emberben.

Az épületről

A Zoboki, Demeter és Társaik Építésziroda makettjeit nézegetve először is sajnálja az ember, hogy nem az építészeti terv, hanem az épület a kritika tárgya, mert a megvalósulás sokszereplős folyamatában sajnos nem letisztult, hanem éppen ellenkezőleg, bonyolulttá, kevésbé artikulálttá vált az indító gondolat. Egy jellemző forma vagy markáns építészeti szándék érzékelése helyett az ember elveszik a karakterjegyek észlelésében, az utalásokban, áthallásokban, az ízlelgetésben és értékelésben. Akár honnan is nézzük, sajnos nem érvényesül olyan erős alkotói szándék, amely emblematikussá tenné ezt a palotát. Az persze tisztán olvasható, hogy a tervezők nem az o'Gehry-k unikális építészeti csodáinak paradigmáját, hanem egy sokkal empatikusabb, európaibb modellt követtek. Zobokiék talán túlságosan is alkalmazkodtak: idomultak amúgy szerencsétlen adottságokhoz; mély megértéssel figyeltek társalkotókra és az állandóan változó programfelelősökre, illetve gondoltak a majdani befogadó ízlésvilágára. A végeredményben mindez egyfajta sokféleségként jelentkezik; bár látszik, hogy nagy műveltségű, tehetséges építész tervezte, összességében egy aránytalan kompozíciójú épület valósult meg, amelyben most nincsenek a helyén a hangsúlyok. Ennek ellenére az épület (a híd felőli homlokzatot leszámítva) valahogy mégiscsak kultúrpalotaként definiálja önmagát, átjön az épületbe zárt funkció üzenete. És ez a beépített megfejtési kulcsoknak nagyban köszönhető. Legdirektebb utalásként említődjön az az oszlopsor, amely az épület északi homlokzatán, kül- és beltérben egyaránt végigfut. A klasszicista palota portikusza mind a mai napig jelentéshordozó elem, élő toposz, a kultúrpalotához tartozó, kötelező elem (az Erzsébet téri Nemzeti Színház pályázatban is több helyen megjelent). Szintén az építészeti üzenet része, hogy a Művészetek Palotájának hármas funkciója alakítja az épület formai megjelenését. Zobokiék ezt olyan fontos közlendőnek érezhették, hogy a szerkesztés hármas logikáját megsokszorozták. A funkciók három különálló dobozként való jelölésén kívül három sáv is megjelenik az épületben. A híd felőli, falként végighúzódó kőépület a közönségtől elzárt zóna, ahol az irodák és öltözők kaptak helyet. Az épület középső magja maga a produkció helyszíne, közönség és művészet találkozása, a tér felőli, üveggel határolt sáv pedig a teljesen publikus terület. A hármas tagolást végül az épület vertikális szerkesztésében ismét csak megtalálhatjuk, ezt az éjszakai

MŰVÉSZETEK PALOTÁJA – NEMZETI HANGVERSENYTEREM

GENERÁLTERVEZŐ, ÉPÍTÉSZET ÉS BELSŐÉPÍTÉSZET / GENERAL DESIGN, ARCHITECTURE, INTERIOR DESIGN
ZOBOKI, DEMETER ÉS TÁRSAIK ÉPÍTÉSZIRODA KFT.

VEZETŐ ÉPÍTÉSZ ÉS BELSŐÉPÍTÉSZ, FELELŐS TERVEZŐ / LEADING ARCHITECT
ZOBOKI GÁBOR, VEZETŐ TERVEZŐ

KOORDINÁLÓ ÉPÍTÉSZ / CO-ORDINATING ARCHITECT
TURI ZOLTÁN, VEZETŐ TERVEZŐ

VEZETŐ ÉPÍTÉSZ, BELSŐÉPÍTÉSZ TERVEZŐ / LEADING ARCHITECTS, INTERIOR DESIGNERS
ERŐSS JÁNOS, VEZETŐ ÉPÍTÉSZ

ÉPÍTÉSZ-BELSŐÉPÍTÉSZ TERVEZŐK / INTERIOR DESIGNERS
DEMETER NÓRA, SIMON MÓNI, SZATMÁRI GÁBOR, VALKAI CSABA, V. SZABÓ GYULA

ÉPÍTÉSZ, BELSŐÉPÍTÉSZ MUNKATÁRSAK / FELLOW INTERIOR DESIGNERS
BENKE RÓBERT, DOBOS ANDRÁS, DOBOS BOTOND, FEKETE FERENC, ORSZÁGH ISTVÁN, TORDA MOLNÁR TAMÁS, VARSÁNYI GYULA

KÖZÖNSÉGFORGALMI ÉS ÜZEMI TERÜLETEK / PUBLIC-CIRCULATION AND WORKING AREAS
REX-KISS BÉLA, SZŰTS ZSUZSA, TÓTH RÓBERT, VÖRÖS FERENC ATTILA – TECHNOART KFT.

A NEMZETI KONCERTTEREM GIPSZ FALBURKOLATA / PANELLING
JOVÁNOVICS GYÖGY SZOBRÁSZMŰVÉSZ

TARTÓSZERKEZETI TERVEZŐK / STRUCTURAL DESIGN
GONDA FERENC, KÁKONYI SÁNDOR – D KETTŐ STATIKUS IRODA

ÉPÜLETGÉPÉSZETI TERVEZŐK / PLUMBING
KOVÁCS HUBA, VIRÁG ZOLTÁN – DUO PLAN KFT.

ÉPÜLETVILLAMOSSÁG ÉS ALAP GYENGEÁRAMÚ RENDSZEREK TERVEZŐI / ELECTRICAL PLANNING
VILLÁNYI LÁSZLÓ, BOGÁR PÉTERNÉ, NÉMETI FERENC – VILLES KFT

A NEMZETI KONCERTTEREM AKUSZTIKAI ÉS ZAJVÉDELMI SZAKÉRTŐI / ACOUSTICAL ADEPTS AND NOISE-PREVENTION
RUSSELL JOHNSON, FEDERICO CRUZ BARNEY – ARTEC CONSULTANTS INC., NEW YORK

A NEMZETI KONCERTTEREM SZÍNHÁZTECHNOLÓGIAI ÉS PRODUKCIÓS VILÁGÍTÁSI TERVEZŐI / STAGE-TECHNOLOGY, LIGHTING
CHRISTOPHER S. DARLAND, DR. JOEL E. RUBIN – ARTEC CONSULTANTS INC., NEW YORK; VAJDA FERENC, ARTEC CONSULTANTS INC, BUDAPEST

ORGONA SZAKÉRTŐK / ORGAN ADEPTS
BARÓTI ISTVÁN ÉS FASSANG LÁSZLÓ ORGONAMŰVÉSZEK

AKADÁLYMENTESÍTÉSI SZAKÉRTŐ / EXPERT OF UNHINDERED
NAGY BENDEGÚZ – ESÉLY XXI. KHT.

világítás is artikulálja. A kulturális tartalomhoz közeledve, a belső mag felé haladva egyre magasabbá válik a palota. Tehát az üvegburokból kiemelkednek a termeket védő kőtömbök, ezekből pedig a bennük rugókon álló „elrezgetett termek" lágy ívű tetőidomai. Az építészeti maketten a hármas szerkesztés még tisztán, szépen olvasható, azonban a megépült házon a különböző szerkezetek és a tetőre kikerülő zsinórpadlások dobozai miatt erős építészeti kijelentésként sajnos már nem érzékelhető. Hiába az eltökélt szándék a gépészet házon belüli elrejtésére, ha az egyéb formai elemek sokfélesége amúgy sem engedi dominálni a koncepciót. S ha már itt tartunk, a híd felőli, városi jelleget mutató kőhomlokzat egyik kevéssé értelmezhető eleme, egy, a gépészetet láttató üvegsáv is a hármas szerkesztéshez való ragaszkodásból következik. A (megint csak három traktusú) kőfal felső harmadában a különböző méretű üvegsávokkal való játék hozta ugyanis, hogy az épület olyan ponton is transzparenssé válik, ahol annak igazából semmi értelme. A formai sokféleség összefogására ugyanakkor volt építészeti akarat, hiszen az épület külső burka mindenhol egy rianás-szerűen felszakadozó, háromféle travertinből (három mélységből bányászott süttői mészkőből) komponált burkolat. Ez a felületképzés bár érdekes, azonban önmagában még nem elegendő rendező erő, az épület kiegyensúlyozott formai szerkesztését nem pótolhatja. Komoly, az épület belső lényegéből táplálkozó tartalmak hiányában így a kőhéj sikeres marketingfogás csupán, olyan ruha, amely bár odavonzza a tekintetet, nem árul el semmit viselőjéről.

A belső terekről

Az épület külső megjelenésén a sokféleség, a komplex szerkesztés olvasható a legerősebben, és ez a belső térben sincsen másképpen. A külső homlokzati anyagnál emlegetett komponáltság és réselés például belül is konzekvens módon jelenik meg a járófelületeken, kő- és faburkolatokban, így a központi csarnok látványelemének számító íves forma vagy a több emelet magas oszlopok kidolgozásában. Olyannyira jelenlét ez az összetettség, hogy az ember végül belátja, nemcsak következmény, hanem építészeti közlés is egyben, talán éppen a plurális értékek deklarálása. Mindez belül sokkal elfogadhatóbb, mert az a pozitív energia, amely kulturálttá és barátságossá alakítja az összképet, éppen a színek, ízek, stílusok, hangulatok, ötletek, elképzelések és történetek kavalkádjából árad. Ez a világ olyan, mint egy jól működő tematikus park: a különböző helyszíneken különböző csodákkal kápráztat, amúgy barokkosan megannyi illúzióval kecsegtet. Stilizált erdő, hajó, cselló, kotta, csillagos ég, kert, sziklafal, óriás lampionok, hogy a motívumokat említsem; üveg, kő, fém, fa, textil, bőr, hogy az anyagokat – ingerek ezrei hatnak egyszerre; tapintásra, nézésre, ábrándozásra ingerlik a befogadót, miközben egyik térrészből a másik fele halad. A közösségi zóna igen nagy, a három fő funkció egy központi üvegcsarnokból (és főbejáratból is) megközelíthető. Ez az adottság nagy előny, amely mondjuk egy közösen szervezett fesztivál kialakítására is kiválóan alkalmassá teszi a Művészetek Palotáját. A csarnok másik hozadéka, hogy együttes méreteivel, így belmagasságával – amelynek megélését elősegítik a különböző szintek és lépcsők, illetve a magasságot hangsúlyozó oszlopok– a bejárati tér megteremti a kultúrpalotának kijáró térérzet presztízsét, biztosítja a valahova való megérkezés élményét.

Érdekes megfigyelni, hogy amíg az épület belső szerkesztése tulajdonképpen egészen tradicionális, az összhatás mégis újszerű: ez a maiság a terek hangulatát meghatározó anyagoknak és színeknek köszönhető. A zenehallgatás óarany-vörösbársony belsőépítészeti közhelyeit pl. Zobokiék egy nagy lendülettel leporolták, helyette taktilis élményt nyújtó faanyagokkal, selymekkel, vásznakkal, bársonyos hatású textíliákkal felvállaltan az érzelmeken keresztül hatnak a közönségre. Legszebb, legfelemelőbb ebből a szempontból a koncertterem zengőkamráinak Jovánovics György által készített térplasztikái, amelyek a reneszánsz színvilágát idézik. Összességében a historikus koncerttermek implikált viselkedéskultúrájával szemben sokkal spontánabb, őszintébb, elsőként nem az intellektushoz, hanem a nyitott, előítélet nélküli érzékeléshez közelítő zeneinterpretációt sugall a hatalmas terem. A 452 fő befogadására alkalmas Fesztiválszínház esetében a hangulatkeltés meghatározó eleme a faburkolat, amelynek előképe nagyon is felvállaltan egy téli erdő látványa. Az akusztikai funkciót is betöltő tömör diófa fal- és mellvédburkolatok Ambrus Zoltán szobrászművész alkotásai. Az erdő motívum persze sokkal inkább lett volna jelentés, ha a Hagyományok Háza költözik a falak közé, de Fesztiválszínházként is hangulatosan működik.

A zenei és színházi élményre kitalált, érzelmekkel és speciális hatásokkal kialakított terek után meglepő átmenni a Művészetek Palotájának Duna felőli oldalára, a Ludwig Múzeum tereibe. Már a pénztá-

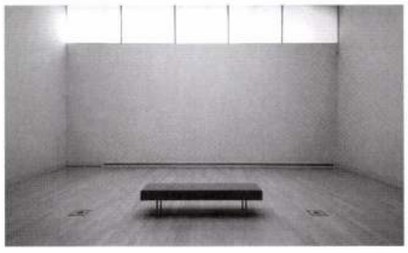

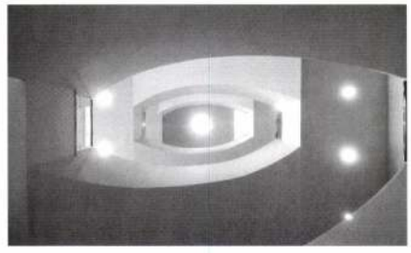

rakhoz közelítve burkolatváltás jelzi, hogy egy egészen más szemlélet érvényesül itt. Eltűnnek a színek, a míves burkolatok, az ötletek és gesztusok, lehiggad a látvány, egyszerűsödik: egyik lépésről a másikra 180 fokos fordulatot vesz a koncepció. A háromszintes kiállítótér egyértelműen azt a white-box elvet követi, amely a hatvanas évek óta domináns a múzeumi térképzésben. A Ludwig Múzeum belső világa tehát egy pillanatig sem konkurál a falakra kerülő tartalommal. Zobokiék nem törekedtek arra, hogy az építészet maga is önálló műalkotásként pózoljon (mint például a bilbaói Guggenheim múzeum esetében) és olyan többletjelentést sem hordoznak a falak, mint Liebeskiend berlini Zsidó Múzeumában. A bevont múzeum-technológusokkal, Dieter Bognerral (osztrák-magyar CCC Bogner) és az angol Lord Consulting irodával közösen kialakított tervezés lényege egészen világos: mozgatható falakkal, az álmennyezetben elhelyezett, egyenletes, változtatható színhőmérsékletű szórt fényt és ettől különállóan drámai világítást is biztosító technikával azt kívánták biztosítani, hogy a figyelem középpontjába tényleg maga a kiállított mű kerülhessen. S lévén kortárs gyűjtemény került ide, a használhatóság alapvető feltétele, hogy egészen különböző viszonyok is előállíthatók legyenek. Video-installáció, fotósorozat, olajfestmény vagy építészeti makett ugyanis egészen más közegben tudja kihozni magából a legtöbbet. Mivel a mai szemléletű kiállításrendezés nagyon is tudatában van annak, hogy a bemutatás módja egyben interpretáció, a terek kialakításával és a bejárási útvonal sugalmazásával (vagy éppen ellenkezőleg a tetszőlegesség biztosításával) fontos hatást lehet elérni, ezért számos lehetőségre fel van készítve a múzeum. Az effektek beépítése mellett a gyűjteményt bemutató második és harmadik szinteken a különböző téri helyzetek is a differenciált láttatást szolgálják. Itt-ott dupla belmagasságúvá váló terek, hidak, felülvilágítók, alattuk lévő folyosók, teljesen sötét és zárt, majd abból nyílóan világos és nyitott termek a fehér doboz kritériumrendszerén belül maradva is izgalmasakká válnak. Sőt, a kötöttségek közepette mintha tisztábban és arányosabban formálódnának a terek.

Jelentésekről

Felvezető soraimhoz visszakanyarodva, az értékelésnél az építészeti minőségen túl az épület közmegítélése, tehát a kreáció mellett a recepció mechanizmusa is érdekes szempont lehet. Tény, hogy az épületben lévő kulturális intézmények és a közlekedő zóna a befogadó szempontjából kiválóan működnek. Sőt, azok a megoldások, amelyek az építészeti nyelv felől közelítve felszínesnek mondhatók, kommunikációs szempontból még lehetnek hatásosak. A belső, köztes terek műtájként való megjelenése, a homlokzatot burkoló kő és a megvilágítás például tetszetős és hatásos eszköz akkor is, ha mindez sajnos híján van mindennemű mély és hiteles jelentésnek. A Művészetek Palotájának építészete számos gesztust tesz a közönségsiker érdekében, ez egy 32 milliárdos, kulturális funkciót betöltő beruházás esetében persze érthető is lenne, de az építészeti elemek megítélésének szintjén itt sokszor konfliktushoz vezet. Zoboki Gábor és tervezőtársai hatalmas energiákkal és lendülettel foglalkozhattak a feladattal, de a sűrű jelentések és egy letisztult, egységes építészeti kifejezésmód helyett végül sokféle nyelven szólal meg az épület. A pontos építészeti üzenetek helyett rafinált összetettséggel, egyfelől az intellektuális befogadást megelőző szinten, az érzelmeken keresztül hatnak a terek, másrészt inkább a populáris kultúrára jellemző módon, közérthető utalásokból, mindenki által jól azonosítható képekből (csillag, fa, stb.) épül szerethető környezet. S mivel nincs olyan unikális jelentés, amelyre az egyszeri embernek feltétlenül rá kell találnia, s mert a narrációk alapvetően nem is az építészethez kötődnek, így a kortárs építészetet nem értő befogadó is sikerélményként élheti meg az épületet. A köznyelvi szinten való interpretálhatóság olyan sokféle (a kőhéj akár stilizált erdő, akár zenei kotta, a koncertterem íves fala hajó de hangszer, cselló is akár), hogy az épület, mint kulturális palota sokak fantáziájában alakulhat szabadon tovább. Felszabadult, gátlások nélküli, művelt és kultúrált, ugyanakkor összetett, arányt vesztett és illuzorikus ez a palota: a miénk. Úgy tűnik, itthon elfogadtatásra talál. Megszeretik. És ez a hazai építészet fejlődése szempontjából is fontos etap. Bár én magam üdvözlöm, hogy a Művészetek Palotája nem elefántcsonttorony, nem kizárólag egy építészeti elit számára készült alkotás, hanem éppen ellenkezőleg élő, multikulturális központ, azt azért sajnálom, hogy a nagy építészeti mű elmaradt, nem az épület, legfeljebb terei szereznek majd nemzetközi hírnevet.

Somogyi Krisztina

A cikk bővebb változatát honlapunkon (www.m-e-m.hu) olvashatják. Az épületről - a Nemzeti Hangversenyteremre koncentrálva - lapunk 2005/1-es száma is közölt cikket.

Ketten a gőzben

„Budapest fürdőváros" privatizációjáról

Az alábbi napi eseményekkel kapcsolatos szövegek között feszülő ellentmondás rávilágít arra, hogy – bár nemzeti kincsünk a gyógyvíz –, nincs tartós becsülete sem hivatalos, sem privát fejekben. Kirívó példa, nemrég – évekig tartó felháborodott vita után – mégis beüzemelték a sokáig bukásra álló „görög falut" Balatonfüreden. Éppen egy savanyú-víz forrás felett. Az egyik lap csodálkozásának úgy adott kifejezést, hogy feltette a logikusan hangzó költői kérdést: „mit szólnának a görögök, ha »magyar falu« épülne, például valahol Krétán vagy Santorinin?"

Hacsek: – Mit szólsz, a kabinos-szakszervezet elhitette a főnökökkel, hogy hajnali 7-kor nem jár senki úszni, és a strandok mostantól 9-kor vagy 10-kor fognak nyitni. Mi a „hétórásra" váltottunk éves bérletet – több mint százezerért. Ide se jövök többet, és nem adok borravalót!

Sajó: – Hogy lehetsz ilyen naiv? Hiszen nemrég Te mesélted, hogy a két új toronyházat úgy engedélyezték, hogy az új tiltó rendelet még nem, a régi, már nem volt érvényben egyetlen napig. Véletlenül... Itt is, többről lehet szó. Nem emlékszel, pár éve még 6-ra jártunk. Jövőre már csak 11-kor kezdünk? Végül kiderül – hisz' napközben dolgozunk –, hogy a pesti fürdőkbe nem jár senki, nem rentábilisak, túl kell adni rajtuk. Olcsón eladók. Aztán hajrá, fakivágás, és már épülhet a helyükre, például: lakópark. Itt vastagon a privatizációról lesz szó.

Hacsek: – Hogy mondhatsz ilyen hülyeséget? Hiszen most öltek bele milliárdokat a vízforgató-rendszerek beépítésébe! Ilyen gazdagok lennénk?

Sajó: – Két éve – emlékszel –, azt találták ki, hogy télen ne legyen sátor a medence fölött, akkor aztán mi a hidegben odébbállunk, jöhet az ingatlanüzlet. Az egyik jelképesen angol származású szomszéd, vevőként-befektetőként kerítéssel már le is zárta a strandpark egy részét. Az ük-ükapja talán a brit 17. században kezdte a „bekerítési mozgalomban". Nem vagyunk angyalok... Ha ide építkezik, és ügyes, az EU-előírásos vízforgatós medencéje már kész is van. Ha szerencsénk van, majd még vendégként járhatunk ide – óránként párezerért.

Hacsek: – Hogy képzeled? Ezt a város nem engedi! Budapest: „fürdőváros", nem csak a prospektusokban, de a valóságban is. Ezt biztosan attól a rémhírterjesztő Glavinától hallottad. Inkább a fővárosi fürdős erertét maga fog rá építkezni. Hitellel. Állami garanciával. A mi napozónkon még évtizedek óta félbemaradt szálloda is áll: csak megéri inkább azt befejezni.

Sajó: – Itt mélyebb összefüggésekben gondolkodnak arról, mi éri meg, mi nem. Ezt a Te naiv koponyád fel nem foghatja. Előbb a grundnégyzetméterek privatizációja jön, aztán a beépített légköbméterek szaporítása. Új szlogenek vannak, új a műsor, és „új műsorhoz: új férfi kell..."

Hacsek: – Ez ismerős, ezt értem. Elénekeljem?

Sajó: – Dehogy érted! Azt szeretném bevinni a fejecskédbe, hogy kétféle diskurzus van. Egy a bennfenteseknek és egy másik, nekünk. El se hinnéd, hogy Budapest csak volt fürdőváros. A fürdővárost a Tabán, a Margitsziget, a Rómaipart és gyógyvizei jelentették egykor, oda egyre csak tervezett szanatóriumokkal. És nemrég még az SZTK-jegyes betegekkel is. Ma szállót se a város, se az állam nem épít, még PPP-vel sem, de pl. nemzetközi légitársaságok igen.

Hacsek: – Értem, a fürdő-sóból repülő-só lesz.

Sajó: – Na végre! Kapiskálod már? Ma az új, EU-kötelező vízforgatókkal a nemzeti kincs, a kiváló budapesti gyógy-és ásványvíz: palackokba privatizálódik. Közben a Vízművek honlapja – és a saját tapasztalatom – szerint: a pesti ivóvíz kifogástalan. Csak egy hibája van: még nem olyan jó biznisz, mint a vezetékes-gáz. Mondják, ha szenzibilis vagy, orrcsipesszel, úszószemüvegben tempózz, mert a medencékben kevesebb a friss gyógy- és forrásvíz, és több a büdös, allergén, túlklórozott forgatott-víz. Nyilván, az előírásnak éppen megfelelő. De mert a nyugati víz-forgató drága, csak másodosztályúra telt. Nem Glavina mondta, hanem a rádió.

Hacsek: – Másodosztályban is lehet vízilabdázni. Nagymama mindig mondta, ne légy nagyravágyó: „lefelé nézz!", van harmadosztály is.

Sajó: – Nem erről van szó. Reménytelen, hogy egy kicsit a lényegre figyelj? Nem a szegény kabinos a Te ellenséged, ő csak azt szajkózza, amit a szájába adnak – szeretné megtartani a jó kis helyét, még ha rövidebb munkaidővel, kisebb jövedelemért is. Az újpestiek már értik, még tüntettek is. De tényleg, most ment zuhanyozni az a jól értesült öreg pólós – ő azt

MÉHES LÁSZLÓ: LANGYOS VÍZ I. 1970. (RÉSZLET) A KÉP A LÉTEZŐ SZOCIALIZMUS JELKÉPÉVÉ VÁLT. KÖNNYEN ELŐFORDULHAT, HOGY A FÜRDŐK MEGFOGYATKOZÁSÁVAL A FESTMÉNY JELENTÉSTARTALMA BIEDERMEIER ROMANTIKÁVÁ, NOSZTALGIKUS ETALONNÁ VÁLTOZIK.

hallotta, hogy a fővárosi potentátok mind kaptak a fürdős erertét-től, az összes uszodára érvényes családi bérletet, azzal most a Gellértbe járnak. Ha ez nem csak mese, akkor hiába lármázunk, mert nem egy csónakban ülünk! Érted?

Hacsek: A Gellértben csónakázni is lehet?

Sajó: – Ne őrjíts meg! Ez csak olyan mondás, mint a Te „másodosztályú vízilabdád". De nem csupán szó, hogy picit másodosztályú lesz a bérletünk – noha szerződést kötöttünk a fürdős erertét-vel. És a szerződés, ha nem is holtodiglan, de érvényesség szerint, 2005 végéig szent.

Hacsek: – Glavináné is örök hűséget esküdött, és most fűvel-fával csalja...

Sajó: – Mars ki!

Egy addig csendes vendég hangja (a gőzből, félre): – Az utolsó csukja be maga után az ajtót!

Zöld Hályog

Műemléki fürdők útján Európában
Nemzetközi konferencia,
Budapest, május 23-24.

A Magyar Egészségturizmus Marketing Egyesület és a Tudományos És Technológiai Alapítvány által a Széchenyi Gyógyfürdő Kultúrtermébe szervezett 14 előadásos programból:

Eőry Edit: A történelmi fürdők mint turisztikai attrakciók Magyarországon

Margherita Spinazzola (Olaszország): Hogyan támogatják az EU programok a kulturális örökségvédelmet?

Horváth Gábor: A budapesti műemlékfürdők rekonstrukciója

M. Zeki Karagülle (Törökország): A török fürdő és a spa kultúra

Inge Podbrecky (Ausztria): Az osztrák fürdőépítészet a 19. században

Nádasi Tamás: A magyar termálvízkincs hasznosítása

Guido Zucconi (Olaszország): A thermaetől a gyógyüdülőkig

ZOBOKI Gábor építész

Új magyar építészet.
Bp. Danubia Galéria, 1998 56.

éli oldalán az

attal s kétoldalt

n.

bástya, a város

t.

szép rokokó

ban. XVIII. sz.

Elmaradt jogs

Kisebbségi törvény: kormányállá

Elengedhetetlennek tartja a kisebbségi törvény módosítás hoz Kósáné Kovács Magda, az emberi jogi bizottság elnöke hogy a kormány megfogalmazza a módosítással kapcsolato álláspontját. A jogszabályváltozást a korábbi tervek szerin októberben nyújtotta volna be a kisebbségi bizottság a Parla mentnek.

Második alkalommal is felkérte a kormányt Kósáné Kovács Magda, hogy a kisebbségi törvény módosításának kidolgozása előtt tájékoztassa álláspontjáról a kabinet az emberi jogi bizottságot – tudtuk meg a szocialista képviselőasszonytól. Tájékoztatása szerint az Igazságügyi Minisztérium decemberben olyan tartalmú levelet juttatott el a bizottsághoz, amely újabb egyeztető tárgyalásokat javasol a testület és a 13 kisebbség országos önkormányzata között.

Mint arról korábban beszámoltunk a kisebbségek képviselői nem támogatják a jogszabálymódosítást. Azonban nem elsősorban a kisebbségi törvény, mint inkább az ezzel együtt elkészült választójogi törvény módosítása ellen tiltakoznak. Lásztity Péró, az Országos Szerb Önkormányzat elnöke korábban arról tájékoztatta lapunkat, a választási rendszer tervezett megváltoztatását ellenzik, noha a kisebbségi törvény módosításának jelenlegi formája ellen is vannak kifogásaik. Utóbbit számos ponton átdolgoznák, de nem utasítják el alapjaiban az érintettek.

Kósáné szerint a két jogszabálymódosítás elválasztható egymástól, a kisebbségekkel való újabb egyeztetési

Alelnök lett Kalt

A kisebbségi biztos a tavalyi év siekreir

Decemberben az Európa Tanács a kisebbségi jogok érvényesülését monitorozó és a rasszizmus elleni fellépését koordináló legfontosabb fóruma, a Rasszizmus és Intolerancia Ellen Bizottság – az ombudsmani hivatal munkájának is egyfajta elismeréseként – alelnökévé választotta Kaltenbach Jenő kisebbségi

NÉPSZABADSÁG
2001. január 4., csütörtök

Zoboki Gábor nyerte az ötletpályázatot

Jövőre nyílna az új kortársmúzeum

A millenniumi városközpontban, közvetlenül a Nemzeti Színház mellett megvalósuló épületegyüttes részletes építészeti koncepciójának kidolgozására a beruházó Zoboki Gábort és építészirodáját kérte fel – tájékoztatta lapunkat Sokorai István, a Duna Sétány Székház Kft. ügyvezető igazgatója. Az épületegyüttesben helyet kap többek között a modern művészeti múzeum és a hagyományok háza, a beruházó 2002 év végére tervezi a kulturális intézmények megnyitását.

Balogh Gyula

A Duna Sétány Székház Kft. tavaly október elején hét építészt, illetve építészeti irodát kért fel, hogy vegyen részt a Nemzeti Színház mellé elképzelt épületegyüttes kialakítására vonatkozó ötletpályázaton. A felkért pályázók: Reimholz Péter (W6 Stúdió), Skardelli György (Középület-tervező Rt.), Szász László (Stúdió 100 Kft.), Szűcs Balázs (Durisol Stúdió), Vadász György (Vadász és Társa Építőművész Kft.), Varga Levente (Atlant+ Turányi és Simon Kft.), Zoboki Gábor (Zoboki, Demeter és Társaik Építésziroda) volt. A pályázat elbírálását követően november közepén Zoboki Gábort és Skardelli Györgyöt kérték fel terveik továbbfejlesztésére. Majd tavaly decemberben a beruházó Zoboki, Demeter és Társaik Építészirodával kötött tervezési szerződést. Sokorai István kérdésünkre elmondta: a százezer négyzetméter alapterületű épületegyüttesben az elképzelések szerint helyet kapna szálloda, irodák és parkolóház, a modern művészeti múzeum és a hagyományok háza. A beruházó Zoboki Gábor irodáját a komplexum részletes építészeti koncepciójának kidolgozásával bízta meg, s ha az együttműködés sikeresnek bizonyul, akkor várhatóan idén tavasszal kérik fel az épületegyüttes teljes tervezésére és a kiviteli tervek elkészítésére. Zoboki Gábor közölte, hogy tudomása szerint a felkért pályázók közül ő és társai a legfiatalabbak, de értek már el komoly sikereket, például megnyerték a budapesti városháza és a Károly körút fejlesztési ötletpályázatát.

Sokorai elmondta, hogy a Nemzeti Színház melletti épületegyüttes megvalósítása eléri a 25-30 milliárd forintot. A kulturális minisztérium várhatóan néhány héten belül készíti el a modern művészeti múzeum szakmai koncepcióját. Mint ismert, a Trigránit Rt., illetve a Duna Sétány Székház Kft. tavaly novemberben írt alá szándéknyilatkozatot a kulturális tárcával az új múzeum és a hagyományok háza megépítéséről, a konstrukció szerint a két épületrészt az NKÖM a Trigránit Rt.-től 2,5 milliárd forintért vásárolja meg tíz év alatt. Sokorai István szerint várhatóan idén tavasszal sor kerülhet az NKÖM-mel a végleges szerződés aláírására.

ZOBOKI GÁBOR

N.K.J.: HELYET KERES...

NÉPSZABADSÁG 2001 jan. 26, 9

t

ieg

k figyelmüket, hogy intézetünk dec.23 és jan.2-
adságukat vegyék ki. Egyúttal szeretnénk mindenkit
elentés elkészítésére.

zségben, sikerekben gazdag új esztendőt kívánunk.

aki Gábor
h.

Szegő György

Nemzeti Hangversenyterem

Millenniumi Városközpont – Kulturális Tömb

Az utóbbi 4-5 évben a pesti déli Duna-part is felértékelődött. Ennek egyik oka az ide tervezett EXPO területét előkészítő munka. Az egykor ide összpontosuló malomipar és iparvasút alacsony értékű épületállományának és sínjeinek bontásával, a Lágymányosi-híd átadásával, illetve a külső körút kereskedelmi felfedezésével vált a terület kitüntetett hellyé. A két híd közti városrész, hasonló helyiértékű-helyzetű, mint a 20-as, 30-as években nőtt Újlipótváros: ez is a Körúthoz, befelé városias jellegű beépítéshez kötődik.

FOTÓ • PICTURE • HAJDÚ JÓZSEF

A KÉT HÁBORÚ közötti évtizedekben, az architektúrában is mutatkozó restauráció közjátéka után, a modern átütő sikerévé lett az Újlipótváros: máig a városias Pest legélhetőbb negyede. A jeles építészek munkái közül most csak néhányat emelnék ki: Hofstätter-Domány és mások Szent István-parki, Jakobi, Platschek, Politzer, Szőke környékbeli házait, Farkas Endre és György Hollán utcai mozipalotáját. Az egykori ingatlanfejlesztésben közrejátszott a korona első háborút követő rekordméretű inflációja, majd az 1929-es világgazdasági válsággal járó ingatlanboom építőkedvet serkentő hatása is. A mai Millenniumi Városközpont építésének gazdasági háttere sok szempontból hasonló folyamatokkal írható le, de a lépték, a tempó nagyságrenddel nagyobb, és mert jelentős kulturális intézmények születését hozza: országos, sőt EU-regionális kisugárzású.

Az Újlipótváros ház-, maximum háztömbléptékű szövetként nőtt évtizedeken át, most azonban egyetlen lendületből tervezik a déli parti terület beépítését. Itt is lesznek – igaz, kevéssé előremutató – lakóházak, mégis az intézményeké a hangsúly. (A Nemzeti Színházról ehelyütt nem szólok; a körülötte kibontakozó értékvál-ság jelzi a ma is munkáló restaurációs-tradicionális és újító törekvések ütközését, amit a Művészetek Palotája fog igazán sarkítani.)

Százötven esztendeje nem volt Magyarországon ilyen méretű kulturális fejlesztés. A PPP finanszírozásban megvalósuló Művészetek Palotája projekt teljes költségvetése a hírek szerint több mint 30 milliárd forint. Tehát a ház már méretei révén építési szenzáció, az építészet számára viszont a minőség fontosabb. Bajos ítélni a beruházásról a Kongresszusi Központ nélkül, de az biztos, hogy hamarosan elitturizmus tölti meg majd a Palotát. Utóbbi fórésze már kritika-kész, de az összértékelés még korai.

A Gregersen térre nyíló intézményhármas közül az 1800 fős koncertterem használatba vételére az év végén, bemutatkozó hangversenyére 2005. január 9-én került sor. A befejező munkák közül most a teremhangolás következik, e szakaszt a március 15-i hivatalos nyitó ünnepség zárja le. Korszakos pillanat lesz, mert Buda-

FOTÓ • PICTURE • PETŐ ZSUZSA

FOTÓ • PICTURE • HAJDÚ JÓZSEF

FOTÓ • PICTURE • HAJDÚ JÓZSEF

FOTÓ • PICTURE • HAJDÚ JÓZSEF

pestnek a felújítás előtt álló Zeneakadémián kívül – az egykor jóhangzású Vigadónak ez az adottsága az újjáépítésekor elveszett – máig nem volt igényes akusztikai kívánalmaknak megfelelő, és a magyarországi zenei közélet, a múlt és a jelen magyar muzsikusainak rangjához méltó: önálló, egyedül a zenének szánt koncertterme.

Bár a projekt nagyvonalú sarokpontjai a megbízói igények változásai során megmaradtak, a tervezés alatt is át-átalakuló programok miatt az építészeknek több tervet is ki kellett dolgozniuk. Két ponton nem módosult a terv: a főbejárat súlyponti helyzete stabil volt, és a mögé álmodott koncertterem is fix program maradt. A három intézmény oszlopsorral kiemelt közös bejárata kortárs módon utal a tradicionális klasszicista kultúrpalota képére. Minden tervváltozat egyezett abban, hogy a három intézmény egy főbejáratról (is) nyíljon, a közönség kétoldalt rámpán illetve lépcsőn felhaladva jusson az egy szinttel följebbi főemeletre. Itt már észrevétlenül léphető át egy-egy kulturális dimenzió küszöbe, ahol érzéki élményként fogad a zenei és vizuális tradíciókra és kortárs művészetre koncentráló tartalom. Egyszerűbben: bármely intézménybe lépő érzékelhesse a másik két hely szellemét, egyfajta világ-teljességet is.

Ezt a programot a tervezők szinte jinjang jelként rajzolták fel, de – a modell nyomán „fatömbös"-nek nevezett – változatban is a pozitív (a két faburkolatú nagyterem és a múzeumi nagytér) és negatív formák (az épülettömb kubusába harapó múzeum előtti kültér) őrzik a primer építészeti gondolatot. Ugyanakkor a ház finom plasztikája, érinthető felületei is a pozitív-negatív makroformák rendjét követik.

A Nemzeti Hangversenyterem kintről is érzékelhető „lágy", szinte organikus forma, mely a hozzá hasonlítható előkép, a luzerni Jean Nouvel-épület jellegét, a külső transzparens üvegkubus és a belső, puha tömeg ellenpárjának szintézisét a jobb rálátás miatt erőteljesebben jeleníti meg. A ház héja, üveg-kő burka, ezek hideg árnyalatai, a szaggatott lyuk-architektúra és a kőmintázat erőteljes kontrasztot képez a koncertterem meleg színhatású, szinte antropomorf arcot mutató, diófa burkolatú plasztikájával. Ez a kép igazán erőteljesen a közös előcsarnok köztes tereiből, illetve azokon este, kintről betekintve hat. A foyer-nek az építészek által választott közel-keleti karaktere, a „musharab" egyszerre kínálja a külső viszonyítás-pozíciót, – már és még – az „egész" élményét, de ugyanakkor az enteriőr intim titkait is. És az érkező mozgásának spektákuluma közben valamiféle beteljesülés élményt is ígér. Épp a koncertteremnél igaz lehet ez az egy-

FOTÓ • PICTURE • HAJDÚ JÓZSEF

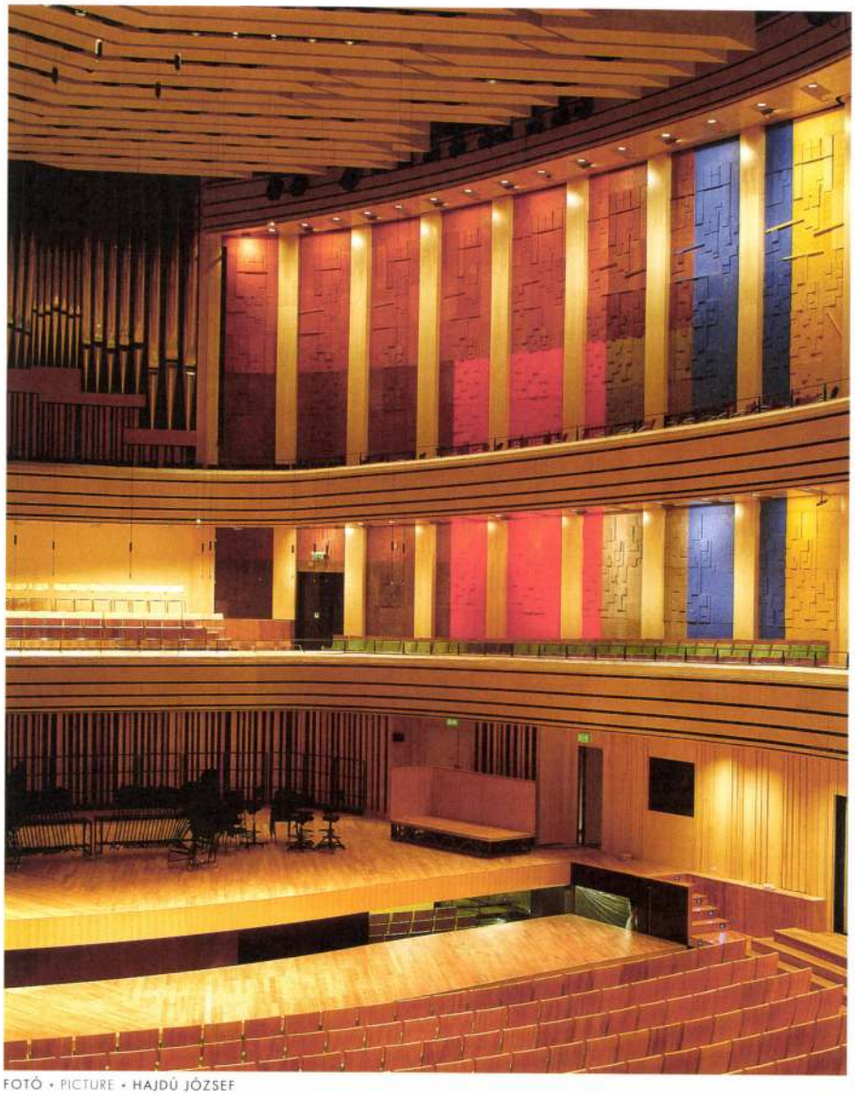

FOTÓ • PICTURE • HAJDÚ JÓZSEF

szerre érzéki és elvont építészeti hatáskeresés, hiszen a zene gyökerei ősidőktől ismert extatikus, mégis szublimált mélylélektani kapcsolatban állnak a szexualitás bázisával.

Maga a koncepció – nemcsak a burkolatok, felületek, nyílások, hanem a térszemlélet is – a külső-belső lépcsők, rámpák, a „gyerek-dühöngő" és az „üvegterem" át- és rálátásaival hat. Afféle teátralitással, ahogy a Rómeó és Júlia vagy a Cyrano erkély-jelenetei, csak éppen a vertikalitás helyzeti energiái mentén fejezhetik ki igazán a belső-felső világokba történő „behatolás" háromnál több dimenziós jellegét. Az „előjátékban" a musharab térfajta kontrasztos fényeire sötét tónusú ülőbútorok is kontráznak. Ezt beljebb az úgynevezett hang- és fénycsapdák egyedi tervek után szőtt, hangot is szigetelő, sötét suba-textília borítása váltja. Ezután lép a néző a katedrális térhatást megidézni kívánó koncertterembe. Valóban, nem profán élmény.

A Nemzeti Koncertterem olyan általános elvek alapján, nemzetközi akusztikai tekintélyek (az amerikai ARTEC cég – vezető tervező Russell Johnson, referenciáik: Dallas, Luzern, Sao Paolo, Miami, Palm

MŰVÉSZETEK PALOTÁJA – NEMZETI HANGVERSENYTEREM

GENERÁLTERVEZŐ, ÉPÍTÉSZET ÉS BELSŐÉPÍTÉSZET / GENERAL DESIGN, ARCHITECTURE, INTERIOR DESIGN
ZOBOKI, DEMETER ÉS TÁRSAIK ÉPÍTÉSZIRODA KFT.

VEZETŐ ÉPÍTÉSZ ÉS BELSŐÉPÍTÉSZ, FELELŐS TERVEZŐ / LEADING ARCHITECT
ZOBOKI GÁBOR, VEZETŐ TERVEZŐ

KOORDINÁLÓ ÉPÍTÉSZ / CO-ORDINATING ARCHITECT
TURI ZOLTÁN, VEZETŐ TERVEZŐ

VEZETŐ ÉPÍTÉSZ, BELSŐÉPÍTÉSZ TERVEZŐ / LEADING ARCHITECTS, INTERIOR DESIGNERS
ERÖSS JÁNOS, VEZETŐ ÉPÍTÉSZ

ÉPÍTÉSZ-BELSŐÉPÍTÉSZ TERVEZŐK / INTERIOR DESIGNERS
DEMETER NÓRA, SIMON MÓNI, SZATMÁRI GÁBOR, VALKAI CSABA, V. SZABÓ GYULA

ÉPÍTÉSZ, BELSŐÉPÍTÉSZ MUNKATÁRSAK / FELLOW INTERIOR DESIGNERS
BENKE RÓBERT, DOBOS ANDRÁS, DOBOS BOTOND, FEKETE FERENC, ORSZÁGH ISTVÁN, TORDA MOLNÁR TAMÁS, VARSÁNYI GYULA

KÖZÖNSÉGFORGALMI ÉS ÜZEMI TERÜLETEK / PUBLIC-CIRCULATION AND WORKING AREAS
REX-KISS BÉLA, SZÜTS ZSUZSA, TÓTH RÓBERT, VÖRÖS FERENC ATTILA – TECHNOART KFT.

A NEMZETI KONCERTTEREM GIPSZ FALBURKOLATA / PANELLING
JOVÁNOVICS GYÖGY SZOBRÁSZMŰVÉSZ

TARTÓSZERKEZETI TERVEZŐK / STRUCTURAL DESIGN
GONDA FERENC, KÁKONYI SÁNDOR – D KETTŐ STATIKUS IRODA

ÉPÜLETGÉPÉSZETI TERVEZŐK / PLUMBING
KOVÁCS HUBA, VIRÁG ZOLTÁN – DUO PLAN KFT.

ÉPÜLETVILLAMOSSÁG ÉS ALAP GYENGEÁRAMÚ RENDSZEREK TERVEZŐI / ELECTRICAL PLANNING
VILLÁNYI LÁSZLÓ, BOGÁR PÉTERNÉ, NÉMETI FERENC – VILLES KFT

A NEMZETI KONCERTTEREM AKUSZTIKAI ÉS ZAJVÉDELMI SZAKÉRTŐI / ACOUSTICAL ADEPTS AND NOISE-PREVENTION
RUSSELL JOHNSON, FEDERICO CRUZ BARNEY – ARTEC CONSULTANTS INC., NEW YORK

A NEMZETI KONCERTTEREM SZÍNHÁZTECHNOLÓGIAI ÉS PRODUKCIÓS VILÁGÍTÁSI TERVEZŐI / STAGE-TECHNOLOGY, LIGHTING
CHRISTOPHER S. DARLAND, DR. JOEL E. RUBIN – ARTEC CONSULTANTS INC., NEW YORK; VAJDA FERENC, ARTEC CONSULTANTS INC, BUDAPEST

ORGONA SZAKÉRTŐK / ORGAN ADEPTS
BARÓTI ISTVÁN ÉS FASSANG LÁSZLÓ ORGONAMŰVÉSZEK

AKADÁLYMENTESÍTÉSI SZAKÉRTŐ
NAGY BENDEGÚZ – ESÉLY XXI. KHT.

FOTÓ • PICTURE • PETŐ ZSUZSA

FOTÓ • PICTURE • HAJDÚ JÓZSEF

Beach, Lahti, Newark, Vancouver, Szingapúr vagy a kaliforniai Costa Mesta — lásd még: MÉ 2004/5. 19-25. o.) tanácsai alapján a magyar AFT Akusztika dolgozta ki. A rugózó megoldás úsztatott épületszerkezetével a szomszéd vasút zajának szigetelését is ígéri, de kalibrálható hangzókamráival, belső hangvető burkolatával a legmagasabb zenei-akusztikai elvárást kielégítő csúcsteljesítményre is törekszik. Tere 25 m magas, 25 m széles és 52 m hosszú. A pódium a nézőtérrel egybefogott hangversenytérben helyezkedik el, mozgatható bővítményei révén három különböző színpadméretet és szükség szerinti zenekari árok kialakítását teszi lehetővé. A terem egyik fő vizuális-funkcionális eleme a pódium fölé függesztett, a nézőtér szférájába is átnyúló hangvető blokk, mely emelkedik, süllyed és forog. A reflektorok, a hangfelvételre is képes mikrofonrendszer, a vetítővászon és a hangszórók is ebből az ernyőből kibocsátható, központilag vezérelt elemek. Szintén a szabályozható akusztikát szolgálja a körben elhelyezett zengőkamra-rendszer. Az ajtó-falak mozgatásával a terem térfogata és ezzel az utórezgési idő is módosítható. Az akusztikát befolyásolandó a hangversenyterem szerkezeteit, a 18 m-es mozgástartomány térmagasságát számítógéppel vezérlik. A lebegő érzetű canopy (hangvető-blokk), mely 40 felfüggesztési ponton, 5 önállóan mozgó elemből áll, közel 70 t összsúlyú.

A stúdióul is működő (hang- és tv-vezérlőkkel kiegészülő) terem körülfüggönyözhető, az utózengés 1 másodperc alá vihető. Ha a kétszintes zengőkamrák ajtóit az automaták nyitják, akár 4 másodperccel is szólhat az utózengés. Vagyis más-más apparátusú zenék ideális hangzása lehetséges ugyanebben a térben.

A funkcionális részletek rengeteg design ötlettel élnek: a burkolat, a mobília és a világítás számos meglepetést tartogat. A nagyterem belső burkolatának tervezőjeként felkért Jovánovics György oeuvre-jének világa szinte akusztikai feladatra termett. Szokatlan, de meggyőző a plasztika erőteljes színezése, mely jól harmonizál a juharfaburkolat és az ülések világos tónusával.

A koncertterem akusztikáját csúcsminőségű orgona beépítése fogja kiteljesíteni, melyet a Pécsi Orgonaépítő Kft. és a Mühleisen cégek közösen alkottak (az orgonapályázatról lásd: MÉ 2004/3 38. o.). Az egész hangzást az orgona megszólalása után lehet csak megítélni. A belső vizuális hatása máris felemelő.

Az építészeti összteljesítményre a teljes átadás után visszatérünk – a szerk.

FOTÓ • PICTURE • PETŐ ZSUZSA

ZOBEL 1. *Béla*, l. *Czóbel*.

Zobel

l

LykaMagyműI800-50

530-l.

Zóbel Béla

l.

Zóbel Béla

MDK

Zobel Béla

Ülő nő, rézk.

Magy. müvészek rézk. kiáll. katalogus. Aurora.
1922.

MDK

Zobel Béla

Pihenő munkás, of.

Utcarészlet, of.

Árv. Közl. 1929. jun. 4.rk.sz. 34 l.

Zobel, festő

nem Czóbel Béla
er.?

Honderü, 1844. II. 115.

Mükiállitás

CARL ZOBEL, hangszerkészitő

"MEISTERBUCH/1836/1767-ig/, 179 lap, 63-on német szöveg 3 irástipus. a/. Kalligrafált "gestorben üst..." sir, keresz szomorúfüz. 18 6-18 5. b/. Lent halálozási dátum tintával 1845-1870. c/. Lent adat, halálozás "vékony" tintával, 1846-1870. -1856 után ceruza bejegyzések. 6. jegyz 34. lap./Ceruzával:/Carl Zobel, Clavierinstrumentanmacher /den 10t May 1846.". 198. old

GÁBRY GYÖRGY: A pesti hangszerkészitő céh Mesterkönyve 193. old

FOLIA ARCHAEOLOGICA. A Magy. Nemz. Múz. Évkönyve. XXI. 1970. Bpest

ZOBEL, Carl

GÁT Eszter: Pest-budai zongorakészítők. =
Tanulmányok Budapest Multjából XXIII.Bp., 1990
185-186.p.
191.p.
155.p

Publisher's Note

The present volume was assembled [illegible]
Professor Zarnecki in the form of typescripts
a volume of mounted plates. In order to [illegible]
decided to reproduce this material more or less in
contributors' essays have in a very few instances bee
constraints (and the perennial problems of any int
essays) have meant that the essays are presented as i
of style and reference. The plates have been reprodu
the mounted set of photographs, with a few minor co

The publishers are most grateful to Neil Stratford
much of the administrative work involved in prepari
the first stage and while the volume was going throu

Essays written in honour of George Zarnecki's 70th bi
be published elsewhere, and their authors have ex
named as part of the present celebratory volume:-

Hugo Buchthal (see 'A medieval portrait of Seneca',
Delphi symposium in 1985, on the occasion of Ath
cultural capital of Europe — Athens (forthcoming)).

C. M. Kauffmann (see 'An Early Sixteenth-Century
Saxon Kings', *Journal of the Warburg and Courtauld Insti*
pp. 209 – 216).

Willibald Sauerländer (see 'Continental reflections

FRANZ ZOBEL, hangszerkészitő

"MEISTERBUCH/1836"/1867-ig/, 179 lap, 63-on német szöveg, 3 irástipus.a/.Kalligrafált"gestorben ist..."sir, kereszt szomorúfüz.18 6-1845.b/.Lent halálozási dátum tintával 1845-1870.c/.Lent adat, halálozás"vékony"tintával.1846-1870.-1856 után ceruza bejegyzé ek. 6.jegyz "13.lap.Franz/ZOBEL/Forte Pianomacher/den 29ten Oktober /1825 /Alatta az 1.sz.irással:/gestorben den 25ten April 1844./Alatta:kereszt-sirhant-füzfa./". 195.old

GÁBRY GYÖRGY: A pesti hangszerkészitő céh Mesterkönyve 193.old

FOLIA ARCHAEOLOGICA. A Magy.Nemz.Múz.Évkönyve. XXI. 1970. Bpest

M.D.K.

Zobel Ernő, műépítész

volt megbízva Esztergom kaszárnya tervének átalakításával, melyre vonatkozó javaslatait a hadügyminiszter jóváhagyta, s a város örömmel fogadta.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1894. XV. évf.

jan 9. sz. 2. old.

ZOBEL, Franz

GÁT Eszter: Pest-budai zongorakészítők. =
Tanulmányok Budapest Multjából XXIII.Bp., 1990

185.l.

205-206.l.

155.l.

Publications of Geor

Nos. 1 – 11 appeared under the name of Jerzy
The following symbols have been used:

(B) book
(Bc) chapter in a book
(P) pamphlet
(A) article
(R) review
(L) letter
(O) obituary
(T) typescript
(N) short notes and catalogue entries
(Edit) edited
* denotes article reprinted in *Studies in Romanesque Sculpt*
** as above but with additions

Since the author has kept no record of his revi
not complete.

MDK

Zobel F. Ernő építész

Magánép. eng. Építő Ipar, 1909. márc. 21. kkk.
114. l.

Zobel F. Ernő MDK

épitész

Uj épitkezésre nyert engedélyt.
Épitő Ipar 19o9. okt. 1o. 372.o.

MDK

Zobel Ernő

épitész

Épitési engedélyek. Vállalkozók Közl. 19o9. febr.1o.
2-3 l.

MDK

Zobel F.Ernő épitész

~~Képzőm. Társ. 1899 tav.nemzetk.kiáll.~~

Épitő Ipar, 19o9, 7.sz. 62 l.

Zobor-Darázsi

várkápolna

1. Ger MRE 34.1.

MDK

Zobor Jenő

Tanulmányfej, temp.

Magyar Képzőművészetért. 1.kiáll. Ernst Muz.
1946. jul. 7 l.

M.D.K.

Zobor Jenő

"Gyermekportré"-jának repr.-ját bemutatja a lap a Fészek kiállitásáról.

Szinház, Bp. 1946. ápr. 19-26. II. évf. 14. sz. 19. lap

M.D.K.

Zobor Jenő festőművész

Simor Erzsi szinművésznő pasztell-portréját készitette, melyet bemutat a lap a müvésszel és modelljével együtt.

Film Szinház Irodalom, Bp. 1943. juli.23-29.
VI. évf. 30. sz.

M.D.K.

Zobor Jenő festmüvész

Groza miniszterelnökről készült képét megvásárolta a román állam, adja hirül a "Szinház Szeme Füle" c. rovat.

Szinház, Bp. 1947. juni 1o-16. III. évf.
24. sz.

M.D.K.

Zobor Jenő portré festő

A "Szinház Szeme Füle" c. rovat bemutatja egyik képét.
Repr.

Szinház, Bp. 1948. febr. 24.-márc. 1. IV. évf. 9. sz.

M.D.K.

Zobor Jenő

Berend Ilona: "Kiállitások" cimmel ir a "Láttuk Hallottuk Olvastuk" c. rovatban,s ez alkalommal a lap bemutatja a müvész "Szőke női fej" cimü pasztelljét.
Repr.

Szinház, Bp. 1948. május 25-31. IV. évf.
22. sz.

Zobor „Jeno"

Kiállítás

P. H. 932. IX. 4.

örgy ut 41.), készpénzfizetés ellenében.
49.650-51 Művészettörténeti Dokumentá-
. Ebben az esetben a kért könyvet pós-

'Acta Cassae Parochorum" egri anyaga,
örök utáni állapotát rögziti.

Művészettörténeti Dokumentációs
Központ

MDK

Zobor Jenö, festö

Furulyázó öreg. Olajf.

Nemzeti Szalon.-Ősz Kiállitás. 1932.szept. Kat.

MDK

Zobor Jenö, festöm.

Budapest.1898 febr.12. A bp.-i Képzömüv.Föiskolán Balló Edénél, azután Fényes Adolfnál tanult. 1920. Önarcképével szerepelt elöször nyilvánosan. Föleg arcképeket fest.

E.G. II. 628.1.

MDK

Zobor Jenő

Önarckép olajf.

A Nemzeti Szalon tavaszi tarlatanak katalogusa. 1920. Majus. 23. l.

MDK

Zobor Jenő

Tanulmányfej, tempera

I. Művészeti Kiáll. Kat. 1946.Jul.7.-Jul.28.
7.lap

ZOBOR *Jenő*, festő, * Budapest 1898 febr. 12. A pesti Képzőművészeti Főiskolán Balló Edénél, azután Fényes Adolfnál tanult. 1920. Önarcképével szerepelt először nyilvánosan. Főleg arcképeket fest.

8-3 II 628

K.

Ge 1 Ps 19

Zobor Jenő

Rajza Szenkár Mihályról, a gráci Opera magyar származásu főzeneigazgatójáról. Repr.

Délibáb, Bp. 1935. juni.25. IX. évf. 25. sz. 15. lap.

Zobor Jenő

Tanulmányfej, tempera

A Magyar Képzőművészet
I. Kiáll. Katalógus 1946 Július

Zobor Jenő

Bemutatott műve:

2 sz. Tonalmányfej, tempera.

Bologh István: A „Magyar Képzőművészetért" I. művészeti kiállítása, Budapest, 1946. VII.

Zobor Jenő

festő

Film Színházi Irodalom

1943. júl. 23

Zobor Jenő festőművész elkészítette Simor Erzsi pasztell-portréját. A modell, a kép és a festmény

(Escher felv.)

a mellett.

Astória s

V., Kossuth

Zobor Jenő

festő

Debrecen

l.

Szabad Művészet

1948. 30 5. l

borítók

, mag. 21·5 cm.
Ipolyi-gyüjteményből.
I. A.: Magyar mű- és történeti emlékek kiállítása. Századok, X., 1876., 519. l. —A magyar történeti ötvösmű-kiállítás lajstroma. Bp. 1884., második terem, 7—8. l. — Radisics Ipolyi 49. szám. — Szendrei Néhai Ipolyi Arnold gyüjteménye. AÉ., VII., 1887., 344. l.

EKLYETARTÓ-LÁDA,
ıáncos, vésett angyalokkal és jelenetekkel, ik oldalán IHS. Limogesi románstílű munkák ánzata.
X. század.
z, mag. 21·5 cm.

ISZTUS-TEST,
V. századi mű utánzata.
X. század.
z, mag. 8·3 cm.

RMUTATÓ,
pas, fenn hengeres résszel. Renaissance-stílű sz mű utánzata.
X. század.
z, mag. 33 cm.

Zobor Jenő
fertő
VI. Horn Ede u. 3

MKSz 1947

Zobor Jenő
festő

»FIGYELŐ«
UJSÁGSZELVÉNY VÁLLALAT
Budapest, XIV., Nürnberg-u. 42.
Telefon: 299-632.

Népszava

Lap: .....

Megjelent: Szeg. AUG. 17.

„Műhelytitkok a képzőművészetben" címmel *Zobor Jenő* festőművész előadást tartott a debreceni Déry-múzeumban.

jelenetét ábrázolja. Piros-sárga kockás padlózatú szürke, gótikus templomban kék ruhában ül Mária, ölében nagy nyitott könyvvel. Mária a kékszárnyú angyalra néz, aki az ajtó mellett áll, szürke ruhában, aranybarna palástban. A templom sok üvegablakos kis absziszában aranyoltár. Lapkeretdíszítés mint 7b lapon.

43b lap: (Ad Primam) Egy miniatura (106×78 mm), *Krisztus születése* jelenetét ábrázolja. Töredezett, szürkefalú jászolban piros-sárga kockás padlón térdel imárakulcsolt kézzel a szőkehajú kékruhás Mária az aranysugarakkal övezett kis Jézus mellett, aki előtte a földön fekszik. A jászolon kívül áll József, szürke ruhában, rózsaszín sapkában. A jászol töredezett nyílása mögött kis istállóban szürke szamár és barna borjú. A jászolt szakadozott szalmatető fedi, amelyet oldalt száraz, csomós, faág erősít. A háttérben zöldelő fák, kék égbolt. Lapkeretdíszítés mint 7b lapon.

48b lap: (Ad Tertiam.) Egy miniatura (116×76 mm) a *Hírüladás* jelenetét ábrázolja. Zöld, szürkesziklás tájban, az előtérben ül a két pásztor, akik kezüket fölemelve a kék égbolton repülő arany angyalt nézik. A pásztorok mellett egy kutya és egy bárány fekszik. Mögöttük még két bárány. Lapszéldíszítés mint 7b lapon. (329. kép.)

58b lap: (Ad Nonam.) Egy miniatura (118×76 mm) *Jézus templomi bemutatása* jelenetét ábrázolja. Piros-sárga kockás padlózatú, pillérekkel, boltívekkel s üvegablakokkal díszített szürke, gótikus

Zobor Jenő

1916/17 – 1918/19

Ferképzőintézeti könyvtár

149. l.

Kéve

Zobor Jenő festő szül. 1898

Budapesten. 1916–19.

a képzőmiv. főiskolán Balló

Edenél arulan Fenyes Adolf.

Arcképeket fest. 1925. ben

mesélt a Szepin Mureanba.

Sajat. közl.

1925. I. 13.

~~Palais de Justice (Paris) II. 170.~~

Zobor Jenő festő * 1898 Budapesten. 1916–9. a képzőművészeti Főiskolán Ballo Edénél, azután Fényes Adolfnál tanult. Főleg arcképeket fest.

~~Pinsz, X-ik, pápa II. 163.~~

Zoboki Gábor

Mv 2005/5

„A MŰVÉSZETEK PALOTÁJA VALÓJÁBAN NEMCSAK EGY ÉPÍTÉSZETI FORMA VAGY ÚTKERESÉS MEGVALÓSULÁSA…"

Interjú Zoboki Gábor építésszel, a Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztjének kitüntetettjével

„Az éjszakában irizáló színekben pompázó épületkomplexum egyszerre fricska a plázáknak, és egyben a kultúra szentélyéről alkotott elképzelésünk formálója is" – írta Hegyi Nóra a Művészetek Palotájáról az ATRIUM 2005. évi első számában. Az épületről – megnyitása óta – sokan és sokfélét írtak már. A sajtóvisszhang pedig azt is jól érzékelteti, hogy egy olyan épület jött létre Zoboki Gábor, Demeter Nóra és építésztársaik tervezői munkája eredményeként, amely állandó megnyilatkozásra kényszeríti a szakmát és a kritikát. A hozzáértők nem tudnak „szó nélkül" elmenni mellette: ítéletet, véleményt, azonosulást vagy elhatárolódást vált ki szakmabeliből és laikusból egyaránt. Erősíti ezt a viharos múltú Nemzeti Színház építészeti környezete és a szintén sok vitát kavaró Millenniumi Városközpont szellemi elgondolása. Az épület, mint egy hatalmas sziklatömb, belső tereiben a leggyönyörűbb éteri zenét megszólaltatni tudón áll a Lágymányosi híd és a HÉV állandóan dübörgő metszéspontjában. Mellőz minden cifraságot, csak a formák és anyagok építészeti nyelvén szólalva meg.

– Mik voltak a tervezés során azok az adottságok, amelyeket mindenképpen figyelembe kellett vennie?

Az épület homlokzata

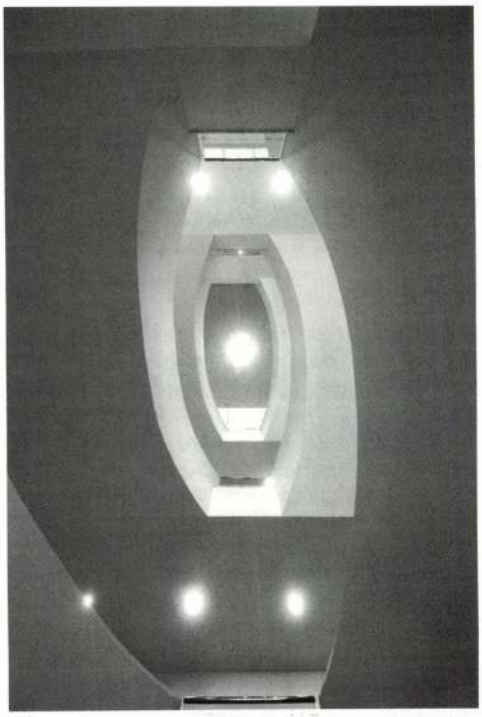

A belső tér részletei

– Egy új városrészt tervezni másféle feladatot, kihívást és megoldásokat jelent, mint a városszövetben gondolkodni. Egy ilyen helyzetben építészeti kiindulópontot a területre készített városrendezési terv képviseli. Esetünkben ez a terv – megítélésem szerint – rossz, hiszen a megkövetelt homlokzatmagasságok, az azokból adódó épülettömegek, valamint az épületek között létrejövő terek aránya erősen korlátozta az építészeti keretet, így az épület külső képét nem tudtuk olyan jól megoldani, mintha a városrendezési tervek alól valamilyen irányban felmentést kaphattunk volna. Talán számunkra az a legkínzóbb, hogy az épület előtere befejezetlen maradt, építésjogi csaták miatt elmaradt a nagy előtető.

Egy új városrész megtervezésekor az építész – az adott városrendezési terv alapján – így csak a feltételezésekből indulhat ki. Két fontos alapfeltételt állítottunk fel: az egyik az volt, hogy a HÉV megszűnik ezen a területen, a másik, hogy idővel egy park adja majd a Dunára nézően az épületrész nyitottságát, mint az a Szent István parki épületek esetében történt. Tehát nem volt szükségszerű, hogy a Duna felé forduljon főhomlokzatával az épület. A Roosevelt téren álló Magyar Tudományos Akadémia vagy a Batthyány téri Szent Anna-templom homlokzati megoldásait követve a Dunára merőleges főhomlokzatot alakítottunk ki, kihasználva a Duna medrének azt az ívét, ahol mind a budai hegyek, mind a pesti oldal tornyai egymás mögött jelennek meg. A feltételezett városszövet egyelőre befejezetlen. Az épület környezete külvárosi jellegű maradt. A parkosításra és a parkban elhelyezett köztéri bútorokra még van idő, ám a területet birtokló köz- és magánszféra kommunikációs zavara miatt erre is beláthatatlan ideig várnunk kell.

Az épület elhelyezésének másik zavaró és meghatározó aspektusa a Nemzeti Színház megépült épülettömbje volt. Minden színháznak egy fő és három alárendelt homlokzata van. Jelen esetben a Nemzeti Színház hátsó homlokzatával fordul a Művészetek Palotája főhomlokzata felé. Itt vannak a díszletszállítás terei, a művészbejáró és a hatalmas, murvás parkoló. Ennek az építészeti, város-

A nagyterem

rendezési „zavarnak" a kiküszöbölése csak nagyon költséges kertépítészeti és építészeti megoldásokkal lehetséges.

Ezek a meghatározottságok és meg nem valósuló „feltételezések" szolgáltatták a tervezés kiindulópontját.

Ami a fenti környezeti adottságokon túl a tervezést alapvetően befolyásolta és determinálta, az az épület megszületésének társadalmi, jogi, kormányzati indíttatása volt. A Magyar Állam egy olyan épületet „rendelt", aminek egyesítenie kellett belső tereiben a zenés és táncszínház (kamaraopera), a hangversenyterem, a kortárs múzeum intézményi és az adott műfajokat kiszolgálni képes funkcióit is. A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma azonban csak jogi, elvi megbízónk volt, az épületnek gyakorlatilag nem volt valódi megbízója. Nem egy valóságosan létező intézmény szükségleteit kellett kielégítenünk konkrét elképzeléseinek és az azokhoz rendelhető funkcióknak a kiszolgálásával, hanem egy kormányzati akaratot, ahol a háttérben miniszterek és miniszteri biztosok cserélődtek, újabb és újabb igényekkel és elképzelésekkel terhelve a tervezés folyamatát. Ezeket a váltásokat négy alkalommal kellett kiszolgálnunk. Egyben ez azt is jelentette, hogy az épület funkcionális rendje, rendeltetése, az épület négyzetméterei és kubaturája is folyamatosan változtak. Sajnos a kiviteli tervek megbízója a „design and build" elve alapján egyben az épület kivitelezője is volt, aki természetesen az eredetileg megkötött szerződéshez és az abban foglalt műszaki tartalomhoz szerette volna tartani magát. Így történhetett meg, hogy a „gazdaságos tervezés" szellemében tervek tucatjai jöttek létre, cserélődtek a szakágakban dolgozó kollegáink, a tervezőteam a tervek és változások sorozatában igen nehéz helyzetben volt, az általunk képviselt generáltervezői összefogó szellem nehezen érvényesült. Olyan szofisztikált, technológiailag érzékeny belső terekben, ahol mindennek jelentősége van, a tervezés során rendkívül fontos a társtervezők munkáját összefogó, összerendező elv képviselete, hiszen számtalan megoldás csak közös gondolkodás és kompromisszumok eredménye lehet. Volt

olyan épületrész, ahol a megvalósult állapot a fentiek következtében a tervezés párhuzamosan futó, egymást kioltó folyamataival etikai problémákat generált, és voltak olyan épületrészek is, amelyekkel senki sem foglalkozott a kivitelezés során kellő alapossággal. Ezek a megoldatlanságok mind a mai napig zavarnak engem.

Meggyőződésem, hogy a Művészetek Palotája idővel – ha a köré elképzelt városi szövet, a térre tervezett Kongresszusi Központ felépülése után létrejön – ugyanolyan „multikulturális" hellyé válhat, mint az előképként rám nagy hatást gyakorló nemzetközi kortárs épületek közül a londoni Royal Festival Hall, ahol az esti koncertet megelőzheti egy könyves- és zeneműboltban való böngészés, egy drink és egy vacsora ugyanazon a helyen. Sokan bírálták az épület vegyes funkciójából adódó, az intézmények egymással való intenzív kommunikálását feltételező programot, de a működés első fél éve után kimondható, hogy sokan jönnek azért a Ludwig-gyűjteményt megnézni, mert jártak már itt hangversenyen, és ez fordítva is igaz.

Ahhoz, hogy a multikulturális igényeket kielégíteni tudó épületegyüttes létrejöhessen, egy sokszínű, művészekből, belsőépítészekből és nemzetközi tanácsadókból álló teamet kellett megszerveznünk. Azt, hogy mit vár ma el egy olyan sokoldalú kulturális környezet, mint a budapesti, egy funkciójában szintén összetett téregyüttestől: csak megfelelő tanulmányok és nemzetközi szinten történő konzultációkkal lehetett jól körvonalazni.

Valójában az építészet, a belsőépítészet és a kortárs képzőművészet egy szakmaként kellett forduljon a tervezés problémáihoz. Egy nyitott, innovatív gondolkodást megvalósító team jött létre, hiszen például az akusztikai tökéletességet a színházterekben különböző technológiai kutatásokkal tudtuk csak megvalósítani. Jó példa erre Jovánovics György és Ambrus Sándor szobrászművészek akusztikai burkolatai, melyek az építészekkel szorosan együttgondolkodva születtek meg. Az időhiány és az állandó költségvetési megszorítások persze sok fontos probléma valódi építészeti megoldására nem adtak lehetőséget.

Az összehangoltságnak és a nemzetközi kapcsolódásnak eklatáns példája, hogy ma már az orgonákhoz szükséges sípokat csak pár helyen gyártják a világon. Az orgonák különböző városokban legyártott elemekből rakhatók csak össze, így a hangszerépítés tudása a szervezőkészséggel rendkívüli módon összefügg.

Az összetett problémák feltárása számos építészeti kompromisszumhoz vezetett. A megvalósulást sokszor a kivitelezhetőség technikai és pénzügyi lehetőségei határozták meg. Ugyanazon műszaki feltételt újabb és újabb megoldásokkal kellett a költségvetés kereteihez igazítanunk, így mondhatni, az épület teljes egészét többször végigterveztük. Például az alapkoncepció szerint egy üvegdobozban állt a három különböző intézményt szimbolizáló diófával burkolt test. Ezek érzékelése egyértelműbb, ha az üvegdoboz szerkezete transzparensen jelentkezik. Egy ilyen technológia kifejlesztésére sem idő, sem költségkeret nem állt rendelkezésre. Vagy: az eredeti tervekben például az épület déli, híd felőli külső burka is üvegből készült volna. Az üvegezés zaj- és légszennyezési terhelést csökkentő hatása, valamint a reklámok elhelyezésének lehetősége olyan drága és költséges technológiát eredményezett, ami nem volt kivitelezhető. Leszedtük tehát az üvegburkolatot, s a háromrétegű üvegezést csak az épületakusztikailag túlérzékeny terek kapták meg, a reklámfelületek elmaradtak, illetve lecsökkentek.

A közelmúltban a Velencei Biennálén bemutatott hangversenytermek tervei arról árulkodnak, hogy a kortárs építészek jelentős része inkább az épület külső képét, burkát tartja elsődlegesnek. A Művészetek Palotája valójában nemcsak egy építészeti forma vagy útkeresés megvalósulása, hanem a program adta funkcionális és üzemeltetési igényekre adott válasz, tehát a belső terek kialakításának építészeti összegzése. Ezért a változások rendkívüli módon megnehezítették a koncepcionális alkotást. A várost, ami kívül hiányzik, a különböző belső terek és funkciók rendjében lehet megtalálni. Belülről kibontakozó, a belső kibontására koncentráló, a technológiai szempontoknak tudatosan alárendelt építészeti terek jöttek tehát létre. Sok látogató szerint a hangversenyterembe belépni az épület legszebb „pillanata". Ez egy olyan, valóban nem profán tér, ahol a vizuális és akusztikai élmény azonos rangú. Az illúzió megteremtése szigorú technikai feltételekhez volt kötött, amit nemcsak a teremben ülők élhetnek át, hanem azok is, akik az ott készült hangfelvételeket meghallgatják.

– Milyen építészeti problémákkal szembesült,

és mik voltak az alkalmazott megoldások? Milyen előképek, kortárs épületek hatottak a tervezés során?

– Az épület alapozása a Duna közelsége miatt résfalas technológiával készült. A környezetéből fakadó zaj- és rezgéshatásokért a talajvíz a felelős, így a rezgéscsillapítást több technológiai megoldással kezeltük. Az alaplemez vastagsága közel két méter, az akusztikailag érzékeny terek szerkezetét „ház a házban" (box in box) elv alapján terveztük. A hangversenyterem és a színházterem teljes tömege „rugóágyon" úszik. Az önálló vasbeton szerkezeteket körülvevő 20 cm légrés lehetetlenné teszi, hogy a külső, illetve az épület egyéb tereiből érkező zajok az akusztikailag érzékeny terekbe bejussanak.

Az előcsarnok térstruktúrájának kialakításakor a XVII–XVIII. század középületeinek rendje felfedezhető, hiszen az alacsonyabb, „sűrűbb anyaghasználatú" előcsarnokból lépcsőkön jutunk föl a 12 méter magas főemeletre, ahol a három kulturális intézmény közösségi tereinek indulószintjei vannak. A nagy és egyszerű tömegek tere ez, ahol a római travertin kőfalak által befoglalt diófa burkolatú testek adják a tér karakterét. Az anyaghasználatok folytonossága és természetes volta a „ház a házban" szerkezeti elv geometriai rendjében jelentkezik. Meghatározó élmény számomra a bécsi Belvedere barokk térkoncepciója: a hatalmas, súlyos Atlaszok tartotta előtérből a lépcsőn fölfelé haladva egyre-egyre tágabb terek követik egymást, mígnem eljutunk a finom ornamentikájú, magas főemeleti terek sorába.

A tervezett múzeum tereibe végül a magyar és nemzetközi kortárs művészeti alkotásokat bemutató Ludwig-gyűjtemény költözött. A tervezés első fázisában még arról szóltak az elképzelések, hogy a Modern Magyar Művészeti Múzeum (4M) mint a Magyar Nemzeti Galéria 1945 utáni képzőművészeti gyűjteményét bemutató filiáléjaként működik majd. Terveim szerint az épületbe került volna a méretei miatt nem utaztatható, hatalmas méretű Csontváry-festményeket tartalmazó, pécsi Gerlóczy-hagyaték is.

Állandó és változó kiállításoknak kellett a háromemeletnyi térsorban helyet teremtenünk. A belmagasságok különbözőek, a kurátorok kifejezett kérésének engedve a falak hófehérek. Ezek a terek flexibilisek: sok helyen átválaszfalazhatók, a bambuszpadló olyan világos, mint a környezetük. A kortárs képzőművészet sokarcúságára az építészek a világos, változtatható és minimális részletképzésű terek sorával válaszoltak a „white-box" koncepció szellemében. Ettől a trendtől a magyar kurátorok sem kívántak eltérni. Csoda, hogy megmaradt a második és harmadik emelet közötti áttekintés lehetősége, valamint a harmadik emeleti felülvilágítósor. A tervezés küzdelmei során azzal vigasztaltam magam, hogy Steven Holl zseniális, Helsinkiben épült KIASMA-jának ravasz felülvilágítóit az épület megépülte után igen hamar letakarták.

Az egyik legnehezebb építészeti feladat összetettségénél fogva a hangversenyterem tervezése volt. Szerencsére sikerült egy olyan akusztikai és színháztechnológiai tervezésre specializálódott amerikai irodát találni, ahol a teremakusztikát nem csupán épületfizikai, hanem építészeti problémaként kezelték és értelmezték. Russell Johnson, az ARTEC Consultans Inc (New York) vezetője építész. Maga is felügyelte a szakmai konzultációkat. Általában elfogadták az építészeti ötleteinket, de sok kérdésben nekünk is alkalmazkodnunk kellett. A létrejött, a nemzetközi összehasonlításban is egyedülálló zenei és technológiai adottságokkal rendelkező tér többéves kutatás és kísérletezés eredménye. A zengőkamrák rendszerét külföldön néhány teremben már megépítették, mégis a budapesti mondható talán az egyik legideálisabb adottságúnak. Ezt nem építészeti értelemben, hanem a térarányok és beépített technológiák gazdagsága miatt jelenthetjük ki.

A hangversenyterem akusztikailag megfelelő arányaival talán nem a legideálisabb egytér forma. Sokféle kortárs építészeti választ találunk a „cipősdoboz" (schue-box) formájú termek belsőépítészeti megoldására. Véleményem szerint az egyszerű, monolitikus felületképzés tönkreteszi a térélményt, az 1:2:1 arányú hangversenytermekben, pedig ez a forma a középkori templomok arányrendjével analóg. A XIX. századi hangversenytermek színvilágát uralja a beige és arany használata. Jovánovics Györggyel közösen a trecento színvilágát választottuk, mert úgy gondoltuk, hogy a színes gipszfelületek és a világos juhar fafelületek dinamikus, talán meghökkentő színvilága jobban közelít a zenei invenció kreatív szelleméhez. Világos a terem, mert a zenei élmény összefügg a látvánnyal, a „néznivaló" a zenei műélvezet része.

A Fesztiválszínház terét a tömör diófa burkolat uralja. Egyrészt a fa a gipsz mellett kiváló akusztikai tulajdonságokkal bír, másrészt alkalmazkodni kívántunk az eredeti Hagyományok Háza által rögzített követelményekhez. A natúr, pácolatlan diófa „erdő" a Kárpát-medencei folklór hagyományaira, de egyben a zeneirodalom természetzenéire utal.

Harangi Anna

ZOBOKI GÁBOR 1963-ban született. Egyetemi diplomát (építész) a Budapesti Műszaki Egyetemen szerzett. A Magyar Építész Kamara, a Magyar Építész Szövetség, az Amerikai Építész Szövetség (AIA) európai tagozatának tagja, Budapest XII. Kerületi Önkormányzat főépítészi testületének zsűrora.

Zoboki Gábor 1997-ben alapította a Zoboki és Társai Építészirodát, melyhez 1999-ben csatlakozott jelenlegi cégtársa, Demeter Nóra. A létrejött Zoboki, Demeter és Társaik Építésziroda 18 fős fiatal, tehetséges építész tervezővel, valamint az építészeti szakágat kiszolgáló, rendkívül széles körű társtervezői körrel dolgozik. Az építészek többsége Budapest legnagyobb és legjelentősebb munkáinak tervezőirodáiban szerezték meg tapasztalataikat, s így a team a várostervezésben, az építészeti tervezési folyamatokban, a megbízói kapcsolattartás és az építésfelügyelet területén számos sikert ért el.

A csapat működése során jól működő kapcsolatrendszert teremtett neves külföldi építészirodákkal is, melyek közül hosszú távú munkakapcsolat jellemzi a Fitzroy Robinson Ltd. (London), a Valode & Pistre Architectes (Párizs), a Taller de Arquitectura SEK International (Barcelona) és az ARTEC Consultant Inc. (New York) cégekkel való együttműködést. Az iroda minden kétséget kizáróan egyike azon budapesti építészirodáknak, melyek széles körű helyi ismeretükön túl külföldi partnerekkel és időnként külföldi helyszíneken is dolgoznak (Four Seasons Hotel, Palazzo Gherardesca Firenze). Ez a kettősség jellemzi a helyi partnerekkel való kapcsolattartást is, hiszen az iroda jelenlegi feladatainak túlnyomó része nemzetközi klientúrára épül.

A Zoboki vezette építésziroda tervezte a budapesti Millenniumi Városközpontban létrejött kulturális épületegyüttest, a Művészetek Palotáját. Ez magában foglalja a Nemzeti Hangversenytermet, mely a Nemzeti Filharmonikus Zenekar székháza is egyben, a korunk képzőművészetét bemutató Ludwig Múzeumot és a Fesztiválszínházat. A feladat különlegességét nemcsak az összetett technológiai, műszaki és építészeti kérdések összefogása jelentette, hanem a számos külföldi és hazai partnerrel való intenzív együttműködés. A több mint 100 szaktervezőt foglalkoztató feladat Magyarország utóbbi évtizedeinek legnagyobb kulturális beruházása.

Zoboki Gábor számos fővárosi és kerületi tervzsűrin mint résztvevő és mint zsűrör is szerepel. Jelentős tervpályázatok díjnyertes tervezője, vagy a tervezőteam tagja, háromszor nyerte el az „Év Háza" díjat. A Művészetek Palotája tervezéséért 2005. március 14-én a Köztársasági Érdemrend lovagkeresztje kitüntetést kapta.

Zoboki fontosabb munkái:

- Budapest, Örs vezér tere, Városközpont tervpályázat, I. díj (1988)
- Budapest, East-West Business Center (KÖZTI, Zalaváry Lajos munkatársaként, 1988–91)
- Budapest, Magyar Külkereskedelmi Bank központi székháza (Fazakas György munkatársaként, 1992–93)
- EXPO '96 Budapest, Magyar Nemzeti Pavilon (Turányi Gábor munkatársaként, 1994 – terv)
- Középső-Belváros Részletes Rendezési Terve (BUVÁTI, 1994–97)
- Központi városháza fejlesztési terve (BUVÁTI, 1994–98 – terv)
- SEK Nemzetközi Oktatási Központ bővítése a Hűvösvölgyben (1997–2000)
- HIE Office & Home – Fonte Bútorház (1998–2000)
- GTC-irodaház, Váci út (2000–2003)
- Művészetek Palotája, Budapest (2000–2004)
- Lakóépületek (1993–)
- Miniszterelnöki rezidencia átalakítása
- Központi állami intézmények elhelyezése (szaktanácsadás)
- Volán-irodaház, Budapest
- VALEO Electronics, Veszprém
- ENSZ Menekültügyi Iroda, épületátalakítás, Budapest
- GTC-irodaház II. ütem
- Raiffeisen-lakópark, Budapest (folyamatban)
- Dorottya-ház, Budapest (folyamatban)
- Richter Gedeon Rt. kémiai kutató- és irodaépület, Budapest (folyamatban)

ÉPÍTÉSZEK / ARCHITECTS

Zoboki, Demeter és Társaik Építésziroda

Új Ludwig Múzeum

Művészetek Palotája – LUMÚ

„Minden Egész eltörött,
Minden láng csak részekben lobban,
Minden szerelem darabokban,
Minden egész eltörött."

Ady Endre: Kocsi-út az éjszakába

FOTÓK • PICTURES • PETŐ ZSUZSA

„Az építészet nem épület, hanem kulturális esemény" – mondta Hans Hollein a bécsi Albertina Múzeum új bejáratának kialakítása kapcsán, tavaly Budapesten. A dél-pesti Millenniumi Városközpontban átadott Művészetek Palotájának kapcsán ezt a megállapítást érdemes kissé ízlelgetnünk. Lehet-e , hogy egy építészeti alkotás elsősorban kulturális esemény, s csak másodsorban épület?

A jelenségről

Induljon ez az írás a személyes élmény felől... Ha múzeumról vagy kulturális palotáról van szó, bennem mindig ugyanaz a kép, egy hatalmas gránit kubus és egy rajta álló ébenfekete ló látványa jön elő. A nemes állat aranyló fejét kissé felemeli, jelenléte időtlenséget sugároz, magabiztosan néz az előtte lévő városra, amely ezáltal is azt deklarálja, hogy Európa egyik fővárosa kíván lenni. S hogy a szobor ősi kultúrák megidézése lenne, avagy pegazusként, a múzsák hátasaként repült-e fel a „neki épített" kő piedesztálra, az most lényegtelen, az interpretáció kinek-kinek magánügye. Az azonban már tény, hogy Mimmo Paladino szobra és a még Alvar Aaltonál is tanult Adrien Fainsilber épülete így, ebben a szimbiózisban kétséget kizáróan múzeumi épületként azonosítja a Strasbourgban látottakat. És ez a legfontosabb. A világszerte megépülő kísérleti csodákban és a csendesebben megfogalmazott építészeti kijelentésekben (mondjuk egy Pompidou Központban, O'Gehry bilbaói fémkolosszusában, Liebeskind berlini Zsidó Múzeumában, Nouvel luzerni Kulturális és Kongresszusi Központjában, a Tate Modern vagy Zumptor Bregnez-i épületében) ugyanis talán csak az a közös, hogy mindegyik magán tudja hordozni a kultúra magasztos üzenetét. Ez nem kis teljesítmény a mai, plurális értékrendű, uralkodó stílus vagy követendő művészeti kánon nélküli világunkban. S, hogy a siker minek köszönhető? A jelentés kialakulásának metódusa összetett dolog: az építészeti struktúrák vagy tervezői szándékok ismertetésénél sokkal nehezebben azonosítható folyamat, amely pl. a szociokulturális közeg nélkül nem is megtehető. Mégsem megkerülhető a szemantikai vagy (hogy a mai korhoz jobban közelítsünk), a kommunikációs modelleken alapuló értékelés, mert a kultúrpalota lényege éppen fogadtatásában, tehát épület és társadalom, épület és kultúra összefüggéseiben tetten érhető. „Minden épület behív asszociációkat a befogadóban, akár akarta, akár nem alkotója" –hangsúlyozta Nikolaus Pevsner egyik írásában. Még a funkcionalista építészet is hordoz üzenetet, folytathatjuk a gondolatmenetet, hiszen az épület, ha mást nem, közvetíti a tiszta logika, és a rend értékét. A Művészetek Palotája ráadásul igen beszédes épület, s hogy mit is akar mondani, arról gondolkodni érdemes. Most anélkül, hogy

jel-jelentés és kód-üzenet közötti különbözőségekre külön kitérnék, csak annyit rögzítenék, hogy a majdan a befogadóban megszülető jelentés egy ilyen presztízsépítkezésnél különösen felértékelődik: hiszen az épület alapvető funkciója nem más, mint maga a közönségsiker. Részben rögtön azért, mert a látogatók távolmaradása fölöslegessé tenné a beruházást. Aztán meg a világban gombamód szaporodó kultiplexek láttán az is felmerül az emberben, hogy az ilyen épület elsősorban nem is ház, hanem jól működő kommunikációs eszköz, kulturális attrakció. Olyannyira hozzátartozik fogyasztói társadalmunkhoz, hogy az efféle beruházásra már-már nem is úgy illik tekinteni, mint pénzügyi kiadásra, hanem sokkal inkább, mint befektetésre, amely idővel bizonyosan megtérül egy ország vagy város imázsának dimenziójában. Lyon, Basel, Berlin, London vagy az egészen közeli Graz és Bécs tudatosan alkalmazza ezt a tényt városmarketingjében: a kulturális központok megnyitásával nagyvonalúan, határozottan, pontosan kiszámított terv alapján halad kitűzött célja felé.

Nálunk az összefüggések még nem ilyen tiszták, a helyzet, ahogyan az lenni szokott, zavarosan összetett. Számtalan zökkenő után –a kulturális program bizonytalanságai, a koncepciót is érintő építészeti áttervezések, és az igen változó pénzügyi viszonyok ellenére– idén januárban végre átadásra került a Művészetek Palotája, egy olyan intézmény, amelyben a világ legizgalmasabb koncertjei és fontos kortárs képzőművészeti kiállításai méltó helyen, méltó módon kerülhetnek bemutatásra. Ez az örömteli tény azonban nem jelenti azt, hogy ne maradnának kérdőjelek az emberben.

Az épületről

A Zoboki, Demeter és Társaik Építésziroda makettjeit nézegetve először is sajnálja az ember, hogy nem az építészeti terv, hanem az épület a kritika tárgya, mert a megvalósulás sokszereplős folyamatában sajnos nem letisztult, hanem éppen ellenkezőleg, bonyolulttá, kevésbé artikulálttá vált az indító gondolat. Egy jellemző forma vagy markáns építészeti szándék érzékelése helyett az ember elveszik a karakterjegyek észlelésében, az utalásokban, áthallásokban, az ízlelgetésben és értékelésben. Akár honnan is nézzük, sajnos nem érvényesül olyan erős alkotói szándék, amely emblematikussá tenné ezt a palotát. Az persze tisztán olvasható, hogy a tervezők nem az o'Gehry-k unikális építészeti csodáinak paradigmáját, hanem egy sokkal empatikusabb, európaibb modellt követtek. Zobokiék talán túlságosan is alkalmazkodtak: idomultak amúgy szerencsétlen adottságokhoz; mély megértéssel figyeltek társalkotókra és az állandóan változó programfelelősökre, illetve gondoltak a majdani befogadó ízlésvilágára. A végeredményben mindez egyfajta sokféleségként jelentkezik; bár látszik, hogy nagy műveltségű, tehetséges építész tervezte, összességében egy aránytalan kompozíciójú épület valósult meg, amelyben most nincsenek a helyén a hangsúlyok. Ennek ellenére az épület (a híd felőli homlokzatot leszámítva) valahogy mégiscsak kultúrpalotaként definiálja önmagát, átjön az épületbe zárt funkció üzenete. És ez a beépített megfejtési kulcsoknak nagyban köszönhető. Legdirektebb utalásként említődjön az az oszlopsor, amely az épület északi homlokzatán, kül- és beltérben egyaránt végigfut. A klasszicista palota portikusza mind a mai napig jelentéshordozó elem, élő toposz, a kultúrpalotához tartozó, kötelező elem (az Erzsébet téri Nemzeti Színház pályázatban is több helyen megjelent). Szintén az építészeti üzenet része, hogy a Művészetek Palotájának hármas funkciója alakítja az épület formai megjelenését. Zobokiék ezt olyan fontos közlendőnek érezhették, hogy a szerkesztés hármas logikáját megsokszorozták. A funkciók három különálló dobozként való jelölésén kívül három sáv is megjelenik az épületben. A híd felőli, falként végighúzódó kőépület a közönségtől elzárt zóna, ahol az irodák és öltözők kaptak helyet. Az épület középső magja maga a produkció helyszíne, közönség és művészet találkozása, a tér felőli, üveggel határolt sáv pedig a teljesen publikus terület. A hármas tagolást végül az épület vertikális szerkesztésében ismét csak megtalálhatjuk, ezt az éjszakai

MŰVÉSZETEK PALOTÁJA – NEMZETI HANGVERSENYTEREM

GENERÁLTERVEZŐ, ÉPÍTÉSZET ÉS BELSŐÉPÍTÉSZET / GENERAL DESIGN, ARCHITECTURE, INTERIOR DESIGN
ZOBOKI, DEMETER ÉS TÁRSAIK ÉPÍTÉSZIRODA KFT.

VEZETŐ ÉPÍTÉSZ ÉS BELSŐÉPÍTÉSZ, FELELŐS TERVEZŐ / LEADING ARCHITECT
ZOBOKI GÁBOR, VEZETŐ TERVEZŐ

KOORDINÁLÓ ÉPÍTÉSZ / CO-ORDINATING ARCHITECT
TURI ZOLTÁN, VEZETŐ TERVEZŐ

VEZETŐ ÉPÍTÉSZ, BELSŐÉPÍTÉSZ TERVEZŐ / LEADING ARCHITECTS, INTERIOR DESIGNERS
ERŐSS JÁNOS, VEZETŐ ÉPÍTÉSZ

ÉPÍTÉSZ-BELSŐÉPÍTÉSZ TERVEZŐK / INTERIOR DESIGNERS
DEMETER NÓRA, SIMON MÓNI, SZATMÁRI GÁBOR, VALKAI CSABA, V. SZABÓ GYULA

ÉPÍTÉSZ, BELSŐÉPÍTÉSZ MUNKATÁRSAK / FELLOW INTERIOR DESIGNERS
BENKE RÓBERT, DOBOS ANDRÁS, DOBOS BOTOND, FEKETE FERENC, ORSZÁGH ISTVÁN, TORDA MOLNÁR TAMÁS, VARSÁNYI GYULA

KÖZÖNSÉGFORGALMI ÉS ÜZEMI TERÜLETEK / PUBLIC-CIRCULATION AND WORKING AREAS
REX-KISS BÉLA, SZŰTS ZSUZSA, TÓTH RÓBERT, VÖRÖS FERENC ATTILA – TECHNOART KFT.

A NEMZETI KONCERTTEREM GIPSZ FALBURKOLATA / PANELLING
JOVÁNOVICS GYÖGY SZOBRÁSZMŰVÉSZ

TARTÓSZERKEZETI TERVEZŐK / STRUCTURAL DESIGN
GONDA FERENC, KÁKONYI SÁNDOR – D KETTŐ STATIKUS IRODA

ÉPÜLETGÉPÉSZETI TERVEZŐK / PLUMBING
KOVÁCS HUBA, VIRÁG ZOLTÁN – DUO PLAN KFT.

ÉPÜLETVILLAMOSSÁG ÉS ALAP GYENGEÁRAMÚ RENDSZEREK TERVEZŐI / ELECTRICAL PLANNING
VILLÁNYI LÁSZLÓ, BOGÁR PÉTERNÉ, NÉMETI FERENC – VILLES KFT

A NEMZETI KONCERTTEREM AKUSZTIKAI ÉS ZAJVÉDELMI SZAKÉRTŐI / ACOUSTICAL ADEPTS AND NOISE-PREVENTION
RUSSELL JOHNSON, FEDERICO CRUZ BARNEY – ARTEC CONSULTANTS INC., NEW YORK

A NEMZETI KONCERTTEREM SZÍNHÁZTECHNOLÓGIAI ÉS PRODUKCIÓS VILÁGÍTÁSI TERVEZŐI / STAGE-TECHNOLOGY, LIGHTING
CHRISTOPHER S. DARLAND, DR. JOEL E. RUBIN – ARTEC CONSULTANTS INC., NEW YORK; VAJDA FERENC, ARTEC CONSULTANTS INC, BUDAPEST

ORGONA SZAKÉRTŐK / ORGAN ADEPTS
BARÓTI ISTVÁN ÉS FASSANG LÁSZLÓ ORGONAMŰVÉSZEK

AKADÁLYMENTESÍTÉSI SZAKÉRTŐ / EXPERT OF UNHINDERED
NAGY BENDEGÚZ – ESÉLY XXI. KHT.

világítás is artikulálja. A kulturális tartalomhoz közeledve, a belső mag felé haladva egyre magasabbá válik a palota. Tehát az üvegburokból kiemelkednek a termeket védő kőtömbök, ezekből pedig a bennük rugókon álló „elrezgetett termek" lágy ívű tetőidomai. Az építészeti maketten a hármas szerkesztés még tisztán, szépen olvasható, azonban a megépült házon a különböző szerkezetek és a tetőre kikerülő zsinórpadlások dobozai miatt erős építészeti kijelentésként sajnos már nem érzékelhető. Hiába az eltökélt szándék a gépészet házon belüli elrejtésére, ha az egyéb formai elemek sokfélesége amúgy sem engedi dominálni a koncepciót. S ha már itt tartunk, a híd felőli, városi jelleget mutató kőhomlokzat egyik kevéssé értelmezhető eleme, egy, a gépészetet láttató üvegsáv is a hármas szerkesztéshez való ragaszkodásból következik. A (megint csak három traktusú) kőfal felső harmadában a különböző méretű üvegsávokkal való játék hozta ugyanis, hogy az épület olyan ponton is transzparenssé válik, ahol annak igazából semmi értelme. A formai sokféleség összefogására ugyanakkor volt építészeti akarat, hiszen az épület külső burka mindenhol egy rianás-szerűen felszakadozó, háromféle travertinből (három mélységből bányászott süttői mészkőből) komponált burkolat. Ez a felületképzés bár érdekes, azonban önmagában még nem elegendő rendező erő, az épület kiegyensúlyozott formai szerkesztését nem pótolhatja. Komoly, az épület belső lényegéből táplálkozó tartalmak hiányában így a kőhéj sikeres marketingfogás csupán, olyan ruha, amely bár odavonzza a tekintetet, nem árul el semmit viselőjéről.

A belső terekről

Az épület külső megjelenésén a sokféleség, a komplex szerkesztés olvasható a legerősebben, és ez a belső térben sincsen másképpen. A külső homlokzati anyagnál emlegetett komponáltság és réselés például belül is konzekvens módon jelenik meg a járófelületeken, kő- és faburkolatokban, így a központi csarnok látványelemének számító íves forma vagy a több emelet magas oszlopok kidolgozásában. Olyannyira jelenlét ez az összetettség, hogy az ember végül belátja, nemcsak következmény, hanem építészeti közlés is egyben, talán éppen a plurális értékek deklarálása. Mindez belül sokkal elfogadhatóbb, mert az a pozitív energia, amely kulturálttá és barátságossá alakítja az összképet, éppen a színek, ízek, stílusok, hangulatok, ötletek, elképzelések és történetek kavalkádjából árad. Ez a világ olyan, mint egy jól működő tematikus park: a különböző helyszíneken különböző csodákkal kápráztat, amúgy barokkosan megannyi illúzióval kecsegtet. Stilizált erdő, hajó, cselló, kotta, csillagos ég, kert, sziklafal, óriás lampionok, hogy a motívumokat említsem; üveg, kő, fém, fa, textil, bőr, hogy az anyagokat – ingerek ezrei hatnak egyszerre; tapintásra, nézésre, ábrándozásra ingerlik a befogadót, miközben egyik térrészből a másik fele halad. A közösségi zóna igen nagy, a három fő funkció egy központi üvegcsarnokból (és főbejáratból is) megközelíthető. Ez az adottság nagy előny, amely mondjuk egy közösen szervezett fesztivál kialakítására is kiválóan alkalmassá teszi a Művészetek Palotáját. A csarnok másik hozadéka, hogy együttes méreteivel, így belmagasságával – amelynek megélését elősegítik a különböző szintek és lépcsők, illetve a magasságot hangsúlyozó oszlopok– a bejárati tér megteremti a kultúrpalotának kijáró térérzet presztízsét, biztosítja a valahova való megérkezés élményét.

Érdekes megfigyelni, hogy amíg az épület belső szerkesztése tulajdonképpen egészen tradicionális, az összhatás mégis újszerű: ez a maiság a terek hangulatát meghatározó anyagoknak és színeknek köszönhető. A zenehallgatás óarany-vörösbársony belsőépítészeti közhelyeit pl. Zobokiék egy nagy lendülettel leporolták, helyette taktilis élményt nyújtó faanyagokkal, selymekkel, vásznakkal, bársonyos hatású textíliákkal felvállaltan az érzelmeken keresztül hatnak a közönségre. Legszebb, legfelemelőbb ebből a szempontból a koncertterem zengőkamráinak Jovánovics György által készített térplasztikái, amelyek a reneszánsz színvilágát idézik. Összességében a historikus koncerttermek implikált viselkedéskultúrájával szemben sokkal spontánabb, őszintébb, elsőként nem az intellektushoz, hanem a nyitott, előítélet nélküli érzékeléshez közelítő zeneinterpretációt sugall a hatalmas terem. A 452 fő befogadására alkalmas Fesztiválszínház esetében a hangulatkeltés meghatározó eleme a faburkolat, amelynek előképe nagyon is felvállaltan egy téli erdő látványa. Az akusztikai funkciót is betöltő tömör diófa fal- és mellvédburkolatok Ambrus Zoltán szobrászművész alkotásai. Az erdő motívum persze sokkal inkább lett volna jelentés, ha a Hagyományok Háza költözik a falak közé, de Fesztiválszínházként is hangulatosan működik.

A zenei és színházi élményre kitalált, érzelmekkel és speciális hatásokkal kialakított terek után meglepő átmenni a Művészetek Palotájának Duna felőli oldalára, a Ludwig Múzeum tereibe. Már a pénztá-

...obor László, belsőépítész.

...ovács Sándor: Skála csarnok, Bpest, Klauzál tér 11. Építész: Kovács Sándor.

Belsőépítészek:

Gergely László, Zobor László.

Magyar Építőművészet, 1987., 6., 23-old.

Zoeskár András

Résztvesz a kiállításon
A katalógust lásd Alexin
Andornál

Délalföldi Tárlat I–X.
1965–1974.

Lobor Károly

Méltatás

Bárkányi Attila: Minta-családok.
Művészet, 1977. augusztus - 14. oldal.

Zobor László épitén

L. Gergely László

Terkai András: Bp-i üzlet portálok 40-45

Magyar Építőművészet, 1983 83/3

Zobor László ~~tró~~ építész

Skála Csarnok, Bpest VI. Klauzál tér 11.

Kovács Sándor, Gergely László, Zobor László:
A közel 100 éves csarnok felújításának tervezési, építési és belőépítészeti munkáinak ismertetése. A szerzők megállapítják, hogy a tervezés során sikeresen érvényesült az ~~terv~~ elv, hogy a rekonstrukciók, során a csarnok keletkezésének korát idézzék, az arúház technológia és a belső berendezés pedig mai korunkat.

Budapest folyóirat, 1988., 8., 47-old.

senki, hogy miért fogja a Wornieczky kezét, a hercegét, hogy miért nevet fényes szemekkel Girovszkira, az ujságiróra, vagy a többiekre, akik még ott voltak. Senki, mert tegnap még más volt, még bűnösebb s holnap még bűnösebb lesz.

Az egyik agár odafutott Ráchelhez és hegyes fogaival körülkarcolta fekete ruháját. Ráchel megállt egy kicsit és megsimogatta a kutyát. Az elengedte és visszaszaladt a másikhoz, hogy újra kezdje az ingerkedést, hogy elzavarja a karosszék alól, ahol az asszony elérhette a lábával.

Már meglátták Ráchelt és csöndben hallgatták még egy ideig a kavicsok gurulását a talpa alól. Agyukban felkavarodtak a gondolatok és nem engedték ki a leheletüket, hogy magukbafojtva nézhessék. Egyik sem tudott szólni egy szót sem, amig Ráchel elhaladt előttük, csak aztán szólalt meg a báró, csöndben, rosszúl sikerült mosollyal:

— «Talán a mi nyarunk feketében?»

De cinizmusát megfojtotta remegése és réveteg szemei. Érezte, hogy jobb lesz, ha nem beszél, mert nem tudna elég cinikus lenni és itten szőke, szép asszony hallgat mellette, már megbontva a lány szépségétől és vonagló szájjal.

— «Talán a mi éjszakánk jött el, a mi gyönyörű éjszakánk . . .» — sugta az ujságíró és csontos ujjait ideges sugárzással merítette az asszony selymeibe.

— «Talán a Kázmér új szeretője!» — sikoltotta csöndesen és bizonytalanúl az asszony. Erre mindenki föllélegzett. Ez az, így! Így szabad! Ez lehet! A Kázmér új szeretője. Akkor szabad! Akkor már nem baj, ha olyan szép.

A Kázmér új szeretője, lehelték boldogan, bár belülről irigykedve, összenéztek és felgombolyított tekintetüket utána gurították, benne a maguk vágyaikkal. Eljutott Ráchelig, mert megrándúlt a válla selymes vonaglással és gyorsabban lépett. Befordúlt, eltünt a többiek elől és otthagyta a szőke asszonyt megsebezve, dühével és a lovagok is üresen maradtak ott, mert Ráchel a kevesüket is magával vitte.

— Fölmegyek én is — pattant föl az asszony és futva a türelmetlenségtől elhagyta őket, csak a két agár tudta követni, mint két rakoncátlan uszálydarab. Mellé akart állni a többiek előtt, hogy ő nem fél, hogy nézzék meg őket együtt, a Kázmér szeretőjével.

Puha, régi és molyos szőnyegeken állt már akkor Ráchel és elhallgatott, amint azok egyenkint beléptek. Az ajtó nyitva maradt és egy sugártömeg a délutáni napból benyúlt rajta és körülölelte Ráchelt és félig a szőkét is. És az egyik agár feje is benne volt a sugarakban. Ráchel szebb volt az asszonynál, kinzóbb, ahogy ott állott, mint egy fekete rózsa naplementekor piros fürdőben. Nem is állt mellé az asszony, hanem ráförmedt az apjára, majdnem sírva:

— «Apám! Kázmér szeretőit, ha nem közülünk való, miért engedi kószálni?!

Ezt senki sem várta. Az öreg Kostyi megdermedt, a többiek csodálkozva és rémülettel nézték őket. Ráchel nem lett sápadtabb, csak a vaskazettát ejtette ki a kezéből. Az szétnyilt, ahogy leesett s a kölcsönkért aranyak tompa gurulással gördültek szerteszét, még sikoltoztak is szinte, apró koccanásokkal. Mindenki megborzongott, csak a báró nézegette cinikus mosollyal az aranyat, amelyik kis kanyargásokután, ájultan terült el a lábai előtt a szőnyegen.

A szőke asszony fölszisszent és megrándúlt a kezében a korbács. A vér kibuggyant az alsó ajkából, ahogy a fogával, mint valami fehér, kiköszörült elefántcsontfürésszel beleharapott. Az aranyakra nézett a földön, azután Ráchelre és azután a többiekre. Valami széthúzta a száját és azt hitte, hogy mosolyog, mikor sápadtan és rekedten, szinte elszakadt hangszálakkal lihegte:

— Csak ez a fajta? Nem is a Kázmér szeretője, csak zsidó! Csak zsidó! . . .»

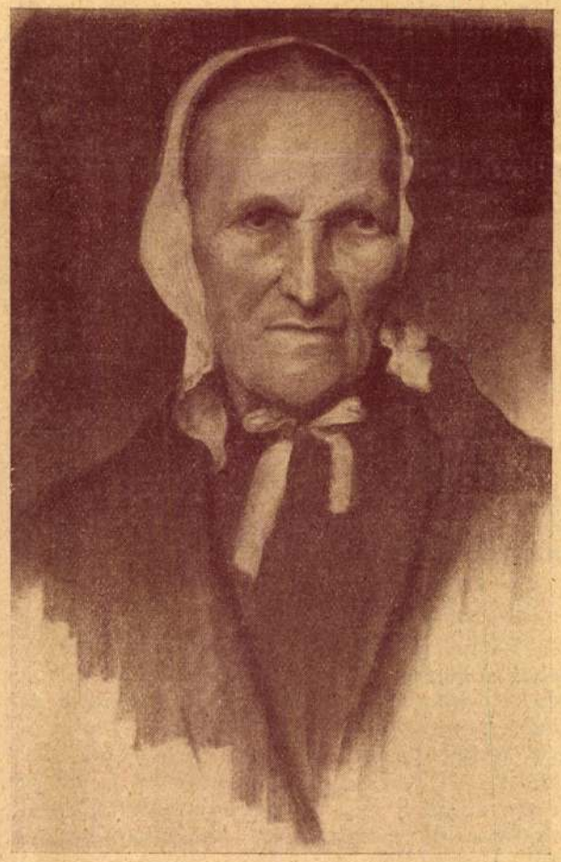

Zobor Jenő: Tanulmány. Studie. — Étude.

Múlt a jövő

1921. aug.—sept

És túlkedvesen karolt bele a báróba és nyugodtan ment ki. Csak a karja rángatódzott és a fehér agárra húzott olyat a korbáccsal, hogy szegény, kínos vonítással lökte fel a másikat, amint félre ugrott az ütés elől.

Bent a szobában ott maradt Ráchel és mozdulatlanúl nézett, az öreg Kostyi pedig egy fehér lap fölé hajolt és írni kezdett lassan az aranyakról, amik ott feküdtek a szőnyeg-szálak között és senki sem nyúlt le értük, Ráchel sem, csak állt szótlanúl és nézte a fehérhajú öreg Kázmér-vonásokat a papir fölött és nem tudta, hogy a könnyei kinek szólnak. Ennek az embernek, mert fia van, annak a fiúnak, hogy a fajtája megütötte, vagy kinek, vagy kinek? És mert sokat nem tudott és nem értett, amik voltak! Nem tudta, hogy mért bántották, nem tudta, hogy mért fáj neki annyira, hogy a faját is bántották, akiket ő nem is szeretett és azt sem tudta, hogy az öreg lengyel mért nem mer fölnézni a sorokból. Csak figyelte, amint ott ült és a tolla kis ugrásokkal szaladt végig a papiroson, mintha azt a napsugarat akárná utólérni, amely ott táncol a tintás tollhegy körül. És aztán lenézett a szőnyegre is és ottan látta feküdni az aranyakat, az apja aranyait, haldokolva, tompán csillogva és valamire rávillant az agya, hogy az apja nem is bünös, hogy az anyja szent, mert mind a ketten szenvedtek valamitől, amit biztosan nem értenek, hogy mért is van. És hogy neki sem ezek az aranyak lesznek az öröksége, mert ezek csak aranyak, amik ezeknek kellenek, hanem valami más, valami, ami olyan, mint egy régi-régi, nagyon szomorú dal, ami könnyes és ezt örökölte az apja és ez az ő öröksége is. Mostan megértette, hogy minek kellenek az aranyak és érezte, hogy ő is úgy habzsolná, mert ezekkel vásárolhatná meg magának, hogy eldalolhassa néha, tán minden szombaton csak, szegény, szomorú, könnyes kis dalát.

Az öreg Kostyi fölállt és odalépett az összehajtott lappal Ráchelhez. Mondani is akart valamit, lehet, de nagyon megvillant a két könnycsepp az arcán és csak odatette az ujjai közé szavak nélkül és hangok nélkül. Csak ennyit mondott a kérges szívű lengyel:

— Eredj haza lányom!

És megcsókolta a haját.

Ráchel úgy suhant ki a szobából mint egy nehéz sóhajtás, mintha a molyos szoba a lelkét lehelte volna ki vele. Így suhant végig a fák között is, most már sehová sem nézve, mint aki már mindent látott. A fasor végén ott állott hátratartott kezekkel a báró és most komolyan nézett a lábai elé, a porba, mintha elgurult, sokatmondó, meggyalázott aranyakat keresne, amik előgurultak valahonnan csillogva és amik itt meghaltak elsápadtan . . .

4.

Nem ment mindjárt haza Ráchel és otthon nem mindjárt be. A kertbe futott és ottmaradt a fűvek között elterülve és zokogva. Mikor bement, már jó késő volt. Átadta az apjának a papirost és ment a szobájába.

Még nem aludt, mikor a másik szobába bebotorkált az apja meg az anyja és levetkőztek, még nem aludt akkor sem, mikor az anyja már csöndesen, szipákolva sírni kezdett a párnák közt. Hallgatta Ráchel és nézett föl a menyezetre, feje alatt a karjaival s most már nem csudálkozott azon, hogy az anyját sírni hallja és nyugodtan húzódott beljebb mikor az anyja átjött hozzá, hogy melléülhessen az ágya-szélére.

Sokáig hallgattak együtt. Az egyik már sírt, a másik nyilt szemekkel nézett fölfelé a közeli távlatok disszonáns riadalmai között, amik lassan csillapodtak le, mert egy-egy újraélés, mint súlyos kavics, újra összecsendítette a hangokat remegőn s már észre sem vette, mikor a sírás kibuggyant belőle rángatódzva, hang nélkül.

— Ráchel! . . . kis lányom . . .

És összeborúltak és most mind a ketten egyformák voltak, szegény eltiport zsidók, kihasznált zsidók, akiket kikorbácsoltak mindenünnen s akik az aranyakhoz menekültek. Ráchel úgy szorította magához görcsös izmokkal az anyja fejét, hogy a sírástól kilátszó fogai belemélyedtek a húsába és sírtak szorosan egymás mellett, most már egyért.

— Ráchel..! — nyögte az anyja fuldokolva, — látod nem a mi fajtánk . . .! Nem lehet Ráchel . . .!

És megint sírtak, de most már Ráchel is, fölszabadúltan, nyitott szájjal, nagy csuklásokkal, mint mikor valami rémítően fáj. Aztán átölelte az anyját és bevitte a szobájába. Ott már, ráncos arccal, aludt az apja, szegény apja, szomorú, vézna, tisztességes uzsorás. Ráchel most már őt is meg tudta csókolni és gyöngéden simította félre a megmaradt haját megizzadt homlokáról.

Visszament a szobájába, súlyos sóhajok közt nyelte vissza a sírását és közben legörbült a szája. Kinyitotta az ablakát. Az éjszaka még most kezdődött és egy puha kéz ismerősen szőtte sűrűbbre és sűrűbbre a fátyolt a fák közé és valahonnan, ahol a hold volt, úgy vibráltak elő a fényfoltok a lombokra, a fűvek közé, mint elszórt ezüstpénzek.

Ráchel előtt most vadidegen egek hasadtak föl és felbuzgott érthetetlenségek most már megvilágítva telefröcskölték izzó érthetőségekkel.

A mi fajtánk . . .! Az anyja szavai. Nem lehet. Hát akkor mit lehet? Joachimot lehet, hát miért? És ő is olyan lesz, mint az anyja, erőtlen és szennyes ruhájú, mert cél nélkül fog élni. Már értette az anyját, nekik nem szabad.

DR. FÖLDES ARTUR: ZSIDÓ ÍRÓK A MAGYAR IRODALOMBAN.

1.

Egy eltünő, röpke pillanatra szálljunk vissza a régi szép világba, mikor még egy szinházi premier Budapestnek volt olyan nagy szenzációja, amiről hetekig beszéltek a pesti társaságokban.

Vége az első felvonásnak!

A biborvörös bársonyfüggöny összecsapódik, hogy aztán rögtön utána szétnyiljon. A lelkes, hívó tapsokra megjelenik a rivalda előtt egy sápadt és félszeg fiatalember. Páholyokban, zsöllyeszékeken, sőt a karzati kakasülőn is száz és száz férfi és nő összesúg és szinte valamennyi kissé variálva és permutálva e kitünő és találó megfigyelést súgja a szomszédja fülébe: — Persze, hogy zsidó .. Látom az orráról .. Nézze csak édes: milyen kedves és milyen félszeg a kis izraelita.

Még a régi jó időkben is, akinek talentumára rávetődött a publicitás reflektora, arra nyomban rásütötték a «zsidó» bélyeget. És hiába volt a szerző zsenije a tollnak és az emberábrázolás művészetének és hiába vitte talentumának szárnya a szegény és rokontalan magyar nemzet irodalmi kultúráját a művelt nyugatra: azért ő mégis röviden és talpraesetten *zs.* vagy *izr.*; sőt bizonyos magasabb körökben, hol maguk közt vannak az igazi urak: de nem is olyan egyszerűen *zs.*, hanem hogy e finom társaságban fesztelenül beszélhessenek róla: előnevet, — de nem nemesit! — kapott, díszes és illatos jelzőt, amely idők folyamán úgy ráragad minden zsidóra, hogy sem a zseniknek kijáró megkülönböztetett hódolat, sem a kultúrélet minden parfümje és szappana le nem mossa róla, mert e finom nemesi orrcimpákat még akkor is facsarintja a zsidó illat, mikor nem állitólagos zsidó bűnt, hanem zsidó talentumot és érdemet látnak. Ez úri társaságban még a boldog béke szelid antiszemitizmusának korszakában is szálló ige volt:

— Minek tódúl a mi időnkben annyi zsidó a magyar irodalomnak még nemrégiben is zsidómentes területére?

2.

E vád hangoztatásánál a hangsúly a «mi időnkön» van és mert a vád ezuttal igazat mond, a mi védelmünk nem cáfol, hanem csak az okokat sorolja fel, melyek előidézték a magyar irodalom berkeiben a zsidó írók térhódítását.

Magyarországon a mi apáink és nagyapáink korában az istenfélő jámborságnak ájtatos hébernyelvű zsolozsmái mellett csak német szó járta a műveltebb zsidó családoknál. A könyves polcokon a szent könyvek mellett Goethe, Schiller és Heine kötetei állottak. A családapa még zsenge korában valamelyik vidéki jesivában titkon tanulta meg a németgót betűk vetését. És ha olvasta is a német lapokat, azért politika, társadalmi mozgalmak, külügyi események csak annyiban érdekelték, hogy minő változatban fujják az «üsd a zsidót» című népszerű refrént. Mert egyenesen és átvitt értelemben, szordinós csöndben és viharos kitörésben csakis ez harsogott a fülében. Ám azért a gettószerű zárkózottságot nemcsak a zsidó gyülölet, hanem fajunknak ősi konzervatizmusa is őrizte. Az étkezési szabályoknak aggodalmasan pontos betartása, az előírt imarendnek lelkiismeretes elvégzése otthonának szűk falai közé zárta. A külvilágban a zsidó csak kereskedett, pénzt szerzett, de nem élt. Az igazi életnek szabad lélekzetvétele csak a családi hajlék intim, meleg légkörében szállt fel a lelkek mélyéről és a közügyekben való részvétel teljesen kimerült a hitközségi autonomélet szűkhatárú korlátain belül.

És amikor elkövetkezett az emancipáció ideje: e nagy változás az apa gondolkozásában, világszemléletében és életfolyásában már nagyon keveset jelentett. Továbbra is csak az üzletével és a családjával törődött. Német szóval és aggódó apai szívvel őrködött a tiszta hitnek szent oltára mellett és kint az utcán még mindig emlékezett a «sárga foltra» és meggörnyedt derékkal, alázatos hajbókolások közepette köszöntötte a szolgabírót. Ha pedig itt volt a követválasztás ideje, hát akkor mélységes meghatódással mesélte az asszonyának «az új idők szabadelvű szelét», mert csak így lehetett körülírni azt a világrendítő nagy eseményt, hogy a méltóságos főispán úr kegyeskedett legmagasabb látogatásával kitüntetni a zsidó rasekólt. Erre aztán a nagyon meghatódott zsidó szív a kilében még könnyebben gyűjtötte össze a nagyságos képviselőjelölt úr alkotmányos költségeit és már csupa hálából is mindenkoron hűségesen leszavazott a kormánypárt jelöltjére.

Az apa a megalázásban és szenvedésben ismerte és tanulta meg az életet. Az ő szemei a homályhoz idomultak és amikor rá is köszöntött az emberi szabadság: a ragyogó fényözönbe fáradt szemét csak hunyorgotta és még ekkor is fázósan borzongott gyönge teste . . . Ő már magának nem kért az élettől semmit, csak azt akarta és csak azt remélte, hogy a fia különb lesz, mint az apja!

3.

De hogy különb lehessen, ezért a fiúból már nem lesz kereskedő vagy iparos, hanem — doktor. És ez az oka annak, hogy minden fejlődési átmenet nélkül a zsidó fiatalság az orvosi és ügyvédi pályát óriási számmal és

Zobor Jenő: Studium. Studie—Étude.

rohammal hirtelen bevette. Ekkor még meg is volt e két lateiner hivatásnak a tekintély rendfokozata, mert néhány évtizeddel ezelőtt anyagi függetlenség, sőt vagyonosodás támogatta ez életpályán haladókat. Csak az volt a baj, hogy máról-holnapra annyira megszaporodtak a zsidó doktor urak, hogy inkább meghökkentették, mint táplálták a szülők hiúságát és a pályaválasztás előtt álló ifjak ambicióját. A mérnöki pálya és a tanári hivatás pedig inkább riasztott, mint vonzott. Az első a jövő szivárványszineivel kifestett álmoknak nagyon is reális foglalkozás volt, a tanári pályán pedig zsidó biztos révbe csak őseinek megtagadása árán juthatott. Hátra volt még a hivatalnoki pálya a maga csöndes, nyugodt, teljesen kicirkalmazott lassú folyásával, amely bár örökre elvetette a «bizonytalan holnap» gondját, de meg is ölte a reménységek és nagy szerencsék büszke álmát. Az élet; egyhangú robot; a vég: éhhaláltól mentő nyugdíj. Ezt a pályát az izig-vérig kereskedő-gondolkodás más okból is megvetette. Hogy pénztáros vagy könyvelő legyen a fiú, kinek apja önálló kereskedő, ebben a társadalmi elhelyezkedésnek lefokozását látta az apai hiúság. Ami pedig a közhivatalokat: a közigazgatási és állami szolgálatot illeti: minden hivatal ajtaján úgy akkor, mint most is ki van szegezve a láthatatlan és mégis félre nem érthető felírású tábla: «Ide zsidónak belépni tilos!»

E szomorú kilátások közepette nehéz volt a megbocsájtható szülői hiúságnak és tettekre kész ifjú ambicióknak a bizonytalan jövő kockáival biztos reménységekre építeni. Ezért ha már a bölcsőbe, az újszülött mellé, nem lehetett marsallbotot rakni, miniszteri bársonyszéket, méltóságos címet, vicispánságot vagy akár egy adóvégrehajtónak biztos stallumát; mégis legalább egyetlenegy fegyverzettel minden zsidó szülő felékesíteni óhajtja szíve magzatát. Ez a fegyver: a tudás arzenálja. Tanulni és folyton szünet nélkül tanulni: ezt prédikálja minden zsidó szülő a gyermekének. Az apa is tanult kora gyermekségétől kezdve. Álmosan pislogó mécsvilágnál, dermesztő hideg légkörben tanulta a szent könyveket és a zsidó tudományok végtelensége beleszívódott a szegény báchurnak szűkre szabott életidejébe. De a gyermeknek még többet kell tanulnia, mert a ghettózárt felpattantotta a szabadság szellője. Ám a friss áramlat nyomán nemcsak új világeszmék hatoltak be a dohos levegőjű szűk sikátorokba, hanem új lehetőségek támadtak az életre, az érvénye-

Zobor Jenő: Portré. Portrait.

sülésre és a pénzszerzésre. Csakhogy e lehetőségek kiismerése és kihasználása tudást követelt és az emancipáció hajnalán folytonos tanulással várták a zsidó ifjak az új Messiást. Ekkor történt, hogy a családi ház héber-német levegője és az iskola tősgyökeres magyar miliője egybeolvadt és a zsidó diák három ellentétes kultúrának szellemi produktumát szívta magába. A könyvespolcon a héber biblia, imakönyv és a német klasszikusok mellé fölkerült Vörösmarty, Arany, Petőfi, Jókai. És mert az apja, nagyapja, sőt az ezredik ősapja is írástudó, rabbi, sőt tudós volt; azért nem csoda, hogy a fajnak egyik kései unokája egy nagyszerűen megművelt őskultúra tetvényén hihetetlen mohósággal ásta be a világi tudományok magvait. És aztán nem hiába volt mindig a zsidóság költők, irók és tudósok nemzete. Az iskolapadokban szorongó zsidó fiú is csak az, ami az apja és az ősapja: szemlélődő, fontolgató, ijedten magába vonuló, ám szellemi harcra, elmetornára, vitatkozó szónoklásra mindenkor hajlandó. És mivel egész testi mivolta csak meghunyászkodó rabszolgája a folyton tünődő, kontemplálódó észnek és mert gyermeklázas fantáziáját évezredek kultúrája fűti és mert a családi asztalnál is csak könyvről, tudósról, rabbiról, íróról, költőről, hitről, könyörületről és szeretetről hall és mert tiszta, becsületes, odaadó és érte dobogó szívek veszik körül —

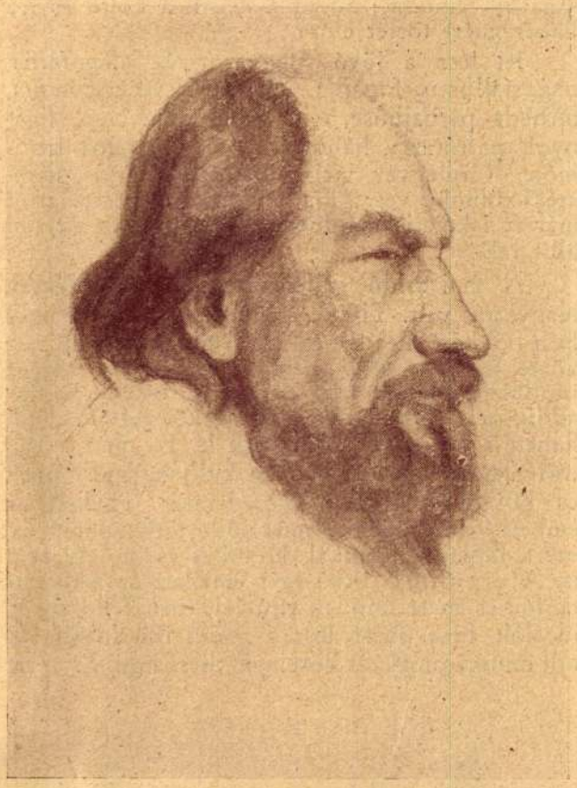

Zobor Jenő: Studium. Studie. — Étude.

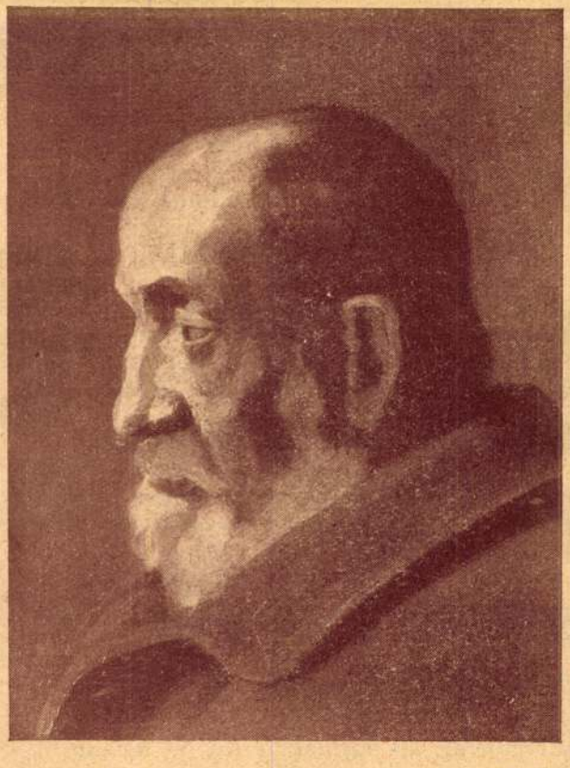

Zobor Jenő: Portré. Portrait.

művészi vággyal és költői szárnycsattogással telik meg a lelke; kit a könyv nevel és kit csak a könyv boldogít és ki csak az ólombetűsorokban keresi a jövőnek, a jövő dicsőségének útját.

Vele ellentétben, de mellette az iskolapadban ott ül a délceg, temperamentumos, duhaj, izmos karú, de a tudományokkal kissé nehezen barátkozó keresztény ifjú, kinek apja, nagyapja és minden szépapja lovat nevelt, harcolt, hazát védett vagy lázadva ellene támadt; kinek mindene és örök bús szerelme a föld, a családi dominium, az ősi sírbolt és az örökre eltemetett multnak minden fájdalma és dicsősége.

És így az iskolapadokban két hatalmas és egymással homlokegyenest ellenkező világszemlélet szorúl egymás mellé és a két ellenkező pólus közül az egyik mellett nemcsak szimbolumként, hanem a valóságban is ott áll a Torna, a másik pólus mellett pedig az Önképzőkör. Mig a honalapítók, honvédők, hősök, lázadók, igaz jó magyarok utóda nagyszerű előtornász, izig-vérig sportifjú; addig a zsidó diák verseket és novellákat ír az Önképzőkörnek. És az ifjú fantázia szineivel kirajzolt «dicsőség országútján» két csapat rohan előre. Mig az egyiket a testiség kultúsza hajtja és a jövendő Olympiád bajnok-

ságáról álmodik; addig a másik a költő és író babérágáért törtet előre.

Ki lesz a jövő Magyarország államférfia, nagystallumu főpapja, ellenzéki vezérszónoka, hirhedt párbajhőse, elitebálok előtáncosa, cigányok patrónusa, háborúk hőse, hivatalok betömője, vármegyék vicispánja, szolgabírája, árvaszéki ülnöke vagy kis helységek baktere: arról már az iskola is majdnem biztos prognosztikont állít fel.

A mai zsidó generáció nyelvében teljesen magyarrá vált. Tiszta, színmagyar kultúrát szív be a bölcsőtől kezdve és ebben nincsen különbség közte és keresztény pajtása között. De mig ez utóbbi játékaiban is a férfias sportok felé hajlik; addig az előbbi nemcsak a könyvből tanul, hanem a könyvvel szórakozik is. És mert a mai történetírás már nemcsak a mult kalandorainak és hőseinek glorifikálása, hanem egyben az emberi kultúrának művelődéstörténelme is, ezért lapjain glorifikál költőket és művészeket is. A nagy írók dicsőségét emellett az iskola is tanítja és mert minden ifjú lélekben fellobog az ideálok tüze, ezért lesz a zsidó ifjú ideálja: a toll munkásainak és hőseinek dicsősége. És mert

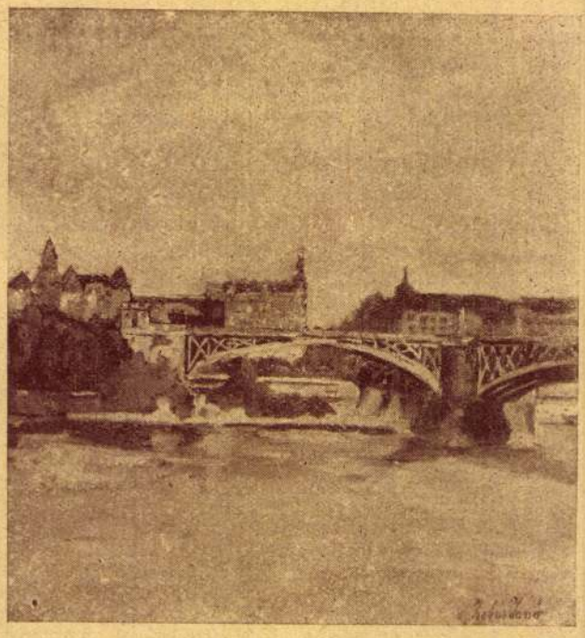

Eugen Zobor: A Margithidnál.
E. Zobor: Bei der Margaretenbrücke. Près du pont de Sainte Marguerite.

Eugen Zobor: Utcarészlet.
Eugen Zobor: Strassenbild. Partie d'une rue.

a szabad írói pályán a zsidó mivolta legalább eddig nem volt akadálya az érvényesülésnek, igen sok zsidó ifjú, ha polgári pályát is választ, azért hivatottságot érez a tollforgatásra és most akár egy szerencsés sorsfordulat, akár egy balsors csapás téríti ki egyenesre taposott pályájából: a tollhoz nyúl, hogy talentumával verekedje ki a megélhetést, az elismertetést és aztán már csak a talentuma mértékétől, sőt még inkább: szerencséjétől függ, hogy a tollnak dícsősége vagy csak — robotosa lesz.

Ilyenformán és így sodródott a zsidó ifjúság a magyar irodalom felé.

A zsidóság az Írás népe. A könyv, az írás szent előtte, még akkor is, ha nem — szentírás. Lelkébe belesír a nagy zsidó költők keleti siráma, panaszos sóhajú lirája. És ahol évszázadokon át nemzedékről nemzedékre az írni tudás hálás talajra és megértő lélekre talált, ott nem csoda, ha a felszabadulás verőfénye ezernyi húron szólaltatta meg újra a költészet hárfáját.

A fiatal író még ott áll a biborfüggöny alján, a lámpák sugárözönében. Magas homlokán mintha ott borongana a sokezer éves szellemi örökség.

MÓZES IBN EZRA: TEMETŐBEN.

A temetőben a sírok mélyéből
Hangot hallani vélünk:
«Ébredjetek, kik rajtunk jártok, — holnap
Már itt pihentek vélünk!»

ZOBOR Jeno fotó

OMIKE 1909 - 1944 139

Zobor Jenő

Szül. Budapesten 1898 febr. 12
Itr. gimn. érettsi.
1916/17. I. elsőéves művész-
nőv. Balló Éde
1916/17. II. elsőéves n. o.
1917/18 I. másodéves n. o.
1917/18 II. " "
1918/19. I. harmadéves n. o.
1918/19 II. " "
1919 jul. 1. az ag. ev. val-
lásra tert át.

Héderváry – család (Czimere) III. 148.

Zobor Jenő

1920. május -

kiáll. Nemzeti Szalonban

Önarckép, olaj - 4000. —

Homokszentlőrincz h. n. V. 176.